

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/113344>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-08 and may be subject to change.

WEGGELOPEN MINDERJARIGEN UIT

KINDERBESCHERMINGSTEHUIZEN

WEGGELOPER

B.M.W.A. BEKE

WEGGELOPEN MINDERJARIGEN UIT

KINDERBESCHERMINGSTEHUIZEN

WEGGELOPEN MINDERJARIGEN UIT

KINDERBESCHERMINGSTEHUIZEN

Proefschrift

ter verkrijging van de graad van doctor
in de sociale wetenschappen
aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen,
op gezag van de Rector Magnificus Prof.dr B.M.F. van Iersel
volgens besluit van het College van Decanen
in het openbaar te verdedigen
op donderdag 12 februari 1987
des namiddags te 3.30 uur

door

Balthazar Maria Wijnandus Antonius Beke

geboren te Arnhem

Nijmegen 1987

Promotor: Prof.dr. J. Van Acker

Coreferent: Dr. H.L.W. Angenent
Dr. J.H.L. van den Bercken

© Foto omslag: J. Wayne

© 1987 B.M.W.A. Beke

ISBN 90 5085 002 2

Allereerst gaat mijn dank uit naar de personen en instanties die door hun medewerking dit onderzoek inhoud geven.

Een soepel verloop van de promotiewerkzaamheden is mede mogelijk gemaakt door de inzet en betrokkenheid van de begeleidingscommissie. Speciaal dank aan Huub Angenent die vanaf het allereerste begin nauw betrokken is geweest bij de realisatie van dit onderzoek.

Tijdens mijn werkzaamheden ben ik terzijde gestaan door drs. M. Ruiter en in het bijzonder door drs. P. Reijnen. Een min of meer soepel verlopende veldfase is mede hun verdienste.

Dank ook aan mijn collega's van het Instituut voor Orthopedagogiek van de Katholieke Universiteit Nijmegen en van het Criminologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen voor hun morele steun, interesse en adviezen.

Niet onvermeld mogen blijven Jan Smit voor het uitvoeren van de statistische analyses, Jan van Schijndel die zorg droeg voor het gereedmaken van de tekst, en Roel Timmer voor zijn adviezen en steun.

Tot slot dank aan Jolanda, Mike en Tess: eerstgenoemde voor haar steun en interesse, laatstgenoemden omdat ze de betrekkelijkheid van een proefschrift nadrukkelijk hebben onderstreept.

Inleiding	xiii
1. Weglopers: een inventarisatie	1
1.1. Inleiding	1
1.1.1. Perspectief in de kinderbescherming	1
1.1.2. Urthuisplaatsing	4
1.2. Onderzoek	5
1.3. Definiëring van de wegloper	6
1.4. De omvang van het wegloopverschijnsel	9
1.5. Het inventariserend vooronderzoek	11
1.6. Beschrijving van de steekproef van weglopers	14
2. Theoretische achtergronden	21
2.1. Inleiding	21
2.2. Het componentenmodel als descriptief kader	23
2.3. Het controlemodel toepasbaar op het wegloopverschijnsel	26
2.4. Literatuur over weglopen	29
2.4.1. Gezin en leefgroep	29
2.4.2. Maatschappelijke factoren	30
2.4.3. Interpersoonlijke factoren	33
2.4.4. Persoonlijkheidsfactoren	40
3. Het onderzoek	43
3.1. Inleiding	43
3.2. Het oriënterend vooronderzoek: ontwikkeling van het meetinstrument	43
3.3. De vragenlijsten	47
3.3.1. Literatuurstudie en selectie van de items	51
3.3.2. Persoonsgegevens	52
3.3.3. Persoonlijkheidseigenschappen	52
3.3.4. Het gezin	53
3.3.5. De leefgroep	54
3.3.6. Leeftijdgenoten	55
3.3.7. School	56
3.3.8. Vragen met betrekking tot het weglopen	57
3.4. Vraagstelling	60
3.5. De steekproef	62

3 5 1.	De weglopers	63
3 5.2.	De niet-weglopers	63
3 5.3.	De groepsopvoeders	64
3.6.	Beschrijving van de steekproef	64
3 7.	Uitvoering van de enquête	65
3 8.	Bewerking van de resultaten	67
3.8.1.	Factoren in de vragenlijsten	68
3 8.2.	Overige variabelen	70
3 8.3.	Statistische analyses	70
3.8.4.	De sociale wenselijkheidstendentie	71
4.	Persoonlijkheidseigenschappen	73
4.1.	Inleiding	73
4 2.	Basisdimensies van de persoonlijkheid	73
4.2.1.	De vragenlijst	75
4 2.2.	De structuur van de vragenlijst	75
4.2.3.	Vergelijkend onderzoek	77
4 3.	Enkele specifieke persoonlijkheidskenmerken	78
4.3.1.	De vragenlijst	79
4.3.2.	De structuur van de vragenlijst	79
4 3.3.	Vergelijkend onderzoek	81
4.4.	De samenhang tussen de persoonlijkheidseigenschappen	82
4 5	De persoonlijkheid van de wegloper en de niet-wegloper beoordeeld door de groepsopvoeders	84
4.6.	De samenhang tussen de persoonlijkheidseigenschappen en gedrag zoals gepercipieerd door de groepsopvoeders	86
5.	Het gezin	91
5.1.	Inleiding	91
5.2.	De opvoeding	92
5.3.	De opvoeding in het gezin en weglopen	93
5 3.1.	De vragenlijst	94
5.3 2.	De structuur van de vragenlijst	94
5.3.3.	Vergelijkend onderzoek	96
5.4	Strafbeleid in het gezin	97
5 4 1.	Vergelijkend onderzoek	97
5 5.	Gezinscontacten	98
5 5.1.	Vergelijkend onderzoek	99
5.6.	Structurele gezinskenmerken	102
5 6.1.	Vergelijkend onderzoek	103

6.	De leefgroep	109
6.1	Inleiding	109
6.2.1.	De leefgroep in het kinderbeschermingstehuis	109
6.2.2.	De open- en geslotenheid van de leefgroep en het kinderbeschermingstehuis	112
6.3.	De open- en geslotenheid en weglopen	113
6.3.1.	De vragenlijst	114
6.3.2.	De structuur van de vragenlijst	114
6.3.3.	Vergelijkend onderzoek	115
6.4.	De opvoeding	117
6.5.	De opvoeding in de leefgroep en weglopen	119
6.5.1.	De vragenlijst	119
6.5.2.	De structuur van de vragenlijst	120
6.5.3.	Vergelijkend onderzoek	120
6.6.	Strafbeleid in de leefgroep	122
6.6.1.	Vergelijkend onderzoek	122
6.7.	Conflicten in de opvoedingsrelatie	126
6.7.1.	Conflicten in opvoedingsrelaties en weglopen	127
6.7.2.	Vergelijkend onderzoek	128
6.8.	Leefgroepcontacten	134
6.8.1	Vergelijkend onderzoek	135
7.	Leeftijdgenoten en vrienden	141
7.1.	Leeftijdgenoten en vrienden als referentiekader	141
7.2.	De vriendenkring en weglopen	142
7.2.1.	De vragenlijst	143
7.2.2.	Vergelijkend onderzoek	144
8.	De school	151
8.1.	De school als referentiekader	151
8.2.	De schoolcarrière	152
8.2.1.	De vragenlijst	152
8.2.2.	Vergelijkend onderzoek	152
8.3.	Houding ten aanzien van school	156
8.3.1.	De vragenlijst	157
8.3.2.	Vergelijkend onderzoek	157
8.4.	Toekomstverwachtingen	159
8.4.1.	De vragenlijst	160
8.4.2.	De structuur van de vragenlijst	161
8.4.3.	Vergelijkend onderzoek	162

9.	De sociale controletheorie toegepast op het wegloop- verschijnsel	165
9 1.	Inleiding	165
9 2.	Een uitwerking van de sociale controletheorie	165
9.3.	De sociale controletheorie toepasbaar op het wegloop- verschijnsel	167
9.3.1.	Selectie van de contactvariabelen	168
9.3.2.	Discriminantanalyse over de (overblijvende) variabelen	170
9.3.3.	Profiel van de jongerenpopulatie (de weglopers versus de niet-weglopers) naar overblijvende contactvariabelen	171
10.	Samenvatting en nabespreking	175
10.1.	Inleiding	175
10.2.	Samenvatting van de resultaten	176
10.3.	Korte karakteristiek van de wegloper uit kinderbeschermings- tehuizen	188
10.4.	Conclusies	191
10.5.	Nabespreking	194
	Summary	199
	Noten	213
	Noten bij hoofdstuk 1	213
	Noten bij hoofdstuk 3	216
	Noten bij hoofdstuk 4	219
	Noten bij hoofdstuk 5	220
	Noten bij hoofdstuk 6	222
	Noten bij hoofdstuk 7	224
	Noten bij hoofdstuk 8	225
	Noten bij hoofdstuk 9	228
	Literatuurlijst	229
	Bijlagen	241
	Bijlagen bij hoofdstuk 1	241
	1.1. Gespecificeerd overzicht steekproef	241
	1.2a Introductiebrief	242
	1.2b. Toelichting	244
	1.2c. De vragenlijst (voorbeeld 1e pagina)	245
	Bijlagen bij hoofdstuk 3	246
	3.1. Vragenlijsten	246

3.2.	Schriftelijk verzoek om medewerking aan jongeren	246
	Bijlagen bij hoofdstuk 4	247
4 1.	Neuroticisme, sociale wenselijkheid en sociabiliteit	247
4.2.	Zelfhandhavingsagressie, sensatiezoeken en impulsiviteit	247
4.3.	Sociale distantieschaal	250
	Bijlage bij hoofdstuk 5	251
5.1.	Warmte en dominantie	251
	Bijlage bij hoofdstuk 6	253
6.1.	Open- en geslotenheid tehuis en leefgroep	253
	Bijlage bij hoofdstuk 8	255
8.1.	Toekomstverwachtingen	255
	Bijlage bij hoofdstuk 9	257
9.1.	Discriminantanalyse contactvariabelen	257
	Bijlage A. Primaire data	258
	Bijlage B. Multivariate toetsen	267
	Curriculum vitae	269

Dit boek gaat over jongeren die in kinderbeschermingstehuizen wonen en, om een of andere reden, besluiten hieruit weg te lopen.

Doelstelling van het in dit kader verrichte onderzoek is in de eerste plaats te komen tot een beschrijving van de weglooppopulatie in kinderbeschermingstehuizen in Nederland. Daartoe worden de verschillende groepen (de weglopers, de niet-weglopers en de groepsopvoeders) - betrokken in het onderzoek - onderling vergeleken op een groot aantal relevante onderwerpen.

Naast de beschrijving van de weglooppopulatie is tevens gezocht naar een theoretisch verklaringsmodel dat toepasbaar is op het wegloopverschijnsel. Daarbij zijn we uitgegaan van het sociale controlemodel. Het wegloopverschijnsel wordt daarbij geanalyseerd in termen van zwakke of sterke banden met de verschillende te onderscheiden socialisatie-instituten.

Het onderzoek valt uiteen in drie onderdelen. Een *inventariserend vooronderzoek*, ter bepaling van de omvang van het wegloopverschijnsel in kinderbeschermingstehuizen in Nederland. Een *oriënterend vooronderzoek*, waarbij een eerste versie van de vragenlijsten bij een beperkte groep is uitgetest. Beide onderzoeken zijn reeds eerder gepubliceerd (Angenent & Beke 1985a, 1985b). Op grond van beide vooronderzoeken hebben we het *hoofdonderzoek* uitgevoerd. De resultaten komen in dit boek uitvoerig aan de orde.

In hoofdstuk 1 geven we een algemene inventarisatie van het wegloopverschijnsel. Na definiëring van de wegloper en bespreking van een aantal onderzoeken met betrekking tot de omvang van het wegloopverschijnsel bespreken we de resultaten van het inventariserend vooronderzoek.

In hoofdstuk 2 gaan we nader in op de theoretische achtergronden van het wegloopverschijnsel. Daarbij wordt het componentenmodel als descriptief kader besproken. Vervolgens besteden we aandacht aan een theoretisch model dat uitgaat van de sociale controle theorie. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een uitgebreide bespreking van - veelal buitenlandse - literatuur over het wegloopverschijnsel. Het componentenmodel vormt hierbij het kader waarbinnen deze literatuur aan de orde wordt gesteld.

Hoofdstuk 3 behandelt het onderzoek dat in dit boek aan de orde is. Na een korte bespreking van het oriënterend vooronderzoek worden de in het hoofdonderzoek gebruikte vragenlijsten uitvoerig besproken. Vervolgens formuleren we de vraagstelling en beschrijven de steekproef, de uitvoering van de enquête en de bewerking van de resultaten.

In de hoofdstuk 4 tot en met 8 komen de resultaten van het hoofdonderzoek aan de orde. Achtereenvolgens bespreken we per hoofdstuk de persoonlijkheid, het gezin, de leefgroep, de leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en de school.

Naast deze beschrijving van de weglooppopulatie - zoals gepresenteerd in de hoofdstukken 4 tot en met 8 - wordt in hoofdstuk 9 het theoretisch verklaringsmodel toegepast op het weglloopverschijnsel getoetst. Tevens wordt in dit voorlaatste hoofdstuk geanalyseerd welke van de in ons onderzoek betrokken onderwerpen het meest bijdragen aan het weglloopverschijnsel.

Hoofdstuk 10 - waarmee we afsluiten - bestaat uit een uitgebreide samenvatting en een nabespreking.

1.1. INLEIDING

Doorgaans leven jongeren in onze samenleving in een gezin. Als zodanig kan het gezin worden beschouwd als de belangrijkste leefeenheid voor jongeren tijdens hun groei naar volwassenheid. Het is bij uitstek de plaats waar ze, met steun van hun ouders, opgroeien tot ze in staat zijn zelfstandig in het leven te staan. De relaties tussen hen zijn evenwel niet altijd vlekkeloos. Er kunnen zich tussen ouders en jongeren allerlei problemen voordoen. Meestal blijft het hierbij en weet men in ieder geval het gezin bij elkaar te houden. In de meeste gevallen, maar niet altijd. Soms wordt het een jongere namelijk teveel en onttrekt deze zich aan de situatie door weg te lopen. Over jongeren die van huis zijn weggelopen gaan eerdere publikaties van onze hand (Angenent & Beke 1982a, 1982b, 1982c, 1983a, 1983b, 1984a, 1984b).

1.1.1. *Perspectief in de kinderbescherming*

Als ouders om welke reden dan ook niet in staat zijn, of niet in staat worden geacht, om voor de opvoeding van hun kinderen te zorgen, kan er hulp geboden worden. Deze hulp - door particulier initiatief en van overheidswege - heeft zich in de loop der tijden geïstitutionaliseerd in de kinderbescherming.

Wat gebeurt er met een jongere die in aanraking komt met de kinderbescherming? Grosso modo staan er twee alternatieven open. De jongere blijft in zijn eigen milieu - lees zijn eigen gezin - en men tracht de problematiek binnen dit milieu op te lossen door aldaar maatregelen te treffen. Of er wordt gekozen voor uithuisplaatsing, waarbij de jongere een vervangend milieu geboden wordt (in dit geval is de keuze voornamelijk die tussen pleeggezin en kinderbeschermingstehuis).

Er bestaat overeenstemming dat het de voorkeur verdient jongeren waar dit enigszins mogelijk is in hun eigen milieu te laten. De problematiek van de jongere kan immers niet los gezien worden van gezinsfactoren. Het gezin is evenwel lange tijd door mensen uit de kinderbescherming genegeerd. Men richtte vrijwel uitsluitend de aandacht op de jongere en zijn nieuwe leefwereld. Pas door frequentere contacten met andere sectoren van het maat-

schappelijk werk is het besef gegroeid dat het gezin als zodanig een belangrijke rol kan spelen bij de oplossing van de problematiek

Uithuisplaatsing komt in veel gevallen neer op wat we een tijdelijke time out zouden willen noemen. In het merendeel der gevallen is uithuisplaatsing namelijk geen enkele reis. Het gaat meestal om een retour waarbij de jongere uiteindelijk weer in zijn eigen milieu - in het eigen gezin of tenminste in zijn eigen sociale omgeving - terugkeert. Negeert men dit milieu, dan is de kans op mislukking niet denkbeeldig.

De voorkeur voor thuishulp hangt ook samen met de kritiek die er bestaat op de kinderbescherming in het algemeen en het kinderbeschermingstehuis in het bijzonder (o.a. Van Acker 1980, 1981, 1983, Angenent & Beke 1983c). Een kritiek die in de kinderbescherming tot ook zekere hoogte ook wel geaccepteerd wordt. Getuige het feit dat men steeds terughoudender wordt in het toepassen van kinderbeschermingsmaatregelen (zie tabel 1.1 en figuur 1.1). Getuige ook het feit dat, zo er al kinderbeschermingsmaatregelen worden uitgesproken, het aantal jongeren dat in tehuizen wordt geplaatst de laatste tien jaar duidelijk is afgenomen (zie tabel 1.2) [1]

De grote aandacht voor thuishulp en parallel hieraan de te constateren afname van het aantal uitgesproken kinderbeschermingsmaatregelen en tehuisplaatsingen laat onverlet dat het in sommige situaties niet haalbaar is de hulpverlening in eigen milieu te laten plaatsvinden. In dat geval is uithuisplaatsing geïndiceerd.

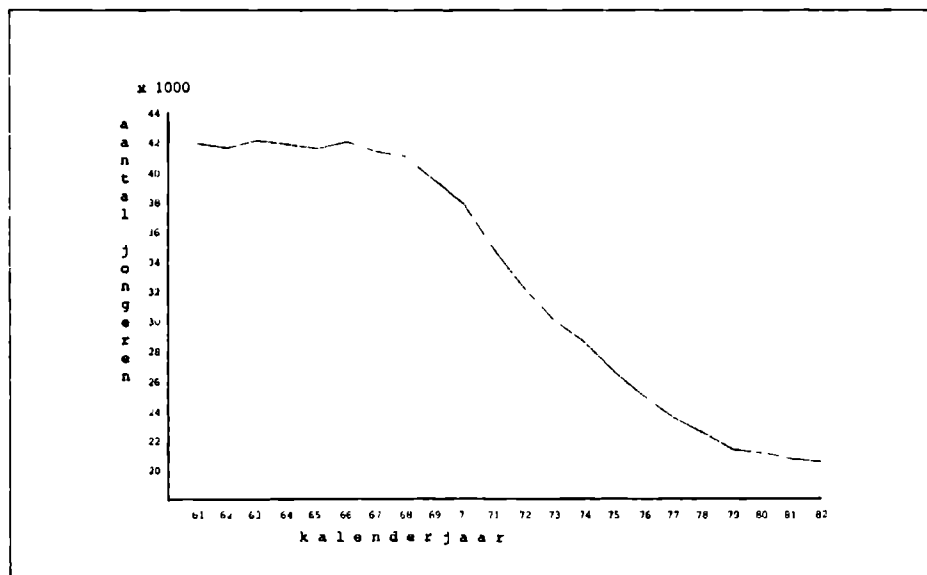
Tabel 1.1 Minderjarigen op wie een maatregel van kinderbescherming van toepassing is, per 31 december van de jaren 1961 t/m 1982

Bron: Jaarverslagen Directie Kinderbescherming

jaar	totaal	per 10.000 minderjarigen	jaar	totaal	per 10.000 minderjarigen
1961	41.944	91	1972	32.395	66
1962	41.755	89	1973	30.155	62
1963	42.105	88	1974	28.764	59
1964	41.905	87	1975	26.815	55
1965	41.640	85	1976	25.054	52
1966	42.043	86	1977	23.660	50
1967	41.454	85	1978	22.653	48
1968	41.074	84	1979	21.453	46
1969	39.452	81	1980	21.291	46
1970	37.905	77	1981	20.822	45
1971	35.098	71	1982	20.643	46

Figuur 1.1 Minderjarigen op wie een maatregel van kinderbescherming van toepassing is, per 31 december van de jaren 1961 t/m 1982

Bron: Jaarverslagen Directie Kinderbescherming

Tabel 1 2 Plaatsingen van minderjarigen op wie een maatregel van kinderbescherming van toepassing is, naar verblijfplaats per 31 december van de jaren 1967 t/m 1982, in percentages

Bron: Jaarverslagen Directie Kinderbescherming

jaar	thuis	tehuis	pleeggezin	elders *	totaal
1967	34	37	25	4	100
1968	34	36	26	4	100
1969	34	37	26	3	100
1970	34	35	27	4	100
1971	34	34	29	4	100
1972	35	33	30	3	101
1973	36	31	29	4	101
1974	36	30	28	7	100
1975	35	29	29	8	101
1976	35	29	31	6	101
1977	34	28	31	7	100
1978	34	28	30	9	101
1979	33	27	30	9	99
1980	33	27	29	11	100
1981	32	26	29	13	100
1982	31	25	29	14	99

* betrekking met inwoning, militaire dienst, begeleide kamerbewoning e.d.

1.1.2. Uithuisplaatsing

Zoals opgemerkt zijn bij uithuisplaatsing de belangrijkste mogelijkheden: opname in een pleeggezin of in een kinderbeschermingstehuis. Essentieel voor beide is dat de jongere uit huis geplaatst wordt en dat, gekoppeld hieraan, de uithuisgeplaatste jongere een vervangend milieu wordt geboden. Er bestaat wat dat betreft geen principieel verschil tussen een pleeggezin en een kinderbeschermingstehuis. De primaire taakstellingen van pleeggezin en kinderbeschermingstehuis zijn een verzorgende en een opvoedkundige. Het zijn taken die eerst het gezin vervulde en waar dat gezin niet meer toe in staat was of werd geacht. Daarnaast kan het in sommige gevallen aangewezen zijn de jongere met extra deskundige hulp te begeleiden. In dergelijke gevallen heeft de opvang een derde taakstelling, namelijk een therapeutische. Zo kennen we therapeutische pleeggezinnen en behandelingstehuizen.

Binnen de kinderscherming - en recentelijk ook binnen de politiek, maar dan op andere gronden (o.a. bezuinigingen) - wordt vaak een voorkeur uitgesproken voor pleeggezinplaatsing boven plaatsing in een kinderschermingstehuis, hoewel de onderbouwing van deze voorkeur niet altijd even sterk is. In feite hebben pleeggezin en kinderschermingstehuis beide hun voor- en nadelen (Roovers 1960; Van Spanje 1968; Angenent 1967; Beke 1979; Angenent & Beke 1983c). Een voorkeur voor een van beide vormen zal in concrete gevallen vooral bepaald moeten worden door eigenschappen en wensen van de jongere (Van der Ploeg 1984) en de omstandigheden waaronder hij leeft.

De veranderingen die zich, vooral sinds 1970, hebben voltrokken in de kinderscherming zijn niet gering. We wezen op een toenemende aandacht voor het thuismilieu - met daaraan gekoppeld meer nadruk op thuishulp -, en de afname van het aantal uitgesproken kinderschermingsmaatregelen en van het aantal jongeren dat in tehuizen wordt geplaatst. Tot slot stipten we kort de huidige discussie aan betreffende plaatsing in een pleeggezin versus plaatsing in een kinderschermingstehuis. Allemaal veranderingen die in meerdere of mindere mate ook hun weerklank vinden in de tehuissector. Men tracht mede als gevolg van bovenstaande in deze sector te komen tot een optimale opvang van jongeren.

Illustratief is bijvoorbeeld de opkomst van zogenaamde leefgroepthuizen. Dit zijn kleinschalige kinderschermingstehuizen. Normaliter bestaat een leefgroepthuis uit één leefgroep, gevestigd in een gewoon huis in een gewone straat. Het gaat hier om een maatschappelijk geïntegreerde vorm van hulpverlening die dicht bij de mensen staat (Angenent & Beke 1983c).

De vraag die men zich kan stellen is of deze veranderingen in kinderschermingstehuizen tot een aanvaardbaardere toestand hebben geleid. Aanvaardbaarder in die zin dat de jongeren zich - althans tot op zekere hoogte - in tehuizen op hun plaats voelen en het er naar hun zin hebben. Dit blijkt niet altijd het geval te zijn, gezien het feit dat nogal wat jongeren uit tehuizen weglopen.

1.2. ONDERZOEK

Het in dit boek gepubliceerde onderzoek heeft betrekking op jongeren die weglopen uit kinderschermingstehuizen. Ter voorbereiding hiervan hebben

we twee vooronderzoeken ingesteld een inventariserend vooronderzoek en een oriënterend vooronderzoek

Doel van het *inventariserend vooronderzoek* is de omvang en de aard van de weglooppopulatie in kinderbeschermingstehuizen vast te stellen. Op grond van de gegevens van dit onderzoek hebben we onder meer de steekproef bepaald waarmee we in het definitieve onderzoek hebben gewerkt. De resultaten van het inventariserende vooronderzoek worden weergegeven in § 1.4 en volgende.

Doel van het *oriënterend vooronderzoek* is vooral de door ons ontworpen vragenlijsten te toetsen om waar nodig verbeteringen aan te brengen. Verder levert dit onderzoek ons informatie met het oog op een goede uitvoering van het definitieve onderzoek. Het oriënterende onderzoek wordt besproken in § 3.2.

1.3. DEFINIERING VAN DE WEGLOPER

Allereerst staan we stil bij wat in de literatuur onder weglopers wordt verstaan om vervolgens een eigen definitie van weglopers te geven. Opgemerkt moet worden dat de literatuur bijna uitsluitend betrekking heeft op jongeren die van huis zijn weggelopen. In deze literatuur is een grote verscheidenheid te constateren in de definities die van weglopers gegeven worden. Afgezien van het feit dat in een aantal gevallen de criteria die men aanlegt onduidelijk zijn, blijken deze criteria nogal eens te verschillen.

Globaal zien we aan de ene kant onderzoekers die de nadruk leggen op *subjectieve criteria* en wel vooral op de subjectieve beleving van de jongere. Als deze het gebeuren als weglopen kwalificeert, spreekt men van weglopen. Auteurs die weglopen definiëren aan de hand van subjectieve criteria baseren zich gewoonlijk op 'self reports'. Dat komt erop neer dat men een jongere als wegloper beschouwd als deze zelf aangeeft weggelopen te zijn (Robey 1969, Brennan, Brewington & Walker 1974, Gold & Reimer 1974, Brennan, Huizinga & Elliott 1978).

Aan de andere kant zijn er auteurs die uitgaan van meer *objectieve criteria*. Het meest voorkomende objectieve criterium is het wel of niet toestemming hebben van de voor de jongere op dat moment verantwoordelijke personen (Leventhal 1963, 1964, Ambrosino 1971, Bock & English 1973, Goldmeier & Dean 1973, Homer 1973, Brennan, Blanchard, Huizinga & Elliott 1975). Ook de lengte van de periode dat een jongere afwezig is, wordt vaak als criterium gebezigd. Meestal ligt dit bij een nacht (Robins & O'Neal 1959;

Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964 Robey 1969; Stierlin 1974; Angenent & Beke 1983b), maar ook andere perioden worden genoemd. Zo gaan Brennan et al (1975) uit van acht uur of meer. In een minderheid van publikaties worden andere criteria genoemd. We noemen als voorbeeld Wattenberg (1956), Hildebrand (1963; 1968), Beyer, Holt, Reid en Quinlan (Walker 1975), Blankman (1975), Angenent en Beke (1983b) en Shane (1984) die als criterium 'aangifte bij de politie' hanteren en Greene en Esselsteyn (1972) en Homer (1973) die uitgaan van het criterium 'veroordeeling wegens het weglopen'. [2]

Twee groepen publikaties wijken duidelijk af van bovenstaande voor wat betreft de gehanteerde definiering van weglopers. In de eerste plaats is er de groep rondom Jenkins. Deze auteurs gaan uit van de persoonlijkheidsstructuur van de jongere. Op grond van de 'Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders' (American Psychiatric Association 1984) onderscheiden zij een aantal gedragsstoornissen waarvan 'the runaway reaction of childhood (or adolescence)' er één is. Kenmerkend voor jongeren met deze 'gedragsstoornis' is dat ze bedreigende situaties ontvluchten door weg te lopen. Deze jongeren hebben een gebrek aan zelfvertrouwen, zijn onveilig gehecht, en angstig. Deze persoonlijkheidskenmerken leiden tot weglopen als gedragsstoornis (Jenkins & Boyer 1968, Jenkins 1969, 1971, Jenkins & Stahle 1972; Jenkins, Heidemann & Caputo 1985).

De andere groep plaatst jongeren die weglopen in een breder kader binnen de samenleving. Ze zien weglopers als een onderdeel van een grotere groep jongeren, zoals 'street people' (Blum & Smith 1972, English 1973) en 'hippies' (Kaufman, Allen & West 1969), die zich afkeert van de samenleving.

Zoals gezegd gaan publikaties over weglopers doorgaans over jongeren die van huis weglopen. Bij de spaarzame publikaties over weglopers uit tehuizen wordt nogal eens de nadruk gelegd op 'zonder toestemming weglopen' (Levine 1962; Coleman 1968).

Het zal duidelijk zijn dat de definitie waarvan men uitgaat bepalend is voor de soort jongeren die men als wegloper kwalificeert en, inherent hieraan, voor onderzoeksresultaten. De grote diversiteit in definities brengt met zich mee dat men tot uiteenlopende resultaten komt. Dat wordt simpel en duidelijk geïllustreerd door de verschillen in aantallen jongeren die men als weglopers kwalificeert. Bij de bespreking van de omvang van het wegliepverschijnsel zal dit nog aan de orde komen.

In onze onderzoeken verstaan we onder een wegloper een jongere tussen twaalf en achttien jaar die minstens één nacht wegblijft zonder toestemming

en/of overleg met de op dat moment verantwoordelijke personen. In het kader van deze publikatie zijn de verantwoordelijke personen in eerste instantie de groepsopvoeders.

Bovenstaande definitie wordt in eerste instantie bepaald door wat we 'objectieve criteria' hebben genoemd. In hoofdstuk 3 zullen we bij de bespreking van de onderzoeksofzet de weglopers daarnaast definiëren aan de hand van 'self reports'. Dat wil zeggen dat de jongeren van ons onderzoek zelf moeten aangeven of ze zich - binnen de door ons gestelde grenzen - als een wegloper beschouwen. Pas als ook aan dit laatste criterium is voldaan, wordt de jongere binnen ons hoofdonderzoek als wegloper gekwalificeerd.

We beperken ons dus tot jongeren tussen twaalf en achttien jaar. De praktische problemen (bijvoorbeeld de opvang en de problematiek rondom meerderjarigheid - minderjarigheid) en hiermee samenhangende theoretische problemen (bijvoorbeeld de wetgeving) doen zich vooral voor bij weglopers van deze leeftijdscategorie [3].

Van jongeren boven de achttien jaar wordt doorgaans aangenomen dat ze in staat zijn hun eigen leven uit te stippelen en hun eigen boontjes te doppen. Als deze jongeren zonder toestemming van en/of overleg met de voor hen verantwoordelijke personen de leefgroep verlaten, worden ze dan ook niet als weglopers betiteld.

Ten aanzien van jongeren beneden de twaalf jaar wordt in het algemeen gesteld dat ze zich ten aanzien van de keuze van woon- en verblijfplaats hebben te richten naar hun opvoeders. Dit manifesteert zich bijvoorbeeld in het beleid van politie-instanties en hulpverleningsinstellingen in dezen.

Een tweede criterium dat we hebben gehanteerd is de lengte van de weglouterperiode. We hebben als criterium gekozen dat de jongere (tenminste) een nacht wegblijft. Deze lengte van de weglouterperiode is gekozen omdat hij door de betrokkenen veelal als grensoverschrijdend wordt aangemerkt. In veel tehuizen - waar we ons in ons onderzoek op richten - is het bijvoorbeeld gangbaar om in dergelijke gevallen de jongere bij de politie aan te geven met een verzoek tot opsporing, aanhouding en terugbrenging (o a t). Bovendien zal het over het algemeen niet onopgemerkt voorbijgaan als een jongere een nacht wegblijft zonder hiervoor toestemming te hebben of zonder hierover te hebben overlegd. Dat betekent in het algemeen dat voor alle verantwoordelijke betrokkenen duidelijk is dat hier sprake is van weglopen.

De grote diversiteit aan definities is - zoals gezegd - sterk bepalend voor de groep jongeren die men uiteindelijk als weglopers kwalificeert. Op de omvang van deze groep gaan we in deze paragraaf verder in. Hierbij richten we ons in de eerste plaats op buitenlandse - met name Amerikaanse - literatuur. Het merendeel van deze publikaties betreft gezinsweglopers. Voor zover aanwezig zullen we ook cijfers presenteren over jongeren die weglopen uit tehuizen.

De meeste onderzoekers gaan uit van specifieke institutionele informatiebronnen. Sommigen baseren de cijfers over het aantal weglopers op informatie van gerechtelijke autoriteiten (politie, rechterlijke macht) (Wattenberg 1956, Hildebrand 1963, Shellow, Schamp, Liebow & Unger 1967, Hildebrand 1968, D'Angelo 1974). Daarnaast gaan een aantal onderzoekers uit van cijfers van allerlei hulpverleningsinstellingen die op een of andere manier te maken hebben met weglopers (Hiatt & Spurlock 1970, English 1973, Goldmeier & Dean 1973, Gordon 1974, Brennan et al. 1975). Op grond van de aldus verkregen cijfers komt men dan tot een algemene schatting van het aantal weglopers over een bepaalde periode.

De cijfers die aldus geproduceerd worden, moeten voorzichtig worden geïnterpreteerd. De genoemde instituten komen namelijk maar op beperkte schaal op de hoogte van de omvang van het wegloopverschijnsel (kwantitatieve beperking) en bovendien komen ze slechts in aanraking met bepaalde 'soorten' weglopers (kwalitatieve beperking).

Voor deze *onderschatting* zijn enkele factoren aan te voeren. Voor gezinsweglopers - en in mindere mate voor jongeren die weglopen uit tehuizen - geldt dat het merendeel wegloopt naar vrienden, bekenden en familie. Over het algemeen weten de opvoeders binnen niet al te lange tijd waar de wegloper zit. De noodzaak om bijvoorbeeld politie in te schakelen is dan minder tot niet aanwezig. Afgezien hiervan blijkt dat een aantal opvoeders niet tot aangifte overgaat omdat ze zich generen voor het feit dat hun kind is weggegaan. Ook is er een - beperkt - aantal opvoeders die verder geen interesse stelt in de verblijfplaats van de jongere. Het blijkt verder uit onderzoek (Shellow et al. 1967, Brennan et al. 1978, Angenent & Beke 1983b) dat maar een zeer beperkt gedeelte van de weglopers contact zoekt met hulpverleningsinstanties. Ze zijn niet op de hoogte van het bestaan van dergelijke instanties en bovendien blijkt het merendeel een adres te hebben waarheen ze weglopen. Shellow et al. (1967) vergeleken het aantal weglopers geregistreerd door hulpverleningsinstellingen met cijfers verkregen middels 'self report' bij schoolgaande jeugd. Zij constateerden dat het werkelijke aantal

weglopers zes maal zo hoog lag als naar voren kwam in de cijfers van hulpverleningsinstellingen.

Aan de andere kant zijn er factoren die leiden tot een *overschatting* van het aantal weglopers. Daarvoor zijn verschillende oorzaken te noemen. De hierboven genoemde instanties werken nogal eens langs elkaar heen. Dat wil zeggen dat ze niet goed op de hoogte zijn van de weglopers die bij andere instanties aankloppen. Het komt niet zelden voor dat jongeren meerdere instanties aflopen. Eén wegloper kan zo meerdere keren als zodanig worden geregistreerd. Evenzo is het mogelijk dat een jongere meerdere keren in een bepaalde periode wegloopt, hetgeen eveneens tot een overschatting van het aantal weglopers leidt.

Amerikaans onderzoek naar de omvang van het weglloopverschijnsel lopen qua resultaten nogal uiteen. Het percentage gezinnen (met tenminste één kind tussen de tien en zeventien jaar) met een wegloper wordt geschat op 2.7 tot 7.1 %. Deze uiteenlopende percentages worden vooral bepaald door diversiteit in definities, de wijze van steekproeftrekken, de tijdsperiode waarover wordt gemeten, enzovoort.

Over het algemeen bestaat er wel consensus over de verdeling naar geslacht en naar leeftijd. Er lopen meer jongens weg dan meisjes en de meeste weglopers zijn ongeveer vijftien jaar oud.

Buitenlands onderzoek naar het voorkomen van weglopen uit kinderschermingstehuizen is nauwelijks voorhanden. Bovendien lenen de cijfers zich niet voor generalisatie. Doorgaans betreft het onderzoek op een specifiek instituut en verder verschillen deze instituten aanzienlijk van karakter. Zo betreft het onderzoeken met betrekking tot (tucht-)scholen, jeugdpsychiatrische klinieken en kindertehuizen (Farrington, Shelton & MacKay 1963; Clarke 1966, 1967, 1968; Coleman 1968, Clarke & Martin 1971; Green & Martin 1973; Keil 1980).

Onderzoek in ons eigen land naar het voorkomen van weglopen uit gezinnen is er nauwelijks. Blankman (1975) heeft aan de hand van landelijke politieregistratie (jongeren die op de telex waren geplaatst met een verzoek tot opsporing, aanhouding en terugbrenging) geconstateerd dat er in 1974 7.500 minderjarigen op de telex stonden (de helft daarvan waren gezinsweglopers). Op de totale Nederlandse bevolking is dat een percentage van 0.3. Bij deze groep gezinsweglopers waren meer meisjes dan jongens. Dit gegeven komt overeen met eigen onderzoek (Angenent & Beke 1983b) waarin eveneens bleek dat er bij de politie meer meisjes dan jongens worden geregistreerd. Een mogelijke verklaring voor de discrepantie met buitenlands onderzoek over de verdeling naar geslacht bij weglopers kan liggen in het feit dat ou-

ders bij het weglopen van meisjes eerder geneigd zijn bij de politie een verzoek tot o.a.t. in te dienen dan bij jongens. In het buitenland - met name Amerika - is weglopen een overtreding ('status juvenile offence') en is de politieregistratie derhalve minder afhankelijk van de geneigdheid van ouders tot wel of geen aangifte doen. De meest voorkomende leeftijd van de weglopers was 15 à 16 jaar.

Een door ons verricht onderzoek onder een kleine tweeduizend scholieren geeft ook een indicatie over het voorkomen van weglopen. Het betrof hier een steekproef van zestienjarige scholieren.[4] Aan de jongeren werd de vraag voorgelegd of ze wel eens waren weggelopen. Het bleek dat 6 % van de jongeren in ons onderzoek aangaf wel eens te zijn weggelopen. Hiervan is 2.6 % recidivist. Dat wil zeggen dat ze meer dan één maal zijn weggelopen. Interessant is ook dat 12 % er heel vaak tot vaak aan gedacht heeft om weg te lopen, 27 % heeft er soms aan gedacht, maar heeft het (nog) niet gedaan.

De meeste weglopers komen voor op het LBO, het aantal loopt terug naarmate de opleiding hoger wordt (MAVO, HAVO, VWO). De meeste jongeren lopen weg op 15-jarige leeftijd en er lopen iets meer jongens dan meisjes weg (Angenent & Beke i.v.).[5]

Weglopers uit kinderbeschermingstehuizen vormen - vergeleken met weglopers uit gezinnen - een kleine groep. Het weglopen komt als zodanig veel meer voor in gezinnen dan in tehuizen. Bedenken we echter dat er veel meer jongeren in gezinnen wonen dan in tehuizen, dan komen de zaken anders te liggen. Voorlopige schattingen wijzen erop dat er jaarlijks zo'n 2 % van de jongeren wegloopt uit gezinnen (Angenent & Beke 1985a). Bij tehuizen ligt dat percentage hoger. Onderzoek van Blankman (1975) leidt tot een schatting van zo'n 25 % van de gehele tehuispopulatie die wegens weglopen bij de politie is aangegeven.[6] Ofschoon dit cijfer te hoog is bepaald, vanwege het niet incalculeren van doorstroompercentages ([7]), kunnen we er gevoeglijk van uit gaan dat het hoger ligt dan bij gezinnen. De conclusie lijkt dan ook gerechtvaardigd dat weglopen meer als een tehuisverschijnsel dan als een gezinsverschijnsel te beschouwen is.

1.5. HET INVENTARISEREND VOORONDERZOEK

In het kader van het inventariserend vooronderzoek zijn we nagegaan hoeveel jongeren er *per jaar* (en wel in 1982) uit kinderbeschermingstehuizen

weglopen We hebben hiertoe een steekproef getrokken uit het totale bestand van kinderbeschermingstehuizen, gestratificeerd naar provincie en type tehuis [8] Bij het definiëren van de onderzoekspopulatie van kinderbeschermingstehuizen hebben we drie criteria gehanteerd, te weten

- leeftijd* opgenomen zijn die tehuizen, waar jongeren verblijven tussen de 12 en 18 jaar Tehuizen waar jongeren alleen overdag verblijven (bijvoorbeeld Boddaert-centra), en tehuizen waar uitsluitend kinderen van beneden de twaalf jaar zijn opgenomen, vallen hier buiten,
- begaafdheid* opgenomen zijn die tehuizen waar jongeren verblijven die normaal begaafd zijn, inclusief tehuizen waar niet uitsluitend zwak of minder begaafde jongeren zitten,
- verblijfsduur* opgenomen zijn die instellingen waar jongeren gemiddeld langer dan drie maanden verblijven, en instellingen die - indien jongeren gemiddeld korter dan drie maanden verblijven - niet als primaire functie crisisopvang hebben (opvang- en observatietehuizen) [9]

Het steekproefkader is - met inachtneming van de hierboven genoemde criteria - vervolgens gespecificeerd op grond van verschillende bronnen VUGA-gids (1980), Gids voor maatschappelijk welzijn, rubriek EK (juni 1980), nota 'Op weg naar een planning van residentiële voorzieningen voor hulpverlening aan jeugdigen' (WIJN, maart 1979), Inventarisatie Interdepartementale Werkgroep Residentiële voorzieningen voor jeugdigen (1979, januari 1980) Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het centrale tehuis en zogenaamde satelliettehuizen Satelliettehuizen vallen onder de formele verantwoordelijkheid van een bepaald centraal tehuis, maar hebben een eigen adres, dat wil zeggen liggen niet op het terrein van het centrale tehuis We komen aldus tot de volgende verdeling (zie tabel 1 3, voor een gespecificeerd overzicht zie bijlage 1 1) Satelliettehuizen worden in het onderzoek betrokken indien het erbij behorende centrale tehuis in de steekproef is opgenomen

We hebben uit de populatie (zie tabel 1 3) een steekproef getrokken van 43 tehuizen, gestratificeerd naar provincie en type tehuis We onderscheidten daarbij de volgende typen A-tehuizen (observatie- en behandelings-tehuizen, inclusief tehuizen voor Zeer Intensieve Behandeling), B-tehuizen (vakinternaten en Bijzonder Jeugdwerk internaten), en C-tehuizen (tehuizen voor normale (werkende) jongeren) De betreffende huizen werden benaderd voor medewerking aan het inventariserend vooronderzoek [10] Daartoe moesten de groepsopvoeders van iedere leefgroep in de betreffende tehuizen een vragenlijst invullen (zie bijlage 1 2) De vragen hadden betrekking op het aantal weglopers, hun leeftijd en geslacht, de lengte van de weglooperperiode, de reden van weglopen en dergelijke

Tabel 1.3 Populatie, verdeeld naar provincie

provincie	centrale tehuizen	satelliettehuizen
Groningen	9	14
Friesland	5	4
Drente	6	-
Overijssel	11	9
Gelderland	38	11
Utrecht	26	18
Noord-Holland	33	35
Zuid-Holland	30	25
Zeeland	5	6
Noord-Brabant	14	4
Limburg	22	10
Totaal	199	136

Er deden 134 leefgroepen mee aan het onderzoek [11]. Slechts 17 gaven op over de betreffende periode geen weglopers te hebben. De overige 117 leefgroepen gaven op tenminste een - maar vaak meerdere - weglopers te hebben gehad. In totaal werden vanuit deze 117 leefgroepen 471 weglopers gemeld. Het totale aantal jongeren in bovengenoemde leefgroepen bedroeg 1859 [12]. Dat betekent dat het percentage weglopers ongeveer 25,3 % bedraagt [13].

We hebben ook het aantal weglopers per type tehuis berekend. De gegevens staan in tabel 1.4.

Tabel 1.4 Aantal weglopers per type tehuis, absoluut en in percentages

het geschatte totale aantal jongeren*	aantal weglopers	
A-tehuizen (n = 9) 551	175	(31,7 %)
B-tehuizen (n = 6) 285	91	(31,9 %)
C-tehuizen (n = 26) 1023	205	(20,0 %)
Totaal 1859	471	(25,3 %)

*: Hierbij is rekening gehouden met maximale doorstromingspercentages.

Het is duidelijk dat uit A-tehuizen en B-tehuizen procentueel meer jongeren weglopen dan uit C-tehuizen. Bij A-tehuizen is een verklaring hiervoor de over het algemeen zwaardere problematiek van de jongeren. Eerder weglööpgedrag kan bijvoorbeeld oorzaak van plaatsing zijn in dit type tehuizen (Frans 1977). Bij B-tehuizen zou men een verklaring voor het hoge percentage weglöopers kunnen zoeken in het onduidelijke karakter van vrijwillige plaatsingen voor jongeren (we komen hier later nog op terug) en de betrekkelijke geslotenheid (veelal beschikt het tehuis over allerlei voorzieningen, waaronder een school, direct gelieerd aan het betreffende tehuis).

In de volgende paragraaf zullen we een globale beschrijving geven van de weglööpsteekproef zoals we die in het inventariserend onderzoek aantreffen.

1.6. BESCHRIJVING VAN DE STEEKPROEF VAN WEGLOPERS

Van de door ons gevonden groep weglöopers liep het grootste deel slechts één keer weg gedurende het onderzoeksjaar; een ander deel evenwel recidiveerde (liep meerdere malen weg). In tabel 1.5 wordt dit in cijfers weergegeven.

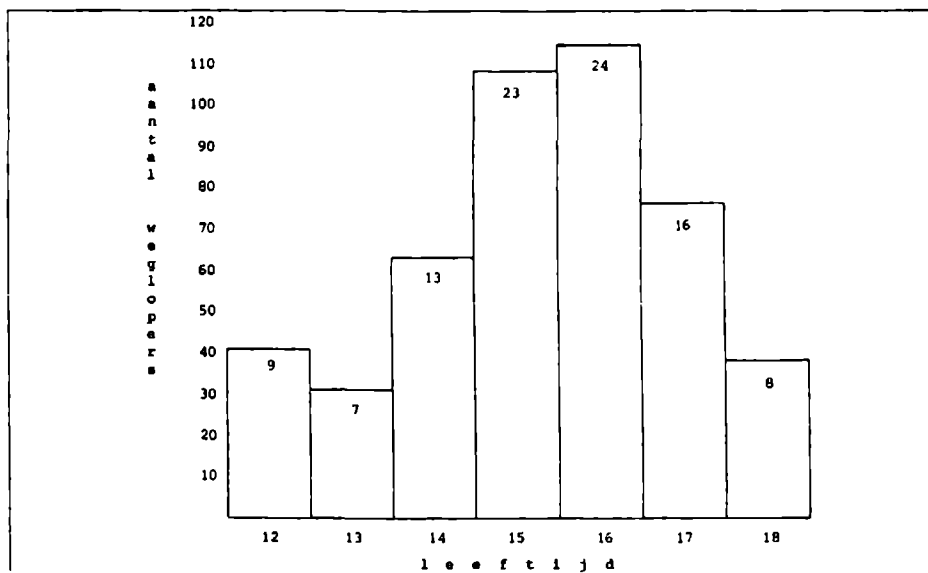
Tabel 1.5 Aantal keren dat jongeren weglopen uit kinderbeschermingstehuizen, absoluut en in percentages

aantal keren weggelopen	aantal weglöopers	
1 keer weggelopen	306	(65 %)
2-4 keer weggelopen	113	(24 %)
meer dan 4 keer weggelopen	52	(11 %)
totaal	471	(100 %)

We hebben reeds vastgesteld dat per jaar een hoog percentage (25.3 %) van de jongeren uit kinderbeschermingstehuizen weglööpt. We zien nu (tabel 1.5) dat opvallend hoge percentages meerdere malen weglopen in één jaar. Een derde van de weglöopers loopt meer dan een keer weg en een tiende zelfs meer dan vier keer. Het gaat respectievelijk om 6.7 en 2.8 % van de totale populatie.

Uit ons onderzoek blijkt dat van de jongeren die weglopen de meeste vijftien of zestien jaar oud zijn. Dit gegeven stemt overeen met eerdere onderzoeksresultaten (Blankman 1975, Angenent & Beke 1983b) bij gezinsweglopers. Ook hier ligt de weglooppiek bij vijftien à zestien jaar. In figuur 1.2 geven we de *leeftijdsverdeling* weer.

Figuur 1.2 Leeftijdsverdeling van de tehuisweglopers, absoluut en in percentages

Als we naar de verdeling van *geslacht* kijken dan blijken er praktisch evenveel jongens als meisjes weg te lopen (51 % jongens en 49 % meisjes). In de gehele populatie ligt de verdeling naar geslacht iets schever (54 % jongens en 47 % meisjes).

We hebben ook gekeken naar de *soort plaatsing*. Hierbij maken we onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen plaatsingen. Onder de weglopers bevinden zich iets meer gedwongen geplaatste jongeren dan vrijwillig geplaatste jongeren (respectievelijk 51 en 49 %). We kunnen deze verdeling relateren aan landelijke cijfers die ons iets vertellen over de soorten plaatsingen. Hieruit blijkt dat 58 % van de plaatsingen gedwongen en 42 % vrijwillig is (Jaarverslag Directie Kinderbescherming 1981/82). Probleem is dat de landelijke cijfers geen onderscheid maken tussen de verschillende leeftijdscategorieën en we derhalve niet met zekerheid kunnen zeggen of de landelijke

verdeling voor de groep 12- tot 18-jarigen geldt. Indien dit wel zo is, dan lijkt het er op dat vrijwillig geplaatste jongeren vaker weglopen.

Wat zijn nu de redenen *waarom* jongeren weglopen? We hebben hiernaar geïnformeerd bij de groepsopvoeders. Hoewel deze meerdere *redenen* konden opgeven per wegloper, bleken ze in de meeste gevallen maar een reden te (kunnen) noemen. Wellicht is er doorgaans een uitgesproken reden waarom een jongere besluit weg te lopen. De opgesomde redenen kunnen in enkele categorieën worden ondergebracht, wat tot de verdeling leidt die in tabel 1.6 wordt weergegeven.

De eerste categorie gaat over een streven naar onafhankelijkheid bij de wegloper. Dit is in feite de grootste categorie. We kunnen deze categorie splitsen in een interne en een externe component. De interne component heeft betrekking op jongeren die weglopen omdat ze binnen de tehuisituatie te weinig vrijheid menen te hebben. Vaak zijn ze het niet eens met regels of voorschriften, bijvoorbeeld over het uitgaan, het tijdstip dat men thuis moet zijn, en het niet buitenshuis mogen slapen. Deze jongeren zijn niet zozeer ontevreden met het verblijf in het tehuis op zich, maar wel met de geboden vrijheid van handelen binnen het tehuis. De externe component verwijst naar jongeren die de tehuisituatie op zich als te beperkend ervaren. Ze willen niet in een tehuis zitten, maar bijvoorbeeld liever zelfstandig op kamers wonen.

De tweede categorie gaat over problemen en conflicten in het tehuis. Deze ontstaan door meningsverschillen met groepsopvoeders en leefgroepgenoten, het ontlopen van eisen, het zich onttrekken aan huisregels, angst voor de groep en het trekken van aandacht voor de eigen positie in de groep. Het gaat dus om jongeren die zich primair aan de tehuisituatie onttrekken omdat deze hun niet bevalt of omdat ze deze niet aankunnen.

De derde categorie heeft betrekking op zaken als heimwee naar huis of naar het vroeger milieu in meer uitgebreide zin (vrienden) dan wel betreft familieproblemen waardoor de jongere zich geroepen voelt naar huis te gaan en dus weg te lopen. Het weglopen bestaat in deze categorie niet zelden uit het niet terugkeren van verlof. In tegenstelling tot de voorafgaande categorie (problemen en conflicten in het tehuis) zijn het niet in de eerste plaats bezwaren tegen de tehuisituatie die aan het weglopen ten grondslag liggen. Het gaat niet zozeer om weglopen *van*, maar veel meer om weglopen *naar*.

Bij de vierde categorie ligt de nadruk op het zoeken naar sensatie, opwinding en avontuur. Er is vaak geen problematiek die aanleiding zou kunnen zijn om weg te lopen. De jongere loopt weg omdat hij eens wat anders wil beleven, omdat zijn vrienden of vriendinnen vragen om mee te gaan en dergelijke.

Tabel 1.6 Redenen om weg te lopen, absoluut en in percentages

redenen om weg te lopen	aantal weglopers	
onafhankelijkheidsstreven	141	(30.0 %)
- onafhankelijk buiten het tehuis (extern)		88 (18.7 %)
- onafhankelijk binnen het tehuis (intern)		53 (11.3 %)
problemen en conflicten in het tehuis	125	(26.5 %)
aantrekking door eigen gezin/milieu	111	(23.6 %)
sensatiezoeken	55	(11.7 %)
diversen	9	(1.9 %)
onbekend	13	(2.8 %)
niet ingevuld	17	(3.6 %)
totaal	471	(100.1 %)

De wens om zelfstandig en/of onafhankelijk te zijn wordt door onderzoekers, maar zeker ook door hulpverleners, vaak als belangrijkste reden voor weglopen genoemd. We komen hierop in hoofdstuk 2 bij de bespreking van de literatuur nog terug. Men wekt wel eens de indruk als zou dit motief voor het merendeel van de jongeren die weglopen gelden. Ons onderzoek leert evenwel anders. Hoewel in niet minder dan 30 % van de gevallen het onafhankelijkheidsstreven als reden om weg te lopen genoemd wordt, gaat het hier om een minderheid van de totale populatie.

Bij de groep jongeren die weglopen vanwege problemen en conflicten in het tehuis bleek angst voor de groep een veel voorkomend verschijnsel te zijn. Met name jongeren die pas kort in een kinderschermingstehuis zaten, bleken in een aantal gevallen problemen te hebben om zich in de groep te handhaven. De grootte van de leefgroepen zal hier niet vreemd aan zijn. De derde reden die wordt genoemd is aantrekking door eigen gezin/milieu. Zoals we in hoofdstuk 2 uiteen zullen zetten is het gezin of zijn de ouders voor jongeren die in tehuizen verblijven geen afgesloten hoofdstuk. Ze onderhouden veelal nog contacten met dit gezin. Aangetrokken door dit milieu besluiten jongeren soms om weg te lopen. Tenslotte is er een kleine groep jongeren die wegloopt uit een zucht naar avontuur. Veelal zijn er geen directe oorzaken voor het weglopen aan te geven. Het komt plotseling op en veelal keert de jongere na korte tijd weer terug, waarbij alles weer normaal verder gaat.

Als we naar de *lengte van de weglooperperiode* kijken, zien we dat het merendeel van de jongeren slechts een etmaal verdwijnt (43 %) Na twee dagen is 59 % weer teruggekeerd. Het blijkt dat 10 % van de jongeren die weglopen, niet meer terugkeert Van deze groep is òf de verblijfplaats niet meer te achterhalen, of het gaat om jongeren die niet meer te handhaven zijn wegens chronisch weglopen (hetgeen in een aantal gevallen overplaatsing en soms ook geforceerde thuisplaatsing of geforceerde zelfstandigheid betekent) Tehuizen zijn onderworpen aan de regel dat een jongere na drie weken verblijf buiten het tehuis officieel moet worden uitgeschreven. Dat betekent dat de financiële vergoeding die het tehuis ontvangt voor deze jongere wordt stopgezet Het is dan ook niet denkbeeldig dat tehuizen na zo'n uitschrijving genoodzaakt zijn de plaats door een andere jongere te laten opvullen. In dat geval heeft de jongere die is weggelopen zijn plaats in het tehuis verspeeld.

Als we de éénmalige weglopers vergelijken met de recidiverende weglopers is er geen verschil in de lengte van de weglooperperiode.

Waarheen lopen deze jongeren? Het blijkt dat meer dan de helft van de jongeren die weglopen uit kinderbeschermingstehuizen naar directe familie, vrienden, vriendinnen of kennissen gaat (zie tabel 1.7). Dit hangt onder andere samen met de reden waarom een deel van hen wegloopt, namelijk aantrekkingskracht van het eigen gezin of milieu

Tabel 1.7 Waar weggelopen jongeren heengaan, absoluut en in percentages

waarheen	aantal weglopers*	
(pleeg)ouder(s)	150	(31.8 %)
vriend(inn)en, partner, kennissen	129	(27.4 %)
onbekend	83	(17.6 %)
politiebureau (opgepakt), zwerven e.d.	50	(10.6 %)
familie	28	(5.9 %)
ander tehuis, hulpverleningsinstellingen	12	(2.5 %)
niet ingevuld	19	(4.0 %)
totaal	471	(99.8 %)

* Voor recidiverende weglopers hebben we de meest genoemde of ingeval van vaker noemen van dezelfde verblijfplaats, de eerstgenoemde verblijfplaats genomen.

Overigens zien we ook bij gezinsweglopers dat het overgrote deel van de jongeren die weglopen zich wendt tot directe familie of bekenden (Angenent & Beke 1983b). Het relatief kleine aantal dat in eerste instantie zijn toevlucht zoekt bij hulpverleningsinstellingen blijkt eveneens overeen te komen met onderzoeksresultaten van gezinsweglopers (idem). Hier kwam naar voren dat veel jongeren onbekend waren met deze opvangmogelijkheden. We wijzen ook op het betrekkelijk hoge aantal jongeren waarvan de groepsopvoeders onbekend waren met de verblijfplaats tijdens de weglopperperiode. Bijna 11 % blijkt door de politie te zijn opgepakt of geen vaste verblijfplaats te hebben (zwervend).

Met deze globale beschrijving van de weglopperpopulatie sluiten we dit hoofdstuk af. In het volgende hoofdstuk zullen we aandacht besteden aan de literatuur over weglopen, vervolgens zullen we een empirisch beschrijvingskader presenteren waarmee we het weglopperverschijnsel gaan onderzoeken.

2.1. INLEIDING

Over het wegloopverschijnsel is in de loop der tijd veel gepubliceerd. Het vertrekpunt van deze publikaties kan nogal verschillen. Het kan gezocht worden in de sociologie, de sociale pedagogiek, de klinische psychologie, de psychiatrie, de pedagogiek, het maatschappelijk werk, de kinderbescherming, de alternatieve hulpverlening, het jongerenwerk en - onder meer in verband met wetswijzigingen - het recht.

Beoordeling van deze veelheid aan publikaties is geen eenvoudige zaak. Enkele problemen waarmee men wordt geconfronteerd zijn:

- de verscheidenheid in definiëring. We wezen daar al op in hoofdstuk 1,
- vooral bij klinisch-psychiatrische publikaties baseert men zich nogal eens op één of enkele casussen. Dit beperkt de generalisatiemogelijkheden,
- enkele statistische onvolkomenheden zijn het werken met onzuivere steekproeven en het uitgaan van niet nauwkeurig omschreven populaties,
- een beperking is dat betrouwbaarheidsonderzoek praktisch altijd achterwege wordt gelaten, en hetzelfde kan gezegd worden van (kruis)validatieonderzoek,
- veelal beperken deze onderzoeken zich tot het bewerken van de resultaten middels univariate methoden,
- het uitgaan van de groep weglopers als een homogene groep,
- in een aantal publikaties (met name artikelen) is het niet mogelijk de gehele onderzoeksprocedure te volgen c.q. te controleren.

Uitgaande van de publikaties met een meer wetenschappelijk karakter kunnen we een tweedeling maken op grond van de door de auteurs gehanteerde verklaringsmodellen. Aan de ene kant zien we publikaties die weglopen verklaren vanuit een traditioneel psychopathologisch verklaringsmodel en aan de andere kant zien we publikaties die een situationeel verklaringsmodel hanteren. Het psychopathologisch verklaringsmodel vinden we met name bij publikaties van wat oudere datum (Rosenheim 1940; Riemer 1940, Wylie & Weinreb 1958; Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964). Recentere vertegenwoordigers vinden we in de 'school van Jenkins' (Jenkins & Boyer 1968; Jenkins 1969, 1971; Jenkins & Stahle 1972; Jenkins, Heidemann & Caputo 1985). In latere jaren gaan de meeste publikaties uit van een situationeel verkla-

ringsmodel (onder andere Shellow, Schamp, Liebow & Unger 1967; Homer 1973; D'Angelo 1974; D'Angelo & Blood 1974, Angenent & Beke 1983b).

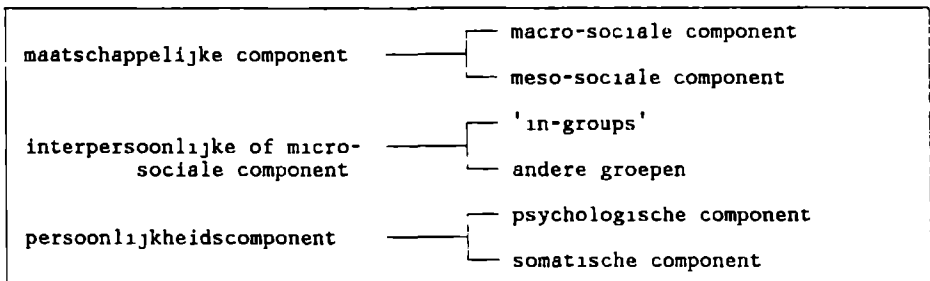
Nauw samenhangend met het gehanteerde verklaringsmodel worden in verschillende publikaties pogingen gedaan om te komen tot een classificatiesysteem. Zo zijn er publikaties die weglopers en hun gedrag analyseren aan de hand van klassieke psychoanalytische indelingen (Chamberlin 1960; Levy 1972; Stierlin 1973). Publikaties die uitgaan van een situationeel verklaringsmodel formuleren veelal een meer empirisch classificatiesysteem, bijvoorbeeld als onderzoekers weglopers en hun gedrag analyseren aan de hand van een aantal descriptieve variabelen zoals geslacht, leeftijd, gezinsachtergrond, reden van weglopen, recidivisme, delinquentie enzovoort. Deze classificaties zijn veelal heuristische indelingen waarmee verschillen in wegloupgedrag worden beschreven (Schmidt & Berger 1958; Chamberlin 1960; Farrington, Shelton & MacKay 1963, Green & Esselsteyn 1972; Homer 1973).

In de meeste publikaties wordt onderscheid gemaakt tussen weglopers en niet-weglopers of tussen typen weglopers. In vrijwel geen van deze publikaties wordt evenwel een omvattend verklaringsmodel gepresenteerd waarbinnen het wegloupp verschijnsel verklaard kan worden. Een uitzondering hierop vormen publikaties van een groep onderzoekers rondom Brennan (Brennan, Brewington & Walker 1974; Brennan, Blanchard, Huizinga & Elliott 1975; Brennan, Huizinga & Elliot 1978). Deze groep is erin geslaagd een empirisch verklaringsmodel te ontwikkelen waaruit een tamelijk uitputtende classificatie van verschillende typen wegloupgedrag valt af te leiden. Hiertoe hebben ze een groot aantal psychologische, sociologische en demografische variabelen gemeten, variabelen die betrekking hebben op vier gebieden, namelijk persoonsgegevens, gezin, school en leeftijdgenoten. Middels statistische analyses komen ze dan tot clusters van gegevens specifiek voor bepaalde groepen weglopers.

We zullen hieronder (§ 2.4) - voor zover passend binnen het door ons te presenteren componentenmodel (§ 2.2) - de voornaamste literatuur bespreken met het doel deze een plaats te geven binnen ons onderzoek. Onze belangstelling gaat hierbij vooral uit naar onderzoeksresultaten, die in meerdere publikaties naar voren komen.

We zijn bij het onderzoek uitgegaan van het componentenmodel (Angenent 1974). Menselijk gedrag wordt binnen dit model beschouwd in het licht van diverse componenten. Zo kunnen we onderscheiden: een maatschappelijke component (onder te verdelen in een macro-sociale component en een meso-sociale component), een interpersoonlijke component of micro-sociale component (onder te verdelen in 'in-groups' en andere groepen en/of individuen) en een persoonlijkheidscomponent (onder te verdelen in een psychologische component en een somatische component). In figuur 2.1 wordt dit weergegeven.

Figuur 2.1 Het componentenmodel

Onder de *maatschappelijke component* verstaan we het geheel van maatschappelijke factoren dat het gedrag beïnvloedt. De macro-sociale component heeft betrekking op algemeen maatschappelijke verhoudingen, zoals de maatschappijvorm, het staatsbestel, het politieke systeem en dergelijke. De meso-sociale component verwijst naar maatschappelijke instituties en groeperingen die op een gedeelte van de maatschappij betrekking hebben of op een bepaald facet van de maatschappij slaan. Het zijn vanuit het individu gezien - want die is het uitgangspunt bij onze beschouwingen - die instituties die hem bijzonder aanspreken of in ieder geval een speciale betekenis hebben. We noemen het kerkgenootschap, de vakbeweging, de beroepsgroep en dergelijke. In het geval van jeugdigen benadrukken we met name instituties die op de jeugd gericht zijn zoals jeugdbeweging en kinderbescherming.

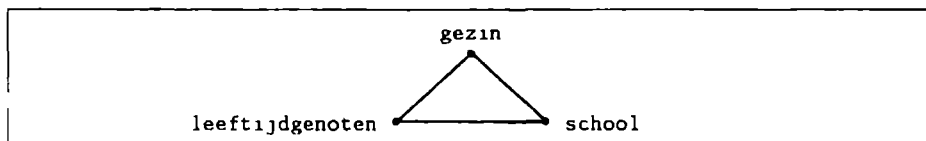
De *interpersoonlijke component* zou men ook de micro-sociale component kunnen noemen. We geven aan de eerste benaming de voorkeur om te benadrukken dat het hierbij om groepen en individuen gaat waarbinnen en waarmee het individu persoonlijke relaties heeft. Voor zover het om groepen gaat,

zijn het vooral 'in-groups' waartoe het individu - soms nolens volens - behoort, groepen waarbinnen hij 'face-to-face' relaties heeft. Voor zover het individuen betreft vinden we hieronder vele van de 'betekenisvolle personen'.

We kunnen bij de 'in-groups' een continuum onderscheiden van grotere naar geringere betekenis voor het individu: van gezin en leefgroep, via leeftijdgenoten en school, naar werk, vereniging, kerk enzovoort. Hoe hoger een institutie in de opsomming, des te geringer de directe invloed op het gedrag van het individu. In het algemeen heeft een lager geplaatst institutie (ook) aanvullende betekenis ten aanzien van een hoger geplaatst.

De drie groepen die we bij de interpersoonlijke component vooral naar voren willen halen, zijn het gezin, de leeftijdgenoten en de school. Samen vormen ze de sociale driehoek bij de interpersoonlijke relaties van jongeren. We zouden dat als volgt kunnen weergeven (figuur 2.2).

Figuur 2.2 De sociale driehoek bij interpersoonlijke relaties van jongeren

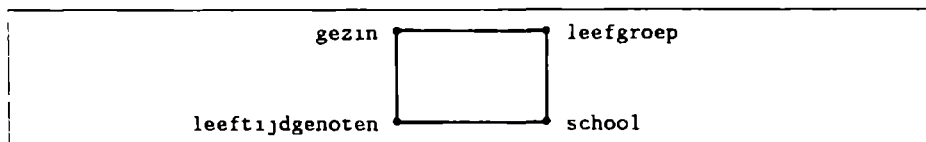

Als zodanig vormen leeftijdgenoten en school, naast het gezin, belangrijke referentiekaders. Tegenstrijdigheden tussen deze kaders kunnen conflicten geven en ertoe leiden dat jongeren wegllopen.

Ligt bij de sociale driehoek het zwaartepunt bij het gezin, recentelijk heeft er een zekere verschuiving plaatsgevonden naar leeftijdgenoten en school (Thiriet 1975), doordat de taak van het gezin is gespreid en gedeeltelijk overgenomen door de beide andere instituties.

Bij jongeren die in kinderbeschermingstehuizen wonen, wordt de plaats van het gezin in de driehoek (gedeeltelijk) waargenomen door de leefgroep. In dat geval kan men zich een sociale vierhoek voorstellen (zie figuur 2.3).

Figuur 2.3 De sociale vierhoek bij interpersoonlijke relaties van jongeren in kinderbeschermingstehuizen

Gezin en leefgroep vormen voor de jongeren een primair milieu. Over leefgroepen is veel minder bekend dan over gezinnen en, hiermee samenhangend, er is ook minder onderzoek naar gedaan. Het lijkt ons zinvol het gezin en de leefgroep te vergelijken en modellen en theorieën die op het gezin betrekking hebben op hun toepasbaarheid op de leefgroep te onderzoeken. We komen hier in § 2.4.1. op terug.

De invloed van leeftijdgenoten en school op jongeren moet beperkter worden ingeschat dan van gezin en leefgroep. Nochtans brengen jongeren een groot deel van hun tijd met leeftijdgenoten door. In de 'peer-group' - die men in tegenstelling tot gezin en leefgroep tot op zekere hoogte zelf kan kiezen - vindt de jongere contacten met gelijkgestemden en lotgenoten. Ze beïnvloedt het gedrag van de jongeren dan ook in niet onbelangrijke mate. In de school vindt de jongere veel aanknopingspunten en maakt hij kennis met andere normen en gewoonten die hij zich al dan niet eigen kan maken.

Over de *persoonlijkheidscomponent* kunnen we kort zijn, daar de betekenis hiervan duidelijk is. De psychologische component verwijst naar persoonlijkheidseigenschappen, vaardigheden (waaronder intelligentie), temperamentseigenschappen en karaktereigenschappen (drijfveren, houdingen, interessen). De somatische component heeft betrekking op lichamelijke factoren.

Bij ons onderzoek ligt de nadruk op de interpersoonlijke component en op de psychologische component als onderdeel van de persoonlijkheidscomponent.

De maatschappelijke component komt in ons onderzoek slechts indirect aan de orde. De informatie die verzameld zal worden, wordt namelijk bij individuen betrokken. En de relatie van maatschappelijke factoren tot gedrag van mensen is nu eenmaal niet-persoonlijk en diffuus. We zullen de invloed van de maatschappelijke component vooral gewaar worden op indirecte wijze via de andere componenten.

Ook de somatische component wordt als zodanig niet direct onderzocht.

Het componentenmodel is een model dat de mogelijkheid biedt gedrag van individuen - in ons geval het weglooptgedrag - zo breed mogelijk te bestuderen.

In de voorgaande paragraaf hebben we het algemene descriptieve kader aangegeven waarbinnen het wegloopverschijnsel door ons onderzocht wordt. Dit kader wordt gevormd door het componentenmodel. Centraal hierin staat in ons onderzoek - naast de persoonlijkheidscomponent - de interpersoonlijke component. De interpersoonlijke component wordt met name gevormd door het gezin, de leefgroep, de vriendenkring en de school. In deze paragraaf willen we komen tot een meer specifieke theoretische invulling van deze interpersoonlijke component. Uitgangspunt hierbij is de invloed van de controle op het socialisatieproces. Met het socialisatieproces duidt men het proces aan waardoor individuen zich socialiseren, zich sociaal leren gedragen. In het socialisatieproces spelen de bovengenoemde interpersoonlijke gebieden een belangrijke rol. Zij oefenen sociale druk, sociale controle uit op individuen (Reiss 1951; Reckless, Dinitz & Kay 1957; Hirschi 1969, Jessor & Jessor 1974; Nettler 1974). Sociale controle - de term zegt het al - verwijst naar controlemechanismen vanuit de omgeving die mensen ertoe brengen zich te conformeren. Naarmate de controlemechanismen vanuit de omgeving - de sociale controle dus - effectiever zijn, zal de mens zich na verloop van tijd de daarbij horende gedragingen, normen en waarden eigen maken. Men spreekt in dit verband wel van het internalisatieproces waarbij men langzamerhand een autonome innerlijke controle ontwikkelt. Dit laatste noemt men ook wel de persoonlijke controle.

Dit proces sluit het maken van persoonlijke keuzes niet automatisch uit. In feite is er een wisselwerking tussen sociale controlemechanismen vanuit de omgeving en het individu dat hieraan onderhevig is. De persoonlijke keuze bestaat hierin dat men bepaalde gedragingen, normen en waarden kan afwijzen, terwijl men zich andere juist eigen maakt. In het eerste geval impliceert dit een weinig effectieve sociale controle, in het tweede geval juist een effectieve sociale controle.

Het zal duidelijk zijn dat naarmate de sociale controle effectiever, succesvoller is, dit ook zijn uitwerking zal hebben op de persoonlijke controle en daaruit voortvloeiend de kans op deviant gedrag klein zal zijn. Andersom zal een weinig effectieve sociale controle een grotere kans op deviant gedrag opleveren.

Oorspronkelijk richtte de control theorie zich op het verklaren van conformisme en indirect op de verklaring van deviantie. In het kader van ons onderzoek vatten we weglopen op als een vorm van deviant gedrag. We kunnen ons nu afvragen waarom jongeren weglopen en/of andere jongeren er van afzien.

In de eerste plaats kunnen we veronderstellen dat de invloed van de verschillende instituties verschilt. Zo zal in het algemeen het gezin en de leefgroep in sterkere mate bijdragen aan de sociale controle dan de vriendenkring of de school. Hierbij moet nog in ogenschouw worden genomen de periode dat de jongere deel uitmaakt van het gezin en - wanneer hij in de leefgroep verblijft - de contacten die wel of niet met het gezin worden onderhouden. Bij deze contacten gaat het zowel om de kwaliteit als de kwantiteit. Hetzelfde kan worden gezegd van de leefgroep. Ook hier spelen factoren zoals lengte van de verblijfsduur een rol. De rangschikking tussen vriendenkring en school is moeilijk te maken. Het kan zijn dat deze instituties elkaar deels overlappen en een onderscheid c.q. scheiding moeilijk aan te brengen is. Bovendien is het mogelijk dat de invloeden van de verschillende instituties elkaar tegenwerken.

Onze veronderstelling is dat in het algemeen de invloed van de verschillende instituties het grootst is bij gezin en leefgroep, en daarna in afnemende mate school en vriendenkring.

Bij weglopers zou men - in aansluiting op eerder genoemd onderzoek van Brennan e.a. (Brennan et al 1978) - kunnen spreken van minder sociale controle. In concrete termen betekent dit dat er zwakke banden zijn met de verschillende socialisatie-instituties.

Voor wat betreft de banden met het gezin is dat duidelijk naar voren gekomen in een onderzoek van Spillane-Grieco (1984). Zij constateerde dat weglopers in vergelijking met niet-weglopers laag scoren op de Barrett-Lennard Relationship Inventory' (BLRI), hetgeen wijst op een laag niveau van empathisch begrip en positieve aandacht. Weglopers achten zichzelf niet in staat en niet geschikt voor een goede relatie of omgang met ouders, maar ook met leeftijdgenoten (Beyer 1974; Brandon 1975; Wolk & Brandon 1977; Wodarski & Ammons 1981).

Zwakke of sterke banden met de socialisatie-instituties zoals gezin, leefgroep, vriendenkring en school bepalen mede de kans op weglopen. Hoe zwakker de invloed van deze instituties, hoe groter de kans op weglopen. We zouden dit als volgt kunnen weergeven (zie figuur 2.4).

De in figuur 2.4 geschetste relaties tussen een meer of minder effectieve sociale controle en de daarmee samenhangende kans op deviant gedrag (in ons geval de kans op weglopen) zijn in feite ideaaltypische weergaven van de werkelijkheid. In werkelijkheid liggen de zaken gedifferentieerder en kan de volgorde in de praktijk enigszins afwijken van die in het schema.

Figuur 2.4 Het controlemodel toepasbaar op het wegliepverschijnsel

S o c i a l e c o n t r o l e				Deviant gedrag
leefgroep	gezin	vrienden- kring	school	weglooptkans
-	-	-	-	<div style="text-align: center;"> groot ↑ ↓ klein </div>
-	-	-	+	
-	-	+	-	
-	-	+	+	
-	+	-	-	
-	+	-	+	
-	+	+	-	
-	+	+	+	
+	-	-	-	
+	-	-	+	
+	-	+	-	
+	-	+	+	
+	+	-	-	
+	+	-	+	
+	+	+	-	
+	+	+	+	

Uit de sterkte of zwakte van de banden met de verschillende sociale controle-instituten kunnen we de wegliepkanen destilleren. Daarbij wordt rekening gehouden met de grotere invloed van het gezin en de leefgroep, en in mindere mate de vriendenkring en de school. In die gevallen waar de leefgroep - voor de door ons onderzochte jongeren het primaire leefmilieu vormend - in positieve zin bijdraagt tot sociale controle, achten we de wegliepkanen klein. Indien de leefgroep negatief bijdraagt, achten we de wegliepkanen groot.

In hoofdstuk 9 zullen we dit controlemodel concreet invullen. Dat betekent dat we een aantal variabelen selecteren welke relevant geacht kunnen worden voor de relatie die de jongeren van ons onderzoek onderhouden met de verschillende instituten. Hiertoe richten we ons met name op de zogenaamde 'contactvariabelen'. Vervolgens wordt bekeken hoe de onderhouden banden met de verschillende instituten samenhangen met het wel of niet wegliepen.

Voor de invulling van het in § 2.2 gepresenteerde componentenmodel gaan we in de nu volgende § 2.4 nader nader in op de literatuur over wegliepen.

2.4. LITERATUUR OVER WEGLOPEN

Bij onze orientatie in de literatuur over weglopen hebben we ons niet beperkt tot wetenschappelijke literatuur. Waar het hier een relevant maatschappelijk probleem betreft verschijnen er bijvoorbeeld vanuit overheid, hulpverleningsorganisaties, pressie- en belangengroepen en dergelijke regelmatig publikaties (soms in de vorm van brochures of pamfletten) die met name betrekking hebben op de praktische implicaties die met weglopen samenhangen. Een overzicht van de literatuur gaven we in *Gezinsweglopers* (Angenent & Beke 1983b).

We zullen ons in het onderstaande beperken tot literatuur die in verband met het onderhavige onderzoek naar tehuisweglopers van belang is en zullen hierbij vooral aandacht besteden aan onderwerpen die in ons onderzoek de nadruk krijgen. Hierbij doet zich dan wel het probleem voor dat over tehuisweglopers weinig is gepubliceerd. Dat is trouwens een van de redenen voor ons onderzoek. Alvorens deze literatuur inhoudelijk te bespreken gaan we in op de samenhang tussen onderzoek naar gezinsweglopers en onderzoek naar tehuisweglopers.

2.4.1. *Gezin en leefgroep*

Vrijwel alle literatuur over weglopers gaat over gezinsweglopers. Een voor de hand liggende vraag is in hoeverre deze literatuur van toepassing is op tehuisweglopers. Men kan er in deze op wijzen dat er tussen de tehuis-situatie en de gezinssituatie grote verschillen bestaan.

Zelfs indien men uitgaat van de situatiegebondenheid van het wegløopverschijnsel, lijkt ons de nadruk op de verschillen tussen gezin en leefgroep een minder vruchtbaar facet van de vergelijking. Veel relevanter is de vraag naar mogelijke overeenkomsten tussen tehuisweglopen en gezinsweglopen. Zoals we eerder in hoofdstuk 1 hebben aangegeven is de uithuisplaatsing van de jongere, dus ook de tehuisplaatsing, het aanbieden van een vervangend milieu. In die zin is de primaire taak van kinderbeschermingstehuis en gezin dezelfde: een verzorgende en een opvoedende.

De leefgroep in het tehuis vormt, evenals het gezin, een primair milieu voor de jongere, een milieu waarin de jongere een zekere geborgenheid moet vinden. Het is dan ook geenszins verwonderlijk dat direct betrokkenen bij tehuisplaatsing - jongeren, ouders en groepsopvoeders - de leefgroep voortdurend vergelijken met het gezin (Angenent, Deken, Kerkhoff & Strumphler 1977; Angenent & Beke (i.v.)).

We hebben evenwel op grond van ons oriënterend vooronderzoek (Angenent & Beke 1985b) gevonden dat weglopen minder situatiegebonden is dan in de literatuur vaak wordt verondersteld. De eerste onderzoeksresultaten lijken in de richting te wijzen dat weglopen eerder een gedragspatroon is dat zich op een bepaald moment ontwikkelt om vervolgens uit te groeien tot gewoontegedrag dat zich in verschillende situaties voordoet. We zouden in dit verband kunnen veronderstellen dat jongeren die uit een gezin weglopen en later in een tehuis worden geplaatst het aangeleerde weglooptgedrag ook daar manifesteren. Onderzoek van Clarke en Martin (1971) met betrekking tot 270 jongeren die in een bepaalde periode in een tehuis woonden, komen met onze onderzoeksresultaten overeen. Ook bij deze jongeren blijkt weglopen een zich herhalend gedragspatroon te zijn. Volgens deze hypothese is het toegestaan de literatuur over weglopen van toepassing te achten op tehuisweglopers.

Op grond van bovenstaande menen we dat bij de problematiek van tehuisweglopers gegevens in ogenschouw genomen kunnen worden die bij gezinsweglopers van betekenis blijken te zijn. Onze veronderstelling hierbij is dat er op relevante punten overeenkomsten bestaan tussen de gezinssituatie en de tehuissituatie. Uitgaande van deze veronderstelling zullen we aannemelijk trachten te maken dat er op de in de gezinsliteratuur relevant genoemde punten overeenstemming bestaat tussen gezin en leefgroep. We volgen bij de literatuurbespreking het componentenmodel.

2.4.2. Maatschappelijke factoren

De huidige samenleving kan omschreven worden als een pluriforme maatschappij waarin over veel zaken geen algemene overeenstemming (meer) bestaat. Men kan over vrijwel alles verschillend denken. In één geval zijn er meestal diverse mogelijkheden en kunnen uiteenlopende keuzes worden gedaan. Dit schept uitgebreide mogelijkheden voor jongeren, meer dan voor ouderen die zich op een aantal keuzes reeds hebben vastgelegd. De maatschappij verandert bovendien voortdurend. Jongeren hebben minder moeite zich aan deze veranderingen aan te passen dan ouderen.

Door de pluriformiteit en de snelle veranderingen is er twijfel gegroeid aan de absoluteheid van normen en waarden. Zekerheid heeft plaats gemaakt voor relativisme. Traditie heeft minder waarde, ervaring telt niet meer zo zwaar en hogere leeftijd betekent niet langer automatisch meer autoriteit. Het zijn vooral de jongeren die aan deze zaken geen boodschap hebben. Ze zijn niet zo geïnteresseerd in het gebeuren van gisteren, maar veel meer in de mogelijkheden van morgen.

Dit alles heeft tot gevolg dat jongeren tegen tal van zaken anders aankijken dan ouderen in het algemeen en opvoeders in het bijzonder. Het maakt hierbij in principe niet veel uit of het nu om ouders gaat, dan wel om groepsopvoeders in kinderschermingstehuizen. Daar komt bij dat jongeren eerder zelfstandig zijn dan tot voor kort het geval was. Ze willen dan ook al vroeg daadwerkelijk zelfstandig optreden. Dit hangt onder andere samen met het feit dat door verbeterde opleiding jongeren op jeugdige leeftijd over de nodige kennis en kunde beschikken op grond waarvan ze onafhankelijk kunnen optreden; de opvoeding is er meer dan vroeger op gericht jongeren al vroeg onafhankelijk te laten zijn; er bestaat een streven naar emancipatie van allerlei groepen en het vermijden van bevoogding, dit geldt ook ten aanzien van jongeren.

Door de vroegere en grotere zelfstandigheid ontstaat bij jongeren de behoefte over allerlei zaken mee te praten en mee te beslissen. De mogelijkheid van conflicten met hun opvoeders is hierdoor groter geworden (Sebald 1968).

Dit geldt voor ouders, maar ook voor groepsopvoeders. De laatsten hebben wellicht wat minder te lijden van de 'leeftijdshandicap', daar ze gemiddeld (veel) jonger zijn dan ouders. Ze hebben echter een andere handicap doordat ze in een organisatie werken - en die tot op zekere hoogte ook vertegenwoordigen - die nu niet bepaald vooroploopt bij het volgen van maatschappelijke ontwikkelingen. Dit brengt groepsopvoeders nog wel eens in een wat moeilijke positie als ze zich geconfronteerd zien met progressieve ideeën van jongeren enerzijds en conservatieve voorschriften en regels anderzijds.

Ambrosino (1971) wijst op de volgende gevolgen van een pluriforme, 'prefiguratieve' samenleving voor de opvoeding. Opvoeders trachten jongeren - bewust of onbewust - een aantal normen en waarden bij te brengen. Naarmate de maatschappij aan snellere veranderingen onderhevig is, zal dit voor de overdracht van normen en waarden gevolgen hebben in tweeerlei zin. Enerzijds zullen jongeren zich bewust worden van de betrekkelijkheid van normen en waarden die opvoeders proberen over te brengen. Anderzijds kunnen de genoemde veranderingen bij opvoeders de behoefte doen toenemen jongeren toch vooral die normen en waarden bij te brengen waar ze zelf achter staan. Met andere woorden: jongeren zullen meer toegeeflijkheid en de nodige autonomie verlangen van hun opvoeders. De opvoeders daarentegen gaan zich juist dominanter opstellen. In een prefiguratieve samenleving is er dus een grotere kans op conflicten tussen jongeren en opvoeders en in het verlengde hiervan op weglopen.

Thiriet (1975) volgt een soortgelijke redenering. Met name wijst hij op het feit dat opvoeders een deel van hun taak zien overgaan naar andere instituties (met name school). Dit verlies aan invloed en autoriteit leidt er in som-

mige gevallen toe dat opvoeders de discrepantie tussen eigen ideeën en de ideeën die andere instituties benadrukken en strikter gaan vasthouden aan hun eigen waarden en normen, met als gevolg meer conflicten en eventueel wegllopen

Een samenhang tussen wegllopen en maatschappelijke ontwikkelingen in meer brede zin vinden we in publikaties die een verband leggen tussen - wat men noemt - collectieve protestbewegingen en maatschappelijke omstandigheden. Johnson en Carter (1980) wijzen op het opkomen en weer verdwijnen van de 'hippie-cultuur'. In de jaren zestig keerden grote groepen jongeren zich af van de samenleving. Ze wezen - volgens genoemde auteurs - de consumptieve kapitalistische samenleving af. In latere jaren is deze groep onder invloed van de economische recessie vrijwel verdwenen. Dat betekent niet dat er onder jongeren geen onvrede meer bestaat. Waren het eerst de jongeren zelf die de samenleving de rug toekeerden, in latere jaren was het de samenleving die jongeren buitensloot. Hun kansen om als volmondig lid in de maatschappij mee te draaien zijn klein (getuige bijvoorbeeld de hoge (jeugd)werkloosheid).

De veranderende maatschappelijke omstandigheden leiden er niet toe dat de omvang van het weglloopverschijnsel afneemt. Juist de beperktere mogelijkheden die jongeren worden geboden kunnen hen doen besluiten andere wegen (subgroepen) te zoeken om zich bij aan te sluiten (Adams & Munro 1979).

De relatie tussen wegllopen en maatschappelijke ontwikkelingen wordt sterk benadrukt door Chapman (1975) die weglopers uit de jaren zestig ziet als politieke activisten. Wat hen onderscheidt van de weglopers uit latere jaren is dat ze op een meer collectieve wijze uiting gaven aan hun kritiek op de ondergeschikte rol die ze spelen in de samenleving.

Een uitgebreide en sociologisch interessante analyse van het weglloopverschijnsel in relatie tot maatschappelijke ontwikkelingen is geschreven door Libertoff (1980). Hij plaatst het weglloopverschijnsel binnen bredere sociale, historische, politieke en economische ontwikkelingen in Amerika. Historisch gezien is het weglloopverschijnsel geworteld in de ontstaansgrond van het huidige Amerika (kolonisatieperiode) en manifesteert het zich tot op heden ten dage. Op grond van deze analyse concludeert hij dat wegllopen is terug te voeren op enerzijds de toekomstverwachtingen van jongeren en hun hoop op een beter leven, anderzijds de frustraties en uitzichtloosheid van bestaande levensomstandigheden.

Publikaties die een verband leggen tussen maatschappelijke ontwikkelingen en wegllopen zijn interessant in zoverre ze kunnen dienen als referentiekader. Binnen dergelijke kaders kunnen uitgangspunten geformuleerd

worden van waaruit het weglloopverschijnsel kan worden geanalyseerd. Directe toetsing van zulke verklaringsmodellen is evenwel zeer moeilijk. Hiervoor moet men afgaan op indirecte afgeleide effecten ervan op bijvoorbeeld de opvoeding en het gezin. Deze effecten beperken zich uiteraard niet tot het gezin en de opvoedingsrelaties in het gezin. Ook het kinderbeschermingstehuis en de interpersoonlijke relaties binnen dit tehuis staan onder voortdurende invloed van maatschappelijke ontwikkelingen. Het wegllopen van jongeren uit kinderbeschermingstehuizen is er dan ook niet los van te zien.

2.4.3. *Interpersoonlijke factoren*

Binnen de weglloopliteratuur is - zoals we gezien hebben - het *gezin* de socialisatie-institutie waaraan de meeste aandacht wordt besteed. En binnen het gezin zijn het in de eerste plaats de *conflicten* tussen weglopers en ouders die worden benadrukt. Nu kunnen er zich in elk gezin, vooral als jongeren wat ouder worden, op een groot aantal gebieden verschillen van mening voordoen tussen jongeren en hun ouders. In sommige gevallen leidt dit tot conflicten die in de literatuur niet zelden worden aangeduid als generatieconflicten. Deze zouden hun oorsprong vinden in het feit dat jongeren anders tegen het leven aankijken dan ouderen.

Met betrekking tot generatieconflicten zijn er in de literatuur twee visies te onderscheiden

1. De eerste visie is de meest populaire. Ze bepaalt grotendeels het beeld dat de mensen van de relatie tussen de generaties hebben, het beeld ook dat naar voren komt in de media. Het wordt ondersteund door publikaties van veelal kwalitatief-sociologische (bijvoorbeeld De Haas 1975) of klinisch-psychologische (bijvoorbeeld A. Freud 1958) oorsprong; een combinatie van deze benaderingen vinden we bij Bettelheim (1969). Het gaat bij deze visie om een stroom van publikaties waarin de jeugd wordt voorgesteld als een problematische tijd. Het is een tijd waarin jongeren zich sterk afzetten tegen ouderen in het algemeen en opvoeders in het bijzonder en herhaaldelijk en hevig met deze in botsing komen (Seibald 1968). Deze botsingen zijn als normale verschijnselen te beschouwen binnen het proces waarin de jongere zijn zelfstandigheid verwerft en zich onafhankelijk maakt van zijn opvoeders (Coleman 1968). Sommigen achten conflicten zelfs noodzakelijk. De jongere moet zich (kunnen) afzetten om zodoende zijn eigen weg te vinden. De botsing tussen jongeren en ouderen is een essentieel onderdeel van het volwassen worden. Een goede verstandhouding tussen een jongere en zijn ouders is dus volgens deze richting - zo merkt Velema (1983) cynisch op - verdacht.

2. Wordt de hierboven omschreven visie op jeugd- en generatieconflicten ondersteund door een veelheid aan publikaties van uiteenlopende theoretici, dat verhelpt niet dat als we de zaak gaan onderzoeken er een geheel ander beeld naar voren komt. Hoewel bij onderzoeken behoorlijk wat verschillen van mening tussen jongeren en hun ouders naar voren komen, blijken jongeren in het algemeen goed met hun ouders overweg te kunnen. Van problemen en conflicten blijkt niet zo veel. Veeleer is het zo dat jongeren zich met hun ouders identificeren en deze imiteren. Ze hanteren dezelfde normen en waarden als hun ouders.
- Het opvallende bij dit alles is dat het onderzoek dat op dit gebied is verricht - en in het buitenland op grote schaal en al sinds tientallen jaren gebeurt - dus grotendeels aan de aanhangers van de eerste hier genoemde visie voorbij is gegaan.

Uit Nederlands onderzoek komt naar voren dat meer dan de helft van de ondervraagden opgeeft een prettige jeugd te hebben gehad, vier procent vindt de jeugdperiode minder prettig en slechts twee procent geeft aan met geen van beide ouders goed te kunnen opschieten (Velema 1983; De Wuffel & Mönks 1983).

Onderzoeksresultaten van het Instituut voor Toegepaste Sociologie uitgevoerd door Scheffer, Woldringh en Knapen (1977) zijn hiermee analoog. Bij het overgrote deel van de jongeren die worden onderzocht blijken er betrekkelijk weinig conflicten te zijn tussen hen en hun opvoeders. Bovendien vinden ze dat daar waar wel conflicten zijn, niet direct gesproken kan worden van verschil tussen opvoeders en jongeren over wie over die zaken dient te mogen beslissen. Met andere woorden: beide partijen bestrijden niet elkaars legitimiteit om over een aantal zaken hun mening te hebben en deze ook uit te dragen. Soortgelijke bevindingen toont een onderzoek van het Hoogveld Instituut (Van der Linden 1977).

Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (1983) blijkt dat van de jongeren die thuis wonen maar liever het huis zouden verlaten, slechts 2 % als reden opgeeft dat er thuis moeilijkheden zijn. Van diegenen die buitenshuis wonen, geeft nog geen tiende deel deze reden op.

Velen komen dan ook tot de conclusie dat de hierboven genoemde sociologische - dieptepsychologische richting een vals beeld van de realiteit geeft (Bandura 1964). Sommigen spreken dan ook van de mythe van de generatiekloof' (Rutter 1979; Mönks & Van Heusinkveld 1973). Voor zover deze richting op onderzoek is gebaseerd - en dat is vaak niet het geval - gaat het nogal eens over afwijkende individuen en groepen.

Een afwijkende groep vormen bijvoorbeeld weglopers uit het ouderlijk huis. Onderzoek leert dat wegloopgezinnen veelal labiele gezinnen zijn (Le-

venthal 1963; De Kler 1973; Weiss 1973; D'Angelo 1974; Van der Veer 1974; Van Uhm 1978; Van der Logt 1982; D'Angelo 1984), waarin het nogal eens tot conflicten tussen jongeren en ouders komt (Linden 1979). Navenant hebben jongeren die van huis weglopen frequentere en heviger botsingen met hun ouders dan andere jongeren (Shellow et al. 1967; Homer 1973; Van der Logt 1982). Dat is een directe maat voor de slechte relatie die ze met hun ouders hebben (Stierlin 1973). Onderzoek van Wolk en Brandon (1977) geeft aan dat het belangrijkste probleem tussen weglopers en ouders zich toespitst op een conflict met betrekking tot controle en supervisie. Williams (1979) wijst erop dat deze conflicten zich vooral voordoen met ouders van hetzelfde geslacht (weglopers met vaders, weglousters met moeders). Correlerend met deze slechte relatie is de jeugdige leeftijd waarop weglopers uit het ouderlijk huis vertrekken. In het algemeen verlaten jongeren vooral tussen hun achttiende en vierentwintigste jaar het ouderlijk huis (C.B.S. 1983). Bij weglopers ligt de top bij vijftien à zestien jaar (Blankman 1975; Angenent & Beke 1983b). Dat is overigens vlak na de jaren dat er de meeste conflicten tussen jongeren en ouders zijn. Deze vinden namelijk vooral plaats rond het vijftiende levensjaar, waarbij normaliter op zeventienjarige leeftijd de problemen weer zijn gladgestreken (De Wuffel & Mönks 1983).

Een speciaal geval van een slechte ouder-jongere relatie zijn ongewenste jongeren die door de ouders worden afgewezen. We vinden hieronder veel weglopers (Ziller, Hagey, Smith & Long 1969; Levinson & Mezei 1970; Jenkins 1971; D'Angelo 1974; James 1977). Deze jongeren blijken als ze in tehuizen worden geplaatst allerlei problemen te geven en zich tot randfiguren en potentiële weglopers te ontwikkelen (Van der Ploeg & Defares 1971; Van der Ploeg 1973; Angenent 1981).

De vraag die in dit verband kan worden gesteld is hoe weglopers uit kindbeschermingstehuizen zich verhouden tot hun groepsopvoeders. Hebben deze weglopers ook frequent en over een veelheid van zaken conflicten, althans meer conflicten dan niet-weglopers? Ons onderzoek zal onder meer op deze vraag een antwoord geven.

De opvoedingsstijlen die we in het gezin vinden zijn onderwerp geweest van eigen onderzoek. Hierbij hebben we ons vooral georiënteerd op de basisbegrippen warmte en dominantie (Angenent 1974, 1975, 1976). De genoemde basisbegrippen komen in elke opvoedingssituatie naar voren, dus ook in de leefgroep in het kindbeschermingstehuis. Kinloch (1970) stelt dat de oorzaak van conflicten tussen jongeren en hun opvoeders onder meer gezocht moet worden in de wijze waarop ze respectievelijk aankijken tegen de relatie die ze met elkaar hebben. Jongeren leggen meer nadruk op warmte in de relatie (de persoonlijke kant ervan, genegenheid, geborgenheid). Ouders be-

nadrukken meer de dominantie (de normerende kant, gehoorzaamheid, conformisme).

Gedetailleerd in dat opzicht zijn de onderzoeksresultaten van Arulanandam (1980). Vergelijkend onderzoek wijst uit dat weglopers beide ouders als dominant ervaren, maar dat de discongruentie tussen beiden veroorzaakt wordt door de dimensie warmte. Met name de vaders kenmerken zich door een dominante en koele opvoedingsstijl, terwijl moeders weliswaar dominant, maar ook warmer opvoeden. Arulanandam stelt dat dominantie in combinatie met koelheid een negatieve invloed heeft op de persoonlijke, sociale en psychologische ontwikkeling van de wegloper. Overeenkomstige resultaten worden vermeld door Parent (1979). Vaders van weglopers accepteren weglopers minder en maken ook frequenter gebruik van fysieke straffen. Het ligt voor de hand dat een en ander ook van toepassing is op de leefgroep. Jongeren in tehuizen beschrijven groepsopvoeders namelijk niet als minder dominant dan hun ouders (Angenent et al. 1977). Een onderzoek bij gezinsweglopers leert dat de vaders van weglopers een meer dominante opvoedingsstijl hanteren dan vaders van niet-weglopers (Angenent & Beke 1983b). Bij onderzoek konden we overigens slechts geringe verschillen vaststellen tussen de warmte en dominantie die jongeren in tehuizen zeggen te ervaren en die ze bij hun ouders menen te constateren. De vraag die nader onderzocht dient te worden is of tehuisweglopers wat hun ervaring met de genoemde basisbegrippen betreft van de andere tehuisjongeren verschillen.

Over de warmte in de leefgroep nog enkele opmerkingen. Het ligt voor de hand dat groepsopvoeders de nodige warmte willen bieden aan de jongeren. Dat is - zeker als het jongeren betreft die op dit punt tekort zijn gekomen - een begrijpelijke instelling. Deze instelling kan echter in sommige gevallen gepaard gaan met een al te dominante houding. De groepsopvoeder legt dan veel nadruk op wat Stierlin (1973) een centripetaal systeem noemt in het kader waarvan groepsopvoeders proberen de jongeren zowel emotioneel als sociaal (sterk) aan zich te binden. Dit kan jongeren afschrikken die, op grond van hun eerdere ervaringen in het leven, dergelijke persoonlijke contacten niet aankunnen. Vruchtbaarder is deze jongeren eerst op een afstandelijke, toegeeflijke manier te benaderen, wat niet uitsluit dat deze benadering zeer warm kan zijn.

Vooral onder oudere jongeren vinden we er velen die een al te centripetale houding van de groepsopvoeders niet willen accepteren. Ze bevinden zich in een proces van losmaking en groeiende zelfstandigheid, waarbij ze afstand van hun opvoeders nemen. Bovendien geven hun vroegere ervaringen hen een eigen geschiedenis die niet meer gemakkelijk is weg te denken.

Men kan zich voorstellen dat jongeren die een al te opdringerige centripetaliteit van groepsopvoeders niet kunnen of niet willen accepteren zich hieraan onttrekken door weg te lopen.

Echter ook dominante groepsopvoeders kunnen - evenals dominante vaders, we zagen dit laatste hiervoor - jongeren ertoe brengen hun heil elders te zoeken. De eisen die aan hen worden gesteld en de druk die op hen wordt uitgeoefend kunnen voor jongeren wel eens teveel worden.

Er wordt in de literatuur gewezen op de samenhang tussen weglopen en *gezinskenmerken*. De belangrijkste verschijnselen die hier genoemd kunnen worden zijn gezinsonvolledigheid en het buitenshuis werken van de moeder.

Het blijkt dat gezinsweglopers in veel gevallen uit een-oudergezinnen komen. Dat wil gewoonlijk zeggen dat het gezin bestaat uit een (alleenstaande) moeder en kinderen. Slechts in een enkel geval staat de vader er alleen voor (Jenkins 1971, Angenent & Beke 1983b).

Het buitenshuis werken van de moeder komt in weglloopgezinnen veel vaker voor dan in andere gezinnen (Angenent & Beke 1983b). Dit buitenshuis werken blijkt vooral nadelige effecten te hebben als het op een economische noodzaak berust. Dat nu blijkt bij weglloopgezinnen veelal het geval te zijn, althans als we het sociaal-economisch niveau van deze gezinnen afwegen naar het beroep van de kostwinner (Angenent & Beke 1983b). Wegloopgezinnen scoren dan lager dan vergelijkbare gezinnen.

Zowel bij gezinsonvolledigheid als bij het buitenshuis werken van de moeder kan formeel van onvolledigheid van de situatie gesproken worden. In beide gevallen is een betekenisvolle persoon afwezig, bij gezinsonvolledigheid permanent, bij een werkende moeder periodiek.

Iets dergelijks vinden we overigens in de leefgroepsituatie. Het grote verloop onder groepsopvoeders betekent dat groepsopvoeders permanent uit het zicht van de jongere verdwijnen. De wisselende diensten brengen met zich mee dat groepsopvoeders periodiek niet bereikbaar en niet beschikbaar zijn.

Leeftijdgenoten zijn belangrijk voor veel jongeren. In de leeftijdsgroep ('peergroup') - met haar eigen normen en waarden die zich kunnen onderscheiden van die van de volwassen wereld - vindt de jongere zijn bondgenoten. Deze groep heeft maatschappelijk gezien in de loop der jaren steeds nadrukkelijker een eigen identiteit gekregen. Het is een eigen wereld geworden waarin jongeren hun heil kunnen zoeken en (h)erkenning vinden. Dit maakt het voor ouders en groepsopvoeders niet gemakkelijker betekenisvolle figuren voor de jongeren te zijn. Alvorens in te gaan op de invloed van leeftijdgenoten op jongeren willen we kort stilstaan bij de relatie tussen deze invloed van leeftijdgenoten op jongeren en de invloed van opvoeders op

jongeren. Er is - zo blijkt uit onderzoek - een negatieve samenhang tussen beide vormen van invloed. Met andere woorden: naarmate de relatie tussen jongere en opvoeders slechter is - en de invloed dus minder groot is -, wordt de invloed van leeftijdgenoten op de jongere groter (Iacovetta 1975). Wat betreft de invloed van leeftijdgenoten op jongeren zijn er in de literatuur twee richtingen te onderscheiden.

1. De eerste (sociologische) richting zoekt een verklaring voor de invloed van leeftijdgenoten in een brede maatschappelijke context. Hierboven (§ 2.4.2) wezen we al op enkele maatschappelijke factoren die conflicten tussen jongeren en ouderen kunnen oproepen en op de grote invloed van jongeren op elkaar.

De snelle groei van het aantal weglopers in de laatste twee decennia wordt wel geweten aan de snelle maatschappelijke veranderingen en de invloed van verschillende subculturen (Ambrosino 1971).

Ook wordt wel gewezen op de beperkte mogelijkheden voor jongeren om de volwassen wereld te betreden. Dit leidt ertoe dat binnen de subcultuur van leeftijdgenoten een alternatief wordt gezocht (Chapman 1975; Johnson & Carter 1980). Verschillende auteurs wijzen er op dat de wegloper wegloopt om aansluiting te zoeken bij deze leeftijdgenoten (Homer 1973; Stierlin 1973, Thiriet 1975). Of van leeftijdgenoten een goede of een slechte invloed uitgaat, is eveneens onderwerp van studie geweest. Onder andere Brennan et al. (1978) hebben hier aandacht aan besteed.

2. De tweede (sociaal-psychologische) richting is meer empirisch georiënteerd. Men kijkt meer direct naar de vriendenkring van de wegloper, de plaats van de wegloper hierin en de manier waarop de wegloper zich onderscheidt van zijn leeftijdgenoten. De meestal op onderzoek gebaseerde publikaties komen in hun conclusies overeen met publikaties uit de klinisch-psychologische hoek die leren dat weglopers minder sociaal en nogal introvert zijn. Ze geven als zodanig een heel ander beeld van de wegloper dan de eerstgenoemde richting. Het blijkt dat weglopers zich in vergelijking tot niet-weglopers minder aangetrokken voelen tot leeftijdgenoten (Philips 1976). Ze voelen zich nogal eens eenzaam en hebben weinig contacten (Weiss 1973; Beyer 1974, Brennan et al. 1978). Opmerkelijk zijn in dit verband de onderzoeksbevindingen van D'Angelo (1974). Deze onderscheidt twee groepen weglopers. Een groep die aangeeft nauwelijks tot geen vrienden te hebben en een groep die aangeeft veel tot zeer veel vrienden te hebben. Dit laatste gegeven past op het eerste gezicht niet in het geschetste beeld. Bij nader inzien valt echter op dat de aantallen vrienden die weglopers van de laatstgenoemde groep zeggen te hebben erg hoog uitvallen. Dit wettigt de veronderstelling dat de definiering van vrienden hier wel eens erg ruim zou kunnen zijn. Het hebben van tien of

meer vrienden zou wellicht beter geformuleerd kunnen worden in het hebben van tien of meer kennissen. Het zou interessant zijn te bestuderen hoe weglopers vriendschap definiëren.

De *school* vormt - zoals reeds opgemerkt - een belangrijk referentiekader voor jongeren. Er is dan ook een groot aantal auteurs die weglopen onderzoeken in relatie tot schoolvariabelen. Opvallend hierbij is de betrekkelijke eensluidendheid van de gevonden onderzoeksresultaten. Dit ondanks de grote diversiteit aan definities en meetinstrumenten.

In de eerste plaats richten de onderzoekers hun zoeklicht op de samenhang tussen schoolproblemen en weglopen. Onder schoolproblemen kunnen we een scala aan zaken verstaan zoals spijbelen, zitten blijven, conflicten met leerkrachten en dergelijke. Met name op het gebied van spijbelen zijn de resultaten éénduidig. Weglopers spijbelen significant vaker dan niet-weglopers (Hildebrand 1963, Shellow et al. 1967, Philips 1978, Brennan et al. 1978, Doty 1979; Angenent & Beke 1983b). Laatstgenoemden wijzen erop dat het spijbelgedrag zich al op de lagere school manifesteert. Weglopers blijven vaker zitten - of in het moderne schoolsysteem: stijgen minder (vaak) in lesniveau - dan niet-weglopers (Shellow et al. 1967, Goldmeier & Dean 1973, Brennan et al. 1978; Angenent & Beke 1983b). Toch beoordelen weglopers volgens D'Angelo (1974) hun schoolprestaties nauwelijks lager. Het zitten blijven wordt door hen niet als probleem ervaren. Eigen bevindingen van nog te publiceren onderzoek bevestigen deze conclusie (Angenent & Beke i.v.).

De relatie van weglopers met leerkrachten is problematisch. Bassis (1973), Howell et al. (1973), Goldmeier & Dean (1973) en Brennan et al. (1978) constateren dat weglopers meer conflicten hebben met leerkrachten, zich door hen minder begrepen voelen en het gevoel hebben dat de leerkrachten zich weinig aan hen gelegen laten liggen.

De niet zo positieve relatie met leerkrachten en de daaruit voortvloeiende conflicten tonen zich ook in de strafmaatregelen. Weglopers worden meer geschorst en krijgen vaker straf in de vorm van fysieke straf dan niet-weglopers (Philips 1976, Brennan et al. 1978).

Ook bij buitenschoolse activiteiten - gelieerd aan de school, maar buiten de lesuren: sport, toneel, zang, lezingen en dergelijke - laten weglopers het afweten (D'Angelo 1974; Maulfair 1974; Brennan et al. 1978). Interessant is wat dit betreft de bevinding van laatstgenoemde auteurs dat jongere weglopers (tot ongeveer twaalf jaar) weliswaar significant minder tijd besteden aan buitenschoolse activiteiten, maar zich er wel bij betrokken voelen. De auteurs stellen dat in de hierop volgende fase (als weglopers wat ouder worden) er langzamerhand een acceptatie ontstaat van hun feitelijk functioneren en het gevoel van betrokkenheid vervaagt.

Dit alles weerspiegelt zich samenvattend in de verwachtingen en aspiraties die weglopers koesteren ten aanzien van scholing, opleiding en beroep. Deze staan op een laag pitje (Brennan et al. 1978) Goldmeier & Dean (1973) en D'Angelo (1974) vinden dat weglopers significant minder vaak willen doorstuderen dan niet-weglopers. Dit sluit aan bij resultaten van Olson, Liebow, Mannino & Shore (1980) en Angenent & Beke (1983b), waaruit blijkt dat weglopers een lager opleidingsniveau bereiken dan niet-weglopers.

In een aantal onderzoeken wordt aandacht besteed aan de attitude van ouders c.q. opvoeders ten aanzien van de school. Brennan et al. (1978) vinden dat ouders van weglopers schoolsucces minder belangrijk vinden dan ouders van niet-weglopers. Een redelijke indicatie hiervoor is het aantal en de ernst van de conflicten over school tussen jongeren en opvoeders (Shellow et al 1967; Beyer 1974, Van der Logt 1982). Hoewel (zie § 2.4.3) weglopers vaker en meer ernstige conflicten hebben met hun opvoeders geldt opvallenderwijs het tegendeel als het gaat om conflicten over school.

Het beeld dat zich aftekent is dat de wegloper in de periferie van de school functioneert en als zodanig als een randfiguur te karakteriseren valt. Hij levert slechte prestaties (waar hij niet wakker van ligt) en heeft een minder goede relatie met de leerkrachten. De wegloper laat zich weinig aan school gelegen liggen en vertoont een grote mate van desinteresse voor alles wat met de school te maken heeft.

In veel gevallen blijken zijn ouders deze desinteresse te delen. Ze hechten minder aan schoolsucces en hebben weinig aandacht voor de schoolprestaties van de jongere.

2.4.4. *Persoonlijkheidsfactoren*

In de literatuur over gezinsweglopers wordt weglopen onder meer in samenhang gezien met het niet kunnen oplossen van de eigen problemen (Stierlin 1973) De wegloper zou zich bijvoorbeeld kenmerken door een denken op korte termijn en een hoge mate van *impulsiviteit* (Elliott 1975). Leventhal (1964) komt na vergelijkend onderzoek tussen weglopers en niet-weglopers tot de conclusie dat weglopen samenhangt met 'lack of inhibitory control'. Weglopers zijn minder in staat hun innerlijk functioneren en hun reactie op omgevingsinvloeden te controleren dan niet-weglopers. Dit leidt tot angst om de controle kwijt te raken zowel over zichzelf als over de omgeving. Zo vermijden weglopers in het algemeen risicovol gedrag uit vrees greep op de situatie te verliezen (Kessler & Wieland 1970) Ze scoren laag op *sensatiezoeken*.

Schmidt en Berger (1958) wijzen op het dwangmatige karakter van het weglopen. Zonder een afwegingsproces wordt ineens besloten om weg te lopen. Dit wijst volgens genoemde auteurs op een manisch-depressieve persoonlijkheidsstructuur. De wegloper is onderhevig aan wisselende stemmingen, is met andere woorden labiel. Neurotische reacties bij weglopers in vergelijking met niet-weglopers worden ook geconstateerd in onderzoek van Joost, Debuyst en Sepulchre-Cassiers (1970). Labiliteit of *neuroticisme* uit zich onder andere ook in een lage zelfwaardering en een gebrekkige ego-ontwikkeling (Rosenheim 1940; Robey et al. 1964, Williams 1979; Shaffer & Catton 1984).

Ook eenzaamheid wordt vaak genoemd in samenhang met weglopen. Weglopers staan vaak figuurlijk alleen op de wereld, hebben weinig wezenlijke relaties ontwikkeld (Kessler & Wieland 1970). In dit verband ziet men dat weglopers de neiging hebben zich terug te trekken in hun eigen (fantasie)-wereld. Ze zijn *introvert*, gaan contacten en relaties uit de weg (Weiss 1973; Beyer 1974; Brennan et al. 1978). Goldberg (1972) vindt overeenkomstige resultaten. Met name onder de door hem onderzochte groep 'recidiverende' weglopers ontwikkelt zich een gedragspatroon waarbij weglopen de reactie is op het (dreigen te) ontstaan van nieuwe relaties. Dit patroon kan zich - als het eenmaal is gevestigd - blijven herhalen.

Overigens moeten de hier genoemde onderzoeksresultaten met enige terughoudendheid worden gelezen. Over het algemeen betreft het onderzoeken gebaseerd op beperkte groepen weglopers. Adams (1980) bijvoorbeeld komt na een vergelijkende literatuurstudie, waarbij een ruim aantal onderzoeken (25) met betrekking tot de persoonlijkheidseigenschappen van weglopers is betrokken tot de conclusie dat de resultaten nogal uiteenlopen. Globaal kwamen eigenschappen naar voren zoals impulsiviteit, een negatief zelfbeeld, labiliteit en eenzaamheid. Hij wijst er overigens op dat de door hem geanalyseerde onderzoeken veelal betrekking hebben op chronische weglopers.

Gezien het feit dat onze groep tehuisweglopers - zoals blijkt uit het oriënterend vooronderzoek - zich vaak kenmerkt door herhaald weglopen, is het interessant na te gaan in hoeverre genoemde persoonlijkheidseigenschappen zich bij hen manifesteren.

3.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk bespreken we de opzet van het hoofdonderzoek. Daarvoor behandelen we allereerst het verrichte *oriënterend vooronderzoek* en de op grond daarvan aangebrachte wijzigingen in de beoogde opzet van het onderzoek, met name in de vragenlijsten (§ 3.2). Vervolgens wordt aangegeven hoe het hoofdonderzoek in elkaar steekt. Dat gebeurt door achtereenvolgens de inhoud en opbouw van de vragenlijsten te behandelen. Hierbij wordt uitgegaan van de verschillende componenten van het componentenmodel (§ 3.3). In § 3.4 formuleren we de algemene vraagstelling, benevens enkele hieruit voortvloeiende specifieke onderzoeksvragen. Daarna worden de steekproef en de uitvoering van de enquête toegelicht (§§ 3.5, 3.6, 3.7). Tenslotte worden de toegepaste bewerkingen en de sociale wenselijkheidstendentie besproken (§ 3.8).

3.2. HET ORIENTEREND VOORONDERZOEK: ONTWIKKELING VAN HET MEETINSTRUMENT

Alvorens we zijn overgegaan tot het verrichten van het hoofdonderzoek hebben we - zoals gezegd - een oriënterend vooronderzoek gedaan. De waarde van een dergelijk onderzoek is groter naarmate er minder over de te onderzoeken groepen bekend is. In ons geval - we wezen daar al op in § 2.1 - is het merendeel van de onderzoeken van buitenlandse origine. Nederlands onderzoek is niet tot nauwelijks voorhanden. Derhalve hebben we bij een kleine groep personen - weglopers, vergelijkbare jongeren die niet weglopen, en hun groepsopvoeders - een eerste versie van de toe te passen vragenlijsten afgenomen.

Het oriënterend vooronderzoek dient een driedelig doel. In de eerste plaats ligt het in de bedoeling te bezien hoe de aangesneden onderwerpen bij de ondervraagden overkomen (begrijpelijkheid, relevantie, emotionele lading) en of bepaalde onderwerpen ontbreken of onvolledig gerepresenteerd zijn. In de tweede plaats kan het vooronderzoek uitsluitsel geven over de validiteit, betrouwbaarheid en onderlinge samenhang van de verschillende items en

schalen van de gebruikte vragenlijsten. In de derde plaats levert een dergelijk onderzoek ook inhoudelijke gegevens op. Hiervoor verwijzen we naar Angenent en Beke (1985a).

We zijn bij het oriënterend vooronderzoek - evenals bij het hoofdonderzoek - uitgegaan van het in hoofdstuk 2 gepresenteerde componentenmodel. Binnen dit model snijden we onderwerpen aan die volgens - veelal buitenlandse - literatuur in een relevante relatie staan tot weglopen. Een enkele maal hebben we ons wat dit betreft op eigen ervaringen en ideeën gebaseerd.

Het onderzoek had de vorm van een enquête. Daarbij werd gebruik gemaakt van twee uitgebreide vragenlijsten. de vragenlijst voor jongeren (in te vullen door weglopers en niet-weglopers) en de vragenlijst voor groepsopvoeders.

Het oriënterend vooronderzoek betreft 73 jongeren van twaalf tot achttien jaar willekeurig geselecteerd uit een achttal kinderbeschermingstehuizen [1] In deze groep bevonden zich 39 jongeren die uit het betreffende tehuis zijn weggelopen en 34 jongeren die niet zijn weggelopen. [2]

Vervolgens is een groep van 20 weglopers geformeerd, waarbij bij iedere wegloper in de eigen leefgroep een niet-wegloper is gezocht die ten tijde van het weglopen ook in de leefgroep woonde en aan de wegloper gelijk is wat betreft geslacht en leeftijd (eventueel een jaar ouder of jonger). De niet-weglopers fungeerden als controlegroep. Zodoende verkregen we een groep van 20 weglopers en een 'gematchte' groep van 20 niet-weglopers. Deze twee groepen werden onderling vergeleken. Tot slot werd er nog een derde groep bij het onderzoek betrokken; deze bestond uit groepsopvoeders. Bij ieder koppel, bestaande uit een wegloper en een niet-wegloper, is een groepsopvoeder gezocht die ten tijde van het weglopen in de leefgroep werkte. Deze vulde voor zowel de wegloper als de niet-wegloper eenzelfde vragenlijst in.

We hebben voor dit oriënterend vooronderzoek contact gezocht met negen kinderbeschermingstehuizen, waarvan een tehuis medewerking aan het onderzoek weigerde [3] Tijdens de gesprekken met de acht tehuizen werden de doelstellingen, de praktische relevantie, alsmede de inhoudelijke kant van het onderzoek toegelicht. Gevraagd werd op een voor hen gelegen tijdstip een aantal jongeren te vragen de betreffende vragenlijsten in te vullen. Vooraf werd door ons niet het criterium wel of niet weggelopen gesteld [4] Eerder onderzoek [5] heeft uitgewezen dat met redelijke zekerheid een proportioneel voldoende grote groep jongeren als weglopers kan worden aange-merkt.

Voor de afname van de vragenlijsten werd een aantal enqueteurs ingeschakeld. De jongeren kregen de instructies - reeds schriftelijk aan de vragenlijst toegevoegd - nog eens mondeling toegelicht. Het invullen gebeurde door de jongere zelf. De enqueteurs bleven hierbij om eventuele vragen te beantwoorden en onduidelijkheden te verhelderen. Na het invullen van de vragenlijst werd deze met de betreffende jongere besproken. Gecontroleerd werd of alle vragen voldoende waren beantwoord, eventuele opmerkingen van de jongeren werden genoteerd.

De groepsopvoeders vulden de vragenlijsten meestal op een later tijdstip in. Hierbij was niet altijd een enquêteur aanwezig. Wel had steeds een voor- gesprek en een nagesprek plaats.

Op grond van het oriënterend vooronderzoek zijn een aantal wijzigingen in de vragenlijsten aangebracht. Een deel van deze wijzigingen vond plaats op grond van op- en aanmerkingen van de respondenten, een ander deel op grond van de resultaten van de data-analyse. In beide gevallen is er sprake van beperkte ingrepen. We zullen ze in het kort noemen.

1. De formulering van enkele items is gewijzigd vanwege het feit dat de inhoud voor (sommige van) de respondenten niet geheel duidelijk was. Veelal waren dit items welke in overdrachtelijke zin waren geformuleerd. Een voorbeeld hiervan is het item. 'Ben je wel eens uit het veld geslagen?'.
2. De formulering van enkele items is gewijzigd omdat de emotionele lading ervan te groot bleek, bijvoorbeeld 'Kreeg je van je ouders wel eens een pak slaag?'.
3. Op grond van inhoudelijke opmerkingen van respondenten en enquêteurs zijn geringe wijzigingen aangebracht in items die sterk op elkaar lijken.
4. In een aantal gevallen is op grond van reacties van respondenten een beperkte keuzemogelijkheid bij de beantwoording van de vragen uitgebreid tot meerdere keuzemogelijkheden, in andere gevallen zijn meerdere keuzemogelijkheden juist beperkt. Het eerste gebeurde als meerdere respondenten aangaven moeite te hebben met het maken van een keuze tussen de beperkte antwoordmogelijkheden, het laatste veelal omdat bleek dat er niet of nauwelijks gebruik gemaakt werd van een of meerdere keuzemogelijkheden.
5. Van sommige items bleek de verdeling nogal scheef te zijn. Dat wil zeggen dat een duidelijke meerderheid van de respondenten de vraag bevestigend dan wel ontkennend beantwoorden. Door geringe wijzigingen in de tekst aan te brengen is geprobeerd deze scheefheid tegen te gaan. Aangezien de meeste items antwoordmogelijkheden in de vorm van de fre-

quentie waarin het gestelde voorkwam hadden, betekende dit een herformulering in die zin.

Voor de statistische bewerking behoeften slechts drie items (met betrekking tot de conflicten met groepsopvoeders) wegens de scheefheid van de verdeling uit het materiaal verwijderd te worden. In deze gevallen was er sprake van een 100 procent scheve verdeling. Dit gold bijvoorbeeld voor de vraag of er wel eens onenigheid was over het openmaken van post voor de jongere. Dit werd geen enkele keer vermeld.

In grote lijnen liggen de verdelingen van de items binnen het 10-90 interval (99 %).

6. Op sommige plaatsen is de volgorde van de items veranderd uitgaande van de gevonden correlaties tussen de items. Zo wordt voorkomen dat twee hoog correlerende items vlak na elkaar in de vragenlijst voorkomen.
7. In enkele gevallen is de volgorde van de items veranderd op grond van opmerkingen van de respondenten en enqueteurs over (te grote) inhoudelijke overeenkomst van dicht bij elkaar geplaatste items.
8. Bij de items die een bepaald begrip meten zijn in een beperkt aantal gevallen wijzigingen aangebracht. De procedure hierbij was als volgt: de items die een factor representeren werden geselecteerd op grond van eerder onderzoek (voor zover aanwezig). In een paar gevallen was er sprake van factoren door onszelf geconstrueerd. Indien eerder onderzoek voorhanden was, dan werden de in de onderzoeken hoogst ladende items geselecteerd. In het oriënterend vooronderzoek werd vervolgens factoranalyse (hoofdassen) toegepast. Hierbij is uitgegaan van gepoolde produkt-moment-correlaties over de betrokken groepen. Er zijn steeds zoveel hoofdassen naar varimax geroteerd als het aantal begrippen c.q. factoren dat de lijst werd verondersteld te meten (theoretisch rotatiecriterium). Per factormatrix werd de cesuurwaarde bepaald. Bekijken we alleen de items boven de cesuurwaarde, dan benaderen we een simpele structuur. Dat wil zeggen dat de items op één en op niet meer dan een factor laden. De items die onder de cesuur laden, zijn vervangen. Enerzijds door hoog ladende items uit eerder onderzoek, anderzijds door nieuw ontwikkelde items bij door onszelf geconstrueerde factoren. [6]
9. De enige belangrijke toevoeging betreft een aantal vragen over de opvoeding vroeger thuis door de ouders. Op grond van de resultaten van het oriënterend onderzoek meenden we dat het interessant zou zijn meer aandacht te besteden aan de vroegere opvoedingssituatie. Een belangrijke overweging die tot deze uitbreiding leidde, was de weglloopcarrière van de bij ons onderzoek betrokken jongeren. Daaruit bleek dat ook in de vroegere thuissituatie werd weggelopen.

Op grond van de hierboven genoemde wijzigingen kwam de definitieve versie van de vragenlijsten tot stand. We zullen deze bespreken in § 3.3.

3.3. DE VRAGENLIJSTEN

Bij de enquête hebben we gebruik gemaakt van drie uitgebreide vragenlijsten. Dat zijn in de eerste plaats de vragenlijst voor (alle) jongeren (zowel de weglopers als de niet-weglopers), de vragenlijst (alleen geldend) voor de weglopers (ten behoeve van een open interview met de weglopers over hun weglloopervaringen) en de vragenlijst voor de groepsopvoeders (zie bijlage 3.1).

De meeste items hebben de vorm van een vraag; een beperkt aantal items is gesteld in de vorm van een bewering waarbij de jongere of de groepsopvoeder moet aangeven of hij het ermee eens is of niet.

De meeste items zijn gesloten (geprecodeerde) items. Hierop kan met een eenvoudig 'ja' of 'nee' of 'heel vaak', 'vaak', 'soms' of 'zelden of nooit' (bij vragen) dan wel 'eens' of 'oneens' (bij beweringen) geantwoord worden. In een zo beperkt mogelijk aantal gevallen wijken de antwoordcategorieën af van de hierbovengenoemde. We noemen bij wijze van voorbeeld 'veel meer', 'meer', minder', veel minder' en 'ja, zeker wel', ja, waarschijnlijk wel', nee, waarschijnlijk niet' en nee, zeker niet'.

De meeste gesloten items zijn voorzien van vier antwoordmogelijkheden betrekking hebbend op de frequentie waarin het in de vraag gestelde voorkomt. De respondent werd gevraagd het cijfer achter de antwoordmogelijkheid die op hem van toepassing is te omcirkelen.

Daarnaast zijn er een aantal items open. Dat wil zeggen dat de jongere of de groepsopvoeder op de daarvoor bestemde ruimte op de vragenlijst in eigen bewoordingen een antwoord kan formuleren. Het betreft hier gedeeltelijk vragen over persoonsgegevens en tehuis- en schoolcarrière en vragen betreffende het weglopen.

De vragenlijsten voor de jongeren staan in de jij-vorm, die voor de groepsopvoeders in de u-vorm. De vragenlijst voor de groepsopvoeders is gedeeltelijk een sterk ingekorte versie van die voor de jongeren. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de vragenlijsten respectievelijk 269 en 130 items bevatten.

De vragenlijsten voor alle jongeren (weglopers en niet-weglopers) en de vragenlijst voor de groepsopvoeders over de jongeren (weglopers en niet-weglopers) lopen grotendeels parallel. Bij een aantal onderwerpen worden namelijk de jongeren en de groepsopvoeders overeenkomstige items voorgelegd met de bedoeling dat de jongeren bij die items over zichzelf rapporteren en de groepsopvoeders over de jongeren. In een aantal gevallen evenwel worden bij groepsopvoeders onderwerpen korter (door middel van minder items in de vragenlijst) dan wel in afwijkende vorm (door middel van items met andere inhoud) gerepresenteerd. Verder bevat de vragenlijst voor groepsopvoeders enkele onderwerpen (zoals gedragsbeoordelingsschalen) die in de vragenlijst voor jongeren ontbreken.

De vragenlijst voor alleen de weglopers heeft betrekking op weglouter-ervaringen. In chronologische volgorde komen aan de orde vroegere weglouter-ervaringen (thuis, (eventueel) in vorige tehuizen en in het huidige tehuis), vervolgens wordt een specifieke wegloutergebeurtenis uit 1982 besproken voor wat betreft de voorgeschiedenis, reden en aanleiding van het weglouteren, de ervaringen tijdens het weglouteren, de terugkeer en tenslotte een reflectie op het weglouteren. Alhoewel we ten behoeve van de volledigheid ook deze vragenlijst zullen bespreken, ligt het in de bedoeling de daaruit voortvloeiende resultaten in deze publikatie niet aan de orde te stellen. In de loop van 1987 wordt dit gedeelte apart gepubliceerd.

De vragenlijsten zijn zogenaamde gelede vragenlijsten die uit een aantal aparte (sub)vragenlijsten zijn samengesteld. Men vindt ze beschreven in tabel 3.1. In de linkerkolom zijn de onderwerpen weergegeven waarop de enquête betrekking heeft, aan ieder onderwerp is een (sub)vragenlijst gewijd. In de tweede kolom zijn de begrippen aangegeven die bij de genoemde onderwerpen een rol spelen. In de derde kolom worden de auteurs vermeld die ons bij de keuze van de items hebben geïnspireerd. In de vierde kolom is af te lezen hoeveel items de bewuste vragenlijst omvat. Dit respectievelijk voor de jongeren en voor de groepsopvoeders. In de laatste kolommen tenslotte worden de nummering en de pagina's van de vragenlijsten genoemd, wederom respectievelijk voor de jongeren en de groepsopvoeders.

Tabel 3.1 Samenstelling van de vragenlijsten

Onderwerpen	Begrippen	Auteurs	Aantal items jong.	Aantal items groeps	Nummering vraag en pagina vragenlijst jongeren	Nummering vraag en pagina vragenlijst groepsopvoeders
Persoonsgegevens	leeftijd, geslacht, tehuis carrière, gezinssamenstelling e.d.	-	22	3	1-5, 11-27/pp. 1-6	1-3/p. 1
Contact gezin	contactfrequentie, contactwaardering, contactbehoefte e.d.	Angenent-Beke	7	12	28-34/pp. 6-7	4-15/pp. 2-3
Persoonlijkheids-eigenschappen	neuroticisme, sociabiliteit, sensatie-zoeken, impulsiviteit, zelfhandhavingsagressie	Angenent/Feij/Van der Ploeg	50	18	neuroticisme: 3, 6, 7, 9, 11, 15, 17, 18, 27, 29/pp. 7-9 sociabiliteit: 1, 2, 8, 10, 13, 16, 19, 22, 24, 28/pp. 7-9 sensatiezoeken: 3, 5, 9, 11, 13, 15, 18, 20, 22, 26/pp. 19-20 impulsiviteit: 1, 2, 7, 10, 16, 24, 27, 28, 29, 30/pp. 19-20 zelfhandhavings-agressie: 4, 6, 8, 12, 14, 17, 19, 21, 23, 25/pp. 19-20	zevenpuntsschaal m.b.t. 18 gedragskenmerken pp. 9-10
Sociale wenselijkheid	sociale wenselijkheidstendencie	Angenent	10	-	4, 5, 12, 14, 20, 21, 23, 25, 26, 30/pp. 19-20	-
Leefgroepstype	open versus gesloten - op leefgroepniveau - op tehuisniveau - op extern niveau	Kooij/Angenent/Beke	15	15	leefgroepniveau: 1, 4, 7, 10, 13 tehuisniveau: 2, 5, 8, 11, 14 extern: 3, 6, 9, 12, 15/pp. 10-11	idem/pp. 3-5 " "
Contact leefgroep	contactfrequentie, contactbehoefte, contactwaardering m.b.t. groepsopvoeders en leefgroeppenoten	Angenent-Beke	4	3	16-19/p. 12	16-18/p. 6
Conflicten leefgroep	frequentie conflicten/rechtvaardigheid groepsopvoeders	Beke/Scheffer e.a./Vd Linden	44	36	20-27/pp. 1-3	1-36/pp. 12-16 1-36/pp. 14-18
Strafbeeld leefgroep, gezin	frequentie straffen, soorten straf ouders, groepsopvoeders	Beke	14	7	1-4/pp. 21-23	2-3/pp. 10-11
Opvoeding leefgroep, gezin	warmte en dominantie ouders, groepsopvoeders	Angenent	40	20	1-40/pp. 23-26	1-20/pp. 7-8

Tabel 3.1 Samenstelling van de vragenlijsten -vervolg-

Onderwerpen	Begrippen	Auteurs	Aantal items jong.	Aantal items groeps.	Nummering vraag en pagina vragenlijst jongeren	Nummering vraag en pagina vragenlijst groepsopvoeders
Deviantie vriendenkring	gewelds-, vermogensdelicten, joyriding vandalisme, drugsdelicten	Brennan e.a./ Nijboer en Dijksterhuis/ Angenent-Beke	11	-	1-11/pp.26-27	-
Contact vrienden	hoeveel vrienden, tijd ermee doorgebracht, e.d.	Brennan e.a.	6	7	2-7/pp.28-29	1-7/pp.17-18
Definiering vrienden	wat is vriendschap; een aantal beweringen	Angenent-Beke	9	-	8-16/pp.29-30	-
Toekomstverwachtingen	t.a.v. schoolprestaties, werk, algemeen	Angenent-Beke	18	2	1-18/pp.30-32	1-2/p.18
Schoolcontacten	band met school, band met leraren, schoolproblemen	Angenent-Beke	13	3	19-31/pp.33-34	3-5/pp.18-19
Weglooppfrequentie	vroeger thuis, in (eventuele vroegere) tehuizen, in huidige tehuis	-	6	4	1-6/p.35	1-4/p.19
Wegloopcarriere	verleden weglooppatroon wat betreft frequentie, reden, lengte, plaats waarheen e.d.	-	29	-	1-6/pp.1-3	-
Redenen en aanleiding	directe aanleiding en achterliggende reden(en)	-	2	-	7-8/pp.4	-
Voor het weglopen	weglopen voorbereid, vaak aan gedacht, reactie groepsopvoeders, tijdstip weglopen, alleen/samen, wie op de hoogte, wat ermee bereiken e.d.	-	18	-	9-26/p.4-7	-
Tijdens het weglopen	lengte weglooperperiode, waarheen, hoe, voorzien in levensonderhoud, reactie personen, politie-contact, positieve en negatieve ervaringen e.d.	-	22	-	1-22/pp.8-13	-
Ná het weglopen	tijdstip terugkomst, reden, vrijwillig/gedwongen, reactie op terugkomst jongeren/ouders/groepsopvoeders e.d., wel of niet begrepen, straf e.d.	-	16	-	1-16/pp.14-17	-
Terugblik op weglopen	resultaat, waardering, positieve en negatieve ervaringen, dingen veranderd, voorspelling toekomstig weglopen e.d.	-	10	-	17-26/pp.17-19	-

3.3.1. Literatuurstudie en selectie van de items

Zoals blijkt uit tabel 3.1 zijn de in de vragenlijst aangesneden onderwerpen nogal divers. Bij de keuze van de onderwerpen hebben we ons in de eerste plaats laten leiden door datgene wat in de literatuur in relatie wordt gebracht met weglopen. Daartoe hebben we de literatuur met betrekking tot weglopen ingedeeld volgens het componentenmodel (zie § 2.2). We lieten ons bij de selectie van de onderwerpen leiden door twee principes. In de eerste plaats selecteerden we die onderwerpen waarvan we mogen veronderstellen dat ze binnen het door ons gepresenteerde componentenmodel als fundamenteel kunnen worden gekwalificeerd. Onderwerpen, met andere woorden, die centraal staan binnen de verschillende componenten. Dit zijn voor wat betreft de persoonlijkheidscomponent de persoonlijkheidseigenschappen neuroticisme en sociabiliteit. Deze kunnen opgevat worden als twee basale persoonlijkheidseigenschappen (zie hoofdstuk 4). Binnen de interpersoonlijke component hebben we voor de instituties gezin en leefgroep eveneens dergelijke onderwerpen geselecteerd, namelijk de basisfactoren warmte en dominantie. Overigens worden deze onderwerpen ook binnen de literatuur over weglopen regelmatig genoemd. We verwijzen hiervoor naar § 2.4.3. Bij de bespreking van de resultaten (voor wat deze onderwerpen betreft hoofdstuk 4 en 5) komen deze begrippen uitgebreid aan de orde.

Daarnaast hebben we op grond van de literatuur over weglopen nog een aantal - meer additionele - onderwerpen gekozen. Uitgangspunt hierbij was dat de onderwerpen in meerdere publicaties moesten worden genoemd in samenhang met weglopen. Voorbeelden hiervan zijn binnen de persoonlijkheidscomponent de persoonlijkheidseigenschappen impulsiviteit en sensatiezoeken, en binnen de interpersoonlijke component conflicten met groepsopvoeders, delinquentie van de vriendenkring, de hoeveelheid vrienden, schoolprestaties, spijbelen enzovoort.

Verder hebben we voor de keuze van de onderwerpen ons licht opgestoken bij jongeren in kinderbeschermingstehuizen. Met name uitgebreide gesprekken met jongeren die uit kinderbeschermingstehuizen zijn weggelopen leveren ons een veelheid van mogelijke samenhangen tussen bepaalde tehuisfactoren en weglopen. Voorbeelden hiervan zijn de open- of geslotenheid van de leefgroep (en meer algemeen het tehuis), conflicten met medeleefgroepgenoten, contacten met thuis, zelfhandavingsagressie enzovoort.

Tot slot zijn een aantal onderwerpen voortgevloeid uit het oriënterende vooronderzoek. Dit betreft met name onderwerpen die te maken hebben met de relatie van de jongere met zijn ouderlijk gezin.

In de hiernavolgende paragrafen zullen we de onderwerpen kort bespreken. Voor een schematisch overzicht verwijzen we naar tabel 3.1.

3.3.2. Persoonsgegevens

In de eerste plaats gaan een aantal vragen over de persoonsgegevens van de jongeren (de weglopers en de niet-weglopers). In een enkel geval wordt ook aan de groepsopvoeders gevraagd zich over een onderwerp uit te spreken. In dit verband worden gegevens verzameld over leeftijd, geslacht en huidige bezigheden (werkend, werkloos of schoolgaand).

3.3.3. Persoonlijkheidseigenschappen

Binnen de persoonlijkheidscomponent besteden we aandacht aan een aantal persoonlijkheidseigenschappen. Daarbij maken we onderscheid tussen persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde (basispersoonlijkheidseigenschappen) en persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde (meer oppervlakte persoonlijkheidseigenschappen).

De persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde die we in ons onderzoek betrekken, zijn neuroticisme en sociabiliteit (als belangrijkste onderdeel van extraversie). Neuroticisme en sociabiliteit worden in onderzoek gekwalificeerd als basisdimensies (o.a. Angenent 1974, Feij 1979).

In de literatuur zien we deze persoonlijkheidseigenschappen in verband met weglopers regelmatig vermeld. Weglopers worden *neurotisch* genoemd. Ze zijn fundamenteel niet in staat hun eigen problemen op te lossen (Joost, Debuyst & Sepulchre-Cassiers 1970, Stierlin 1973, Williams 1979, Shaffer & Catton 1984). Ze staan labiel in het leven en laten zich leiden door wisselende stemmingen. Een zekere dwangmatigheid kenmerkt hun gedrag (Schmidt & Berger 1958).

Weglopers worden ook gekenmerkt als *introvert*. Ze gaan contacten uit de weg en hebben de neiging zich terug te trekken in hun eigen (fantasie)wereld (Weiss 1973, Beyer 1974; Brennan et al. 1978). Weglopers staan vaak figuurlijk 'alleen op de wereld' en ontwikkelen weinig echte relaties (Kessler en Wieland 1970). Goldberg (1972) constateert dat een door hem onderzochte groep 'recidiverende' (herhaalde) weglopers een gedragspatroon heeft ontwikkeld waarbij weglopen een reactie is op het (dreigen te) ontstaan van nieuwe relaties. Dit patroon kan - als het eenmaal gevestigd is - zich blijven herhalen.

Persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde die we in ons onderzoek hebben betrokken zijn impulsiviteit, sensatiezoeken en zelfhandhavingsagressie.

Weglopers worden *impulsief* genoemd. Ze denken op korte termijn en handelen zonder een duidelijk afwegingsproces. Leventhal (1964) en Elliott (1975) zien een samenhang tussen weglopen en een 'lack of inhibitory control'. Weglopers zijn minder in staat hun innerlijk functioneren en hun reactie op omgevingsinvloeden te controleren in vergelijking met niet-weglopers. De angst om controle te verliezen op hun omgeving leidt ertoe dat weglopers in het algemeen risicovol gedrag vermijden. Weglopers scoren derhalve laag op *sensatiezoeken*.

Met name in klinisch-psychologische literatuur worden weglopers gekarakteriseerd als jongeren met een lage zelfwaardering en een gebrekkige ego-ontwikkeling. Ze zijn weinig assertief en zullen laag scoren op de persoonlijkheidseigenschap *zelfhandhavingsagressie*.

Het is overigens wel van belang erop te wijzen dat de genoemde onderzoeksresultaten voor het merendeel betrekking hebben op weglopers die residentieel (in psychiatrische klinieken) werden behandeld. Buitendien betreft het in een aantal gevallen resultaten op grond van een beperkt aantal case-studies. Desalniettemin lijkt het zinvol te onderzoeken hoe genoemde persoonlijkheidseigenschappen in meer of mindere mate aanwezig zijn bij de door ons onderzochte groep weglopers.

Aan de groepsopvoeders is gevraagd de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - te scoren op een aantal concrete gedragingen in de leefgroep. Daarbij maken we gebruik van een - enigszins aangepaste - versie van de sociale-distantieschaal van Van der Ploeg (1973). Het gedrag van de weglopers en de niet-weglopers wordt gescoord op een zevenpuntsschaal. Daarbij verwijst een hoge score naar de negatieve formulering van het betreffende gedrag (bijvoorbeeld onbetrouwbaar); een lage score verwijst naar een positieve formulering van het gedrag (bijvoorbeeld 'betrouwbaar'). Naarmate de afstand tussen de groepsopvoeders en de jongeren groter is, manifesteert dat zich in een hogere score op de gepresenteerde gedragingen.

3.3.4. Het gezin

Als eerste gebied binnen de interpersoonlijke component behandelen we het gezin. De vragen die we hier hebben gesteld hebben betrekking op vier onderwerpen: opvoeding, strafbeleid, gezinskenmerken en gezinscontacten.

In het opvoedingsproces - zo blijkt (Goldin 1969) - zijn enkele algemene patronen te onderkennen. De twee belangrijkste grondpatronen zijn warmte en dominantie. Het zijn dan ook deze twee basisbegrippen aan de hand waarvan de *opvoeding* in dit onderzoek wordt bekeken. Een warme opvoeding staat tegenover een koele opvoeding en een dominante opvoeding staat tegenover een toegeeflijke opvoeding. Dit opvoedingsmodel is ontwikkeld door Angenent (1974).

De opvoeding zoals deze vroeger thuis was, zal vergeleken worden met de opvoeding die de jongeren in de leefgroep krijgen. We komen hierop terug in § 3.8.5.

Bij *strafbeleid* in het gezin wordt gekeken naar de frequentie van straffen en de soorten straf die worden gegeven. Het strafbeleid vroeger thuis wordt vergeleken met het strafbeleid in het huidige tehuis, zie hiervoor § 3.3.5.

Bij *gezinskenmerken* bekijken we de samenstelling van het gezin. Dat wil zeggen dat aan de orde komen: gezinsgrootte, geboortenummer van de jongeren (de plaats in de kinderrij), het wel of niet uit huis geplaatst zijn van broers en/of zussen en de volledigheid c.q. onvolledigheid van het gezin, hetzij door overlijden van een of beide ouders, hetzij door echtscheiding. Verder wordt gevraagd naar de leeftijd van de ouders en het eventuele beroep dat door (een van) hen wordt uitgeoefend.

Bij *gezinscontacten* komen aan de orde contactfrequentie, contactbehoefte en contactwaardering. We hebben ter vergelijking ook gevraagd naar leefgroepcontacten. Deze worden besproken in § 3.3.6.

3.3.5. De leefgroep

Het tweede gebied binnen de interpersoonlijke component dat aan de orde wordt gesteld is de leefgroep. Binnen de leefgroep komen achtereenvolgens aan bod de opvoeding zoals gegeven door de groepsopvoeders, conflicten tussen de groepsopvoeders en de jongeren, strafbeleid van de groepsopvoeders, de contacten tussen de groepsopvoeders en de jongeren en de open- en geslotenheid van de leefgroep.

Bij de *opvoeding* in de leefgroep gaan we - we wezen daar al op - eveneens uit van de twee basisbegrippen in de opvoeding (warmte en dominantie). Ook de groepsopvoeders is gevraagd de opvoeding die zij de weglopers en de niet-weglopers geven te kwalificeren.

Daarnaast hebben we een groot aantal mogelijke *conflictgebieden* geselecteerd. Onderzoek toont aan dat weglopers op meer gebieden heviger in botsing komen met hun opvoeders. Voor de selectie van de gebieden hebben we gebruik gemaakt van een Nederlands onderzoek (Scheffer, Woldringh &

Knapen 1977), waarin een aantal conflictgebieden tussen jongeren en hun opvoeders werden onderzocht. Globaal vallen deze conflicten binnen vijf categorieën namelijk: conflicten betreffende school/werk, conflicten betreffende relaties met andere personen (waaronder leefgroepgenoten), conflicten betreffende vrije-tijdsbesteding, conflicten betreffende regels in de leefgroep c.q. het functioneren in de leefgroep en conflicten met leefgroepgenoten.

Net als bij het gezin hebben we gekeken naar het *strafbeleid*. Dat wil zeggen dat er gevraagd is naar de hoeveelheid straf die de jongeren krijgen en wat voor soorten straf dat zijn. Daarnaast is gekeken naar de mate waarin de jongeren de groepsopvoeders als rechtvaardig of onrechtvaardig kwalificeren.

Vragen die zijn gesteld met betrekking tot *contacten* tussen de groepsopvoeders en jongeren lopen parallel met de vragen over contacten tussen ouders en jongeren. Naast contactfrequentie is er gevraagd naar de contactbehoefte en de contactwaardering. Ook wordt enige aandacht besteed aan de contacten van de jongeren van ons onderzoek met leefgroepgenoten.

We hebben verder aandacht besteed aan de *openheid* van de leefgroep. Deze openheid wordt gemeten op drie niveaus namelijk op leefgroepniveau, op tehuisniveau en op extern niveau. De openheid wordt steeds gemeten aan de hand van de contacten die de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - onderhouden met andere jongeren. Dat wil zeggen contacten met jongeren binnen de leefgroep, contacten met jongeren in andere leefgroepen van hetzelfde tehuis en contacten met jongeren die niet in het tehuis wonen. Ieder niveau wordt gerepresenteerd door vijf items. Ook aan de groepsopvoeders zijn deze vragen met betrekking tot de openheid van de leefgroep voorgelegd.

3.3.6. *Leeftijdgenoten*

Naast gezin en leefgroep hebben we binnen de interpersoonlijke component gekeken naar de relaties met leeftijdgenoten in het algemeen en vrienden in het bijzonder. Zo hebben we gevraagd naar het *aantal echte vrienden* en dit aantal vrienden uitgesplitst naar verblijfplaats (in de leefgroep, in andere leefgroepen van hetzelfde tehuis, in andere tehuizen en niet in een tehuis wonend). Ook aan de groepsopvoeders is gevraagd (op dezelfde manier uitgesplitst naar verblijfplaats) aan te geven hoeveel echte vrienden ze denken dat de weglopers en de niet-weglopers hebben.

Verder zijn we geïnteresseerd *met wie de jongeren* (de weglopers in vergelijking met de niet-weglopers) *hun tijd doorbrengen*. Gevraagd wordt hoeveel tijd de jongeren per dag gemiddeld met vrienden doorbrengen, hoeveel

tijd met de groepsopvoeders en hoeveel tijd alleen. Ook aan de groepsopvoeders is dit gevraagd.

Tot slot hebben we gekeken naar de mogelijke *delinquentie van de vriendenkring*. In verschillende onderzoeken (waaronder Brennan, Huizinga & Elliott 1978) wordt gewezen op - tenminste een subgroep - weglopers die zich lieren aan c.q. aangetrokken voelen tot leeftijdgenoten die op een of andere wijze betrokken zijn in delinquent gedrag. We hebben bij de bespreking van de literatuur enige kanttekeningen gezet bij deze - sterk op de Amerikaanse samenleving betrokken - onderzoeksresultaten (zie § 7.2). Daarbij worden delicten onderzocht zoals vandalisme, joy-riding, winkeldiefstal en dergelijke en delicten betreffende drugs (gebruik en verhandelen).

3.3.7. School

Als laatste terrein binnen de interpersoonlijke component behandelen we de school. Ook hier zijn op grond van de literatuur - waaronder het door onszelf verrichte vooronderzoek - een aantal onderwerpen geselecteerd. In de eerste plaats besteden we aandacht aan de *schoolprestaties*. Deze worden gemeten aan de hand van rapportcijfers en zittenblijven. Direct in het verlengde van de schoolprestaties zijn we geïnteresseerd in de *beleving* van deze schoolprestaties. Met andere woorden: we zijn geïnteresseerd in de beleving van de aspiraties van de jongeren (de weglopers en de niet-weglopers).

Een tweede onderwerp dat aan de orde komt binnen dit onderdeel van de interpersoonlijke component is de *relatie met de school* in het algemeen en de *relatie met de leerkrachten* in het bijzonder. Ook aan de groepsopvoeders is gevraagd zowel de weglopers als de niet-weglopers te kwalificeren voor wat betreft de relatie met leerkrachten en medeleerlingen.

Analoog aan weglopen van thuis of van tehuis wordt *spijbelen* wel eens het weglopen van school genoemd. Bekeken wordt hoe het met spijbelgedrag van de jongeren zit, zowel op de lagere school als op scholen die daarna zijn bezocht. Dit is zeker van belang als we de band met school (en als indicatie daarvoor het spijbelen) bezien in het licht van de kinderbeschermingsachtergrond. De vaak frequente tehuiswisselingen - maar in eerste instantie ook de uithuisplaatsing van de jongeren - verstoort de continuïteit in het schoolgebeuren.

Tenslotte hebben we ook gevraagd naar de *toekomstverwachtingen* van de jongeren. Hiertoe hebben we een aantal vragen ontwikkeld die twee begrippen representeren, namelijk toekomstverwachtingen ten aanzien van werk

en werkgelegenheid en toekomstverwachtingen ten aanzien van algemene maatschappelijke ontwikkelingen.

3.3.8. Vragen met betrekking tot het weglopen

De vragen met betrekking tot het weglopen zijn uit te splitsen in twee delen. In de eerste plaats hebben we een aantal vragen geformuleerd die zowel aan de weglopers als aan de niet-weglopers zijn gesteld. Dit zijn vragen met betrekking tot het aantal malen dat men is weggelopen uit verschillende settings (vroeger thuis, uit (eventueel) vroegere tehuizen waar men heeft gewoond en uit het huidige tehuis), of men wel eens overwogen heeft om weg te lopen, en - indien men ervan af zag - wat hiervoor de reden was. Daarnaast hebben we gevraagd of men de groepsopvoeders wel eens heeft bedreigd om weg te lopen en wat hun reactie hierop was. Verder hebben we voor die jongeren die zijn weggelopen gevraagd hoe ze dit weglopen hebben ervaren.

Ook aan de groepsopvoeders is gevraagd of de jongeren (zowel de weglopers als de niet-weglopers) uit het huidige tehuis zijn weggelopen, of deze er wel eens mee hebben bedreigd, wat hun reactie was en tot slot hoe ze het weglopen hebben ervaren.

Naast deze vragen gesteld aan zowel de weglopers als de niet-weglopers (en in enkele gevallen ook aan de groepsopvoeders) hebben we ook nog een uitgebreid semi-gestructureerd interview gehouden met alle weglopers van ons onderzoek. Daarin komen de volgende onderwerpen aan bod: de wegloopcarrière, redenen en aanleidingen, de periode vóór het weglopen, de periode tijdens het weglopen, de periode na het weglopen en tenslotte de reflectie c.q. terugblik op het weglopen. In tabel 3.2 vermelden we de onderwerpen die hierbij aan de orde komen.

Voor een schematisch overzicht van de onderwerpen en de verschillende groepen die in de vergelijkingen zullen worden betrokken verwijzen we naar tabel 3.3.

Tabel 3.2 De samenstelling van het interview aan de weglopers van ons onderzoek

WEGLOOPCARRIÈRE	VÓÓR HET WEGLOPEN	TERUGKOMST NA HET WEGLOPEN
leeftijd eerste keer weggelopen	voorbereid	tijdstip terugkomst
leeftijden volgende keren	plotseling/langer voorgenomen	vrijwillig/gedwongen
hoelang/waarheen/redenen	geldmiddelen	gepraat over reden(en) weglopen
weglooppatroon vroeger thuis	plaats waarheen	met wie gepraat
weglooppatroon voorgaande tehuizen	kieren	reactie groepsofvoeders
weglooppatroon huidige tehuis	welke maand/dag/tijdstip weggelopen	reactie leefgroepgenoten
toename/afname wegloupfrequentie	alleen/samen	reactie ouders
lengte weglooperperiodes algemeen	wie nam initiatief	reactie vrienden/vriendinnen
	weglopen van tevoren besproken	reactie maatschappelijk werk(st)er
	reactie groepsofvoeders	reactie staf/directie
	reactie leefgroepgenoten	reactie school
	reactie groepsofvoeders	reden waarom jongere wel/niet weg-
	doel van het wegloupen	liep aanwezig
		straf gehad
		doel dat jongere voor ogen had be-
		reikt
REDENEN/AANLEIDINGEN	TIJDENS HET WEGLOPEN	REFLECTIE
directe aanleiding(en)	lengte weglooperperiode	weglopen juist omdat ...
achterliggende reden(en)	hoe gereisd	weglopen onjuist omdat ...
	waarheen	resultaat
	voorzien in levensonderhoud	kijken mensen anders tegen jongere
	met welke instellingen/personen	aan
	contact	jongere zelf veranderd
	hoe verliep dit contact	hoe veranderd
	welke delicten gepleegd	weglopen is achteraf positief/
	opgepakt door de politie	negatief
	was de jongere van plan terug te	loopt jongere in de toekomst
	gaan	nog weg
	spijt van het wegloupen	
	positieve ervaringen tijdens het	
	weglopen	
	negatieve ervaringen tijdens het	
	weglopen	

Tabel 3 3 De verschillende vergelijkingsgroepen

PERSONALIA	(1)	(2)	(3)	(4)	VRIENDENKRING	(1)	(2)	(3)	(4)
leeftijd	x	x			delinquentie vriendenkring drugs	x	x		
geslacht	x	x			delinquentie vriendenkring overige delicten	x	x		
leeftijd eerste uithuisplaatsing	x	x			tijd met vrienden	x	x	x	x
reden eerste uithuisplaatsing	x	x	x	x	tijd met groepsopvoeders	x	x	x	x
aantal uithuisplaatsingen	x	x			tijd alleen	x	x	x	x
aantal tehuisplaatsingen	x	x			aantal echte vrienden				
redenen voor tehuisplaatsing(en)	x	x	x	x	aantal vrienden in leefgroep	x	x	x	x
redenen voor tehuis uitplaatsing(en)	x	x			idem in andere leefgroepen	x	x	x	x
zwaarte tehuizen	x	x			idem in ander tehuis	x	x	x	x
aantal doorlopen tehuizen	x	x			idem niet in tehuis	x	x	x	x
totaal aantal maanden in tehuizen	x	x			periode langste vriendschap	x	x		
schoolgaand, werkend werkloos	x	x			beweringen over vriendschap (negen)	x	x		
GEZINSKENMERKEN					SCHOOL				
leeftijd ouders	x	x			aantal lagere scholen	x	x		
gezinsgrootte	x	x			aantal scholen na de lagere school	x	x		
volledig/onvolledig door overlijden	x	x			reden schoolwisselingen lagere school	x	x		
leeftijd ouders	x	x			idem na lagere school	x	x		
geboortenummer	x	x			schoolprestaties	x	x		
sociaal-economisch niveau	x	x			reden slechte schoolprestaties	x	x		
moeder buitenshuis werkend	x	x			aantal malen blijven zitten lagere school	x	x		
tweede-generatie kinderen	x	x			idem na lagere school	x	x		
volledigheid/onvolledigheid door scheiding	x	x			spijbelen op lagere school	x	x		
pleeggezinplaatsing	x	x			idem na lagere school	x	x		
THUISCONTACTEN					toekomstplannen na de school	x	x	x	x
frequentie	x	x	x	x	toekomstverwachtingen ten aanzien van				
tehuisbezoek ouders	x	x	x	x	werk en werkgelegenheid	x	x		
ervaring thuisbezoek	x	x			samenleving in het algemeen	x	x		
wel/niet vaker naar huis willen	x	x	x	x	problemen op school met leraren	x	x	x	x
reden waarom vaker naar huis niet kan	x	x	x	x	idem met leerlingen	x	x	x	x
acceptatie hiervan			x	x	band met school	x	x		
bezoek overige familie	x	x	x	x	WEGLOPEN				
waar wonen na dit tehuis	x	x	x	x	aantal malen weggelopen vroeger thuis	x	x		
opvoeding warmte/dominantie ouders	x	x			idem in voorgaande tehuizen	x	x		
strafbeleid (frequentie/soorten)	x	x			idem huidige tehuis	x	x	x	x
PERSOONLIJKHEIDSEIGENSCHAPPEN					eraan gedacht om weg te lopen/gedreigd	x	x	x	x
neurotisme	x	x			waarom niet weggelopen	x	x		
sociabiliteit	x	x			reactie groepsopvoeders op weglopen			x	x
impulsiviteit	x	x			ervaring weglopen door groepsopvoeders			x	x
zelfhandhavingsagressie	x	x			LEEFGROEP (vervolg)				
sensatiezoeken	x	x			conflictgebieden t.a.v. vrije tijd	x	x	x	x
sociale wenselijkheid	x	x			idem t.a.v. relaties	x	x	x	x
18 persoonlijkheidseigenschappen			x	x	idem t.a.v. leefgroepfunctioneren	x	x	x	x
LEEFGROEP					conflicten met leefgroepgenoten	x	x	x	x
open-gesloten	x	x	x	x	strafbeleid (frequentie/soorten)	x	x		
opvoeding warmte/dominantie ouders	x	x			rechtvaardigheid groepsopvoeders	x	x		
conflictgebieden t.a.v. school	x	x	x	x					

69 weglopers (1), niet-weglopers (2), groepsopvoeders over weglopers (3), groepsopvoeders over niet-weglopers (4)

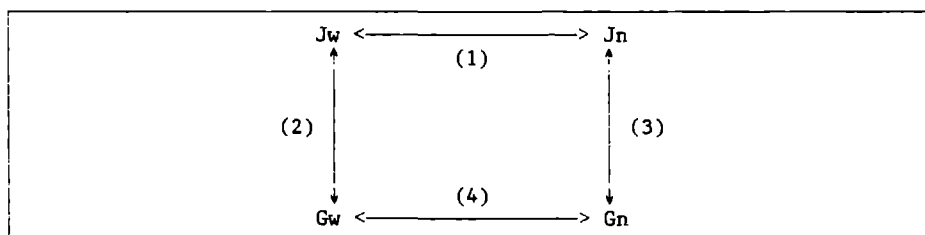
3.4. VRAAGSTELLING

Centraal in het hoofdonderzoek staat de vergelijkende beschrijving van de weglopers uit kinderbeschermingstehuizen. Daartoe zijn we nagegaan of er binnen het door ons ontwikkelde componentenmodel verschillen zijn tussen de diverse geënquêteerde groepen. In de eerste plaats betreft dit een vergelijking tussen de meningen van de weglopers en de meningen van de niet-weglopers. De vraag is in hoeverre de gegevens die de weglopers verstrekken verschillen van de gegevens die de niet-weglopers verstrekken.[1] Daarnaast vergelijken we ook uitspraken van de groepsopvoeders over de weglopers met uitspraken van de groepsopvoeders over de niet-weglopers. Bij de groepsopvoeders doet zich dus de vraag voor in hoeverre hun gegevens over de weglopers overeenkomen c.q. verschillen van hun gegevens over de niet-weglopers.[4] Verder kunnen we dan nog de meningen van de weglopers vergelijken met hoe de groepsopvoeders zich over de weglopers uitspreken.[2] Hetzelfde geldt voor de meningen van de niet-weglopers in vergelijking met de uitspraken van de groepsopvoeders over de niet-weglopers.[3] De vier genoemde vergelijkingen zijn weergegeven in tabel 3.4 en figuur 3.1.

Tabel 3.4 De vergelijkingen tussen de groepen van de enquête

1. weglopers versus niet-weglopers	Jw - Jn
2. weglopers versus groepsopvoeders over weglopers	Jw - Gw
3. niet-weglopers versus groepsopvoeders over niet-weglopers	Jn - Gn
4. groepsopvoeders over weglopers versus groepsopvoeders over niet-weglopers	Gw - Gn

Figuur 3.1 De vergelijkingen tussen de groepen van de enquête schematisch weergegeven

De vergelijkingen 2, 3 en 4 hebben een aanvullend karakter. Aanvullend in die zin dat er op een beperkt aantal onderwerpen slechts vergelijking mogelijk is. De vragenlijst die de groepsopvoeders krijgen voorgelegd is namelijk beperkter en in een aantal gevallen afwijkend van de vragenlijst die de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - invullen. Soms worden daarom alleen de jongeren onderling vergeleken (de weglopers versus de niet-weglopers) en soms worden alleen de groepsopvoeders 'onderling' vergeleken (de groepsopvoeders over de weglopers versus de groepsopvoeders over de niet-weglopers).

Er worden twee soorten vergelijkingen gemaakt. Bij de *eerste soort* veronderstellen we een relatie tussen de uitkomst van de vergelijking en het weglloopverschijnsel. Het gaat om de vergelijkingen 1 en 4 (zie tabel 3.4 en figuur 3.1). Bij deze vergelijkingen worden de meningen van de weglopers en de meningen van de groepsopvoeders over de weglopers vergeleken met respectievelijk de meningen van de niet-weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers.

Bij deze vergelijkingen 1 en 4 kan inhoudelijk het volgende worden opgemerkt. Verschillen de weglopers van de niet-weglopers op een variabele, dan is de interpretatie dat we hier te doen hebben met een variabele waarop weglopers afwijken en dat als zodanig kenmerkend is voor het weglopen. Ook als op een variabele de meningen van de groepsopvoeders over weglopers verschillen van die over niet-weglopers, concluderen we dat er een relatie bestaat met weglopen.

Bij de *tweede soort* vergelijkingen veronderstellen we geen directe relatie tussen de uitkomst van de vergelijking en het weglloopverschijnsel. Het gaat om de vergelijkingen 2 en 3 (zie tabel 3.4 en figuur 3.1). Bij deze vergelijkingen worden de meningen van de weglopers en de meningen van de niet-weglopers vergeleken met respectievelijk de meningen van de groepsopvoeders over de weglopers en de meningen van de groepsopvoeders over de niet-weglopers. Verschillen de meningen van de weglopers en de meningen van de groepsopvoeders over de weglopers, dan behoeft er geen directe relatie verondersteld te worden met weglopen. Hetzelfde geldt voor de verschillen tussen de meningen van de niet-weglopers en de meningen van de groepsopvoeders over de niet-weglopers. Dergelijke verschillen zou men ook positieverschillen kunnen noemen.

Zoals we reeds hebben beschreven is het aantal weglopers vastgesteld door een inventariserend vooronderzoek. Hiertoe hebben we een gestratificeerde steekproef getrokken uit alle kinderbeschermingstehuizen (zie 1.4). Aan de groepsopvoeders van iedere leefgroep in de betreffende tehuizen werd gevraagd aan te geven welke jongeren er in 1982 waren weggelopen. De op deze wijze verkregen populatie weglopers is vervolgens uitgangsgroep geweest voor het hoofdonderzoek.

De weglopers - en in mindere mate ook de niet-weglopers - die op deze wijze betrokken zijn bij het hoofdonderzoek bleken niet altijd even eenvoudig te achterhalen. Het merendeel woonde niet meer in het kinderbeschermingstehuis waaruit ze toendertijd waren weggelopen en op grond waarvan ze zijn opgenomen in het inventariserend vooronderzoek. In een aantal gevallen betekende dat een lange speurtocht om achter de verblijfplaats te komen. Het bleek niet zelden dat de directie van het betreffende kinderbeschermingstehuis, en zelfs de verantwoordelijke maatschappelijk werk(st)er, ons dien-aangaande geen, foutieve of achterhaalde inlichtingen verstrekten. Dit mag - zeker bij wat jongere weglopers en niet-weglopers - enige bevreemding wekken. Ingeval de verblijfplaats niet op deze wijze te achterhalen was, zijn er verschillende strategieën gevolgd. Als er een vermoeden was van de verblijfplaats werd er gebruik gemaakt van de telefoongids of de burgerlijke stand. Daarnaast werd de verblijfplaats soms achterhaald via vroegere leef-groepgenoten, vriend(inn)en, ouders of familieleden. Ingeval er sprake was van een crimineel verleden - voor zover bij ons bekend -, is er ook gebruik gemaakt van inlichtingen verstrekt door de politie.

Naast jongeren van wie de verblijfplaats moeilijk te achterhalen was, waren er ook jongeren die geen vaste verblijfplaats hadden. Via de maatschappelijk werk(st)er van de Sociale Dienst die maandelijks een afspraak hadden met betrekking tot de uitkering was het dan mogelijk in contact te komen met de betreffende jongere. Ook is in een enkel geval contact gelegd met jongeren die in de jeugdprostitutie terecht waren gekomen door te posten op het centraal station, of de 'rosse buurt' van de betreffende stad.

Een van de laatste moeilijkheden waarmee we werden geconfronteerd was dat een groot aantal jongeren niet telefonisch te bereiken waren om tot een concrete afspraak te komen. In die gevallen werd er éénzijdig (schriftelijk) een afspraak gemaakt. Dat betekende soms dat de reis tevergeefs werd ondernomen omdat de betreffende jongere niet thuis was.

Al met al is het gelukt het merendeel van de door ons geselecteerde jongeren aan het onderzoek te laten meewerken. In een aantal gevallen beteken-

de dat echter wel dat er eerst meerdere mislukte pogingen waren ondernomen.

3.5.1. De weglopers

Uit de steekproef van 471 weglopers van het inventariserend vooronderzoek is aselekt een groep van 100 weglopers gekozen. Dit zijn dus weglopers die als zodanig door de groepsopvoeders zijn gekwalificeerd. In een later stadium - namelijk bij de afname van de vragenlijst - werd aan de jongere gevraagd of hij - volgens eigen mening - als wegloper te boek kon staan. Indien dit werd bevestigd nam de jongere deel aan het onderzoek [7]. De steekproef van weglopers kan als zodanig worden opgevat als representatief voor de weglopers in kinderbeschermingstehuizen.

De weglopers vulden een vragenlijst in en werden vervolgens in een open interview uitgebreid ondervraagd over hun wegloopervaringen.

3.5.2. De niet-weglopers

Na selectie van de groep weglopers werd contact opgenomen met de leefgroep waar de betreffende jongeren ten tijde van het weglopen hadden gewoond. Aan de groepsopvoeders werd gevraagd alle jongeren uit dezelfde leefgroep op te geven die voldeden aan de door ons gestelde criteria. Dat wil zeggen: wonend in de leefgroep van de wegloper ten tijde van het weglopen, van hetzelfde geslacht, van dezelfde leeftijd (of maximaal een leeftijd die een jaar naar boven of naar beneden afweek) en niet weggelopen (in het betreffende jaar). Uit de door de groepsopvoeders opgegeven jongeren werd vervolgens aselekt - voor zover er meerdere keuzes waren - een niet-wegloper gekozen. Was het niet mogelijk op dergelijke wijze een niet-wegloper te vinden, dan werd de wegloper vervangen door een nieuwe wegloper [8], waarna de procedure opnieuw van start ging. De jongeren uit ons onderzoek bestaan dus uit weglopers (representatief voor de weglooppopulatie in tehuizen) en gematchte niet-weglopers.

Het zal duidelijk zijn dat de niet-weglopers die op deze manier zijn geselecteerd niet representatief zijn voor de 'gemiddelde' niet-weglopers in tehuizen. We hebben gekozen voor een onderzoeksopzet middels matching waarbinnen in nauwer verband leefgroepinvloeden en in wijder verband tehuisinvloeden zoveel mogelijk constant gehouden zijn. Daardoor is de onderzoeksopzet vergelijkbaar met een onderzoeksopzet waarbij bijvoorbeeld gezinsweglopers vergeleken worden met hun broers of zussen die niet weg-

lopen. We vragen ons dus af waarom sommige jongeren in een bepaalde situatie besluiten weg te lopen, terwijl andere jongeren die in min of meer dezelfde situatie zitten dat niet doen. We zouden voor ons onderzoek kunnen zeggen dat de niet-weglopers in zekere zin de niet weggelopen broer of zus representeren.

Ook de niet-weglopers vulden een vragenlijst in. Deze is gelijk aan de vragenlijst die aan de weglopers werd voorgelegd.

3.5.3. De groepsopvoeders

Als derde groep respondenten is een 100-tal groepsopvoeders gevraagd hun medewerking aan het onderzoek te verlenen. Bij ieder koppel (wegloper en gematchte niet-wegloper) is een groepsopvoeder geselecteerd. Hierbij golden twee criteria. Ten eerste moest hij werkzaam zijn geweest in de betreffende leefgroep ten tijde van het weglopen (aanwezig zijn op het tijdstip van weglopen was dus niet een voorwaarde) en ten tweede minimaal een half jaar werkzaam zijn geweest als groepsopvoeder in de betreffende leefgroep.

De 100 groepsopvoeders kregen ieder twee identieke vragenlijsten voorgelegd. Een hiervan moest ingevuld worden over de wegloper en een over de gematchte niet-wegloper.

3.6. BESCHRIJVING VAN DE STEEKPROEF

De onderzoeksgroepen (de weglopers en de niet-weglopers) zijn wat betreft geslacht en leeftijd gelijk, ze zijn immers paarsgewijs gematcht. Over een eventueel verschil in geslacht en leeftijd tussen de weglopers en de niet-weglopers geeft ons onderzoek derhalve geen informatie.

De verdeling naar *geslacht* is in beide groepen 55 % jongens en 45 % meisjes. Bij de uitgangsgroep van 471 weglopers wijkt de verhouding hier niet veel van af (51 % jongens en 49 % meisjes, zie § 1.4). De verdeling komt vrijwel overeen met de verdeling van de gehele populatie jongeren uit kindbeschermingstehuizen tussen de twaalf en achttien jaar (54 % jongens en 46 % meisjes).

Dat de gematchte groepen een iets schevere verdeling naar geslacht laten zien hangt waarschijnlijk samen met het matchingsproces [9].

De leeftijden van de weglopers ten tijde van afname van de enquête vindt men in tabel 3.5, waarin onderscheid gemaakt is tussen jongens en meisjes.

Tabel 3.5 De leeftijden van de weglopers, onderscheiden naar geslacht, ten tijde van afname van de enquête

	12	13	14	15	16	17	18	19	totaal
jongens	1	1	3	11	17	11	7	0	51
meisjes	0	1	3	14	12	5	5	3	43
totaal	1	2	6	25	29	16	12	3	94

Er is een lichte verschuiving in leeftijd ten opzichte van de leeftijdsverdeling in de uitgangsgroep. Dat komt doordat de hier weergegeven leeftijd de leeftijd ten tijde van afname van de enquête is. Omdat de niet-weglopers zijn gematcht op leeftijd aan de weglopers (met eventueel een afwijking van één jaar naar boven of naar beneden) wijken beide groepen qua leeftijd niet veel af. In beide gevallen is de gemiddelde leeftijd 15,9. Ter vergelijking: in de uitgangsgroep is de gemiddelde leeftijd 15,1 jaar.

3.7. UITVOERING VAN DE ENQUETE

We hebben - nadat de steekproef van weglopers was getrokken - contact opgenomen met de tehuizen waaruit ze waren weggelopen. In eerste instantie werd via deze tehuizen de huidige verblijfplaats van de jongere vastgesteld. Indien de jongere nog steeds in hetzelfde tehuis verbleef, werd via de groepsopvoeders contact met hem gezocht en gevraagd medewerking te verlenen aan het definitieve onderzoek. Indien de jongere niet meer in het betreffende tehuis verbleef, dan waren er over het algemeen drie verblijfsmogelijkheden, namelijk: zelfstandig wonen, bij (pleeg)ouders wonen, of in een ander tehuis wonen. Het bleek dat het merendeel der jongeren inmiddels elders verbleef. [10] In deze gevallen werd er een schriftelijk verzoek gedaan om medewerking (zie bijlage 3.2). Dit verzoek werd aan de jongere gericht, terwijl bij plaatsing in een ander tehuis, bij plaatsing thuis of in een pleeggezin respectievelijk directie, ouders of pleegouders een (schriftelijk) verzoek kregen de medewerking van de jongere aan het definitieve onderzoek te

fiatteren. In alle gevallen waarin de jongere elders verbleef, werd eerst contact opgenomen met de plaatsende instantie. De verantwoordelijke maatschappelijk werk(st)er werd hierbij gevraagd of er bezwaar was tegen het benaderen van de jongere.[11]

Slechts in twee gevallen bleek de verblijfplaats van de jongere niet meer te achterhalen. In zeven gevallen zijn we achter de verblijfplaats gekomen via de burgerlijke stand, het straathoekwerk en informatie van andere jongeren. Uiteindelijk bleken er vier weglopers niet bereid tot medewerking aan het onderzoek. De beslissing hiervoor werd tweemaal genomen door de jongere zelf, eenmaal door een maatschappelijk werk(st)er, en éénmaal door de kinderrechter.

Dezelfde procedure werd toegepast bij de niet-weglopers van ons onderzoek. Ook hier bleek een groot deel - zij het minder dan bij de weglopers - niet meer in het betreffende tehuis te wonen.[12] In drie gevallen was de verblijfplaats niet meer te achterhalen [13] Geen van de jongeren weigerde - direct (zelf) of indirect (via anderen) - zijn medewerking.

Ingeval er een wegloper of een niet-wegloper weigerde of niet was te achterhalen werd de daarop volgende wegloper voor ons onderzoek geselecteerd en de gehele procedure weer in werking gezet. Dit is dus in zes gevallen gebeurd bij weglopers en in drie gevallen bij niet-weglopers.

Of een jongere was weggelopen werd - we wezen hier al op in § 1.3 - bepaald door het feit dat zowel de groepsopvoeder als de jongere zelf het gebeuren als weglopen kwalificeren. Bij afname van de vragenlijsten bleek in zes gevallen dat - in tegenstelling met hetgeen verondersteld mocht worden - er volgens de jongere geen sprake was van weglopen. Deze jongeren zijn niet vervangen. In de praktijk betekent dit dat de onderzoeksgroep bestaat uit 94 gematchte paren (94 weglopers en 94 gematchte niet-weglopers). Tenslotte werd bij ieder koppel een groepsopvoeder gezocht die bereid was zowel over de wegloper als over de niet-wegloper een vragenlijst in te vullen. In vijf gevallen moesten we daarvoor contact opnemen met groepsopvoeders die inmiddels elders werkten. In alle andere gevallen was de groepsopvoeder nog steeds werkzaam in het tehuis waar de jongere indertijd is weggelopen.

Voor de afname van de vragenlijsten werden een aantal enqueteurs ingeschakeld. Deze hebben van te voren twee instructiedagen gevolgd. Er werd naar gestreefd de afname van de vragenlijst en de afname van het interview (dit laatste alleen geldend voor de weglopers) in een keer te laten plaatsvinden. In een aantal gevallen bleek dit niet mogelijk. Dan werd in ieder geval het interview afgenomen en de vragenlijst met een retour-enveloppe - tezamen met duidelijke instructies - achtergelaten. In deze gevallen werden

de groepsopvoeder of de ouders gevraagd - indien het ging om jongeren die niet zelfstandig woonden - toe te zien op het invullen van de vragenlijst. In twee gevallen moest achteraf deze vragenlijst alsnog persoonlijk worden afgenomen vanwege het niet correct invullen.

Bij de niet-weglopers van ons onderzoek zijn we op dezelfde wijze te werk gegaan. Aangezien bij de niet-weglopers enkel de vragenlijst hoefde te worden afgenomen is dit - waar dit mogelijk was - gebeurd met meerdere jongeren tegelijk.

De groepsopvoeders hebben in het merendeel der gevallen zelfstandig de vragenlijsten ingevuld. Vanwege de onregelmatigheid van hun werk was het niet mogelijk hier steeds bij aanwezig te zijn. De vragenlijsten waren voorzien van duidelijke instructies en bovendien werd dit door de enquêteurs nog eens mondeling toegelicht. Middels een erbij gevoegde retour-enveloppe kregen we deze vragenlijsten toegezonden.

De afnameduur van de enquête liep bij de jongeren nogal uiteen. Gemiddeld kostte het invullen van de vragenlijst anderhalf a twee uur. Het interview afgenomen bij de weglopers nam een half uur tot tweeënhalve uur in beslag.

De groepsopvoeders vulden de vragenlijsten (twee vragenlijsten, een voor de wegloper en een voor de niet-wegloper) in ongeveer een uur in. Steekproefgewijs werd telefonisch een na-enquête gehouden. Hierin werd aan de respondenten gevraagd naar hun ervaringen.

De afnames van de vragenlijsten vonden plaats van september 1983 tot januari 1984 met een enkele uitloop. Dit ingeval de verblijfplaats pas na ettelijke omzwervingen bekend was. Mei 1984 is de veldfase afgesloten [14].

3.8. BEWERKING VAN DE RESULTATEN

Zoals uit het voorgaande blijkt, is het de bedoeling dat de verschillende vergelijkingsgroepen van ons onderzoek - de weglopers, de niet-weglopers, de groepsopvoeders over de weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers - op de genoemde onderwerpen worden vergeleken. De onderwerpen zijn deels multivariaat en deels univariaat benaderd. In de hiernavolgende § 3.8.1 en 3.8.2 zullen deze benaderingen achtereenvolgens aan de orde komen. De statistische analyses zullen in § 3.8.3 worden besproken.

Ter afsluiting van dit hoofdstuk vergelijken we de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - op de sociale wenselijkheidstendentie (§ 3.8.4).

3.8.1. Factoren in de vragenlijsten

In ons onderzoek zijn een aantal begrippen geïntroduceerd waarvan we willen nagaan in hoeverre ze bij de door ons onderzochte groepen voorkomen. Hiertoe hebben we op twee manieren begrippen gerepresenteerd, namelijk door enkelvoudige items (waarover meer in § 3.8.2) of door factoren. In dit laatste geval wordt een begrip gerepresenteerd door een aantal items die zodanig zijn geselecteerd dat verondersteld mag worden dat de genoemde begrippen erin naar voren komen. De eerste stap die dan volgt bij de bewerking van de gegevens bestaat hierin dat we nagaan of deze procedure is geslaagd en of de items inderdaad op het genoemde begrip betrekking hebben. Hierbij is gekozen voor de methode van factoranalyse. Deze methode bestaat eruit dat bekeken wordt hoe de betreffende items van een vragenlijst samenhangen. De samenhang wijst op een gemeenschappelijke factor, een bepaald groundbegrip. Deze factor wordt dus in feite gevormd door de betreffende items in hun onderling samenhang. De door ons theoretisch veronderstelde begrippen zijn óf in beperkte mate reeds aan de orde gekomen in eerder onderzoek, óf zijn juist ten behoeve van het hier vigerende onderzoek geformuleerd. Dat betekent dat we niet kunnen uitgaan van geijkte (gevalideerde, betrouwbare, genormeerde) schalen. In ons onderzoek beperken we ons derhalve tot het aangeven van de kwaliteit en de kwantiteit van de begrippen door middel van factorscores die zijn gebaseerd op vragenlijsten.

Per vragenlijst is op de items een factoranalyse toegepast. Daarbij hebben we te maken met steeds wisselende groepen ondervraagden. Met andere woorden: niet iedere vragenlijst is steeds beantwoord door dezelfde groepen respondenten. Zo zijn er vragenlijsten die alleen door de weglopers en de niet-weglopers worden ingevuld, andere vragenlijsten betreffen de weglopers, de niet-weglopers, de groepsopvoeders over de weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers. Factoranalyse toegepast op verschillende groepen personen (met dezelfde items) leidt in het algemeen tot verschillende factorstructuren (zie bijvoorbeeld Becker 1960; De Wolff 1965; Eysenck & Eysenck 1970). We hebben daarom gezocht naar factoren die op het maximaal mogelijk aantal groepen betrekking heeft. We vinden op deze wijze dimensies die een maximale kwalitatieve overeenkomst tussen de groepen weergeven en derhalve geschikt zijn om de groepen onderling kwalitatief te vergelijken. De factoranalyse is met andere woorden steeds over een zo groot mogelijk aantal groepen tegelijk gedaan.

We hebben daarom bij de factoranalyses de subgroepen 'gepooled'. De correlatiematrixen van de verschillende groepen vertonen een zodanige overeenkomst dat 'pooling' gewettigd lijkt. Van de 'gepooled' correlatiematrixen zijn de hoofdassen bepaald (in de diagonaal de waarde 1) en de belangrijkste fac-

toren (die met de hoogste eigenwaarde) zijn geroteerd volgens het varimax-criterium. Het aantal te roteren factoren is gekozen op grond van theoretische overwegingen (we verwijzen hiervoor naar de hoofdstukken met resultaten). Het zal duidelijk zijn dat bij gebruik van factoranalyse op de door ons gevolgde wijze het waarschijnlijk is dat de verwachte factoren ook inderdaad worden gevonden. Immers bij de selectie van de items hebben we ons bij voorbaat al gericht op de factor welke deze items moesten representeren. Het is evenwel niet zo dat ieder item even sterk het bedoelde begrip c.q. de bedoelde factor mede bepaalt. Sommige items blijken hiervoor bij uitstek geschikt, andere items blijken hiervoor minder geschikt. Bij de bespreking van de resultaten zullen we hier nader op ingaan.

In grote lijnen kunnen we stellen dat de selectie van de items is geslaagd. Op grond hiervan hebben we dan ook voor iedere respondent voor de verschillende factoren een factorscore berekend. [15] Een factorscore geeft in feite aan in hoeverre de respondent de gemeten eigenschap heeft. Op grond hiervan is het mogelijk de verschillende groepen met elkaar te vergelijken. In tabel 3.6 worden de factoren van de vragenlijsten weergegeven.

Tabel 3.6 De factoren van de vragenlijsten

respondenten	aantal groepen	aantal personen	aantal factoren	namen van de factoren
jongeren	2	188	3	sociale wenselijkheid, neuroticisme, sociabiliteit
jongeren	2	188	3	impulsiviteit, zelfhandhavingsagressie, sensatiezoeken
jongeren en groepsopvoeders	4	376	3	openheid intern leefgroep, openheid intern tehuis, openheid extern tehuis
jongeren	2	188	2	warmte, dominantie ouders
jongeren en groepsopvoeders	4	376	2	warmte, dominantie groepsopvoeders
jongeren	2	188	2	toekomstverwachtingen t.a.v. werk en werkgelegenheid en t.a.v. de samenleving i.h.a.

Uit tabel 3.6 blijkt dat we in totaal zeventien factoren in de vragenlijsten hebben gemeten. In de volgende hoofdstukken, waarin de resultaten worden besproken, zullen deze factoren aan de orde komen.

3.8.2. Overige variabelen

Niet alle begrippen die in ons onderzoek worden geïntroduceerd worden gemeten middels een aantal samenhangende items (factoren). Een aantal onderwerpen wordt rechtstreeks gemeten door het betreffende item. Ook hierbij zijn we weer geïnteresseerd in de verschillen die we mogelijkwerwijs vinden tussen de verschillende groepen

Voor een overzicht van deze variabelen verwijzen we naar de tabellen 3.4 en 3.5. Deels bestaan de items uit persoonsvariabelen (leeftijd, geslacht), deels uit onderwerpen die in de literatuur over weglopen worden genoemd in samenhang met weglopen. We noemen bij wijze van voorbeeld gezinskenmerken (gezins(on)volledigheid, gezinsgrootte, geboortenummer, gezinscontacten en dergelijke), binnen de leefgroep de frequentie van conflicten tussen jongeren en groepsopvoeders, binnen de leeftijdgenoten het aantal échte vrienden, definiering van vriendschap en dergelijke en tenslotte binnen de school spijbelen en doubleren. Ook deze variabelen zullen in de volgende hoofdstukken bij de bespreking van de resultaten aan de orde komen.

3.8.3. Statistische analyses

Zoals we in § 3.3.1 aangaven is een van de door ons geformuleerde vraagstellingen de vergelijking van de verschillende groepen. Met andere woorden: we zijn geïnteresseerd of de door ons ondervraagde groepen verschillen op de door ons onderzochte kenmerken. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van standaardtechnieken.

De verschillen tussen de (gematchte) groepen zijn eenvoudig getoetst met de t-toets voor gepaarde waarneming of de McNemar (Siegel 1956) en Bowker (Marascuilo & McSweeney 1977), al naargelang het meetniveau van de variabelen

Discriminantanalyse is gebruikt om variabelen te selecteren en verschillen beter te kunnen constateren.

Bij de presentatie gebruiken we de volgende grenzen: .10 (10 %), .05 (5 %), .01 (1 %), .005 ($\frac{1}{2}$ %) en .001 (een tiende procent). Als we vermelden 'p < .10' wil dat zeggen dat de p-waarde ligt tussen de .10 en .05; als we vermelden 'p < .05' wil dat zeggen dat de p-waarde ligt tussen de .05 en .01, enzovoort.

De relaties tussen de variabelen worden gemeten middels de Pearson correlatiecoëfficiënt.

3.8.4. De sociale wenselijkheidstendentie

Om de sociale wenselijkheidstendentie te meten hebben we 10 items in de vragenlijst opgenomen. Deze zijn ontleend aan leugenschalen van Eysenck en aan de 'Marlowe-Crowne Social Desirability Scale' (Crowne & Marlowe 1960). Voorbeelden van SW-items zijn:

- Doe je altijd wat je belooft?
- Kun je altijd genoeg geduld voor anderen opbrengen?

Bij de selectie en formulering van de items is gebruik gemaakt van eerder Nederlands onderzoek (voornamelijk Angenent 1974a, 1974b, 1983)

De sociale wenselijkheidstendentie wordt gemeten met items die naar (zeer) positieve dan wel naar (zeer) negatieve eigenschappen verwijzen. Met name gaat het om eigenschappen die in het algemeen sociaal (zeer) gewaardeerd worden dan wel juist (zeer) weinig gewaardeerd worden. Gemiddeld geven ondervraagden bij dit soort items aan zowel enkele positieve als enkele negatieve eigenschappen te bezitten. Sommigen geven echter een zeer goed beeld van zichzelf door te stellen dat maar weinig van de negatieve eigenschappen en veel van de positieve eigenschappen op hen van toepassing zijn.

Men kan de sociale wenselijkheidstendentie op verschillende manier interpreteren (Gibson 1967). De belangrijkste zullen we kort aangeven. Een van de mogelijkheden - die wij hier volgen - is dat we de sociale wenselijkheidstendentie zien als een *controlefactor* of leugenfactor. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat iedere persoon naast enkele goede dingen ook minder goede dingen doet. Met andere woorden: dat iedere persoon wel momenten kent waarop dat wat sociaal wenselijk is niet wordt nagestreefd. Voor deze visie pleiten verschillende onderzoeken waarin naar voren komt dat met name kinderen lager scoren op de sociale wenselijkheidstendentie dan volwassenen. Aangenomen mag worden dat kinderen wat dit betreft nog minder georiënteerd zijn op datgene wat sociaal wenselijk is en zich bij de beantwoording van de vragen eerder laten leiden door de werkelijkheid (Wilde 1963; Eysenck 1965; Angenent 1974, Angenent & Beke 1983b). Hieruit voortvloeiend kan men stellen dat personen die hoog scoren op de sociale wenselijkheidstendentie zichzelf beter voordoen dan ze in feite zijn. En met beter voordoen wordt dan met name bedoeld zich sociaal beter voordoen. Met andere woorden, deze personen trachten eerder een sociaal wenselijk ideaalbeeld van zichzelf te geven. De sociale wenselijkheidstendentie wordt bijvoorbeeld door de groep van het 'Oregon Research Institute' (Rorer 1965; Rorer & Goldberg 1965a, 1965b, Hase & Goldberg 1967) (zie Hettema 1967) als zodanig opgevat.

Hierop in zekere zin aansluitend stelt Hofstee (1965) dat de sociale wenselijkheidstendentie eigenlijk een soort onpersoonlijkheidstendentie is. Dat wil

zeggen dat de sociale wenselijkheidstendentie aangeeft de neiging van de ondervraagde om onpersoonlijk te blijven

Een andere mogelijkheid is dat we te maken hebben met een persoon die aan zichzelf hoge eisen stelt. Een persoon die zich over het algemeen aan strenge normen houdt en deze op rigoreuze wijze tracht na te streven (Wilde 1963, 1966). De sociale wenselijkheidstendentie wordt bijvoorbeeld door de groep van de Educational Testing Service (Frederickson & Messick 1959, Jackson & Messick 1961, Damarin & Messick 1965, Messick 1966) (zie Hettema 1967) als zodanig geïnterpreteerd. Deze opvatting stelt dus dat de sociale wenselijkheidstendentie geïnterpreteerd moet worden als een *persoonlijkheidseigenschap*.

In ons onderzoek hebben we de sociale wenselijkheidsitems voorgelegd aan de jongeren (de weglopers en de niet-weglopers). De items zijn opgenomen in een deelvragenlijst van dertig items die ook de begrippen neuroticisme en sociabiliteit meten. De drie begrippen worden elk gerepresenteerd door tien items. Op de vragenlijst is factoranalyse toegepast. De factorstructuur bleek conform de verwachtingen (zie bijlage 4.1). Voor de bespreking van de persoonlijkheidseigenschappen sociabiliteit en neuroticisme verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Op grond van de factoranalyse is voor iedere jongere - de wegloper en de niet-wegloper - een factorscore berekend. Vervolgens zijn mogelijke verschillen getoetst. Het bleek dat de weglopers niet verschillen van de niet-weglopers. Met andere woorden: de weglopers doen zich niet sociaal wenselijker voor dan de niet-weglopers en andersom [16].

4.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk houden we ons bezig met persoonlijkheidseigenschappen van de weglopers van het onderzoek. Een persoonlijkheidseigenschap kan men beschouwen als een algemene gedragsmogelijkheid, een gedragsdispositie van het individu. Dat wil niet zeggen dat een persoonlijkheidseigenschap gezien moet worden als een statisch iets dat zich onafhankelijk van de situatie manifesteert. In feite verwijst een persoonlijkheidseigenschap - meer dan naar de waarschijnlijkheid van gedrag - naar de mogelijkheid van gedrag (gedragsrepertoire), in bepaalde situaties, al hangen beide uiteraard samen. [1]

We maken onderscheid tussen persoonlijkheidsfactoren van de tweede orde (basisdimensies) en persoonlijkheidsfactoren van de eerste orde (meer oppervlakte-persoonlijkheidseigenschappen). In de weglोलiteratuur wordt vooral in klinisch-psychologische en psychiatrische publikaties verband gelegd tussen wegllopen en de persoonlijkheidsstructuur van de wegloper. We verwijzen hiervoor naar § 2.4.4.

4.2. BASISDIMENSIES VAN DE PERSOONLIJKHEID

Ten aanzien van de persoonlijkheid blijkt het mogelijk te komen tot twee basiseigenschappen. Dit zijn de dimensies *extraversie* en *emotionele labiliteit* of *neuroticisme*.

In persoonlijkheidsonderzoek worden de twee begrippen op grote schaal gehanteerd. Ze hebben dan meestal de vorm van dimensies: extraversie versus introversie en emotionele stabiliteit versus emotionele labiliteit (neuroticisme) (Vernon 1953; Eysenck 1965; Pawlik 1971). Veelal dienen de begrippen als uitgangspunt voor persoonlijkheidsmodellen. Angenent (1974) spreekt dan ook van basisdimensies van de persoonlijkheid. Enkele voorbeelden: Eysenck (1947, 1952, 1957, 1967) heeft zijn persoonlijkheidsleer van meet af aan afgestemd op de twee genoemde basisdimensies. Cattell (1946, 1950, 1957) reduceerde de vijftien à twintig dimensies die hij vond tot zes basisdimensies waarvan extraversie en neuroticisme de belangrijkste zijn. Guilford &

Guilford (1934, 1939a, 1939b, 1959) baseerden de persoonlijkheid op dertien dimensies. Lovell (1945) toonde aan dat deze tot zes gronddimensies zijn terug te voeren waarvan de twee voorname de belangrijkste zijn.

Eysenck, Eysenck, Hendrickson, Rachman, White en Soueif (1969) hebben de onderzoeksresultaten van de hierbovengenoemde onderzoekers gecombineerd. Zij hebben daartoe een vragenlijst opgesteld bestaande uit items die de drie genoemde onderzoekers zelf selecteerden. Deze gecombineerde vragenlijst is afgenomen bij 1200 proefpersonen (gelijkelijk verdeeld naar geslacht). Factoranalyse leverde voor beide geslachten twee belangrijke dimensies op: extraversie en neuroticisme.

De belangrijkheid van de twee basisdimensies wordt ook ondersteund met een reeks factoranalytische onderzoeken verricht door de Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI). Ook hier werden een beperkt aantal basisconcepten gevonden waarvan genoemde twee de belangrijkste zijn (Cook & Wherry 1950, Tyler 1951; Welsch 1956, Kassebaum, Couch & Slater 1959, Corah 1964, Coorney 1970).

De basisdimensies zijn als volgt te omschrijven. *Neurotische* mensen worden gekenmerkt door een veranderlijke stemming, die zonder aanwijsbare reden op en neer kan gaan. Ze zijn sensitief, gauw in de war en piekeren veel. Stabiele mensen daarentegen komen over als weinig kwetsbaar en daarom moeilijk van hun stuk te brengen. Ze zien de zaken in reële proporties en hebben niet zozeer de neiging alles op zichzelf te betrekken. Ze hebben een tamelijk constante stemming, fluctuaties hierin hebben meestal een duidelijke oorzaak (Angenent 1974).

Extraverte mensen hebben er behoefte aan in gezelschap van andere mensen te verkeren, anderen op te zoeken en deel te nemen aan activiteiten waarin contacten met mensen belangrijk zijn. Ze zijn op de buitenwereld gericht, reageren primair en houden van drukte en opwinding. Ze zijn soms te karakteriseren als oppervlakkig en maken zich niet zo snel zorgen. Introverte mensen vormen hiervan in alle opzichten een tegenpool. Uitgezonderd wat goede vrienden, hebben zij weinig behoefte aan mensen om zich heen. Zij houden zich in het algemeen en vooral in gezelschap wat op de achtergrond. Zij hebben weinig behoefte om uit te gaan en werken graag alleen (Angenent 1974, Feij 1979).

Zoals uit de omschrijving blijkt zijn aan extraversie diverse facetten te onderkennen, deze zijn in de literatuur dan ook als zodanig beschreven. Het meest in het oog springende facet is sociabiliteit. Dat is vervat in de behoefte om met andere mensen om te willen gaan. Daarnaast zijn te noemen: het op de buitenwereld gericht zijn, primair reageren, onbezorgdheid en dergelijke.

Gezien het feit dat we in deze vragenlijst maar een beperkt aantal items aan extraversie kunnen wijden hebben we er voor gekozen om ons vooral te richten op sociabiliteit. Dat is ook het facet van extraversie dat in de literatuur de meeste aandacht krijgt. Vragenlijsten-onderzoeken zoals het onze zijn meestal uitsluitend aan dit facet gewijd.

4.2.1. De vragenlijst

Om sociabiliteit te meten hebben we voornamelijk gebruik gemaakt van items van Angenent (1974). We hebben bij de selectie van de items ook rekening gehouden met de resultaten van andere onderzoeken; vooral van Eysenck, Cattell, Guilford, Buss en Plomin (1974) en Feij (1979).

De persoonlijkheidseigenschap 'neuroticisme' wordt gemeten door items ontleend aan dezelfde auteurs en aan de 'Manifest Anxiety Scale' (Taylor 1953).

Alle door ons geselecteerde items, met name de neuroticisme-items, zijn opnieuw geformuleerd met het oog op onze onderzoeksgroepen. [2]

Voor iedere persoonlijkheidseigenschap zijn tien items geselecteerd gebaseerd op de factorladingen van onderzoek van Angenent (1974) en Angenent en Beke (1985a). Voor sociabiliteit zijn dat de items 1, 2, 8, 10, 13, 16, 19, 22, 24 en 28 op de pagina's 7 tot en met 9 van de vragenlijst voor jongeren. Voor neuroticisme zijn dat de vragen 3, 6, 7, 9, 11, 15, 17, 18, 27 en 29 op de genoemde pagina's.

Zoals in hoofdstuk 3 aangegeven is er factoranalyse uitgevoerd met rotatie van drie factoren, te weten: sociale wenselijkheid, sociabiliteit en neuroticisme. [3]

4.2.2. De structuur van de vragenlijst

In deze paragraaf zullen we de factoren sociabiliteit en neuroticisme met de erbij behorende items presenteren. De vragen worden voorafgegaan door het nummer dat de vragen hebben in de vragenlijst. Op de vragen kan met 'ja' of 'nee' worden geantwoord. Achter iedere vraag is aangegeven of het antwoord 'ja' dan wel 'nee' naar de betreffende eigenschap verwijst.

Tevens vindt men hier de factorlading vermeld die aangeeft in hoeverre het item het begrip c.q. de factor meet. Voor een duidelijk beeld voor wat het betreffende begrip meet kan men zich richten op de vragen die boven de cesuur liggen. [4] Deze ligt bij .34. Alleen de items boven de cesuur worden hier weergegeven.

De vragen met betrekking tot sociabiliteit gaan over de behoefte aan gezelschap, contacten leggen en dergelijke.

28.	Houd je ervan om gesprekken aan te knopen, zelfs met onbekenden?	ja	.66
19.	Kost het aanknopen van een gesprek met een onbekende je veel moeite?	nee	-.62
22.	Ben je verlegen?	nee	-.61
2.	Maak je gemakkelijk nieuwe vriend(inn)en of bekenden?	ja	.58
13.	Voel je je vaak vrolijk zonder enige reden?	ja	.37
10.	Vind je dat je nogal zwijgzaam bent?	nee	-.35

De andere items geselecteerd ten behoeve van het meten van het begrip sociabiliteit laden onder de cesuur. Voor een volledig overzicht van de factormatrix verwijzen we naar bijlage 4 1. [5]

De vragen met betrekking tot neuroticisme hebben betrekking op wisselende stemmingen zonder duidelijk aanwijsbare reden, het je zorgen maken en dergelijke.

27	Voel je je vaak ongelukkig zonder dat je precies weet waarom?	ja	.66
9.	Zit je wel eens erg in de put?	ja	.63
18.	Voel je je vaak opgewekt en dan weer teneergeslagen zonder duidelijke reden?	ja	.62
15.	Kun je vaak niet slapen omdat je ergens over zit te piekeren?	ja	.57
29.	Voel je je vaak lusteloos en moe zonder precies te weten waarom?	ja	.53
3.	Ben je iemand die zich gauw zorgen maakt?	ja	.53
7.	Heb je vaak wisselende stemmingen zonder dat je weet waarom?	ja	.50
6.	Heb je wel eens het gevoel dat alles je teveel is?	ja	.50
11.	Merk je vaak dat je ergens over piekert?	ja	.49
17.	Heb je vaak een slechte bui, waarbij je prikkelbaar bent?	ja	.40
23.*	Ben je vaak jaloers op iemand geweest?	-	.37

(*: geselecteerd voor het meten van sociale wenselijkheid)

Voor een volledig overzicht van de factormatrix verwijzen we naar bijlage 4.1.

4.2.3. Vergelijkend onderzoek

Op basis van de factoranalyses zijn de factorscores berekend voor iedere respondent. Vervolgens is de groep weglopers vergeleken met de groep niet-weglopers.

De verschillen zijn getoetst met t-toetsen voor gepaarde waarneming. De resultaten zijn weergegeven in tabel 4.1.

Tabel 4.1 De persoonlijkheidseigenschappen sociabiliteit en neuroticisme; de weglopers en de niet-weglopers (t-toets voor gepaarde waarneming)

persoonlijkheidseigenschappen	t	df	p
sociabiliteit	- .47	93	-
neuroticisme	-3.39	93	.001

De weglopers verschillen significant van de niet-weglopers op de persoonlijkheidseigenschap 'neuroticisme'. De weglopers blijken neurotischer te zijn dan de niet-weglopers. Dat betekent concreet dat de weglopers zich in meerdere mate laten leiden door veranderlijke stemmingen, die zonder aanwijsbare reden fluctueren. De weglopers zijn kwetsbaarder, betrekken problemen sterker op zichzelf en geraken eerder van hun stuk. Dit alles in vergelijking met de niet-weglopers.

Op sociabiliteit verschillen de beide groepen niet. Dit in tegenstelling met hetgeen we op grond van de literatuur mochten verwachten. Daarin worden weglopers vaak gezien als weinig sociabele personen. Dat wil zeggen dat weglopers in deze onderzoeken gekenmerkt worden door weinig contacten (eenzaamheid) en bovendien een onzekerheid in deze sociale contacten. Een mogelijke verklaring voor het feit dat we in ons onderzoek dit beeld niet bevestigd zien, is dat genoemde onderzoeksresultaten betrekking hebben op subgroepen van weglopers en niet meer zijn terug te vinden in de totale groep weglopers.

We hebben, zoals hierboven besproken, twee algemene persoonlijkheidseigenschappen in ons onderzoek opgenomen, en wel de basisdimensies van de persoonlijkheid. Het gaat hier om eigenschappen die naar verhouding een groot deel van het gedrag bepalen en in uiteenlopende situaties naar voren komen. Men vindt ze dan ook vermeld in onderzoeken over zeer verschillende onderwerpen.

Naast algemene persoonlijkheidseigenschappen kennen we specifieke persoonlijkheidseigenschappen die met het oog op de aangesneden problematiek speciaal aandacht verdienen. In ons geval gaat het om eigenschappen die in het kader van de weglloopproblematiek een vooraanstaande rol vervullen. Volgens de literatuur - we verwijzen naar § 2.2.4 - zijn dit vooral sensatiezoeken, impulsiviteit en zelfhandhavingsagressie.

Bij sensatiezoeken gaat het om de behoefte aan spanning en avontuur. Sensatiezoekers hebben behoefte aan opwindning en zijn op dat punt weinig geremd. Ze vervelen zich gauw en vertonen een sterke neiging nieuwe stimuli en responses te zoeken (Feij 1979).

Impulsiviteit heeft betrekking op het zich al dan niet kunnen beheersen. Impulsieve mensen hebben de neiging onmiddellijk, althans zonder uitstel, althans op korte termijn aan hun behoefte te voldoen. Ze hebben een onvermogen behoefteresponses uit te stellen (Plomin 1974).

De begrippen sensatiezoeken en impulsiviteit vertonen een zekere inhoudelijke overeenkomst. Het verschil zit vooral hierin dat bij sensatiezoeken de nadruk ligt op de behoefte aan spanning, terwijl impulsiviteit meer betrekking heeft op controle over impulsen (Feij 1979).

In hoeverre hier sprake is van een hiërarchische relatie tussen beide begrippen is vooralsnog onduidelijk. In navolging van Feij (1979), die hiervoor uitgebreid literatuuronderzoek heeft verricht, zijn we geneigd om sensatiezoeken en impulsiviteit als kenmerken van vergelijkbare orde op te vatten.

Naast sensatiezoeken en impulsiviteit besteden we aandacht aan zelfhandhavingsagressie. Agressie is een persoonlijkheidseigenschap die in vele onderzoeken als aparte factor naar voren komt. Onder andere Pawlik (1971) geeft een overzicht van verschillende auteurs die deze factor noemen. Probleem hierbij is ons inziens dat agressie vaak onvoldoende gedefinieerd wordt en differentiatie naar vormen van agressie op grond van oorzaak en uitingvorm ontbreken. Bij het onderwerp 'weglopen' zijn we met name geïnteresseerd in een specifieke vorm van agressie, namelijk zelfhandhavingsagressie. Deze kan omschreven worden als een vorm van agressie gericht op zelfbe-

houd en verdediging van de belangen van het individu (Glueck & Glueck 1950, Angenent 1974). Een persoon met een hoge mate van zelfhandhavingsagressie komt sterk op voor zichzelf, zijn rechten, zijn verlangens, zijn meningen en dergelijke. Hij schuwt hierbij geen agressieve handelingen. Meestal echter zonder tot overdreven agressie te komen. De agressie gaat bepaalde grenzen niet te buiten en dient een concreet doel (instrumentele agressie). Zelfhandhavingsagressie is een open en directe vorm van agressie die zich rechtstreeks richt tegen de frustrerende persoon (personen) en/of instelling(en). Vergeleken met vijandige agressie komt deze vorm van agressie op meer rationele wijze tot uiting en is tot op zekere hoogte invoelbaar. De mate waarin ze zich uit hangt samen met de frustratietolerantie, hoe geringer deze tolerantie, des te veelvuldiger en sterker uit zich de zelfhandhavingsagressie. Dit kan in het uiterste geval zelfs leiden tot een uiting die te rangschikken valt onder vijandige agressie. In het algemeen wordt zelfhandhavingsagressie in onze cultuur geaccepteerd en zelfs positief gewaardeerd (Chorost 1962).

4.3.1. De vragenlijst

Om sensatiezoeken te meten hebben we voornamelijk gebruik gemaakt van items van Angenent (1980), Feij (1979) en Zuckerman, Kolin, Price & Zoob (1964). Hetzelfde geldt voor de items impulsiviteit. De items die zelfhandhavingsagressie meten zijn ontleend aan onderzoek van Angenent (1974).

De items zijn waar nodig qua formulering aangepast. Voor iedere persoonlijkheidseigenschap zijn tien items geselecteerd. Voor sensatiezoeken zijn dat de items 3, 5, 9, 11, 13, 15, 18, 20, 22 en 26 op de pagina's 19 en 20 van de vragenlijst voor jongeren, voor impulsiviteit zijn dat de items 1, 2, 7, 10, 16, 24, 27, 28, 29 en 30 op de genoemde pagina's, en tenslotte op dezelfde pagina's voor zelfhandhavingsagressie de items 4, 6, 8, 12, 14, 17, 19, 21, 23 en 25.

Op deze dertig items is een factoranalyse uitgevoerd (zie voor een volledig overzicht bijlage 4.2) [6]

4.3.2. De structuur van de vragenlijst

In het hiernavolgende worden de drie factoren beschreven. De vragen worden met hun corresponderende nummering van de vragenlijst vermeld. De beantwoording gebeurt door omcirkeling van 'ja' dan wel 'nee'. Achter ie-

der item is aangegeven of het antwoord 'ja' dan wel 'nee' verwijst naar de betreffende eigenschap.

Verder vinden we achter iedere vraag de factorlading die aangeeft in hoeverre de vraag betrekking heeft op de beoogde eigenschap. De cesuur is gelegd bij .33.

De vragen over sensatiezoeken hebben betrekking op de zucht naar avontuur, het ondernemen van sensationele dingen en dergelijke.

5.	Zou je eventueel graag een parachutesprong willen maken?	ja	.79
9.	Zou je eventueel willen leren (zweef)vliegen?	ja	.72
13.	Zou je aan een sport als waterskieu willen doen?	ja	.64
26.	Zou je eventueel graag aan bergbeklimmen willen doen?	ja	.63
15.	Vind je jezelf nogal avontuurlijk ingesteld?	ja	.46
18.	Houd je ervan om in een onbekende stad te dwalen, ook al loop je de kans om te verdwalen?	ja	.38
22.	Zou je eventueel ver uit de kust durven zwemmen?	ja	.36

De vragen met betrekking tot impulsiviteit richten zich vooral op gebrek aan zelfcontrole.

29.	Als er iets onverwachts gebeurt, denk je dan meestal eerst goed na voordat je wat gaat doen?	nee	.61
24.	Neem je pas beslissingen over iets, wanneer je alle voordelen en nadelen hebt overwogen?	nee	.54
1.	Kun je lang achter elkaar met hetzelfde bezig zijn?	nee	.54
27.	Als je een moeilijk karwei moet doen, bekijk je dan van tevoren hoe je dat het beste kunt aanpakken?	nee	.54
28.	Die je graag dingen snel, ook al weet je dan dat je eerder fouten maakt?	ja	-.50
30.	Vind je het leuk om karweitjes te doen waarvoor veel geduld nodig is?	nee	.49
10.	Veranderen je interesses nogal snel?	ja	-.41
19.*	Als je je bedreigd voelt, weet je je dan goed te verdedigen?	-	.37
2.	Doe je wel eens dingen, of zeg je wel eens dingen waar je achteraf erg spijt van hebt?	ja	-.35

(*: geselecteerd voor het meten van zelfhandhavingsagressie)

Zelfhandhavingsagressie is een persoonlijkheidskenmerk dat interessant is voor onze doelgroep. Met betrekking tot het onderwerp weglopen is met name

in de oriënterende fase van ons onderzoek naar voren gekomen dat bepaalde weglopers zich - vooral tijdens de weglopperperiode - beter weten te redden, zich beter staande weten te houden dan andere, eventueel door agressief gedrag.

Vragen betreffende zelfhandhavingsagressie zijn gericht op de mate waarin de persoon opkomt voor zijn eigen rechten en belangen, hij van zich 'weet af te bijten' en dergelijke

25	Als iemand je op je kop zit, handhaaf je je dan desnoods met geweld?	ja	63
4	Als iemand je te kort doet, zet je hem of haar dit dan betaald?	ja	62
21.	Als iemand de baas over je wil spelen, maak je dan vaak flink ruzie?	ja	.58
8	Als iemand je tegenwerkt, komt het dan wel eens tot een handgemeen?	ja	.58
19.	Als je je bedreigd voelt, weet je je dan goed te verdedigen, ook al moet je hard optreden?	ja	.53
14.	Als iemand je onjuist behandelt, scheld je hem of haar dan wel eens uit?	ja	51
23	Ben je iemand die terugslaat als hij geslagen wordt?	ja	.50
12.	Als iemand je in de reden valt als je iets belangrijks te vertellen hebt, word je dan wel eens grof tegen hem of haar?	ja	47
6.	Als iemand je probeert te kwetsen, weet je dan goed van je af te bijten?	ja	45
11.*	Neem je wel eens risico's alleen om de opwindning die dat geeft?	-	43
22.*	Zou je eventueel ver van de kust durven zwemmen?	-	.34
17.	Als iemand in een winkel voordringt, geef je hem dan een fikse uitbrander?	ja	33

(*: geselecteerd voor het meten van sensatiezoeken)

4.3.3. *Vergelijkend onderzoek*

Op basis van de hierboven besproken factoranalyses is voor iedere jongere de factorscore berekend. Vervolgens is de groep weglopers vergeleken met de groep niet-weglopers. De verschillen zijn getoetst met t-toetsen voor gepaarde waarneming. De resultaten zijn weergegeven in tabel 4 2.

De resultaten zijn duidelijk. Op geen van de beschreven persoonlijkheidseigenschappen is er sprake van enig verschil. Een opmerkelijk gegeven, temeer als we het plaatsen in het licht van eerdere publicaties over gezinsweglopers. Daarin wordt met name ten aanzien van sensatiezoeken en impulsiviteit vermeld dat weglopers wat deze eigenschappen betreft verschillen van niet-weglopers.

Tabel 4.2 De persoonlijkheidseigenschappen sensatiezoeken, impulsiviteit en zelfhandhavingsagressie, de weglopers en de niet-weglopers (t-toets voor gepaarde waarneming)

persoonlijkheidseigenschappen	t	df	p
sensatiezoeken	.086	93	-
impulsiviteit	.871	93	-
zelfhandhavingsagressie	- .153	93	-

Een mogelijke verklaring voor de discrepantie van onze onderzoeksresultaten met die van eerder onderzoek kan liggen in het feit dat de resultaten in eerder onderzoek gevonden betrekking hebben op subgroepen weglopers. Met name de klinisch-psychologische publicaties maken gebruik van onderzoekspopulaties die niet als representatief kunnen worden beschouwd voor de gehele populatie weglopers. Zo betreft het vaak weglopers die (residentieel) behandeld worden.

In dat geval hoeft dat niet automatisch zijn weerslag te hebben op verschillen betreffende de gehele groep weglopers versus de gehele groep niet-weglopers.

4.4. DE SAMENHANG TUSSEN DE PERSOONLIJKHEIDSEIGENSCHAPPEN

Tot slot van onze analyse van de geselecteerde persoonlijkheidseigenschappen hebben we gekeken naar de samenhang tussen deze eigenschappen. Daarbij zijn we geïnteresseerd hoe de persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde zich verhouden tot de persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde. Daartoe hebben we de correlaties berekend tussen de factoren zoals door ons gevonden. Dat levert de volgende resultaten weergegeven in tabel 4.3.

Tabel 4.3 De correlaties tussen de factoren neuroticisme (N), sociabiliteit (S), sensatiezoeken (SZ), impulsiviteit (I) en zelfhandhavings-agressie (ZA), correlatiecoëfficiënten

persoonlijkheidseigenschappen	S	N	SZ	I	ZA
sociabiliteit	1.000				
neuroticisme	.000	1.000			
sensatiezoeken	.266	-.072	1.000		
impulsiviteit	-.008	-.202	.000	1.000	
zelfhandhavingsagressie	.052	.061	.000	.000	1.000

Uit deze gegevens blijkt dat er een zekere correlatie bestaat tussen enerzijds de twee basisdimensies van de persoonlijkheid (neuroticisme en sociabiliteit), dus persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde en anderzijds de persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde (impulsiviteit, sensatiezoeken en zelfhandhavingsagressie). De samenhang bestaat hieruit dat neuroticisme correleert met impulsiviteit en extraversie met sensatiezoeken. Zelfhandhavingsagressie correleert met geen van de twee basisdimensies. Voor wat betreft sensatiezoeken komt dat overeen met hetgeen op grond van de literatuur mag worden verwacht. Sensatiezoeken blijkt hierin matig hoog (tussen de .200 en .300) samen te hangen met extraversie zoals gemeten door Eysenck (Feij 1979). Zuckerman et al. (1974) stellen dat sensatiezoeken 'an uninhibited, nonconforming, impulsive dominant type of extraversion' is. Neuroticisme daarentegen correleert volgens Zuckerman e.a. niet met sensatiezoeken.

De geconstateerde samenhang tussen neuroticisme en impulsiviteit is er een van negatieve aard. Voor wat betreft de items van impulsiviteit hebben we ons gebaseerd op eerder onderzoek van Feij (1979). Impulsiviteit is hierbij gedefinieerd in cognitieve zin. Ook hij constateerde een negatieve samenhang tussen neuroticisme en impulsiviteit. Feij voert als verklaring hiervoor eerdere onderzoeksresultaten aan (Orlebeke & Feij 1969) waarin een - weliswaar lichte - negatieve samenhang werd geconstateerd tussen impulsiviteit en negatieve faalangst. Feij stelt dat de inhoud van de impulsiviteitsschaal (cognitieve impulsiviteit versus bedachtzaamheid) zodanig is dat de eigenschap gepaard gaat met een dispositie tot het hebben van gevoelens van vrees, ongenoegen en dergelijke, en derhalve indicatief voor twijfel en besluiteloosheid.

Tot slot blijkt dat zelfhandavingsagressie met beide basisdimensies ongecorreleerd is. Dit gegeven wordt ondersteund door een aantal onderzoeken met betrekking tot de persoonlijkheidsstructuur. We verwijzen hiervoor naar Pawlik (1971) die een overzicht geeft van een aantal publicaties waarin - in bredere zin - agressie als aparte factor naar voren komt.

4.5. DE PERSOONLIJKHEID VAN DE WEGLOPER EN DE NIET-WEGLOPER BEOORDEELD DOOR DE GROEPSOPVOEDERS

Ter afsluiting van dit hoofdstuk gaan we na hoe de groepsopvoeders de jongeren omschrijven. We gaan hierbij uit van de wijze waarop de groepsopvoeders de jongeren classificeren op een aantal gedragskenmerken.

Bij de jongeren hebben we, zoals hierboven beschreven, persoonlijkheidseigenschappen gemeten middels tien items die de betreffende persoonlijkheidseigenschap representeren. Bij de beoordeling van de jongeren door de groepsopvoeders zijn we anders te werk gegaan. Hier hebben we in een breder verband gekeken naar het concrete gedrag van de jongeren.

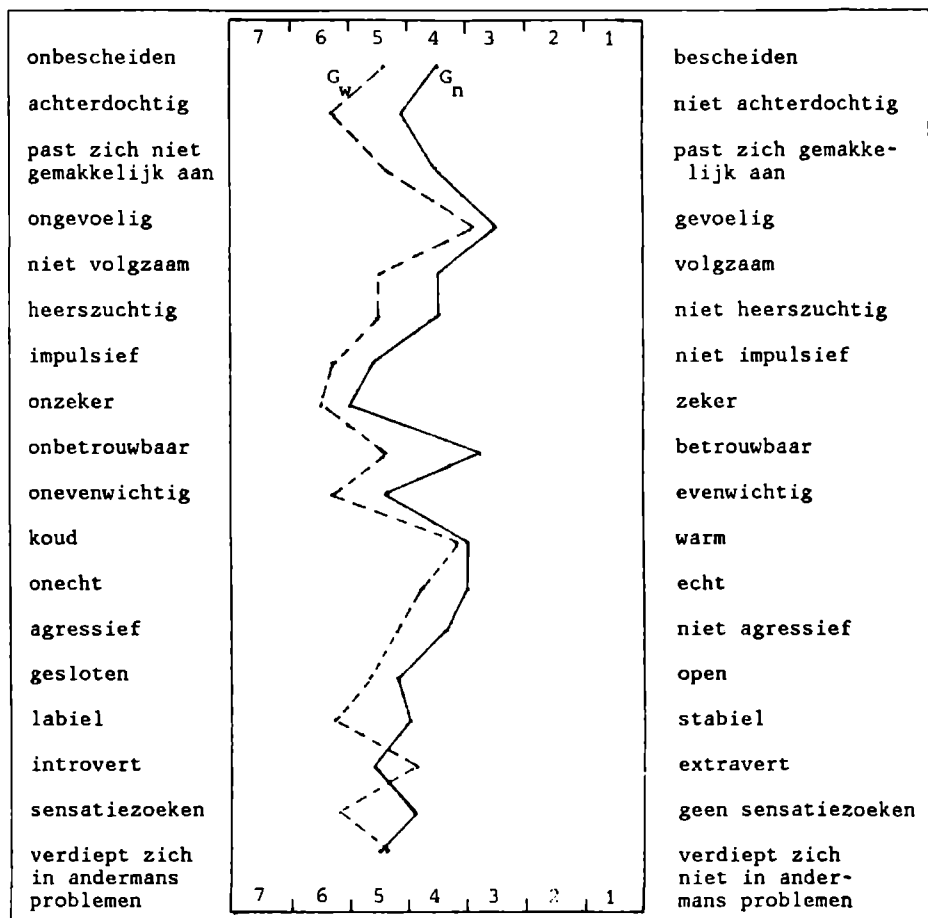
Aan de groepsopvoeders is gevraagd aan te geven in hoeverre bepaalde gedragingen in meer of mindere mate voorkomen bij de jongeren van ons onderzoek. Vervolgens vergelijken we de beoordelingen over de weglopers met die over de niet-weglopers.

Bij de beoordelingen hebben we gebruik gemaakt van de sociale distantieschaal van Defares en Van der Werff (1966). Deze is onder meer door Van der Ploeg en Defares (1971) en door Van der Ploeg (1973) toegepast in kinderbeschermingstehuizen. Een door ons enigszins aangevulde vorm van de sociale distantieschaal vindt men in figuur 4.1 [7].

De gedragingen zijn gesteld in de vorm van polariteiten. De scoring gebeurt op een zevenpuntsschaal. Voor ieder gedragskenmerk wordt de gemiddelde score voor zowel de groep weglopers als de groep niet-weglopers gegeven zoals beoordeeld door de groepsopvoeders.

Voor de t-toetsen voor gepaarde waarneming verwijzen we naar bijlage 4.3. Figuur 4.1 illustreert duidelijk dat de groepsopvoeders de weglopers overwegend anders beoordelen dan ze de niet-weglopers beoordelen. Dit uit zich ook in de gevonden p-waarden.

Figuur 4.1 De sociale distantieschaal; de groepsopvoeders over de jongeren

Op drie van de achttien gedragskenmerken bestaat er geen verschil naar het oordeel van de groepsopvoeders tussen de weglopers en de niet-weglopers en wel op koelheid, geslotenheid en het zich verdiepen in andermans problemen.

Op het item 'gevoelig-ongevoelig' is er in mindere mate een verschil (t-toets voor gepaarde waarneming $p = .069$), in die zin dat de groepsopvoeders ertoe neigen de weglopers als ongevoeliger te kwalificeren dan de niet-weglopers.

Opvallend is dat bij dertien van de veertien overblijvende items de weglopers meer op de negatieve pool van het betreffende gedrag scoren dan de niet-weglopers (het item extraversie-introversie is waarde vrij). Het heeft er

derhalve de schijn van dat de groepsopvoeders de weglopers negatiever beoordelen dan de niet-weglopers. Hun mening is dat de weglopers onbescheidener, achterdochtiger, ongevoeliger, minder volgbaar, heerszuchtiger, impulsiever, onzekerder, onbetrouwbaarder, onevenwichtiger, onechter, agressiever, labieler en extravertter zijn. Bovendien zoeken de weglopers volgens de groepsopvoeders meer sensatie en passen ze zich minder gemakkelijk aan.

4.6. DE SAMENHANG TUSSEN DE PERSOONLIJKHEIDSEIGENSCHAPPEN EN GEDRAG ZOALS GEPERCIPIEERD DOOR DE GROEPSOPVOEDERS

De gegevens van de vorige paragraaf gecombineerd met de gegevens over de persoonlijkheid van de jongeren levert ons de mogelijkheid na te gaan in hoeverre persoonlijkheidseigenschappen van de jongeren tot uiting komen in hun gedrag.

In de eerste plaats bespreken we de samenhang tussen neuroticisme en de in § 4.5 genoemde gedragingen. Daarbij gaan we uit van correlaties die significant zijn op het 0.05-niveau en lager. Voor een volledig overzicht verwijzen we naar tabel 4.4.

Tabel 4.4 De correlaties tussen de persoonlijkheidseigenschappen van de jongeren en het gedrag van de jongeren zoals gezien door de groepsofvoeders (tussen haakjes p-waarden vermeld; n = 188)

	neuroticisme	sociabiliteit	sensatiezoeken	impulsiviteit	zelfhandavings-agressie
onbescheiden	-.03 (n.s.)	.23 (.001)	.15 (.02)	.20 (.003)	.09 (n.s.)
achterdochtig	.06 (n.s.)	-.07 (n.s.)	-.06 (n.s.)	.06 (n.s.)	.01 (n.s.)
onaangepast	.11 (.06)	-.00 (n.s.)	-.07 (n.s.)	-.10 (n.s.)	.03 (n.s.)
ongevoelig	-.08 (n.s.)	.09 (n.s.)	.01 (n.s.)	-.07 (n.s.)	.01 (n.s.)
niet volgzzaam	.02 (n.s.)	.05 (n.s.)	.02 (n.s.)	.08 (n.s.)	.15 (.02)
heerszuchtig	.01 (n.s.)	.10 (.08)	.08 (n.s.)	.16 (.01)	.05 (n.s.)
impulsief	.20 (.001)	.06 (n.s.)	-.06 (n.s.)	.13 (.03)	.08 (n.s.)
onzeker	.06 (n.s.)	-.06 (n.s.)	-.12 (.05)	-.08 (n.s.)	-.10 (.08)
onbetrouwbaar	.04 (n.s.)	.13 (.04)	.06 (n.s.)	.07 (n.s.)	.17 (.01)
onevenwichtig	.13 (.03)	.01 (n.s.)	.06 (n.s.)	.01 (n.s.)	-.01 (n.s.)
koud	-.08 (n.s.)	.10 (.08)	.07 (n.s.)	-.02 (n.s.)	.01 (n.s.)
onecht	-.08 (n.s.)	.10 (.08)	.01 (n.s.)	.00 (n.s.)	-.01 (n.s.)
agressief	.11 (.07)	.05 (n.s.)	.08 (n.s.)	.18 (.01)	.20 (.001)
gesloten	-.07 (n.s.)	-.11 (n.s.)	-.09 (n.s.)	-.06 (n.s.)	.07 (n.s.)
labiel	.13 (.03)	.01 (n.s.)	-.06 (n.s.)	.08 (n.s.)	-.04 (n.s.)
introvert	-.08 (n.s.)	-.10 (.08)	-.10 (.09)	-.17 (.01)	.13 (.03)
sensatiezoeken	.07 (n.s.)	.05 (n.s.)	.14 (.02)	.13 (.04)	.18 (.01)
zich verviepen in andermans problemen	-.22 (.001)	-.14 (.02)	-.14 (.03)	-.03 (n.s.)	-.01 (n.s.)

Neuroticisme blijkt significant te correleren met impulsief gedrag, met labiliteit, met onevenwichtigheid en met de neiging zich niet te verdiepen in andermans problemen. De samenhang tussen neuroticisme en labiliteit en onevenwichtigheid ligt voor de hand. Ook de neiging van neurotische jongeren zich minder te verdiepen in andermans problemen is invoelbaar. Immers hun eigen problemen, hun neiging tot piekeren, zal minder ruimte laten zich bezig te houden met andermans problemen. De relatie met impulsiviteit ligt minder voor de hand. Zoals uit eerdere gegevens blijkt (zie § 4.4) is er een negatieve correlatie geconstateerd tussen impulsiviteit als persoonlijkheidseigenschap bij jongeren gemeten en neuroticisme als persoonlijkheidseigenschap bij jongeren gemeten. Met andere woorden, het blijkt dat neurotische jongeren juist niet impulsief zijn. Als we de groepsopvoeders vragen naar impulsief gedrag blijkt dat ze - in tegenstelling hiermee - juist bij neurotische jongeren impulsief gedrag constateren. In dit geval zien we dus een positieve correlatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de persoonlijkheidseigenschap impulsiviteit - zoals door ons gemeten - slechts een specifiek aspect benadrukt, namelijk de meer cognitief gerichte impulsiviteit. Dit terwijl impulsief gedrag - zoals mogelijk gepercipieerd door de groepsopvoeders - breder is te formuleren en bijvoorbeeld ook de meer emotionele kant ervan behelst. Een zekere ondersteuning hiervoor ligt in de inhoud van de items die neuroticisme meten. Wisselende stemmingen en prikkelbaarheid zonder aanwijsbare redenen kunnen gedrag tot gevolg hebben dat door een waarnemer (groepsopvoeders in ons geval) als impulsief wordt aangemerkt.

De persoonlijkheidseigenschap *sociabiliteit* hangt samen met onbescheidenheid, onbetrouwbaarheid en het zich niet verdiepen in andermans problemen. Het lijkt erop dat men een sociaal persoon als nogal oppervlakkig ziet. Veel (behoefte aan) contacten, maar weinig diepgang. In die zin zou de samenhang met het zich niet verdiepen in andermans problemen en - in zekere zin - onbetrouwbaarheid verklaard kunnen worden. Wellicht is het zich op de voorgrond dringen van sociale personen een aspect dat leidt tot de kwalificatie onbescheiden.

Naast de twee basisdimensies van de persoonlijkheid hebben we ook nog aandacht besteed aan drie persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde. Deze eigenschappen zijn wat concreter en we mogen verwachten dat ze in die zin ook directer weerspiegeld worden in het gedrag.

Sensatiezoeken blijkt hoog te correleren met sensatiezoeken (hetgeen wijst op een meer eenduidige betekenis van het begrip), onbescheidenheid en wederom het zich niet verdiepen in andermans problemen. Dit hangt - zo blijkt - nauw samen met gedrag dat is gelieerd aan de persoonlijkheidseigenschap *impulsiviteit*. Impulsieve jongeren worden gezien als onbescheiden, impulsief, sensatiebelust, agressief, heerszuchtig en extravert. Jongeren die sensatie

zoeken, lijken gericht op korte termijn-ervaringen die hen een 'kick' geven. Ze staan niet lang stil bij anderen (verdiepen zich niet in andermans problemen) en zijn onbescheiden in het nastreven van hun pleziertjes. Impulsieve jongeren blijken daarnaast nogal direct - volgens groepsopvoeders in negatieve zin - te reageren. Ze worden gezien als heerszuchtig en agressief.

Zelfhandhavingsagressie blijkt hoog gecorreleerd met agressiviteit (waarvan men het gedeeltelijk kan afleiden). Het gedrag van jongeren die hoog scoren op de persoonlijkheidseigenschap zelfhandhavingsagressie blijkt door de groepsopvoeders niet als positief te worden gewaardeerd. De jongere wordt gezien als onbetrouwbaar en niet volgbaar. Ook lijkt men het gedrag als sensatiebelust te kwalificeren. Tot slot zien we dat deze jongeren ook als introvert worden beschouwd. Wellicht wordt het uiten van agressie als plotseeling ervaren en ziet men dergelijke jongeren als 'binnenvetters', jongeren die ineens een uitbarsting van agressie hebben. Inzicht in de reden voor deze uitbarsting is voor - in ons geval - de groepsopvoeders minder duidelijk.

We kunnen concluderen dat er over het algemeen een redelijk interpreteerbare samenhang lijkt te bestaan tussen enerzijds de persoonlijkheidseigenschappen van de jongeren en de daarmee samenhangende gedragingen zoals door de groepsopvoeders gepercipieerd. De samenhang lijkt groter voor de persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde dan voor de persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde. Dat ligt voor de hand als men bedenkt dat eerstgenoemde ook meer oppervlakte-eigenschappen zijn.

Wat opvalt als we de samenhang tussen enerzijds de persoonlijkheidseigenschappen van de jongere en anderzijds het gedrag dat wordt waargenomen door de groepsopvoeders bekijken, is dat met name het gedrag genoemd wordt dat de meer negatieve kant van de persoonlijkheidseigenschappen belicht. Sociabiliteit hangt bijvoorbeeld samen met onbescheidenheid, onbetrouwbaarheid en het zich niet verdiepen in andermans problemen. Zelfhandhavingsagressie correleert met gedragingen zoals onbetrouwbaar en niet volgbaar. Met andere woorden: het waarneembare gedrag wordt over het algemeen bepaald door een negatieve interpretatie van de erachter liggende motieven c.q. beweegredenen. Dit kan wellicht verklaard worden door het feit dat het gedrag dat direct waarneembaar is vooral het gedrag is dat als storend of lastig wordt ervaren. Het zijn met name deze gedragingen waarop men de jongere beschrijft.

Ter afsluiting een korte samenvatting van de in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten. Voor wat de persoonlijkheid van de wegloper betreft hebben we ons bepaald tot een vijftal persoonlijkheidseigenschappen. Deze zijn onder te verdelen in persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde (so-

ciabiliteit en neuroticisme) en persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde (sensatiezoeken, impulsiviteit en zelfhandhavingsagressie). Eerstgenoemde eigenschappen worden als basiseigenschappen gezien, terwijl laatstgenoemde eigenschappen meer oppervlakte-eigenschappen zijn. Iedere persoonlijkheidseigenschap wordt gemeten middels tien items. Daarbij is gebruik gemaakt van reeds eerder ontwikkelde schalen (Glueck & Glueck 1950; Taylor 1953; Zuckerman, Kolin, Price & Zoob 1964; Angenent 1974; Eysenck, Cattell, Guilford, Buss & Plomin 1974; Feij 1979; Angenent 1980).

Na factoranalyse en toetsing blijkt er slechts verschil te bestaan tussen de weglopers en de niet-weglopers op de persoonlijkheidseigenschap 'neuroticisme'. De weglopers zijn neurotischer dan de niet-weglopers.

Aanvullend is gevraagd aan de groepsopvoeders de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - te classificeren op een aantal gedragskenmerken. Deze zijn goeddeels ontleend aan de sociale distantieschaal (Defares & Van der Werff 1966; Van der Ploeg & Defares 1971; Van der Ploeg 1973). De achttien geformuleerde gedragskenmerken zijn gesteld in de vorm van polariteiten. De scoring gebeurt op een zevenpuntsschaal. Het blijkt dat de groepsopvoeders op veertien gedragskenmerken de weglopers anders beoordelen dan de niet-weglopers. Bij dertien van deze veertien gedragskenmerken betekent dit dat ze de weglopers meer op de negatieve pool van het betreffende gedrag laten scoren dan de niet-weglopers (het veertiende gedragskenmerk 'extraversie-introversie' is waarde vrij). De groepsopvoeders beoordelen de weglopers als onbescheidener, achterdochtiger, onbetrouwbaarder, onevenwichtiger, onechter, agressiever, labieler, extravert, ongevoeliger, minder volgzzaam, heerszuchtiger, impulsiever en onzekerder. Bovendien zoeken de weglopers volgens de groepsopvoeders meer sensatie en passen ze zich minder gemakkelijk aan.

Op grond van bovenstaande is het mogelijk te bekijken in hoeverre bij de jongeren gevonden persoonlijkheidseigenschappen samenhangen met concrete gedragingen zoals door de groepsopvoeders gepercipieerd. Het blijkt dat er over het algemeen een redelijk interpreteerbare samenhang bestaat tussen beide. De samenhang lijkt groter voor de persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde dan voor de persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde. Het feit dat eerstgenoemde eigenschappen ook meer oppervlakte-eigenschappen zijn, maakt dit plausibel.

5.1. INLEIDING

De jongeren van het onderzoek wonen niet meer thuis. Om legio redenen zijn ze voor kortere of langere duur in een kinderbeschermingstehuis geplaatst. Redenen, die kunnen liggen bij de jongeren, dan wel in de gezinssituatie, dan wel in een combinatie van beiden (het onderscheid hiertussen is in de praktijk niet altijd even duidelijk)

Zo zien we jongeren die uit huis worden geplaatst - en in een kinderbeschermingstehuis terecht komen - op grond van gedragsmoeilijkheden. Gezinsproblemen kunnen het gevolg zijn van het overlijden van een of beide ouders, echtscheiding, ziekte in het gezin en dergelijke. Soms ook is de jongere ongewenst. In enkele gevallen is er zelfs sprake van lichamelijke of geestelijke verwaarlozing, mishandeling of seksueel misbruik.

Problemen die niet door het gedrag van de jongeren of door de gezinssituatie worden veroorzaakt zijn zelden een primaire reden voor uithuisplaatsing, maar kunnen de situatie verergeren. We noemen bijvoorbeeld moeilijkheden op school (schoolverzuim, conflicten met leerkrachten).

Wat ook de reden mag zijn voor de uithuisplaatsing van de jongere, het gezin blijft voor de jongere een belangrijke rol spelen, zowel in positieve als in negatieve zin. Het gezin maakt deel uit van zijn persoonlijke levensgeschiedenis en de in het gezin opgedane ervaringen bepalen mede zijn verdere bestaan. Het is dan ook aangewezen om in ons onderzoek aandacht te besteden aan het gezin; temeer daar we in de literatuur over weglopen een overvloed aan publicaties vinden die samenhang veronderstellen tussen gezinsonderwerpen en weglopen. We verwijzen hiervoor naar § 2.4.3

De gezinsonderwerpen die in het onderzoek ter sprake komen zijn van tweeërlei aard. structurele gezinsgegevens en gegevens die betrekking hebben op de onderlinge relaties in het gezin. De relaties binnen het gezin worden eerst besproken, daarna besteden we aandacht aan de structurele gezinskenmerken

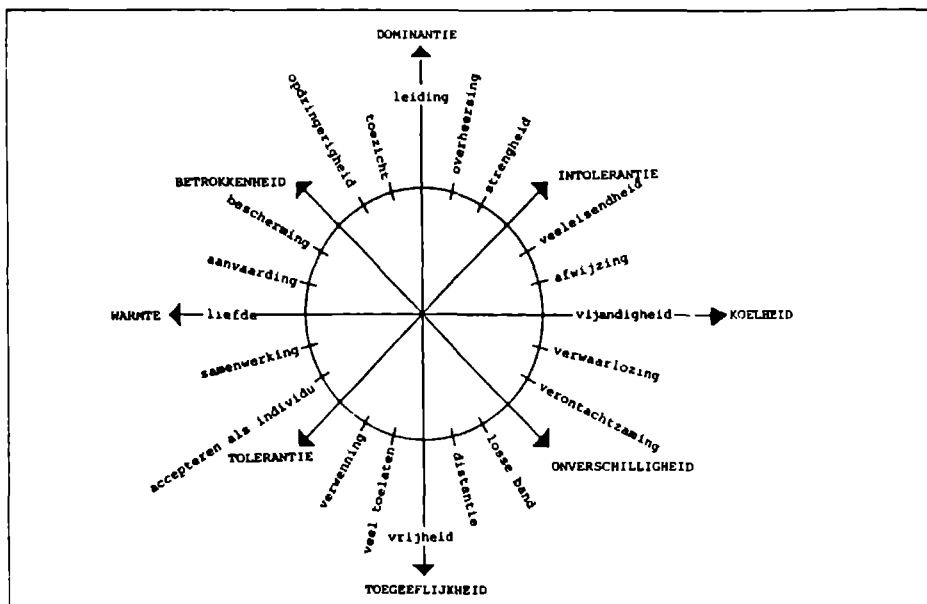
Opvoeding vindt plaats binnen de concrete relatie tussen opvoeders en jongere. De uiteindelijke vorm van deze relatie wordt beïnvloed door een veelheid van factoren, waaronder de persoonlijkheid en de opvoedingsideeën van de opvoeder en de persoonlijkheid van de jongere. Er zijn enkele algemene patronen te onderkennen in het opvoedingsproces. We zouden deze de grondpatronen van de opvoeding kunnen noemen. De twee belangrijkste grondpatronen zijn warmte en dominantie. Ze komen in veel publicaties naar voren, zij het niet altijd even expliciet. Goldin (1969) bijvoorbeeld geeft een overzicht van zesenvertig onderzoeken waarbij in meer dan de helft in een of andere vorm het begrip warmte, dan wel het begrip dominantie naar voren komt.

Warmte en dominantie worden in onderzoeken meestal als dimensies gedefinieerd (warmte versus koelheid en dominantie versus toegeeflijkheid). In beide gevallen gaat het om tegenstrijdige opvoedingsstijlen. Angenent (1986) spreekt bij warmte en dominantie van basisdimensies van de opvoeding [1].

De begrippen warmte en dominantie zijn als volgt te omschrijven. Een warme opvoeding geeft relaties te zien waarbij begrippen als aanvaarding en bescherming centraal staan, een koele opvoeding daarentegen leidt tot relaties tussen opvoeder en jongere die zich kenmerken door verwaarlozing en afwijzing. De dimensie dominantie versus toegeeflijkheid richt zich meer op het structurerende karakter, of het ontbreken daarvan, in de relatie opvoeder-jongere. Zo leidt een dominante opvoedingsstijl tot relaties waarbij toezicht en overheersing centraal staan, terwijl bij een toegeeflijke opvoeding de jongere meer vrijheid krijgt.

Voor zover we in ons onderzoek over opvoeding spreken gaan we uit van een empirisch model dat reeds eerder door ons is gehanteerd en dat in figuur 5.1 is weergegeven. Het model is gebaseerd op een combinatie van de dimensies warmte en dominantie. Binnen het model kan iedere opvoeding getypeerd worden op grond van de warmte en de dominantie in de relatie tussen opvoeder en jongere. Voor uitgebreidere informatie verwijzen we naar eerdere publicaties (Angenent 1986, Angenent & Beke 1983b, 1985a).

Figuur 5.1 Een dimensionaal-cirkelvormig opvoedingsmodel (Angenent 1986)

5.3. DE OPVOEDING IN HET GEZIN EN WEGLOPEN

In de literatuur over gezinsweglopen wordt in een aantal publikaties aandacht besteed aan de relatie tussen weglopen en opvoeding. Probleem hierbij is dat, in de verschillende onderzoeken naamgeving, operationalisatie en definiering onderling nogal verschillen. Dit maakt vergelijking niet eenvoudig. Nochtans zijn enkele conclusies te trekken. Het ontbreken van warmte - en daardoor het ontbreken van een bepaalde band - blijkt samen te hangen met weglopen van jongeren uit gezinnen (Schmidt & Berger 1958, Robey et al 1964, Vlaming 1972; Stierlin 1973; Homer 1973). Ook dominantie in de opvoeding is een factor die volgens sommige auteurs niet onderschat moet worden (Fuchs-Kamps 1952, Leventhal 1963, Parent 1979, Arulanandam 1980; Angenent & Beke 1983b).

De discrepantie in opvoedingservaringen tussen ouders en jongeren wordt eveneens als oorzaak genoemd van weglopen (Ambrosino 1971; Vlaming 1972; De Kler 1973; Stierlin 1973, 1974)

Binnen het kader van ons onderzoek zijn we geïnteresseerd in de opvoeding zoals de jongeren die vroeger thuis hebben gehad.

5.3.1. De vragenlijst

De concrete opvoedingservaringen worden gemeten met een vragenlijst van twintig vragen. Deze worden afgenomen bij de weglopers en de niet-weglopers.

De twintig vragen zijn geselecteerd uit de 'Meningen over de opvoeding door de ouders' (MOO) vragenlijst (Angenent 1974) en reeds in eerder onderzoek met betrekking tot weglopers gebruikt (Angenent & Beke 1983b).

De MOO bestaat uit zevenenvijftig vragen waarop met 'ja' of 'nee' kan worden geantwoord. De vragen hebben betrekking op de emotionele relatie tussen opvoeders en jongeren, de onderlinge contacten, de vertrouwensbasis, de interesse van de opvoeder voor de jongere, democratie in de opvoeding, de vrijheid die jongeren hebben, prestatie-eisen, wijze van straffen, gehoorzaamheidseisen en strengheid in de opvoeding.

Uit de zevenenvijftig vragen van de MOO zijn er twintig geselecteerd die blijkens onderzoek hoog correleren met de begrippen warmte en dominantie (dat wil zeggen hoog laden op de betreffende factoren). Warmte en dominantie zijn beide door tien items gerepresenteerd. Voor warmte zijn dat de items 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37 en 39 op de pagina's 23 t/m 26, voor dominantie zijn dat de items 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38 en 40 op de dezelfde pagina's van de vragenlijst voor jongeren.

Zoals we in hoofdstuk 3 hebben aangegeven is er factoranalyse uitgevoerd met rotatie op twee factoren, te weten warmte en dominantie [2].

5.3.2. De structuur van de vragenlijst

In deze paragraaf zullen we de factoren warmte en dominantie met de erbij behorende items presenteren. De vragen worden voorafgegaan door het nummer dat de vragen hebben in de vragenlijst. Op de vragen kan met 'ja' dan wel 'nee' worden geantwoord. Achter iedere vraag is aangegeven of het antwoord 'ja' dan wel 'nee' naar de betreffende eigenschap verwijst.

Tevens vindt men hier de factorlading vermeld die aangeeft in hoeverre het item het begrip c.q. de factor meet. Voor een duidelijk beeld voor wat het betreffende begrip meet beperken we ons tot een overzicht van de vragen die boven de cesuur liggen. Deze ligt bij .36.

Voor een volledig overzicht van de factorstructuur verwijzen we naar bijlage 5.1.

Warmte

35.	Vond je, toen je vroeger nog thuis woonde, dat je vaak goed met je ouders kon praten?	ja	73
21	Kon je, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak met je ouders openlijk over je problemen praten?	ja	70
33	Als je, toen je vroeger nog thuis woonde, problemen had, kon je daarover dan vertrouwelijk met je ouders praten?	ja	69
29	Had je, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak steun van je ouders als je moeilijkheden of spanningen had?	ja	69
27.	Praatten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak met je?	ja	68
25	Als je vroeger, toen je nog thuis woonde, een belangrijke beslissing nam, besprak je die dan vaak met je ouders?	ja	63
31	Vond je dat je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, je meestal begrepen?	ja	58
23	Hielden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak rekening met je ideeën?	ja	55
37	Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak merken dat ze om je gaven?	ja	54
39	Vroegen je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak hoe je over iets dacht?	ja	42

Dominantie

26	Waren er, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak dingen die je van je ouders niet mocht?	ja	68
30	Werden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak kwaad als je ongehoorzaam was?	ja	67
22	Waren je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak streng?	ja	65
34	Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak merken dat ze bezwaar hadden tegen de manier waarop jij je gedroeg?	ja	60
38	Eisten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak dat je onmiddellijk gehoorzaamde?	ja	59
36	Zeiden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak wat je moest doen?	ja	58
28	Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak blijken dat ze er een hekel aan hadden dat je veel vrije tijd buitenshuis doorbracht?	ja	48
40	Gaven je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde,	ja	45

- je vaak het idee dat je ze in de weg zat?
32. Vond je dat je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, ja .37
 vaak veel beslag legde op je tijd?
24. Als je, toen je vroeger nog thuis woonde, weg was geweest, ja .36
 moest je dan vaak van alles aan je ouders vertellen?

Het blijkt dat alle items van zowel dominantie als warmte boven de cesuur laden.

5.3.3. Vergelijkend onderzoek

Op basis van de factoranalyse zijn de factorscores berekend voor iedere respondent. Vervolgens is de groep weglopers vergeleken met de groep niet-weglopers.

De verschillen zijn getoetst met t-toetsen voor gepaarde waarneming. De resultaten zijn weergegeven in tabel 5.1.

Tabel 5.1 De opvoeding vroeger in het gezin; vergelijking van de beide groepen* (t-toets voor gepaarde waarneming)

		t	df	p
Jw - Jn	warmte	3.628	91	.001
Jw - Jn	dominantie	-4.587	91	.001

*: Voor twee niet-weglopers: leeftijd uithuisplaatsing dermate jong, dat ze zich niet konden uitlaten over de opvoeding in het gezin.

De weglopers verschillen significant van de niet-weglopers voor wat betreft de opvoeding zoals ze die vroeger thuis hebben gehad. Weglopers kwalificeren de opvoeding vroeger thuis als kouder dan de niet-weglopers. Daarnaast menen de weglopers ook dat ze vroeger dominanter werden opgevoed dan de niet-weglopers. Deze resultaten zijn in overeenstemming met onderzoeksresultaten bij gezinsweglopers. Eigen onderzoeksresultaten wezen met name in de richting van het feit dat weglopers hun opvoeding als dominanter ervaren (in het bijzonder door de vader) (Angenent & Beke 1983b).

We hebben bij de vergelijking van de weglopers met de niet-weglopers op vroegere ervaringen in het gezin ook gekeken naar het strafbeleid. Het strafbeleid is nauw verweven met de opvoeding. Het is in wezen een concrete uiting van de opvoeding zoals die wordt gegeven aan jongeren. In verschillende onderzoeken wordt een relatie gelegd tussen weglopen en het strafbeleid. Wolk en Brandon (1977), Linden (1979) en Wodarski en Ammons (1981) constateren bijvoorbeeld dat weglopers in vergelijking met niet-weglopers vaker worden gestraft en hiermee samenhangend zich vaker afgewezen voelen. Concreter zijn de bevindingen van Lourie, Campiglia, James en Dewitt (1979) en Nilson (1981). Laatstgenoemde onderzoekster rapporteert dat een derde van de onderzochte groep weglopers aangeeft mishandeld en/of verwaarloosd te zijn. Lourie et al. (1979) komen zelfs met een percentage dat tweemaal zo hoog ligt (65 % van de weglopers). Dit laatste percentage komt redelijk overeen met door weglopers gerapporteerde incidenten van mishandeling en/of verwaarlozing zoals gevonden door Farber, Kinast, McCoard en Falkner (1984).

Naast de frequentie van straffen besteden we ook aandacht aan de soorten straf die de jongeren vroeger thuis kregen. Zo vragen we bijvoorbeeld naar de frequentie van fysieke straffen en daarnaast straffen middels het onthouden van plezierige dingen enzovoort.

5.4.1. *Vergelijkend onderzoek*

Als we in de eerste plaats kijken naar de frequentie van straffen dan zien we dat de weglopers aangeven vaker gestraft te zijn, toen ze vroeger nog thuis woonden, dan de niet-weglopers. [3]

Voor de frequentie van de soorten straf die men kreeg toen men vroeger nog thuis woonde, verwijzen we naar tabel 5.2.

Op twee van de zes soorten straf vinden we een verschil (zie tabel 5.2). Dat is het duidelijkst bij de straf 'slaan'. Weglopers zeggen vaker als straf te worden geslagen toen ze vroeger nog thuis woonden dan de niet-weglopers. In mindere mate zien we een verschil bij de straf 'negeren'. Hier zeggen de weglopers dat ze vaker worden genegeerd - bij wijze van straf - dan de niet-weglopers dat zeggen.

Tabel 5.2 Frequentie soorten straf; vergelijking van de beide groepen*
(t-toets voor gepaarde waarneming)

soorten straf	t	df	p
kamerarrest	87	91	-
corvee ouders	1.29	91	-
slaan ouders	-2 16	91	.03
huisarrest	-1 39	91	-
leuke dingen verbieden	- 36	91	-
negeren ouders	-1 79	91	.08

*: Voor twee niet-weglopers: leeftijd dat ze vroeger thuis woonden dermate jong, dat ze zich niet konden uitlaten over het strafbeleid in het gezin.

We wijzen in dit verband nogmaals naar de resultaten van ons onderzoek op het gebied van de opvoeding. Daarbij kwam onder andere naar voren dat de weglopers menen vroeger thuis dominanter te zijn opgevoed dan de niet-weglopers. De resultaten met betrekking tot het strafbeleid lijken hiermee in overeenstemming, waar blijkt - samenvattend - dat ze vroeger thuis ook vaker gestraft werden (met name werden ze meer geslagen en - in mindere mate - genegeerd)

5.5. GEZINSCONTACTEN

De vragen over gezinscontacten houden direct verband met de specifieke positie waarin deze jongeren verkeren. Bij uithuisplaatsing is er in de meeste gevallen geen sprake van een volledige contactbreuk met het ouderlijk milieu. Soms eerder van het tegendeel. Door uithuisplaatsing kan de band met thuis sterker worden of wordt het verlangen naar contact met thuis sterker. Zeker in relatie tot weglopen is het van belang te kijken hoe de door ons onderzochte jongeren - de weglopers in vergelijking met de niet-weglopers - zich tot thuis verhouden. Daartoe hebben we een aantal vragen met betrekking tot gezinscontacten gesteld. Deze vragen hebben betrekking op de frequenties waarmee een of beide ouders worden bezocht, of de ouders wel eens in het tehuis op bezoek komen en de waardering voor dit contact met thuis. Daarnaast wordt gevraagd naar mogelijke contacten met andere familieleden (grootouders, ooms en tantes, neven en nichten en dergelijke). Tot slot

hebben een aantal vragen tot doel te bekijken in hoeverre de frequentie van het contact met thuis overeenstemt met de wens van de jongere hieromtrent. Immers een discrepantie tussen beide gegevens zou een mogelijke oorzaak kunnen zijn voor het weglopen. Als indicatie voor de band met thuis wordt eveneens gevraagd waar de jongere na zijn verblijf in het tehuis het liefst zou willen wonen [4] Een aantal vragen met betrekking tot gezinscontacten zijn ook gesteld aan de groepsopvoeders. Daar waar dit is gebeurd zullen we ook deze resultaten bij de vergelijking van de verschillende groepen betrekken.

In eerder onderzoek zijn we geconfronteerd met een type wegloper die we het best kunnen omschrijven als 'thuiswegloper'. Ofschoon het geen grote groep is profileert deze zich vrij duidelijk. Het betreft hier jongeren die om uiteenlopende redenen uit het tehuis weglopen met als bestemming het ouderlijk huis, of een van beide ouders. Over het algemeen zouden we deze groep kunnen rangschikken onder het type weglopers 'naar'. Er hoeven geen concrete aanleidingen te zijn in hun directe omgeving (in dit geval de leefgroep) die hen doen besluiten om weg te lopen. Onder deze jongeren zijn verschillende motieven naar voren gekomen om naar huis weg te lopen. Heimwee kan een belangrijke drijfveer zijn. Ook als de jongere geen duidelijkheid heeft over zijn uithuisplaatsing wil deze vorm van weglopen nog wel eens voorkomen [5]. Tot slot zijn er onder deze groep jongeren die weglopen naar huis omdat ze menen dat hun hulp is geboden. Gezinsproblemen zijn dan vaak de directe aanleiding.

Onder deze groep 'thuisweglopers' komt veel 'recidivisme' - herhaald weglopen - voor. Deze jongeren kunnen hierdoor nogal eens in een vacuüm terecht komen. Zowel thuis als in de leefgroep zijn hun contacten beperkt.

We wijzen er overigens op dat het hier een subgroep weglopers betreft. In hoeverre de kenmerken van deze groep zich manifesteren in de gehele groep weglopers wijst het vergelijkend onderzoek - besproken in § 5.4.1 - uit.

5.5.1. Vergelijkend onderzoek

De eerste vraag waar we ons mee bezig houden is de *frequentie waarmee (een of beide) ouders worden bezocht*. In tabel 5.3 geven we een overzicht van de vergelijkingen van de verschillende groepen. Naast een vergelijking tussen de weglopers en de niet-weglopers zijn ook andere vergelijkingen mogelijk, daar deze vraag ook is gesteld aan de groepsopvoeders.

Tabel 5 3 Frequentie thuisbezoek; vergelijking van de verschillende groepen* (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Jw - Gw	Jn - Gn	Gw - Gn
nooit	-	-	-	-
een enkele keer	-	-	-	-
met feestdagen	-	-	.07	-
met vakanties	.07	.02	-	-
om de twee weken	-	.00	-	.01
ieder weekend	-	.02	-	-

*: Voor één wegloper niet van toepassing.

De jongeren verschillen op één antwoordcategorie van elkaar. De weglopers menen dat ze met vakanties minder vaak naar huis gaan dan de niet-weglopers. Als we de weglopers vergelijken met de groepsopvoeders over de weglopers dan zien we dat de groepsopvoeders van mening zijn dat de weglopers vaker met vakantie en om de twee weken naar huis gaan dan de weglopers zelf. Met andere woorden, de groepsopvoeders schatten de contacten met thuis hoger in dan de weglopers zelf. Dat verschil is overigens relatief gezien het feit dat er voor wat betreft het periodieke thuisbezoek slechts een verschil is in de regelmaat. Groepsopvoeders zeggen dat weglopers vaker om de twee weken gaan, terwijl weglopers zelf zeggen vaker ieder weekend te gaan.

Tegengesteld hieraan vinden groepsopvoeders dat de niet-weglopers minder vaak met de feestdagen naar huis gaan dan ze zelf vinden.

Verder blijkt dat de groepsopvoeders vinden dat de weglopers vaker om de twee weken naar huis gaan dan de niet-weglopers.

Het algemene beeld dat hieruit naar voren komt is dat de weglopers zeggen dat ze minder frequent naar huis gaan. De groepsopvoeders vinden dat nogal meevallen. Als we de frequentie van het thuisbezoek comprimeren, dan krijgen we de volgende resultaten, weergegeven in tabel 5 4.

Tabel 5.4 Frequentie thuisbezoek; vergelijking van de verschillende groepen* (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Jw - Gw	Jn - Gn	Gw - Gn
nooit	-	-	-	-
incidenteel	-	-	-	-
regelmatig	-	-	.07	-

*: Voor één wegloper niet van toepassing.

Deze lijn zet zich door in de antwoorden op de vraag of en hoe vaak de ouders in het tehuis op bezoek komen. Ook hier zien we dat de ouders van de niet-weglopers voor wat betreft bezoeken die worden afgelegd aan het tehuis waar de jongere woont, wat hoger scoren. Het verschil is overigens niet significant. [6]

Hiernaast is gevraagd naar de contacten die de jongeren hebben met overige familieleden. We denken hierbij aan grootouders, broers en zussen, ooms en tantes en dergelijke. Weglopers blijken minder contacten te onderhouden met hun familie dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders schatten zowel voor de weglopers als voor de niet-weglopers deze contacten met overige familieleden nog lager in. [7] Als we kijken naar de waardering van het thuisbezoek blijken beide groepen niet te verschillen. [8]

Ook is gevraagd waar men ná dit tehuis het liefst zou willen wonen. De antwoordmogelijkheden vallen uiteen in een viertal categorieën: (pleeg)ouders, pleeggezin, tehuis of zelfstandig (eventueel begeleid). [9] Beide groepen verschillen hierop niet van elkaar.

Samenvattend blijkt er slechts in zeer geringe mate een verschil te constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers voor wat betreft hun gezinscontacten. De weglopers zeggen minder contact met overige familieleden te hebben dan de niet-weglopers. Ook is er een - overigens niet significant - verschil tussen de weglopers en de niet-weglopers voor wat betreft de frequentie waarmee de ouders de jongeren in het tehuis bezoeken.

Ten aanzien van de waardering van de gezinscontacten constateren we geen verschillen. Beide groepen waarderen de gezinscontacten evenveel of even weinig.

Bij de structurele gezinskenmerken worden - zoals bij de meeste onderwerpen die in dit onderzoek worden aangesneden - die onderwerpen gekozen die in de literatuur over (gezins)weglopen aan de orde worden gesteld. Voorbeelden hiervan zijn: gezinsgrootte, gezins(on)volledigheid hetzij op grond van echtscheiding, hetzij op grond van overlijden, geboortenummer van de jongeren en (eventuele) beroepen van de ouders.

We merken hierbij op dat deze door ons geselecteerde onderwerpen ontleend zijn aan publikaties betreffende gezinsweglopen. Met andere woorden: de onderzoeksresultaten betreffen jongeren die van thuis zijn weggelopen. Ons onderzoek betreft jongeren die in kinderbeschermingstehuizen zijn geplaatst. Het wel of niet weglopen uit het kinderbeschermingstehuis is ons uitgangspunt. Desalniettemin menen we dat het zinvol is deze jongeren te vergelijken op een aantal gezinskenmerken. Daarbij volgen we twee gedachtenlijnen. De eerste stelt dat de gevonden kenmerken van gezinnen waaruit jongeren weglopen ook opgaan voor de gezinnen van de door ons onderzochte tehuisweglopers, de andere stelt daarentegen dat deze verschillen niet gevonden zullen worden bij onze vergelykingsgroepen. We zullen deze twee redeneringen kort bespreken.

Zoals uit het oriënterende vooronderzoek blijkt, zijn de jongeren die door ons als tehuisweglopers zijn gekwalificeerd (op grond van het weglopen in een bepaald jaar) over het algemeen ook in voorgaande jaren als wegloper te kwalificeren. Ook in de periode dat deze jongeren nog thuis woonden, blijkt dat ze regelmatig wegliepen. Dit in tegenstelling met de jongeren die we als niet-weglopers hebben gekwalificeerd (op grond van het feit dat ze in dat betreffende jaar niet zijn weggelopen). Deze jongeren blijken over het algemeen ook voorafgaand aan dat betreffende jaar weinig tot niet weg te lopen. Ook niet toen ze vroeger nog thuis woonden. We zouden derhalve kunnen veronderstellen dat we hier te maken hebben met een groep jongeren die overeenkomt met jongeren zoals die aan de orde kwamen in onderzoeken met gezinsweglopers. Met andere woorden: onze groep tehuisweglopers is vergelijkbaar met jongeren die uit het gezin weglopen (ze liepen vroeger thuis immers ook al weg), en de jongeren die niet uit het tehuis weglopen zijn vergelijkbaar met jongeren die niet uit het gezin weglopen (ze liepen vroeger thuis ook al niet weg). Als deze redenering juist is, dan zouden we kunnen verwachten dat beide groepen verschillen op de door ons onderzochte gezinskenmerken.

De andere redenering gaat uit van de veronderstelling dat weglopen en uithuisplaatsing twee - in wezen dezelfde - gevolgen zijn van gezinsproble-

men. Twee gevolgen die samen kunnen gaan, maar niet noodzakelijkerwijs samen moeten gaan. Met andere woorden: bij wegllopen zien we over het algemeen gezinsproblemen; bij gezinsproblemen wordt er niet altijd weggelopen. Gezinsproblemen kunnen dus leiden tot wegllopen; en ook - wanneer ze ernstig genoeg zijn tot uithuisplaatsing. In dit geval blijft het zo dat jongeren die van thuis wegllopen in feite vergelijkbaar zijn met jongeren die uit tehuizen wegllopen. Immers de tehuisweglopers van ons onderzoek liepen vroeger thuis ook al weg. Maar is het niet zo dat jongeren die niet uit het tehuis wegllopen vergelijkbaar zijn met jongeren die niet uit het gezin wegllopen.

Op grond van de eerste redenering mogen we verwachten dat de door ons onderzochte groepen verschillen op gezinskenmerken. En deze verschillen zullen dan analoog zijn aan de verschillen op gezinskenmerken die er worden gevonden in de literatuur over gezinsweglopers.

Op grond van de tweede redenering zouden we kunnen verwachten dat er geen verschillen op gezinskenmerken worden geconstateerd. Daarbij moet worden aangetekend dat de resultaten van *beide* groepen zich het meest voegen naar de gezinskenmerken die we vinden bij gezinsweglopers.

Concreet betekent dit bijvoorbeeld het volgende. Op grond van de literatuur over gezinsweglopers kunnen we veronderstellen dat de gezinnen waaruit weglopers komen vaker onvolledig zijn op grond van echtscheiding. Op grond van de eerste redenering mogen we verwachten dat we dan bij vergelijking van de weglopers en de niet-weglopers op dit punt constateren dat de gezinnen van de weglopers vaker onvolledig zijn op grond van echtscheiding. Op grond van de tweede redenering zouden we geen verschillen tussen onze beide vergelijkingsgroepen vinden met dien verstande dat ook de gezinnen van de niet-weglopers zich kenmerken door een hoog percentage echtscheidingen.

5.6.1. Vergelijkend onderzoek

De eerste vragen hebben betrekking op de *volledigheid c.q. onvolledigheid van het gezin* waaruit de de jongere komt.

De term 'onvolledig' dient hierbij in principe neutraal opgevat te worden. Er wordt slechts mee aangegeven dat in een dergelijk gezin iemand ontbreekt die in normale gevallen - dat wil zeggen gemiddeld - wel aanwezig is, namelijk één van beide ouders. Dat houdt niet automatisch in dat zo'n gezin als groep onvolledig functioneert. Het kan een groep zijn waaraan als groep weinig onvolledigs te bespeuren valt (Angenent 1986). Onvolledigheid kan op twee manieren tot stand komen: één van de ouders is overleden (soms beide

ouders), dan wel de ouders zijn gescheiden of uit elkaar. Uit onderzoek blijkt dat met name onvolledige gezinnen op grond van echtscheiding - onder meer voor wat betreft de opvoeding van de jongeren - meer problemen geven dan volledige gezinnen, of onvolledige gezinnen op grond van overlijden. In dit verband zijn de onderzoeksresultaten van Ackerman (1980) interessant. Hij bepaalde de weglompkans in drie soorten gezinnen, namelijk volledige gezinnen, onvolledige gezinnen op grond van overlijden, en onvolledige gezinnen op grond van echtscheiding. In laatstgenoemde gezinnen is de weglompkans significant groter. Weglopen uit onvolledige gezinnen op grond van overlijden komt evenveel of even weinig voor als in volledige gezinnen.

Uit ons onderzoek blijkt dat er geen verschil is te constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers voor wat betreft de (on)volledigheid van het gezin. [10] In beide groepen geeft ongeveer 15 % aan dat een van de ouders is overleden. Onvolledigheid op grond van echtscheiding komt meer voor. Zij het dat ook hierin de weglopers niet verschillen van de niet-weglopers. Bij beide groepen blijkt ongeveer in de helft van de gevallen dat de ouders zijn gescheiden. Een hoog percentage dat zou passen (het wordt geconstateerd zowel bij de weglopers als de niet-weglopers van ons onderzoek) bij de tweede redenering die we hierboven uiteengezet hebben.

We hebben ook gekeken naar de *gezinssamenstelling*. Hoeveel kinderen telt een gezin, wat is het geboortenummer van de geenqueteerde jongeren en hoeveel broers/zussen zijn ook uit huis geplaatst.

Op geen van de onderzochte kenmerken konden we verschillen constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers [11]

De gemiddelde gezinsgrootte ligt bij de weglopers iets hoger dan bij de niet-weglopers (respectievelijk 3.8 en 3.4). Ongeveer tweederde van zowel de weglopers als de niet-weglopers blijkt eerste of tweede in de kinderrij te zijn. Bij dit laatste moet worden aangetekend dat er meer jongeren zijn met een laag geboortenummer dan met een hoog geboortenummer

Tot slot blijkt dat voor beide groepen in ongeveer 30% van de gevallen er ook broers/zussen uit huis zijn geplaatst

We hebben ook gevraagd naar de *leeftijd van de ouders* op het moment van afname. De resultaten staan in tabel 5.5

De leeftijden van de ouders van de weglopers verschillen niet significant van de leeftijden van de ouders van de niet-weglopers [12]

Tabel 5.5 Leeftijden van de ouders; vergelijking van de beide groepen*

	vader(w)	vader(n)	moeder(w)	moeder(n)
jonger dan 41 jaar	19	28	50	43
41 tot en met 50 jaar	44	35	31	31
ouder dan 50 jaar	31	31	13	20

*: Ingeval de jongere niet de exacte leeftijd wist, werd een meest nauwkeurige schatting gevraagd.

Bij het *beroep van de ouders* hebben we ons afgevraagd op welk niveau dat beroep ligt. We stellen ons de vraag of de ouders van de weglopers voor wat betreft het beroepsniveau verschillen van de ouders van de niet-weglopers. Hierbij zijn we uitgegaan van het beroepsniveau ongeacht of dat beroep ook daadwerkelijk wordt uitgeoefend. Daarnaast hebben we ook gevraagd of de ouders op het moment van afname van de enquête werk hadden of niet.

Voor de inschaling van het beroepsniveau hebben we gebruik gemaakt van de beroepenindeling zoals die is ontwikkeld door het Instituut voor Toegepaste Sociologie (I.T.S.-beroepenklapper, 1975).

Bij de verwerking van de resultaten bleek dat in veel gevallen het beroepsniveau van de ouders bij de betreffende jongeren onbekend was, of slechts globaal kon worden beschreven. Op grond hiervan hebben we afgezien van verder analyse van deze resultaten.

Wel konden de gegevens verzameld worden over de *daadwerkelijke beroepsuitoefening*. Gevraagd is of de vader en/of de moeder buitenshuis werkt. De gegevens hieromtrent staan in tabel 5.6.

Tabel 5.6 Daadwerkelijke beroepsuitoefening van de ouders; vergelijking van de beide groepen*

	vader(w)	vader(n)	moeder(w)	moeder(n)
werkt wel	62	56	37	14
werkt niet	21	24	51	73
niet van toepassing	9	13	5	5

*: Bij drie vaders en moeders onbekend.

Zowel bij de weglopers als bij de niet-weglopers valt op dat slechts tweederde van de vaders ook daadwerkelijk het betreffende beroep uitoefent. Dit verschilt niet voor de groepen onderling.[13] Ter vergelijking: bij eigen onderzoek naar gezinsweglopers bleek dat 30% van de vaders niet werkten. Bij vergelijkbare buurgezinnen werkten slechts 9% van de vaders niet.

Bij de moeders valt er wat dit betreft wél een verschil te constateren. De moeders van de weglopers blijken vaker buitenshuis te werken dan de moeders van de niet-weglopers. Dit verschil is significant.[14] Het buitenshuis werken van de moeders kan verschillende oorzaken hebben. We noemen er enkele.

1. Sommigen werken buitenshuis om geld te verdienen, om zodoende (mede) in de financiële behoeften van het gezin te voorzien. Dit geldt met name in onvolledige gezinnen waar de vader ontbreekt, zowel als in gezinnen waar het gezinsinkomen (van de vader) niet al te hoog is.
2. Andere moeders werken om extra zaken te kunnen bekostigen of extra spullen te kunnen aanschaffen die het leven veraangename. Genoemd kunnen worden: kleren, vakanties, auto, sport voor de kinderen en dergelijke.
3. Het werk kan een compensatie zijn voor de eentonigheid van het huishouden.
4. Het werk kan beschouwd worden als een op zich staande levensvervulling waarop de vrouw niet minder recht heeft dan de man.

Na de tweede wereldoorlog zijn steeds meer vrouwen buitenshuis gaan werken, vooral in de jaren zestig is dit verschijnsel toegenomen. De redenen hiervan hebben in de loop der jaren wijzigingen ondergaan (Simonse 1971). Van de vier hierboven genoemde redenen heeft de eerste steeds minder, de laatste steeds meer nadruk gekregen. De eerste jaren na de tweede wereldoorlog beperkte het verschijnsel van de gehuwde vrouw zich dan ook grotendeels tot de lagere sociaal-economische milieus. In latere jaren is het buitenshuis werken steeds meer gemeengoed geworden. Het sociale stelsel en de emancipatie van de vrouw zijn hier niet vreemd aan. Bij de moeders van de door ons onderzochte groep jongeren valt op dat het beroepsniveau van de moeders over het algemeen laag is, en dat het juist de moeder van de weglopers zijn die daadwerkelijk buitenshuis werken.

Indien we - wat gangbaar is - het sociaal-economisch niveau van een gezin afmeten aan het beroepsniveau van de vader, is er verschil - zij het een niet zo groot verschil - tussen de gezinnen van de weglopers en de gezinnen van de niet-weglopers: het beroepsniveau van de vaders van de weglopers is lager.

Combinatie van drie gegevens - een lager sociaal-economisch niveau van het gezin, een laag beroepsniveau van de moeder, en het uitoefenen van dit

beroep door de moeder - doet vermoeden dat het buitenshuis werken van de moeders (van de weglopers) eerder een financiële noodzaak is, dan een financiële bijzaak, eerder een last dan een lust. En derhalve wijst naar eerstgenoemde reden voor moeders om buitenshuis te werken.

Als we bovenstaande resultaten bekijken, dan kunnen we weinig verschillen constateren op gezinskenmerken tussen de weglopers en de niet-weglopers. Het lijkt dat de gezinnen van de niet-weglopers voor wat betreft de bovenstaande kenmerken in de pas lopen met de gezinnen van de weglopers. Met andere woorden gezinskenmerken zoals die worden gevonden in de literatuur over gezinsweglopers zijn van toepassing op de gezinnen van de door ons onderzochte weglopers uit kinderbeschermingstehuizen en zijn van toepassing op de gezinnen van de door ons onderzochte niet-weglopers uit kinderbeschermingstehuizen. We wijzen in de eerste plaats op het groot aantal echtscheidingen bij de gezinnen van beide groepen (ongeveer de helft), de relatief hoge werkloosheid van de vaders (slechts tweederde werkt), de relatief grote gezinnen (3.8 bij de weglopers en 3.4 bij de niet-weglopers). Wat dit betreft zouden we kunnen stellen dat de door ons in § 5.6 gevolgde tweederekening van toepassing lijkt. Dat dus de weglopers van ons onderzoek vergelijkbaar zijn met gezinsweglopers voor wat betreft gezinskenmerken, maar dat de niet-weglopers van ons onderzoek niet vergelijkbaar zijn met de niet-weglopers uit gezinnen. Ook de door ons onderzochte niet-weglopers lijken uit gezinnen te komen die op die van de weglopers gelijken, althans voor wat betreft de hier onderzochte kenmerken.

6.1. INLEIDING

De jongeren van het onderzoek zijn allen voor kortere of langere tijd uit huis geplaatst en verblijven in kinderbeschermingstehuizen. In deze tehuizen wonen ze in leefgroepen. Iedere leefgroep heeft een eigen groepsleiding, bestaande uit groepsopvoeders, die verantwoordelijk is voor de dagelijkse gang van zaken.

De jongeren wonen en leven permanent in de leefgroep. Ze brengen er een belangrijk deel van hun tijd door en ontwikkelen er relaties met groepsgenoten en groepsopvoeders. In de leefgroep spelen zich gebeurtenissen af die de jongere direct raken. Hij doet belangrijke ervaringen op en de leefgroep is een klankbord waar de jongere zijn gedrag aan toetst. Kortom de leefgroep is een primair leefmilieu voor de jongere, zoals het gezin dat is voor jongeren die thuis wonen.

Onderzoeken over gezinsweglopers richten zich voor een belangrijk deel op het gezin en de factoren binnen het gezin in relatie tot weglopen. In ons onderzoek richten we ons op de leefgroep en factoren binnen de leefgroep in relatie tot weglopen.

Dit wordt vertaald in vier zwaartepunten die hierna worden behandeld: de structuur van de leefgroep, opvoedingspatronen en strafbeleid binnen de leefgroep, conflicten binnen de leefgroep en contactwaardering en contactbehoefte van de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - met de groepsopvoeders.

6.2.1. *De leefgroep in het kinderbeschermingstehuis*

Alvorens ons bezig te houden met de structuur van de leefgroep willen we eerst kort stilstaan bij het kinderbeschermingstehuis, zijnde het grotere geheel waarvan de leefgroep deel uitmaakt. Een kinderbeschermingstehuis wordt - zo kan men het formuleren - gevormd door enkele leefgroepen bij elkaar. Er bestaat een wederzijds beïnvloedende relatie tussen de leefgroep en het kinderbeschermingstehuis.

Bij een aantal onderzoeken die het kinderbeschermingstehuis of andere residentiële leefgemeenschappen betreffen is de focus met name gericht op

structurele kenmerken van deze instellingen al dan niet bekeken in samenhang met de eraan verbonden c.q. de erin verblijvende personen

Geestelijk vader van dit soort onderzoek mag Goffman (1961) worden genoemd. Hij hanteert in dit verband de term 'total institutions'. Deze term verwijst naar het streven van leidinggevende mensen in dergelijke instituten om te komen tot eenvormigheid in de basale levenssferen zoals wonen, werken en vrije-tijdsbesteding van de erin verblijvende personen. Voorbeelden van dergelijke instituten zijn gevangenissen, ziekenhuizen, kloosters, kazernes en ook kinderbeschermingstehuizen. Al deze instituten zouden op een of andere manier het genoemde streven naar eenvormigheid vertonen.

Voortbordurend op Goffman's gedachten hebben onderzoekers zich gericht op specifiekere vormen van residentiele hulpverlening. Met name die welke als doelgroep 'jongeren' hebben zijn in dit kader voor ons van belang.

Zo ontwierpen King, Raynes en Tizard (1970) de 'Child Management Scale'. Deze schaal is bedoeld om instellingen te typeren als 'instituutgericht' of 'kindgericht'. Een instituutgerichte instelling kenmerkt zich door weinig privacy, grote sociale distantie, een zekere rigiditeit in de toepassing van regels en een sterke nadruk op groepsgericht werken. Het individu binnen deze setting vindt weinig mogelijkheden tot zelfontplooiing. Hij dient zich te voegen naar de bestaande structuur. Een kindgerichte instelling is op alle hierbovengenoemde kenmerken precies het tegenovergestelde.

Men zou kunnen zeggen dat bij een instituutgerichte instelling het individu zich moet richten op en zich moet aanpassen aan het instituut, terwijl bij een kindgerichte instelling het individu centraler staat, in die zin dat de instelling zich meer richt naar de wensen van de aldaar verblijvende individuen.

Andere onderzoekers komen in grote lijnen tot hetzelfde onderscheid. Street, Vinter en Perrow (1966) spreken van een 'bewaringsmodel' versus een 'behandelingsmodel'. De erbij behorende typeringen komen vrijwel overeen met die van King, Raynes en Tizard. In Nederland verscheen in 1972 de dissertatie van Damen. Hierin worden de resultaten beschreven van de 'Child Management Scale' toegepast bij een aantal afdelingen van twee instellingen voor zwakzinnigen. Damen introduceert in dit verband de termen 'routine-technologie' en 'flexibele-technologie'. De term 'technologie' verwijst naar het geheel van handelen door personeel ingebed in de organisatiestructuur van de betreffende instellingen. Gevonden verschillen staven eerdere bevindingen van King, Raynes en Tizard.

Interessant bij het onderzoek van Damen is de differentiatie die hij inbouwt door binnen één instelling verschillende afdelingen te onderzoeken.

Tot slot willen we stilstaan bij een onderzoek, dat in België is verricht, dat aansluit bij het onderzoek van Damen. De onderzoekers Van Geel en Van Nuland (1981) hebben de structuur van 71 instellingen voor bijzondere jeugdzorg bestudeerd. Met name gaat hun interesse uit naar de mate van permissiviteit binnen deze instellingen. Dit resulteert in een beschrijving van een viertal typen instellingen (verkregen middels clusteranalyse) te weten:

1. depersonaliserend - gesloten,
2. depersonaliserend - open,
3. personaliserend - gesloten, en
4. personaliserend - open

Het begrip '(de)personaliserend' verwijst naar de mate van privacy. De term 'open-gesloten' heeft betrekking op het meer of minder contacten onderhouden met de buitenwereld.

De mate van permissiviteit is in eerstgenoemde type het minst en in laatstgenoemde type het grootst.

Op het begrip 'open-gesloten' komen we hieronder uitgebreid terug. Eerst willen we kort aandacht besteden aan de reikwijdte van onderzoeken als hierboven genoemd. Doelstelling ervan is een relatie te leggen tussen enerzijds structuurvariabelen en anderzijds de daaruit voortvloeiende implicaties voor het handelen binnen dergelijke organisaties. Een doelstelling die vaak impliciet causaliteit veronderstelt. Met andere woorden: de structuur bepaalt het handelen binnen de organisatie.

Wat nu blijkt bij analyse van de onderzoeksresultaten is dat slechts in geringe mate een dergelijk verband kan worden vastgesteld en dat de causale richting van de relatie nogal duister is. Scheerens (1977) verwoordt dit door samenvattend erop te wijzen dat de slechts beperkte samenhang tussen structuurvariabelen en het handelen binnen de organisatie een samenhang is die wederzijds is.

En dat is ook niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat beide constructen (structuurvariabelen en het handelen binnen de organisatie) elkaar beïnvloeden. De structuur bepaalt het handelen binnen de organisatie, maar evenzo wordt de structuur mede inhoudelijk bepaald door het handelen. Hoogstens zou men kunnen stellen dat de structuur in eniger mate de grenzen van het handelen vaststelt. Maar ook dat tot op zekere hoogte. Er dient buitendien rekening gehouden te worden met invloeden van buiten de organisatie.

Een éénzijdigheid die aan veel onderzoeken in de hier besproken sector kleeft is dat er geen directe relatie wordt gelegd tussen structurele kenmerken en de meningen en ervaringen van personen die daarmee te maken krijgen. Anders gezegd: vanuit structurele kenmerken worden handelingsmogelijkheden en gedragsmodi afgeleid zonder dat wordt nagegaan hoe de mensen in de organisatie alles beleven. Men houdt zich als het ware bezig met

een kant van de medaille. Men onderzoekt organisaties van mensen en niet mensen in organisaties.

We achten het relevant om, naast de invloed van structurele kenmerken van het kinderbeschermingstehuis op jongeren, ook en vooral te onderzoeken hoe jongeren, en in de eerste plaats weglopers, tegen een en ander aankijken.

6.2.2. De open- en geslotenheid van de leefgroep en het kinderbeschermingstehuis

Hierboven kwamen we via enkele aanverwante begrippen uit de literatuur op de openheid van het kinderbeschermingstehuis. We willen deze openheid in ons onderzoek aan de orde stellen. Bij de openheid van het kinderbeschermingstehuis blijven we echter niet stilstaan. We willen tevens bezien hoe het gesteld is met de openheid van de leefgroep ten aanzien van het omringende tehuis. Ten derde willen we bekijken hoe het staat met de openheid binnen de leefgroep (van de jongeren ten opzichte van elkaar).

De openheid wordt dus op drie niveaus bekeken: de openheid van het tehuis (externe openheid), de openheid binnen het tehuis (tussen de leefgroepen), en de openheid binnen de leefgroep (tussen de individuele jongeren).

Ter verkrijging van een indicatie voor openheid kiezen we op alle drie niveaus de jongeren als uitgangspunt. De openheid wordt afgeleid uit de contacten die jongeren hebben met leeftijdgenoten respectievelijk buiten het tehuis, maar binnen het tehuis buiten de leefgroep en binnen de leefgroep.

Om de inhoudelijke betekenis van het begrip openheid te verduidelijken grijpen we terug op de ontwikkelingen die in de loop der tijd in het gezin hebben plaatsgevonden (zie Angenent & Beke 1983b).

Het grootgezin uit de vorige eeuw - een samenlevingsverband van drie of meer generaties inclusief de erbij behorende vertakkingen (ooms, tantes, neven en nichten) - had een open karakter. Deze openheid houdt vooral in dat maatschappelijke instituties als klasse, kerk en buurt grote invloed op het gezin uitoefenden. De onafhankelijkheid van het gezin was begrensd. Het gezin richtte zich op normen, waarden en gebruiken van buiten het gezin. We hebben te doen met een 'outer-directed' gezin. Langzamerhand heeft het gezin zich uit de omarming van het milieu losgemaakt. We noemen dit de eerste emancipatie van het gezin. We zien dat het gezin zich op en in zichzelf terugtrekt. Alsdan ontstaat het kerngezin, het twee-generatiegezin bestaande uit ouders en kinderen. Het gezin wordt een zelfstandige, zelfgenoegzame

eenheid, geïsoleerd en zich afschermend van buiten (Kooy 1970). Het is een 'inner-directed' gezin. Na de tweede wereldoorlog en versneld in de zestiger jaren is het gesloten karakter van het gezin doorbroken - onder meer als gevolg van de toegenomen democratisering zowel binnen als buiten het gezin - en zijn de contacten met de buitenwereld geïntensiveerd. We noemen dit de tweede emancipatie van het gezin. Zodoende ontstaat het moderne, open gezin, een 'other-directed' gezin. De openheid van dit gezin is van andere aard dan die van het grootgezin. Ze bestaat namelijk in twee richtingen. Niet alleen doen zich invloeden van buiten het gezin gelden, maar tevens oefent het gezin (de gezinsleden) invloed uit buiten het gezin door in allerlei activiteiten en instanties te participeren.

De recente veranderingen die we zojuist in het gezin hebben vastgesteld beperken zich niet alleen tot het gezin maar zijn uitdrukking van algemeen maatschappelijke ontwikkelingen die - zoals we die in hoofdstuk 1 zagen - in de kindbescherming schoorvoetend en op afstand worden gevolgd. Recentelijk gaan er evenwel stemmen op om de kindbescherming gelijke tred te laten houden met maatschappelijke ontwikkelingen zoals hier bedoeld. Zo wordt er wat het kindbeschermingstehuis betreft gepleit voor meer openheid, minder geïsoleerdheid en een overzichtelijke kleinschaligheid. Ideeën die onder andere worden gerealiseerd in de zogenaamde 'leefgroephuizen' (Angenent & Beke 1983c).

6.3. DE OPEN- EN GESLOTENHEID EN WEGLOPEN

De veronderstelling dat er een relatie bestaat tussen het open of gesloten karakter van kindbeschermingstehuizen en weglomen ligt voor de hand. We hebben eerder in dit hoofdstuk gezien dat dergelijke relaties bij onderzoek niet altijd even duidelijk naar voren komen. Bovendien blijkt - uit onderzoek van onder andere Damen - dat er tussen onderdelen van een instelling (in ons geval leefgroepen) essentiële verschillen kunnen voorkomen.

We zullen nochtans de relatie tussen openheid en weglomen onderzoeken en wel op de drie genoemde niveaus. De relatie tussen openheid en weglomen hoeft overigens niet zo eenduidig te zijn als men wellicht op het eerste gezicht zou veronderstellen. Er zijn diverse mogelijkheden. Een open structuur kan de behoefte aan weglomen doen afnemen omdat de jongeren voldoende ruimte krijgen. Anderszins kan een open structuur de kans op weglomen vergroten, eenvoudigweg omdat de gelegenheid om weg te lopen zich ge-

makkelijk voordoet. Bovendien geeft zo'n structuur de aspirant wegloper gelegenheid zich te oriënteren omtrent waarheen hij zal weglopen, de manier waarop en dergelijke.

6.3.1. De vragenlijst

Om de openheid te meten hebben we een aantal items geformuleerd, gebaseerd op eigen eerder verricht onderzoek (Angenent & Beke 1985a).

De betreffende vragen zijn gesteld aan jongeren en, wat dit onderdeel betreft, ook aan groepsopvoeders. We beschikken dus over vier informatiebronnen en wel de weglopers, de niet-weglopers, de groepsopvoeders over de weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers. We hebben vijftien vragen geselecteerd (zie voorbeelden hieronder). Het zijn de vragen 1 tot en met 15 op de pagina's 10 en 11 van de vragenlijst voor jongeren en de vragen 1 tot en met 15 op de pagina's 3 t/m 5 van de vragenlijst voor groepsopvoeders.

De vragen zijn opgenomen in het gedeelte van de vragenlijst dat betrekking heeft op de leefgroep. Voor ieder niveau waarop de mate van openheid wordt gemeten zijn vijf vragen geformuleerd.

6.3.2. De structuur van de vragenlijst

Op de gegevens is een gepoolde factoranalyse gedaan die drie factoren opleverde [1] We zullen hieronder de factoren weergeven door een opsomming van de erbij behorende vragen. De vragen worden vooraf gegaan door het nummer dat ze in de vragenlijst hebben. Achter iedere vraag geven we met een 'ja' dan wel een 'nee' aan of het betreffende begrip verwijst naar het te meten begrip.

Verder vindt men achter iedere vraag de factorlading die aangeeft in hoeverre de vraag betrekking heeft op de betreffende factor. Middels een stippe lijn wordt de cesuur aangegeven, die ligt bij .47.

Voor een volledig overzicht van de factorstructuur verwijzen wij naar bijlage 6.1.

Intern tehuis

8. Ga je vaak om met jongeren uit andere leefgroepen van het tehuis?	ja	.80
2. Kom je wel eens over de vloer bij andere leefgroepen in	ja	.75

	het tehuis?		
15.	Ga je wel eens een avondje uit met vriend(inn)en uit andere leefgroepen van het tehuis?	ja	.75
11.	Komen er wel eens jongeren uit andere leefgroepen in het tehuis bij jou op bezoek?	ja	.74
13*	Ga je wel eens samen met andere jongeren in jouw leefgroep een avondje uit?	ja	.48
		- - - -	
5	Blijf je wel eens eten in een andere leefgroep in het tehuis?	ja	.36
(* geselecteerd voor het meten van openheid intern leefgroep)			

Extern

12.	Trek je vaak op met andere jongeren die niet in het tehuis wonen?	ja	.82
14.	Blijf je wel eens eten bij vriend(inn)en die buiten het tehuis wonen?	ja	.77
9.	Ga je wel eens een avondje uit met vriend(inn)en van buiten het tehuis?	ja	.75
3.	Komen er wel eens vriend(inn)en of bekenden van buiten het tehuis bij jou op bezoek?	ja	.74
		- - - -	
6.	Ben je lid van een club of vereniging buiten het tehuis?	ja	.29

Intern leefgroep

4	Neem je vaak deel aan gezamenlijke activiteiten in jouw leefgroep?	ja	.82
7.	Vind je het plezierig om samen met andere jongeren uit jouw leefgroep iets te ondernemen?	ja	.80
1	Trek je vaak op met andere jongeren uit jouw leefgroep?	ja	.63
10	Trek je je vaak - alleen - terug op je eigen kamer?	nee	.47

6.3.3. Vergelijkend onderzoek

Het gaat bij het vergelijkend onderzoek om de volgende vragen. In hoeverre verschillen de weglopers van de niet-weglopers op bovenstaande gebieden voor wat betreft hun contacten met leeftijdgenoten?

In hoeverre menen de groepsopvoeders dat de weglopers zich op dit punt onderscheiden van de niet-weglopers?

In hoeverre schatten de weglopers en de niet-weglopers hun contacten met leeftijdgenoten anders in dan de groepsoepvoeders?

De verschillen zijn getoetst met t-toetsen voor gepaarde waarneming. De resultaten zijn weergegeven in tabel 6.1.

Tabel 6.1 De openheid op drie niveaus; vergelijking van de groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
intern tehuis	-	.001	.001	-
extern tehuis	-	.001	.001	-
intern leefgroep	-	-	-	-

In vier vergelijkingen blijken de verschillen significant. In al die gevallen geldt dat de groepsoepvoeders een andere mening zijn toegedaan over de contacten van de jongeren met leeftijdgenoten dan de jongeren zelf. Dat wil zeggen dat de groepsoepvoeders hieromtrent een andere mening zijn toegedaan voor wat betreft zowel de weglopers als de niet-weglopers.

Groepsoepvoeders menen dat de jongeren - zowel de weglopers als de niet-weglopers - minder contacten onderhouden met andere jongeren, zowel in het tehuis als buiten het tehuis. We zouden hier kunnen spreken van een positieverschil dat wordt veroorzaakt door de verschillende posities die de groepen innemen. Groepsoepvoeders schatten de contacten over het algemeen (uitgezonderd de contacten binnen de leefgroep) minder in dan de jongeren dat zelf doen. In die zin is het geen verschil dat gebonden is aan het wel of niet weglopen.

Een korte opmerking ter afsluiting van dit onderdeel. De aan het begin van dit hoofdstuk behandelde onderzoeken hadden alle betrekking op de structurele kenmerken van instellingen enerzijds en het handelen van personen binnen die instellingen anderzijds. In ons onderzoek hebben we in eerste instantie de aandacht gericht op de mate van openheid, zoals door de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - beoordeeld. We hebben als zodanig geen aandacht geschonken aan de structurele kenmerken sec. Met andere woorden, we hebben niet gekeken of de ene instelling geslotener is dan de andere instelling (of andersom).

Binnen het kader van dit onderzoek is dat ook niet de bedoeling. We zijn in de eerste plaats geïnteresseerd in het feit of weglopers het tehuis en de leefgroep anders (geslotener of opener) ervaren dan de niet-weglopers. Wel-

nu, dat laatste blijkt - voor zover gemeten door de geselecteerde items - niet het geval te zijn.

6.4. DE OPVOEDING

Zoals we in hoofdstuk 1 hebben gezien staat in kinderbeschermingstehuizen de verzorgende en opvoedkundige taak centraal. Jongeren waarvan de ouders om een of andere reden niet in staat zijn de opvoeding ter hand te nemen wordt een vervangend opvoedkundig milieu geboden.

In een kinderbeschermingstehuis bestaat dit milieu primair uit de leefgroep waar de begeleiding van de jongeren in handen is van groepsopvoeders. De opvoedingsrelatie tussen groepsopvoeders en jongeren komt gedeeltelijk overeen met die tussen ouders en jongeren in het gezin. Toch bestaan er op essentiële punten verschillen waarvan we hieronder de belangrijkste opsommen. De structuur van de leefgroep verschilt van die van het gezin. Dat is op het eerste oog al duidelijk. Leefgroepen zijn gemiddeld veel groter dan gezinnen. In de kinderbescherming wordt al jaren gepleit voor kleinere leefgroepen. Dit pleidooi heeft des te meer zin in een tijd waarin de omvang van gezinnen sterk is afgenomen. Maar ook wat dit betreft loopt de kinderbescherming achter bij de maatschappelijke ontwikkelingen.

De opbouw van de leefgroep is anders dan die van het gezin (al probeert men wat dit betreft wel het gezin te imiteren). Zo is het leeftijdsverschil tussen de jongeren geringer dan in het gezin gewoonlijk het geval is en wonen er - in tegenstelling tot het gezin waar de verhouding jongens-meisjes gemiddeld fifty-fifty is - meer jongens dan meisjes in leefgroepen. Dit laatste op grond van het feit dat er meer jongens dan meisjes in kinderbeschermingstehuizen worden geplaatst (Angenent 1976). Belangrijker dan hierbovengenoemde verschilpunten is het verschil in opvoedingsrelaties. De opvoedingsrelatie tussen ouders en kinderen is een onderdeel van hun persoonlijke relatie die in wezen 'voor het leven' geldt. Deze opvoedingsrelatie ontwikkelt zich in de loop der jaren langs geleidelijke wegen. De opvoedingsrelatie in de leefgroep is van veel tijdelijker aard. Ze wordt op een bepaald moment tamelijk abrupt aangegaan en vaak niet minder abrupt afgebroken. Dit kan gebeuren als een jongere wordt overgeplaatst, maar evenzo doordat een groepsopvoeder van baan verandert.

Ook de groepssamenstelling is fluctuerend doordat andere jongeren uit de leefgroep komen en gaan. Kortom: de leefgroep wordt meer dan het gezin gekenmerkt door discontinuïteit. Maar ook in de normale gang van zaken is er

een zekere discontinuïteit in de relatie tussen groepsopvoeders en jongeren doordat de groepsopvoeders alleen als ze dienst hebben aanwezig en beschikbaar zijn. Tenslotte heeft de jongere te maken met een team van groepsopvoeders waarmee de relaties nogal divergent kunnen zijn.

De mogelijkheden van de groepsopvoeders zijn beperkter dan die van de ouders. Met name missen groepsopvoeders de natuurlijke positie van de ouders. In onze maatschappij wordt het gezin nu eenmaal als primair en de leefgroep als secundair gezien. Daardoor ontberen groepsopvoeders onder meer de autoriteit en het vanzelfsprekende overwicht van de ouders. De groepsopvoeder dient zich echt en herhaaldelijk als opvoeder te manifesteren. Handicaps hierbij zijn de veelal geringe leeftijdsverschillen tussen groepsopvoeders en (met name wat oudere) jongeren en de minder diepgaande en minder brede ervaringen van jonge groepsopvoeders op allerlei gebied.

Om het opvoedingsklimaat binnen de leefgroep te omschrijven maken we gebruik van het opvoedingsmodel zoals dat is besproken in § 5.2. Binnen de leefgroep manifesteert dit zich als volgt. Bij een warme opvoeding probeert de groepsopvoeder een goed, persoonlijk contact met de jongeren te leggen. Hij accepteert de jongeren zoals ze zijn en probeert een vertrouwelijke relatie met hen op te bouwen. Hij houdt rekening met de wensen en behoeften van de jongeren en is emotioneel bij hen betrokken. Bij een koele opvoeding, daarentegen, toont de groepsopvoeder weinig interesse voor de jongeren en gedraagt hij zich onverschillig. Hij heeft weinig contacten met de jongeren en laat zich weinig aan hen gelegen liggen.

Bij een dominante opvoeding is de groepsopvoeder geneigd zich met veel (soms bijkans alles) wat de jongeren aangaat te bemoeien. Hij gunt de jongeren weinig individuele vrijheid en inbreng. Gehoorzaamheid en volgzzaamheid worden benadrukt. Bij een toegeeflijke opvoeding geeft de groepsopvoeder de jongeren de ruimte zich te uiten en mogelijkheden om zelfstandig activiteiten te ontplooiën.

Wat de warmte in de opvoeding betreft lijken er in de leefgroep door de structuur ervan en vooral door de beperkte mogelijkheden van de groepsopvoeders minder kansen te liggen een goede relatie tot stand te brengen. Dat kost namelijk tijd. En daar ontbreekt het de groepsopvoeders veelal aan. Jongeren krijgen hierdoor niet de individuele aandacht die ze nodig hebben. Ook de discontinuïteit in de leefgroep maakt het moeilijk om een warme relatie te ontwikkelen. Relaties die worden opgebouwd moeten weer worden afgebouwd voor ze goed en wel floreren. Wellicht is het in dit verband in veel gevallen beter om van afbreken te spreken dan van afbouwen. Zowel voor de groepsopvoeders, maar niet minder voor de jongeren, kan door deze voort-

urende stroom van afgebroken relaties een zekere afwachende distantie ontstaan die het tot stand komen van warme persoonlijke relaties niet in de hand werkt.

Wat de dominantie in de opvoedingsrelatie betreft lijken structuur en mogelijkheden van de leefgroep een dominante houding bij groepsopvoeders te bevorderen. Door de grote groepen en de geringe gehechtheid ervan (het grote verloop) krijgen orde en rust veel nadruk. De jongeren worden als groep en minder als individu benaderd.

Of dit eventueel zo is, zal onderzoek moeten aangeven.

6.5. DE OPVOEDING IN DE LEEFGROEP EN WEGLOPEN

De literatuur over weglopen geeft vrijwel geen informatie over warmte en dominantie in de leefgroepen in relatie tot weglopen. Voor enigerlei plaatsbepaling moeten we ons richten op onderzoeken betreffende gezinsweglopers (zie de hoofdstukken 2 en 5).

Binnen het kader van ons onderzoek zijn we met name geïnteresseerd in discrepantie in opvoedingservaringen van de weglopers en de niet-weglopers. In afwijking van het merendeel der genoemde publicaties waarbij het ene opvoedingsmilieu (het gezin waarin de weglopers voorkomen) wordt vergeleken met een ander vergelijkbaar opvoedingsmilieu (het gezin waarin geen weglopers voorkomen), richten wij ons op één en hetzelfde opvoedingsmilieu (de leefgroep) waarin bepaalde jongeren besluiten weg te lopen en andere niet. Onze vraag is of hierin discrepanties zitten die samenhangen met weglopen. Met andere woorden: ervaren de weglopers de opvoeding in de leefgroep anders dan de niet-weglopers.

6.5.1. De vragenlijst

Voor het meten van de opvoedingservaringen maken we gebruik van de vragenlijst die in hoofdstuk 5 is besproken. Deze zelfde vragenlijst wordt afgenomen bij de weglopers, de niet-weglopers en de groepsopvoeders (over de weglopers en over de niet-weglopers).

In verband met onze onderzoeksgroep zijn de vragen aangepast, in die zin dat voor de term 'ouders' de term 'groepsleiding' in de plaats is gekomen.

6.5.2. De structuur van de vragenlijst

Op de twintig vragen met betrekking tot warmte en dominantie is factoranalyse verricht.[2] De structuur van de vragenlijst is dezelfde als die besproken in § 5 3 2.

6.5.3. Vergelijkend onderzoek

Allereerst is bekeken of de weglopers de opvoeding anders ervaren dan de niet-weglopers. Verder is de mening van de groepsopvoeders over de opvoeding die zij de weglopers geven vergeleken met de visie van de weglopers hierop. Hetzelfde is geschied bij de vergelijking groepsopvoeders-niet-weglopers. Tenslotte is de mening van de groepsopvoeders over de opvoeding van de weglopers vergeleken met hun mening over de opvoeding van de niet-weglopers.

De verschillen zijn getoetst met t-toetsen voor gepaarde waarneming. De resultaten zijn weergegeven in tabel 6 2.

Tabel 6.2 Warmte en dominantie in de opvoeding in de leefgroep; vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
warmte	-	.000	.000	-
dominantie	.05	.05	.001	.001

De weglopers ervaren de opvoeding in de leefgroep alleen voor wat betreft dominantie anders dan de niet-weglopers. De weglopers vinden dat ze in de leefgroep dominanter worden opgevoed dan de niet-weglopers dat vinden. De groepsopvoeders beamen dit. Ook zij geven aan dat ze de weglopers dominanter opvoeden dan ze de niet-weglopers opvoeden. Overigens is hier waarschijnlijk sprake van een interactie-effect tussen beide groepen. De weglopers zouden op grond van vroegere gezinservaringen wel eens een dominanter opvoeding kunnen vragen.

De overige verschillen zijn positieverschillen. Dat wil zeggen dat alle jongeren (zowel de weglopers als de niet-weglopers) de opvoeding gradueel anders beoordelen dan de groepsopvoeders dat doen. De jongeren vinden de opvoeding in de leefgroep koeler en dominanter dan de groepsopvoeders zelf vinden.

Tot slot hebben we ook nog de jongeren (de weglopers en de niet-weglopers) vergeleken voor wat betreft mogelijke verschillen tussen de opvoeding zoals ze die vroeger thuis kregen en de opvoeding zoals ze die in de leefgroep krijgen. De resultaten worden weergegeven in de tabellen 6.3 en 6.4 voor respectievelijk de weglopers en de niet-weglopers

Tabel 6.3 De opvoeding vroeger thuis vergeleken met de opvoeding in de leefgroep; de weglopers (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
warmte	-2.715	93	.01
dominantie	- .072	93	-

Het blijkt dat de weglopers voor wat betreft dominantie in de opvoeding geen verschillen constateren tussen hun ouders vroeger thuis en groepsopvoeders in de leefgroep. In beide gevallen ervaren ze de opvoeding als betrekkelijk dominant.

Bij de factor warmte blijkt er wel een significant verschil. De weglopers vonden de opvoeding thuis warmer (minder koud) dan de opvoeding in de leefgroep.

Tabel 6.4 De opvoeding vroeger thuis vergeleken met de opvoeding in de leefgroep; de niet-weglopers* (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
warmte	-5.763	91	.000
dominantie	2.372	91	.05

*. Voor twee niet-weglopers niet van toepassing.

Ook de niet-weglopers blijken de opvoeding vroeger thuis als warmer te ervaren dan de opvoeding in de leefgroep. Op dominantie wijken ze af van de weglopers. De niet-weglopers vinden dat ze vroeger thuis minder dominant (toegeeflijker) werden opgevoed dan nu in de leefgroep.

Resumerend: beide groepen jongeren vinden dat ze in de leefgroep koeler worden opgevoed dan vroeger thuis. De niet-weglopers vinden de opvoeding in de leefgroep daarenboven ook dominanter.

We hebben de jongeren gevraagd naar het strafbeleid vroeger thuis (zie § 5.4). In dit hoofdstuk richten we ons op het strafbeleid in de leefgroep. Dat betekent we in de eerste plaats hebben gevraagd naar de frequentie van straffen in het algemeen en vervolgens de frequenties waarmee verschillende soorten straf worden gegeven. Het strafbeleid kan men zien als een concrete component van met name de dominantie in de opvoeding. Gezien het feit dat meer weglopers dan niet-weglopers aangeven dat ze door de groepsopvoeders dominanter worden opgevoed, mogen we verwachten dat ze ook op het gebied van strafbeleid anders aankijken tegen de groepsopvoeders dan de niet-weglopers. De soorten straf die we onderscheiden zijn identiek aan die welke we onderscheiden ten aanzien van het strafbeleid vroeger thuis. Voorbeelden hiervan zijn slaan, corvee, huis- of kamerarrest, het verbieden of ontzeggen van pleziertjes en tenslotte het negeren van de jongere. Ook de groepsopvoeders geven hierover hun mening.

In het verlengde hiervan hebben we ook een aantal vragen gesteld over de mate waarin de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - deze straffen als rechtvaardig beschouwen, in hoeverre ze ruimte krijgen te opponen tegen in hun ogen onrechtvaardige straffen.

6.6.1. Vergelijkend onderzoek

De gegevens over de straffrequenties zijn weergegeven in tabel 6.5. We zien een - overigens niet significant - verschil tussen de weglopers en de niet-weglopers daar waar het gaat om de frequentie van straf die ze krijgen van de groepsopvoeders. De weglopers menen dat ze vaker worden gestraft. Dit verschil manifesteert zich nadrukkelijker als we de groepsopvoeders om hun mening vragen. Ze zeggen dat ze de weglopers veel vaker straffen dan de niet-weglopers. Vergelijken we de groepsopvoeders met de jongeren dan zien we geen significante verschillen.

Tabel 6.5 Frequentie van straffen, vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
frequentie straf	06	06	-	000

Wat betreft de soorten straf zien weglopers sommige straffen vaker aan hen uitgedeeld dan aan de niet-weglopers. De resultaten staan in tabel 6.6.

Tabel 6.6 Frequentie van soorten straf; vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
kamerarrest	.001	.02	-	.03
corvee	-	-	-	-
slaan	.04	.001	-	-
huisarrest	-	-	-	.000
leuke dingen verbieden	-	-	-	-
negeren	.07	-	-	.01

Als we de weglopers vergelijken met de niet-weglopers zien we dat weglopers bij twee soorten straf aangeven ze vaker te ondergaan dan de niet-weglopers dat aangeven. Het betreft hier kamerarrest en slaan; in mindere mate geldt dat voor negeren. Als we naar de groepsopvoeders kijken dan zien we dat ze dit voor wat betreft kamerarrest en negeren bevestigen, niet voor slaan. Ze zeggen dat ze vaker kamer- en huisarrest opleggen aan de weglopers en dat ze als straf de weglopers vaker negeren. Het feit dat voor wat betreft huisarrest de weglopers dat zelf niet zo zien zou kunnen samenhangen met het feit dat er tussen kamer- en huisarrest slechts een graduëel verschil is dat door hen minder wordt gehanteerd.

Tot slot blijkt dat de weglopers vinden dat ze vaker gestraft worden dan de groepsopvoeders zelf vinden voor wat betreft kamerarrest en slaan.

We hebben de jongeren - zoals gezegd - niet alleen gevraagd naar het strafbeleid in de leefgroep, maar ook naar het strafbeleid vroeger thuis. In de eerste plaats hebben we gekeken naar de frequentie waarmee in het algemeen wordt gestraft. We zien dan dat zowel de weglopers als de niet-weglopers relatief tevreden zijn met het strafbeleid in de leefgroep. Althans ze geven aan dat ze vroeger thuis vaker werden gestraft dan nu in de leefgroep. De jongeren vinden dus dat ze wat dat betreft beter af zijn.[3] Dit beeld komt ook terug als we de frequentie waarin verschillende soorten straf worden gegeven vergelijken voor wat betreft de situatie vroeger thuis en de situatie nu in de leefgroep. De resultaten worden weergegeven in de tabellen 6.7 en 6.8.

Tabel 6 7 De frequentie van de soorten straf vroeger thuis vergeleken met nu in de leefgroep, de weglopers (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
kamrarrest	-2 22	93	03
corvee	39	93	-
slaan	-9 27	93	00
huisarrest	-4 33	93	00
leuke dingen verbieden	-2 70	93	01
negeren	-2 46	93	02

Tabel 6 8 De frequentie van de soorten straf vroeger thuis vergeleken met nu in de leefgroep, de niet-weglopers* (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
kamrarrest	-5 23	91	00
corvee	-1 01	91	-
slaan	-7 41	91	00
huisarrest	-4 17	91	00
leuke dingen verbieden	-3 10	91	00
negeren	-2 06	91	04

* Voor twee niet-weglopers niet van toepassing

De weglopers menen dat ze vroeger thuis vaker werden gestraft middels kamrarrest of huisarrest, dat ze vaker werden geslagen en genegeerd bij wijze van straf en dat hun ook vaker als straf leuke dingen werden ontszegd. Alleen corvee als straf kwam vroeger thuis evenveel of even weinig voor als in de leefgroep.

Voor de niet-weglopers zien we eenzelfde beeld. Met uitzondering van de straf 'corvee' menen zij ook dat ze vroeger thuis vaker op allerlei hierboven aangegeven manieren werden gestraft dan nu in de leefgroep.

Tenslotte hebben we gekeken naar de wijze waarop jongeren - de weglopers - in vergelijking met de niet-weglopers - het strafbeleid rechtvaardig achten. De resultaten worden weergegeven in tabel 6 9.

Tabel 6.9 Rechtvaardigheid groepsopvoeders; vergelijking van de beide groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
- Als je straf krijgt van de groepsleiding, vind je dat dan meestal rechtvaardig?	2.01	93	.05
- Heb je vaak het gevoel dat je bij een ruzie met de groepsleiding toch 'aan 't kortste eind trekt'?	-2.01	93	.05
- Krijg je wel eens de schuld van dingen die je niet gedaan hebt?	-2.11	93	.04
- Heb je wel eens het gevoel dat anderen in de leefgroep door de groepsleiding worden voortgetrokken?	-1.41	93	-
- Als de groepsleiding je ten onrechte straft, geeft ze dat dan eerlijk toe?	2.45	93	.02
- Heb je vaak het gevoel dat de groepsleiding rekening houdt met wat jij graag wilt?	3.48	93	.001
- Vind je dat de groepsleiding - als je ruzie hebt gehad - meestal luistert naar wat jij erover te vertellen hebt?	3.50	93	.001
- Als je een regel overtreedt (b.v. te laat thuis komt) en je hebt hiervoor een goede reden, krijg je dan meestal de kans om die te vertellen?	5.31	93	.000

Het beeld dat uit bovenstaande resultaten kan worden gevormd is tamelijk eenduidig. De weglopers vinden over het algemeen dat de groepsopvoeders hen minder rechtvaardig behandelen dan de niet-weglopers. Ze vinden straffen die ze krijgen minder rechtvaardig; ze vinden dat ze vaker de schuld krijgen van dingen die ze niet hebben gedaan, dat de groepsopvoeders onterecht straffen minder toegeven en dat ze niet gehoord worden ingeval van conflicten of het overtreden van regels. Al met al menen ze dat de groepsopvoeder minder rekening houdt met hetgeen zij graag zouden willen.

Een resultaat dat spoort met eerdere resultaten betreffende de opvoeding. Daar zien we dat weglopers de groepsopvoeders als dominanter ervaren dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders beaamen dit. De weglopers vinden de groepsopvoeders dominant in de opvoeding, hebben het gevoel dat hen weinig ruimte wordt gelaten. Ze voelen zich daardoor te kort gedaan. Zij hebben bijvoorbeeld het gevoel dat de groepsopvoeders minder rekening houden met hun wensen en ideeën. We zouden kunnen concluderen dat de relaties tussen

de weglopers en groepsopvoeders niet optimaal zijn. In de lijn der verwachting ligt dan dat de weglopers ook frequenter met de groepsopvoeders in conflict komen en dat ze - daarmee samenhangend - ook vaker worden gestraft. In de volgende paragrafen gaan we hier nader op in.

Overigens moet worden opgemerkt dat hier sprake zal zijn van een wederzijds proces. Er is met andere woorden sprake van een wisselwerking tussen de groepsopvoeders en de weglopers. De weglopers vinden de groepsopvoeders onrechtvaardig, gaan daarom vaker conflicten aan, hetgeen op zijn beurt de groepsopvoeders sterkt in de overtuiging dat de weglopers harder moeten worden aangepakt. Ze zullen zich dan in de opvoeding dominanter opstellen. We constateren dus een samenhang zonder een uitspraak te doen over een mogelijke primaire richting in deze samenhang.

6.7. CONFLICTEN IN DE OPVOEDINGSRELATIE

Tot nu toe hebben we ons bezig gehouden met verschillende meer algemene zaken betreffende de leefgroep. Naast de opvoedingspatronen is er aandacht besteed aan het strafbeleid zoals door de jongeren ervaren. In deze paragraaf willen we ons bepalen tot enkele meer specifieke en concrete momenten in de opvoedingsrelatie in de leefgroep. We volgen hierbij dezelfde procedure als bij de behandeling van de persoonlijkheidseigenschappen, alwaar we ook een algemene door een meer specifieke benadering hebben laten volgen.

We staan stil bij de conflicten die zich binnen de opvoedingsrelatie in de leefgroep kunnen voordoen. Niet alleen omdat ze kenmerkend zijn voor de relatie maar niet minder daar ze in direct verband kunnen staan tot weglopen en in de literatuur veelal als directe oorzaak (aanleiding) voor weglopen worden genoemd.

Eerst iets over opvoedingsrelaties in het algemeen en de daarbinnen voorkomende conflicten. In iedere relatie - dus ook in iedere opvoedingsrelatie - kunnen zich van tijd tot tijd verschillen van inzicht voordoen. Deze resulteren soms in conflicten. Conflicten verstoren de relaties en kunnen deze min of meer ernstig schaden. Ze bieden de partijen evenwel ook mogelijkheden grenzen ten opzichte van elkaar af te bakenen, standpunten te verduidelijken en wellicht elkaar te overtuigen. Bepalend voor het slagen van een relatie is mede de mate waarin zich conflicten voordoen en de wijze waarop ze worden opgelost.

In opvoedingsrelaties is er sprake van een ongelijkheid van posities. De opvoeders stellen in het algemeen de grenzen vast en bepalen de spelregels. Naarmate jongeren ouder worden willen ze meer en meer hun eigen grenzen bepalen, hun eigen mogelijkheden onderzoeken. Dit wordt het loskomingsproces genoemd. Een term die suggereert dat er tussen opvoeders en jongeren een verwijdering ontstaat. In feite gaat het echter veel meer om een veranderde relatie waarin posities opnieuw worden vastgelegd en er steeds meer van gelijkwaardigheid sprake is. Over het algemeen blijkt dat het nogal meevalt met de conflicten die met deze veranderende relatie gepaard gaan (zie bijvoorbeeld Van der Linden 1977; Scheffer, Woldringh & Knapen 1977) en blijkt met name de relatie als zodanig zelden ter discussie te staan (Velema 1983; De Wuffel & Mönks 1983). Het merendeel der conflicten leidt tot een nieuwe status quo in de opvoedingsrelatie en niet tot een verslechtering of verbreking ervan. We verwijzen hiervoor naar § 2.4.3.

Bij jongeren in kinderbeschermingstehuizen is de opvoedingsrelatie met ouders vervangen door een opvoedingsrelatie met groepsopvoeders. We hebben gezien dat deze opvoedingsrelaties gedeeltelijk overeenkomen, maar gedeeltelijk ook verschillen. Een verschil is het tijdelijke en gedeeltelijke karakter van de opvoedingsrelatie. Dit zijn aspecten die meningsverschillen (conflicten) eerder kunnen doen ontstaan, en gemakkelijker tot escalaties kunnen leiden in de vorm van een verbreken van de relatie. Nauw hiermee samen hangt de beoordeling van de jongere of de opvoeder (in dit geval de groepsopvoeder) ook rechtvaardig handelt. Zoals we hebben gezien in 6.6 verschillen de weglopers op dit punt van de niet-weglopers. Ingeval de jongere van mening is dat de groepsopvoeder hem onrechtvaardig behandelt, dan zal hij eerder geneigd zijn conflicten aan te gaan. Een ander verschil tussen de opvoedingsrelatie met ouders en de opvoedingsrelatie met groepsopvoeders waardoor de kans op conflicten groter wordt betreft - zo stelt Gielles (1982) - de tegenstelling tussen het handelen van groepsopvoeders met het oog op regulering van het groepsleven en datgene wat de jongeren willen; de botsing tussen de regulerende taak van de groepsopvoeders en de wens tot autonomie van de jongeren.

6.7.1. Conflicten in opvoedingsrelaties en weglopen

We hebben geconstateerd dat het grosso modo in gezinnen wel meevalt met het voorkomen van conflicten tussen opvoeders en jongeren. Volgens onderzoek vormen weglopers uit gezinnen hierop een uitzondering. Naar ver-

houding vinden we bij hen frequentere en heviger botsingen met hun ouders (Shellow et al. 1965, Van der Logt 1982)

Onderzoek van Van der Logt (1982) toont dat binnen de groep weglopers met name de jongeren die weglopen vanuit een behoefte aan meer zelfstandigheid frequenter in conflict komen met hun ouders. Wat we hieronder na gaan is of deze verhoogde conflictfrequentie met opvoeders ook geldt voor weglopers uit kinderbeschermingstehuizen

6.7.2. Vergelijkend onderzoek

Aan de jongeren van ons onderzoek is een lijst voorgelegd met onderwerpen waarover wel eens problemen kunnen zijn met groepsopvoeders. Een deel van de onderwerpen is ontleend aan onderzoek van het Instituut voor Toegepaste Sociologie (Scheffer, Woldringh & Knapen 1977). Het zijn met name de onderwerpen waarover jongeren in het algemeen conflicten kunnen krijgen met opvoeders. Daarnaast zijn een aantal onderwerpen toegevoegd die specifiek zijn voor jongeren die in kinderbeschermingstehuizen verblijven, grotendeels ontleend aan eerder onderzoek (Angenent 1976). We noemen bij wijze van voorbeeld onderwerpen als 'het verplicht moeten meedoen aan gezamenlijke activiteiten', 'het meehelpen aan huishoudelijke karweitjes (cor-vee)', 'het je terug trekken op je eigen kamer' en 'het gezamenlijk moeten eten'.

De onderwerpen zijn voor de overzichtelijkheid gegroepeerd in wat breder geformuleerde gebieden. Factoranalyse is hierbij indicatief geweest (Angenent & Beke 1985a). Op grond van het feit dat de geselecteerde onderwerpen niet voortvloeien uit van tevoren geformuleerde begrippen hebben we per vraag getoetst. De bredere gebieden waarin de vragen zijn gerangschikt zijn voornamelijk bedoeld om de lezer een overzicht te laten behouden.

Voor ieder onderwerp kan de jongere aangeven of hij en de groepsopvoeders hierover wel eens van mening hebben verschild, of van mening verschillen. Antwoordmogelijkheden hierbij zijn 'heel vaak', 'vaak', 'soms' en 'zelden of nooit'.

De gebieden waarin de onderwerpen zijn ondergebracht zijn: omgang met derden, functioneren in de leefgroep, vrije-tijdsbesteding en school.

We zullen deze gebieden achtereenvolgens de revue laten passeren. Per onderwerp hebben we steeds vier vergelijkingsgroepen op verschillen getoetst. De resultaten van de t-toetsen voor gepaarde waarneming zijn weer gegeven in de tabellen 6.10 tot en met 6.14.

Het eerste conflictgebied dat we bespreken gaat over conflicten die betrekking hebben op relaties met personen. De resultaten vindt men in tabel 6.10.

Tabel 6.10 Conflicten met betrekking tot omgang met derden; een vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
keuze vaste vriend(inn)en	.00	-	.02	.000
personen met wie je omgaat	.00	.00	.000	.000
bezoeken van ouders*	-	.05	.001	.02

*: Dit conflictonderwerp is vanwege zijn inhoud bij dit gebied geplaatst. Het kwam voor in de 'rest-factor'.

Als we de weglopers vergelijken met de niet-weglopers op dit gebied dan zien we dat de weglopers in alle drie gevallen (waarvan twee significant) aangeven meer conflicten te hebben over deze onderwerpen dan de niet-weglopers zeggen dat ze hebben. De groepsopvoeders zijn het hier in alle gevallen mee eens. Ze menen dat ze over deze onderwerpen met de weglopers meer conflicten hebben.

Als we de groepsopvoeders over de jongeren vergelijken met de jongeren zien we dat over de hele linie de groepsopvoeders de frequentie van conflicten lager inschatten. Er is dus sprake van een samenhang met weglopen en daarnaast van positieverschil tussen de groepsopvoeders en de jongeren.

Het tweede conflictgebied dat we onderscheiden heeft betrekking op het functioneren in de leefgroep. Het gaat om conflicten over groepsregels die ten behoeve van een ordelijk functioneren van de leefgroep in het leven zijn geroepen. Dat zijn in het algemeen duidelijke afspraken waaraan eenieder zich dient te houden. Het niet nakomen van deze regels door de jongeren is door de groepsopvoeders eenvoudig en eënduidig vast te stellen. Men vindt de resultaten in tabel 6.11.

Tabel 6 11 Conflicten met betrekking tot het functioneren in de leefgroep;
een vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor ge-
paarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
huishoudelijke karweitjes	-	-	.01	.00
gedrag in de leefgroep	.000	-	-	.000
taalgebruik*	.04	-	.02	.000
lenen van spullen*	.02	-	-	.000
tijdstip naar bed*	.02	.001	.001	.00
keuze t.v.-programma's	.02	.000	.000	.01
gezamenlijk eten	-	-	.00	.000
eten 'wat de pot schaft'	.000	.000	.01	-
meedoen aan gezamenlijke activi- viteiten (verplicht)	.01	.01	.01	.00
tijdstip van opstaan	.001	.002	.004	.000

*. Dit conflictonderwerp is vanwege zijn inhoud bij dit gebied geplaatst. Het kwam voor in de 'rest-factor'.

In al de gevallen waarin er significante verschillen zijn tussen de weglopers en de niet-weglopers is er sprake van een groter aantal gerapporteerde conflicten door de weglopers. Ze zeggen dat ze vaker onenigheid met de groepsopvoeders hebben over hun gedrag in de leefgroep, hun taalgebruik, het lenen van spullen van anderen, het tijdstip van naar bed gaan, de keuze van t.v.-programma's, het eten, het moeten meedoen aan gezamenlijke activiteiten en het tijdstip waarop ze moeten opstaan. In op een na alle gevallen zijn de groepsopvoeders het hiermee eens. Ook zij constateren dat ze met de weglopers frequenter in botsing komen over genoemde onderwerpen.

Als we de groepsopvoeders vergelijken met de jongeren - de weglopers zowel als de niet-weglopers - zien we in alle gevallen waar significante verschillen worden aangegeven dat de jongeren meer conflicten rapporteren dan de groepsopvoeders. Dit geldt over het geheel genomen iets sterker voor de niet-weglopers in vergelijking met de groepsopvoeders dan voor de weglopers in vergelijking met de groepsopvoeders. We zouden kunnen stellen dat de groepsopvoeders het over de frequentie van conflicten vaker eens zijn met de weglopers dan met de niet-weglopers. In dit geval betekent het dat ze beide vinden dat er veel conflicten zijn.

Het derde conflictgebied verenigt conflicten over vrije-tijdsbesteding. Ze zijn opgesomd in tabel 6.12.

Tabel 6 12 Conflicten met betrekking tot vrije-tijdsbesteding, een vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
alcoholgebruik	04	01	-	-
gebruik soft drugs*	-	-	00	000
hoe vaak uitgaan	-	02	000	000
waarheen uitgaan	03	-	001	000
hoe laat thuiskomen	001	001	000	000
terugtrekken op je eigen kamer	-	00	01	-
wat je doet op je eigen kamer	-	-	01	000
hoeveelheid zakgeld	00	000	000	04
besteding zakgeld	01	-	-	01

* Dit conflictonderwerp is op vanwege de inhoud bij dit gebied geplaatst
Het kwam voor in de 'rest-factor'

Daar waar er significante verschillen zijn tussen de weglopers en de niet-weglopers is er sprake van meer conflicten bij de weglopers. De weglopers hebben vaker conflicten over alcoholgebruik, waarheen ze uitgaan en hoe laat ze thuis moeten komen en ze hebben vaker conflicten over de hoogte van het zakgeld en de wijze waarop ze dat besteden. Ook de groepsopvoeders zien in dezen verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers. Als we de groepsopvoeders vergelijken met de weglopers en de groepsopvoeders vergelijken met de niet-weglopers zien we op een aantal onderwerpen verschil. In al deze gevallen schatten de groepsopvoeders de frequentie van conflicten lager dan de jongeren dat zelf doen. Dit is iets vaker het geval bij de niet-weglopers dan bij de weglopers. Het bij de vorige conflictgebieden verschenen patroon blijkt zich dus ook hier te herhalen.

Als vierde conflictgebied hebben we die onderwerpen samengevat welke betrekking hebben op school. Ook hier blijkt dat de weglopers frequenter in conflict komen met de groepsopvoeders dan de niet-weglopers. Dat betekent dat ze meer conflicten hebben over het op tijd naar school gaan, hun gedrag op school, hun schoolprestaties en in het verlengde hiervan het maken van hun huiswerk, en hebben ze vaker dan de niet-weglopers conflicten over het feit dat ze eerder van school af willen. Over alle onderwerpen hebben de groepsopvoeders volgens hun eigen zeggen meer conflicten met de weglopers dan met de niet-weglopers. Ook bij dit vierde conflictgebied zien we dus hetzelfde patroon.

Als we de uitspraken van de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - vergelijken met de uitspraken van de groepsopvoeders hieromtrent zien we dat er tussen de groepsopvoeders en de niet-weglopers meer verschillen zijn over de frequentie van voorkomen van conflicten dan tussen de groepsopvoeders en de weglopers. Dat laatste betekent dat de groepsopvoeders en de weglopers het er vaker over eens zijn dat er zich veel conflicten voordoen (beide partijen geven immers aan dat de frequentie van conflicten hoger is). Ingeval van de vergelijking tussen de groepsopvoeders en de niet-weglopers zien we dat er overeenstemming is over de frequentie van conflicten over de onderwerpen: de keuze van de school, gedrag op school en het eerder van school willen. Op de andere onderwerpen zijn er wel significante verschillen in die zin dat de groepsopvoeders de frequentie van conflicten lager inschatten dan de niet-weglopers zelf. De resultaten worden weergegeven in tabel 6.13.

Tabel 6.13 Conflicten met betrekking tot school; een vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
tijdstip naar school gaan	.000	.04	.02	.000
keuze van school	-	-	-	.00
gedrag op school	.00	-	-	.000
eerder van school af willen	.01	-	-	.000
schoolprestaties	.05	-	.05	.000
huiswerk maken	.01	-	.04	.001

Tenslotte hebben we ook gekeken naar conflicten die zich afspelen tussen de jongeren in de leefgroep. Dit zijn in wezen geen conflicten die direct aangegaan worden met de groepsopvoeders, maar waar de groepsopvoeders wel indirect mee te maken hebben. We hebben dan ook niet alleen de jongeren gevraagd zich hierover uit te spreken, maar ook de groepsopvoeders. Het blijkt dat de weglopers hierin op minder aspecten verschillen van de niet-weglopers als wellicht verwacht zou worden op grond van het voorgaande. Op één van de zes vragen vonden we een significant verschil. De weglopers zeggen dat ze met meer jongeren in de leefgroep overhoop liggen dan de niet-weglopers. Het beeld dat de groepsopvoeders hebben van de weglopers voor wat betreft de omgang en daarbij zich voordoende conflicten met andere jongeren is minder positief. Zij menen dat de weglopers vaker ruzie of problemen hebben met andere jongeren uit de leefgroep, dat de jongeren uit de

leefgroep de weglopers meer links laten liggen, en dat er vaker over en weer wordt gevochten. In tabel 6.14 geven we de resultaten weer.

Tabel 6.14 Conflicten met jongeren in de leefgroep, een vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
- de manier waarop de jongere omgaat met andere jongeren uit de leefgroep	-	-	-	001
- ruzie en problemen met andere jongeren uit de leefgroep	-	000	-	000
- het gevoel dat andere jongeren uit de leefgroep je links laten liggen	-	000	-	00
- jongeren met wie je overhoop ligt	02	04	-	000
- vechten met andere jongeren uit de leefgroep	-	-	001	00
- een pak slaag krijgen van andere jongeren uit de leefgroep	-	-	-	04

Als we de groepsopvoeders vergelijken met de weglopers dan zien we op drie items verschil optreden. In tegenstelling met voorafgaande resultaten is er hier sprake van een verschil waarbij de wegloper stelt minder problemen te hebben dan de groepsopvoeder vindt. De weglopers vinden dat ze minder ruzie en problemen hebben met andere jongeren in de leefgroep dan de groepsopvoeders vinden. Ze vinden dat de jongeren uit de leefgroep hen minder links laten liggen dan de groepsopvoeders stellen en tenslotte ook dat ze met minder jongeren uit de leefgroep overhoop liggen.

Als we de groepsopvoeders vergelijken met de niet-weglopers dan zien we slechts op een item verschil. In dit geval vinden de niet-weglopers dat ze vaker vechten met andere jongeren uit de leefgroep dan de groepsopvoeders vinden.

Ter afsluiting van deze paragraaf enkele samenvattende conclusies. Enige voorzichtigheid is op zijn plaats. Niet bekend is immers in hoeverre de door ons onderscheiden conflictgebieden representatief zijn voor mogelijke conflicten tussen groepsopvoeders en jongeren (en tussen jongeren onderling). In hoeverre de door ons geselecteerde items onderscheiden gebieden representeren is evenmin duidelijk. Gebieden en onderwerpen (items) zijn representatief voor zichzelf.

Als we de 29 onderwerpen bekijken welke betrekking hebben op conflicten tussen de jongeren en de groepsopvoeders dan zien we dat in alle gevallen de weglopers meer conflicten rapporteren dan de niet-weglopers. In twintig daarvan is er sprake van een significant verschil. Vergelijken we de groepsopvoeders over de weglopers met de groepsopvoeders over de niet-weglopers, dan wordt dit beeld in nog sterkere mate bevestigd. De groepsopvoeders dichten de weglopers meer conflicten toe dan de niet-weglopers. In 25 gevallen (onderwerpen) zijn de verschillen significant.

Als we de groepsopvoeders vergelijken met de jongeren, dan zien we dat de groepsopvoeders over de hele linie (dus zowel bij de weglopers als bij de niet-weglopers) de frequentie van conflicten lager inschatten dan de jongeren zelf. Dit geldt in sterkere mate bij de vergelijking tussen de groepsopvoeders over de niet-weglopers enerzijds en de niet-weglopers anderzijds dan bij een vergelijking tussen de groepsopvoeders over de weglopers en de weglopers. In laatstgenoemde vergelijking blijken de groepsopvoeders het dus vaker eens te zijn met de weglopers over de aangegeven frequentie van conflicten.

Uit het voorgaande kunnen we afleiden dat beide - de weglopers en de groepsopvoeders - tamelijk veel (relatief) conflicten signaleren. Er is een verschil te constateren dat voor een deel samenhangt met weglopen en voor een ander deel een positieverschil is. Gesteld mag worden dat de weglopers voor zover het de door ons onderzochte onderwerpen betreft frequenter conflicten hebben met de groepsopvoeders dan de niet-weglopers. Hiermee zijn de groepsopvoeders het eens. Anderzijds zien we dat de groepsopvoeders vanuit hun positie de frequentie van conflicten over het algemeen lager inschatten dan de jongeren (de weglopers zowel als de niet-weglopers).

6.8. LEEFGROEPCONTACTEN

In § 5.5 hebben we aandacht besteed aan de contacten van de jongeren met thuis. In deze paragraaf richten we ons op de contacten van de jongeren binnen de leefgroep. We richten ons hierbij zowel op de contacten met de groepsopvoeders als de contacten met leefgroepgenoten. Daarbij stellen we de vraag of ze het contact met bovengenoemde personen zouden willen intensiveren, of juist zouden willen verminderen. Met andere woorden: of ze meer contact of juist minder contact zouden willen met zowel de groepsopvoeders als met de leefgroepgenoten. Bovendien vragen we - in het verlengde hiervan - hoe ze de contacten waarderen.

6.8.1. Vergelijkend onderzoek

Naast de vergelijking van de weglopers met de niet-weglopers hebben we - voor wat betreft het contact met de groepsopvoeders - ook de groepsopvoeders naar hun mening gevraagd.

Het blijkt dat de weglopers significant verschillen van de niet-weglopers voor wat betreft hun contacten met de groepsopvoeders en hun contacten met leefgroepgenoten. In beide gevallen hebben de weglopers minder behoefte aan contact dan de niet-weglopers [4]

De groepsopvoeders zijn het hiermee eens voor zover het de contacten met hen zelf betreft. Ze menen dat de weglopers minder behoefte hebben aan contact met hen dan de niet-weglopers. [5]

Als we de uitspraken van de groepsopvoeders vergelijken met die van de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - dan zien we dat de groepsopvoeders over de hele linie de behoefte aan contact van de jongeren (dus zowel van de weglopers als van de niet-weglopers) hoger inschatten dan de jongeren zelf doen [6]. Naast een duidelijk verschil in contactbehoefte die samenhangt met het wel of niet weglopen zien we dus tevens dat er verschil is veroorzaakt door de positie die de verschillende groepen - jongeren en groepsopvoeders - innemen.

Als we kijken naar de aard van het contact zien we dat de resultaten goeddeels met bovenstaande in overeenstemming zijn. Voor wat betreft de aard van het contact met de groepsopvoeders geven we de resultaten weer in tabel 6.15.

De weglopers zeggen dat de contacten die ze met de groepsopvoeders hebben minder goed zijn dan de niet-weglopers vinden. De groepsopvoeders beaamen dit. Ze geven aan dat de contacten met de weglopers minder goed zijn dan hun contacten met de niet-weglopers. Als we de groepsopvoeders over de weglopers op dit punt vergelijken met de weglopers zelf, dan zien we geen verschillen optreden. Met andere woorden, beide partijen zijn het erover eens dat hun contactwaardering niet zo groot is. Vergelijken we de groepsopvoeders op dit punt met de niet-weglopers dan zien we dat de groepsopvoeders denken dat de niet-weglopers de contacten met hen minder waarderen dan de niet-weglopers zelf aangeven. De niet-weglopers zijn dus positiever over hun contacten met de groepsopvoeders dan de groepsopvoeders zelf veronderstellen.

Tabel 6.15 Contactwaardering groepsopvoeders; vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
Jw - Jn	3.41	93	.001
Gw - Jw	.42	93	-
Gn - Jn	2.11	93	.04
Gw - Gn	2.81	93	.01

Tot slot de contactwaardering met leefgroepgenoten waarvan de resultaten zijn weergegeven in tabel 6.16.

Tabel 6.16 Contactwaardering leefgroepgenoten; vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
Jw - Jn	3.94	93	.000
Gw - Jw	4.75	93	.000
Gn - Jn	7.53	93	.000
Gw - Gn	3.16	93	.000

De resultaten liggen in het verlengde van eerder gevonden verschillen. Het blijkt dat de weglopers de contacten met leefgroepgenoten als minder goed beoordelen dan de niet-weglopers dat doen. De groepsopvoeders zijn het daarmee eens. Ook zij vinden dat de weglopers minder goede contacten met leefgroepgenoten onderhouden dan de niet-weglopers. Verder blijkt dat de groepsopvoeders in het geheel genomen de contacten van de jongeren - zowel de weglopers als de niet-weglopers - met leefgroepgenoten als minder goed kwalificeren dan de jongeren zelf vinden. Wederom is er sprake van een verschil dat èn deels samenhangt met weglopen, èn deels gezien kan worden als een positieverschil.

We wijzen er nog op dat het kwalificeren van de contacten met leefgroepgenoten als minder goed door de weglopers niet automatisch betekent dat ze meer conflicten met leefgroepgenoten hebben dan niet-weglopers. Zoals uit de voorgaande paragraaf bleek rapporteerden zowel de weglopers als de niet-weglopers wat dit betreft evenveel of even weinig conflicten. De contacten die er zijn worden evenwel als minder goed gezien.

Ter afsluiting een korte samenvatting van de in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten

In de eerste plaats hebben we gezocht naar een mogelijke samenhang tussen weglopen en de structuur van het kinderbeschermingstehuis c.q. de leefgroep. Met name hebben we aandacht besteed aan de openheid of geslotenheid van de structuur. Dit wordt op drie niveaus gemeten: de openheid van het tehuis (externe openheid), de openheid binnen het tehuis (intern tussen de leefgroepen), en de openheid binnen de leefgroep (tussen de individuele jongeren). Ter verkrijging van een indicatie voor de openheid kiezen we op alle drie niveaus de jongeren als uitgangspunt. De openheid wordt afgeleid uit de contacten die jongeren hebben met leeftijdgenoten respectievelijk buiten het tehuis, maar ook buiten de leefgroep (en binnen het tehuis), en binnen de leefgroep. Ieder niveau wordt gemeten door middel van vijf items. Vragen over de open- of geslotenheid worden gesteld aan de jongeren en aan de groepsopvoeders. Na factoranalyse zijn de mogelijke verschillen tussen de groepen getoetst. De weglopers beoordelen de open- of geslotenheid van het tehuis c.q. de leefgroep niet anders dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders constateren ook geen verschillen alhoewel ze over de hele linie de contacten lager inschatten dan de jongeren zelf. De groepsopvoeders vinden het tehuis c.q. de leefgroep dus minder open (geslotener) dan de jongeren.

In de tweede plaats hebben we gekeken naar de opvoeding en in het verlengde hiervan naar het strafbeleid. De opvoeding is gemeten aan de hand van twee basisbegrippen (analoog aan de vragen met betrekking tot de opvoeding vroeger thuis) namelijk warmte versus koelheid en dominantie versus toegeeflijkheid. Ieder begrip wordt gerepresenteerd door tien items. Vragen over de opvoeding zijn gesteld aan de jongeren en aan de groepsopvoeders. Na factoranalyse zijn de mogelijke verschillen tussen de groepen getoetst. De weglopers beoordelen de opvoeding in de leefgroep als dominanter dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders beaamen dit. Zij zeggen dat ze de weglopers dominanter opvoeden dan de niet-weglopers.

Over de hele linie blijken de jongeren de opvoeding negatiever te beoordelen dan de groepsopvoeders. De jongeren vinden de opvoeding dominanter en koeler dan de groepsopvoeders zelf vinden.

Als we de opvoeding vroeger thuis vergelijken met de opvoeding in de leefgroep zien we dat de weglopers beide opvoedingssituaties als betrekkelijk dominant ervaren. Er is, met andere woorden, geen verschil op de dimensie dominantie. Wel constateren de weglopers voor wat betreft de dimensie warmte verschillen. De opvoeding vroeger thuis beoordelen zij als warmer (minder koud) dan de opvoeding in de leefgroep.

Ook de niet-weglopers vinden de opvoeding vroeger thuis warmer dan de opvoeding in de leefgroep. Daarnaast vinden ze ook dat ze thuis toegelijker (minder dominant) zijn opgevoed.

In aansluiting op de opvoeding hebben we ook gekeken naar het strafbeleid. We hebben, in navolging van de vragen over het strafbeleid vroeger thuis, gevraagd naar de frequentie van straf in het algemeen en de frequentie van verschillende soorten straf in het bijzonder. Ook de groepsopvoeders lieten zich uit over het strafbeleid.

De weglopers zeggen dat ze vaker gestraft worden dan de niet-weglopers. Het verschil is overigens niet significant. De groepsopvoeders zijn hierover duidelijker. Ze zeggen dat ze de weglopers vaker straffen. De weglopers worden bij wijze van straf vaker geslagen of verplicht enige tijd op hun kamer te blijven (kamerarrest). In mindere mate worden ze als straf genegeerd.

Vergelijken we het strafbeleid ten aanzien van de jongeren vroeger thuis met het strafbeleid in de leefgroep dan beoordelen de niet-weglopers - en in mindere mate de weglopers - het strafbeleid in de leefgroep als positiever (minder negatief). Nauw hiermee samenhangend zien we ook verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers over de mate waarin ze het gevoerde strafbeleid rechtvaardig vinden. De weglopers vinden de straffen die ze krijgen minder rechtvaardig. Ze vinden bovendien dat ze vaker de schuld krijgen van dingen die ze niet hebben gedaan, dat de groepsopvoeders bij onterecht straffen dat minder toegeven en dat ze niet gehoord worden ingeval van conflicten of het overtreden van regels. Al met al menen de weglopers dat de groepsopvoeders minder rekening houden met hetgeen zij graag zouden willen.

In de derde plaats hebben we ons meer gericht op concrete opvoedingssituaties. Met name zijn we geïnteresseerd in de conflicten die zich in de opvoedingsrelatie binnen de leefgroep kunnen voordoen. We hebben een lijst onderwerpen geformuleerd waarover wel eens problemen kunnen zijn met groepsopvoeders. Deze lijst is samengesteld op grond van eerder onderzoek van Scheffer, Woldringh en Knapen (1977) en specifiek voor de tehuisituatie aangevuld op grond van onderzoek van Angenent (1976). De onderwerpen zijn ten behoeve van de overzichtelijkheid gegroepeerd in wat breder geformuleerde gebieden. Factoranalyse is hierbij indicatief geweest (Angenent & Beke 1985b). Deze conflictgebieden zijn onderwerpen betreffende omgang met derden, onderwerpen betreffende de vrije-tijdsbesteding, onderwerpen betreffende het functioneren in de leefgroep en onderwerpen betreffende school.

Als we de weglopers vergelijken met de niet-weglopers op de negenentwintig geselecteerde conflictonderwerpen dan zien we dat in alle gevallen de

weglopers meer conflicten rapporteren. In twintig daarvan is het verschil significant. De groepsopvoeders bevestigen dit beeld nog nadrukkelijker. Bij vijfentwintig onderwerpen zijn de verschillen significant.

Over de conflicten tussen de jongeren en leefgroepgenoten lopen de meningen wat meer uiteen. De weglopers geven vaker aan dat ze overhoop liggen met leefgroepgenoten. De groepsopvoeders zien de omgang van de weglopers met leefgroepgenoten (nog) veel negatiever. Volgens hen hebben de weglopers vaker ruzie en problemen met leefgroepgenoten, liggen ze vaker met hen overhoop, vechten ze vaker met leefgroepgenoten, kortom: zijn de contacten tussen de weglopers en de leefgroepgenoten slechter dan tussen de niet-weglopers en leefgroepgenoten.

In de vierde plaats hebben we gekeken naar de leefgroepcontacten. Daarbij hebben we gekeken naar zowel de contacten met de groepsopvoeders als met de leefgroepgenoten. De contactvragen hebben betrekking op contactbehoefte en contactwaardering.

De weglopers blijken minder behoefte te hebben aan contact met zowel de groepopvoeders als de leefgroepgenoten. In lijn hiermee hebben de weglopers ook minder waardering voor deze contacten. De groepsopvoeders zijn het hiermee eens. Zij menen dat de weglopers minder behoefte hebben aan contact met hen, en aan contact met leefgroepgenoten. Bovendien zouden de weglopers volgens de groepsopvoeders deze contacten ook minder waarderen.

7.1. LEEFTIJDGENOTEN EN VRIENDEN ALS REFERENTIEKADER

In het vorige hoofdstuk hebben we ons bezig gehouden met verschillende onderwerpen betreffende de leefgroep. De leefgroep wordt in deze opgevat als een primair milieu van de jongeren van ons onderzoek. De leefgroep is een belangrijk referentiekader in het sociale veld van jongeren (zie onder andere § 2.4.1) en als zodanig een onderdeel van wat we hebben aangeduid als de sociale vierhoek.

Een ander referentiekader in het sociale veld van de jongeren wordt gevormd door de leeftijdgenoten van de jongeren in het algemeen en de vrienden in het bijzonder (onder vrienden verstaan we in dit hoofdstuk zowel vrienden als vriendinnen). Zeker in de adolescentieperiode gaan ervaringen en contacten met leeftijdgenoten en vooral vrienden een steeds belangrijkere rol spelen. De jongere wordt geconfronteerd met nieuwe ideeën en gewoonten. Deze kunnen verschillen of overeenkomen met de gewoonten en ideeën die de jongeren bijvoorbeeld ervaren in de leefgroep of in het gezin.

Leeftijdgenoten en met name vrienden beïnvloeden als zodanig het gedrag van jongeren, vandaar dat we een plaats voor hen hebben ingeruimd in ons onderzoek en er in dit hoofdstuk bij stil zullen staan.

In de literatuur over de invloed van leeftijdgenoten en vrienden kan men - zoals in het literatuuroverzicht in § 2.4.3 vermeld - twee stromingen onderscheiden.

De eerste stroming plaatst jongeren en de jongerentijd binnen een breder kader van de samenleving. Daarbij zijn theoretische uitgangspunten geformuleerd die veelal a priori worden aangenomen. Men baseert zich in mindere mate op empirisch onderzoek. Deze stroming is over het algemeen sociologisch van aard.

De tweede stroming - sociaal-psychologisch georiënteerd - baseert zich veel meer op empirisch onderzoek. Men richt zich op het concrete leven van de jongeren en bestudeert de invloed die er van leeftijdgenoten uitgaat. Met name de vriendenkring wordt in dit verband vaak onderwerp van onderzoek.

Binnen het kader van ons onderzoek sluiten we aan bij de tweede stroming. Wij zijn in de eerste plaats geïnteresseerd in de directe relaties van de jongeren met hun vrienden.

Het weglopen van jongeren uit huis wordt wel verklaard door de discrepantie tussen het waarden- en normenpatroon thuis en dat van de vriendenkring. Door vrienden aangetrokken besluit de jongere dan het ouderlijk huis de rug toe te keren (Brennan et al. 1978). Een dergelijke discrepantie in waarden- en normenpatroon mag men ook veronderstellen tussen de groepsopvoeders enerzijds en de vrienden anderzijds. Met name delinquent gedrag van weglopers zou volgens sommige auteurs samenhangen met delinquent gedrag van de vriendenkring. Hierbij bestaat een wisselwerking: een delinquente wegloper zal zich aangetrokken voelen tot delinquente vrienden, omgekeerd kunnen delinquente vrienden de wegloper tot delinquent gedrag aanzetten (Nye & Short 1957; Robins & O'Neal 1959; Leventhal 1963; Stierlin 1973).

Over delinquentie van weglopers een drietal kanttekeningen:

1. Delinquent gedrag treedt veel meer op onder druk van de omstandigheden waaronder de wegloper leeft (voorzien in levensonderhoud), dan dat het op een of andere manier inherent zou zijn aan weglopen. Met name onderzoekers als Cloward en Ohlin (1960) en Elliott en Voss (1974) hebben hierop gewezen.
2. In sommige onderzoeken over delinquentie van weglopers worden populaties benaderd via institutionele steekproeven, dat wil zeggen steekproeven die getrokken zijn aan de hand van gegevens geleverd door instituten. Verwacht mag worden dat de aldus verkregen informatie op zijn minst éénzijdig en vertekend is in een te verwachten richting, bijvoorbeeld als ze afkomstig is van via de politie geselecteerde weglopers.
3. Veel studies die een relatie veronderstellen tussen weglopen en delinquentie zijn van Amerikaanse origine. In de Verenigde Staten is weglopen op zich een delict, wat het bij ons niet is. Dit trekt de Amerikaanse wegloper al bij voorbaat in de delinquente sfeer.

In een aantal staten van Amerika kan een minderjarige twee soorten delicten begaan. Ten eerste delicten die ook als ze door een volwassene worden gepleegd als delict gelden (verkeersdelict, diefstal en dergelijke).

Ten tweede delicten die alleen minderjarigen kunnen begaan. Onder deze laatste groep delicten valt onder meer weglopen, maar ook zaken als roken op bepaalde plaatsen, brutaliteit en dergelijke. Het gaat hier om zaken die bij ons veel minder zwaar geëtiketteerd zijn met termen als: asociaal gedrag, deviant gedrag, vandalisme, kattekwaad of gewoon vervelend gedrag (zie ook hoofdstuk 1 [2]).

Deze kanttekening ten spijt wordt wel gesteld dat er een samenhang bestaat tussen weglopen en delinquent gedrag. Zo constateert Hildebrand (1968) dat geregistreeerde misdaad in bepaalde buurten correleert met het aantal weglopers. Zijn veronderstelling is dat de opvoeding hier als mediërende variabele fungeert. Ouders uit buurten met een hoge geregistreeerde criminaliteit blijken onverschilliger te staan ten aanzien van de handel en wandel van hun kinderen. Als nuanceringswijzen we op auteurs die veronderstellen dat er hier sprake is van een specifieke groep weglopers binnen de weglooppopulatie (Shellow et al. 1964; Kaufman, Allen & West 1969; Brennan et al. 1974; Walker 1975).

7.2.1. De vragenlijst

Bij de door ons gestelde vragen over de vriendenkring zijn drie zwaartepunten te onderscheiden.

In de eerste plaats hebben we een aantal 'inventariserende vragen' gesteld. Zo hebben we gevraagd naar het aantal jongeren dat men tot zijn echte vrienden rekent, hoeveel tijd men met hen doorbrengt, hoe lang men zijn allerbeste vriend kent enzovoort. Het zijn de vragen 2, 3, 4, 5, 6 en 7 op de pagina's 28 en 29 van de vragenlijst voor jongeren. Bovendien hebben we aan de groepsopvoeders (gedeeltelijk) een aantal soortgelijke vragen gesteld. Het zijn de vragen 1 tot en met 7 op de pagina's 17 en 18 van de vragenlijst voor groepsopvoeders. Deels hebben we de vragen zelf ontwikkeld, deels hebben we ze ontleend aan onderzoek van Brennan, Huizinga en Elliott (1978). Genoemde auteurs hebben ook toestemming gegeven gebruik te maken van nog niet gepubliceerde vragenlijsten.

In de tweede plaats hebben we - uitsluitend bij de jongeren - aandacht besteed aan de inhoud die men geeft aan het begrip 'vriendschap'. Daartoe hebben we een negental beweringen geformuleerd betreffende vriendschap, waarmee de respondent het eens of oneens kan zijn. Het zijn de items 8 tot en met 16 op de pagina's 29 en 30 van de vragenlijst voor jongeren.

In de derde plaats hebben we aan de jongeren een aantal vragen gesteld aangaande de mogelijk delinquente aard van de vriendenkring. Aan de orde komen vragen betreffende vermogensdelicten, geweldsdelicten, joy-riding, vandalisme en drugsdelicten. Dit alles vervat in elf vragen (pagina's 26 en 27 van de vragenlijst voor jongeren). Hiervoor is gebruik gemaakt van vragenlijsten van Brennan et al. (1978), verder zijn vragen gebruikt uit eigen onderzoek (Angenent & Beke i.v.v.) en onderzoek van Nijboer en Dijksterhuis (1983).

Een van de eerste vragen die we hebben gesteld betrof het aantal jongeren dat men tot zijn echte vrienden rekent. In tegenstelling tot hetgeen we op grond van literatuur hieromtrent mochten verwachten verschilden de weglopers op dit punt niet significant van de niet-weglopers [1]. We geven dit weer in tabel 7.1.

Tabel 7.1 Aantal echte vrienden, vergelijking van de beide groepen

	weglopers	niet-weglopers
geen echte vrienden	0	3
1 a 2 echte vrienden	36	35
3 a 5 echte vrienden	26	23
6 a 10 echte vrienden	10	17
11 a 15 echte vrienden	6	3
meer dan 15 echte vrienden	16	13

Opmerkelijk is dat zowel bij de weglopers als bij de niet-weglopers ongeveer een derde (33 %) aangeeft zes of meer echte vrienden te hebben. Het grote aantal vrienden dat deze groep jongeren zegt te hebben kan mogelijk verklaard worden uit het feit dat ze vriendschapsrelaties op een bepaalde manier definiëren. Wellicht zijn ze al gauw geneigd een bepaalde relatie als vriendschap te kwalificeren, waarbij anderen eerder zouden spreken in termen van kennis of bekende. Een veronderstelling die bijvoorbeeld wordt ondersteund door onderzoek van Travers (1983).

We vonden het verschijnsel zowel bij de weglopers als bij de niet-weglopers. We verklaren dit uit het feit dat de jongeren van ons onderzoek in kinderbeschermingstehuizen verblijven. Veelal betekent dit - we wezen hier al op in hoofdstuk 2 - dat er nogal frequente wisselingen zijn in de contacten in het algemeen en de contacten met leeftijdgenoten in het bijzonder. Hiervoor verantwoordelijk zijn onder meer de geregelde tehuisswisselingen van de jongeren zelf. Gevolg kan zijn dat contacten sneller als vriendschapscontacten worden gezien.

We roepen in herinnering de onderzoeksresultaten van D'Angelo (1974). Naast weglopers die opvallen door het feit dat ze geen tot weinig vrienden zeggen te hebben, onderscheidde hij een groep weglopers die aangaf veel tot zeer veel vrienden te hebben. Wellicht is hier sprake van twee typen. In het eerste geval gaat het om weglopers die enkele, maar wel goede vrienden heb-

ben; echter ook eenzame jongeren die weinig tot geen vrienden hebben. In het tweede geval kan het gaan om weglopers die - we hebben dat zojuist gezien - vriendschap nogal ruim definiëren. Mogelijk op grond van een extra-verte oppervlakkigheid, mogelijk ook - bij tehuisjongeren - door omstandigheden gedwongen.

We hebben in dit verband ook gevraagd naar de tijd die men met zijn vrienden doorbrengt. De weglopers verschillen hierop niet van de niet-weglopers. [2] Tweederde van de weglopers en de helft van de niet-weglopers zegt drie of meer uur per dag door te brengen met zijn vrienden, terwijl van beide groepen een kwart zegt minder dan een half uur per dag met zijn vrienden door te brengen. Ook de groepsopvoeders is gevraagd hoeveel tijd de jongeren - de weglopers in vergelijking met de niet-weglopers - volgens hun inschatting doorbrengen met vrienden. Ook zij melden op dit punt geen verschil. [3] Er was wel sprake van een significant verschil als we de jongeren vergeleken met de groepsopvoeders. De groepsopvoeders menen dat de jongeren meer tijd doorbrengen met vrienden dan de jongeren zelf aan-geven. [4]

Daarnaast is gekeken naar de hoeveelheid tijd die de jongeren doorbrengen met de groepsopvoeders. Als we de uitspraken van de verschillende groepen onderling vergelijken blijkt men hierover niet te verschillen. [5] Van beide groepen zegt zo'n 40 % dat ze maximaal een half uur per dag met de groepsopvoeders doorbrengt.

Tot slot hebben we gevraagd hoeveel tijd de jongeren alleen doorbrengen. Daarin blijken de weglopers te verschillen van de niet-weglopers. De weglopers zeggen dat ze meer tijd alleen doorbrengen (ruim de helft van de weglopers tegen 20 % van de niet-weglopers zegt per dag drie uur of meer alleen door te brengen). De groepsopvoeders zien dit verschil in mindere mate. Als we hun uitspraken dan ook vergelijken met die van jongeren zien we dat de groepsopvoeders verschillen met de weglopers (van wie ze denken dat ze minder vaak alleen zijn dan de weglopers stellen) en niet met de niet-weglopers ten aanzien van dit punt. [6]

We hebben de verschillende onderzoeksgroepen ook gevraagd het aantal echte vrienden op te geven afhankelijk van waar deze vrienden wonen. Zo hebben we gevraagd naar het aantal echte vrienden in de eigen leefgroep, in andere leefgroepen van het tehuis, in andere tehuizen en niet in een tehuis wonend. Laatstgenoemde categorieën (in andere tehuizen en niet in een tehuis wonend) hebben we bovendien nog samengevoegd tot één extra gecombineerde categorie 'extern'. Dezelfde vraag hebben we aan de groepsopvoeders gesteld. De resultaten staan in tabel 7.2

Tabel 7.2 Aantal echte vrienden naar verblijfplaats, vergelijking van de verschillende groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

aantal echte vrienden	Jw - Jn	Gw - Jw	Gn - Jn	Gw - Gn
- in de leefgroep	-	.000	.001	-
- in andere leefgroepen				
van het tehuis	-	.000	.001	-
- in een ander tehuis	-	.001	-	-
- niet in tehuis wonend	-	.000	.000	-
- extern	-	.000	.000	-

Als we de resultaten bezien dan kunnen we constateren dat er geen verschillen zijn tussen de weglopers en de niet-weglopers voor wat betreft het aantal echte vrienden dat ze opgeven uitgesplitst naar verblijfplaats. De groepsopvoeders zijn het daarmee eens. Ook zij zien wat dit betreft geen verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers. Vergelijken we de antwoorden van de groepsopvoeders met die van de jongeren dan zien we wel significante verschillen. In dit geval betekent dat dat de groepsopvoeders het aantal echte vrienden dat de jongeren hebben lager inschatten dan de jongeren zelf. Er is hier dus sprake van een verschil dat samenhangt met de verschillende posities die beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers enerzijds en de groepsopvoeders anderzijds - innemen. Groepsopvoeders vinden dus eigenlijk dat voor wat betreft het aantal echte vrienden de jongeren overdrijven.

Aan de groepsopvoeders is ook nog aanvullend gevraagd of de beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers - gemakkelijk nieuwe vrienden maken. Dienaangaande bleken er - volgens de groepsopvoeders - geen verschillen te zijn tussen de weglopers en de niet-weglopers. [7] Wel meenden de groepsopvoeders dat de weglopers vaker conflicten hadden met vrienden dan de niet-weglopers. [8] Een resultaat dat in lijn ligt met bijvoorbeeld het beeld wat groepsopvoeders hebben van de relatie van de weglopers met leefgroepgenoten. Ook daarbij meenden de groepsopvoeders dat de weglopers vaker overhoop lagen met andere jongeren uit de leefgroep.

Tot besluit van dit 'inventariserende gedeelte' hebben we aan de weglopers en de niet-weglopers gevraagd hoe lang ze hun allerbeste vriend of vriendin kenden. Beide groepen verschilden hierin niet. Ongeveer een derde van zowel de weglopers als de niet-weglopers kenden hun allerbeste vriend-

(in) langer dan drie jaar. Eveneens een derde van beide groepen kenden hun allerbeste vriend(in) korter dan een jaar [9]

Een ander onderwerp betreffende vrienden waaraan we aandacht hebben besteed is de wijze waarop vriendschap door de jongeren wordt ingevuld. Daartoe hebben we een aantal beweringen opgesteld die hierover een uitspraak bevatten. Voorbeelden hiervan zijn 'Ik moet iemand behoorlijk lang kennen, voordat ik hem of haar mijn vriend(in) noem', 'Een goede vriend(in) moet altijd voor je klaarstaan', 'Vriend(inn)en kunnen ineens veranderen' en 'Ik heb in mijn leven best veel echte vriend(inn)en gehad die ik later uit het oog ben verloren'.

De verschillen tussen de beide groepen zijn getoetst (McNemar). De weglopers bleken niet te verschillen van de niet-weglopers [10]. Dat betekent dat de weglopers bij het begrip 'vriendschap' dezelfde associaties hebben als de niet-weglopers. Tenminste voor zover vervat in de door ons opgestelde beweringen.

Afsluitend hebben we aandacht besteed aan de mogelijke delinquentie van de vriendenkring. Vragen hierover zijn alleen aan de jongeren gesteld. Uit het vooronderzoek blijkt dat de delinquentie-items te verdelen zijn in twee factoren. De eerste representeert uiteenlopende delicten zoals vermogens- en geweldsdelicten, joy-riding enzovoort, de tweede factor betreft alle items die drugs tot onderwerp hebben. De items zijn vanwege hun inhoudelijke waarde, alsmede vanwege het feit dat er van tevoren geen theoretische factoren aan ten grondslag liggen, uiteindelijk afzonderlijk bekeken. De resultaten worden weergegeven in tabel 7.3.

Uit de resultaten blijkt dat de vrienden van de weglopers in alle gevallen zich frequenter inlaten met de door ons onderzochte delicten dan die van de niet-weglopers. In drie gevallen is er sprake van een significant verschil. De vrienden van de weglopers plegen vaker kleine diefstallen, hebben vaker ingebroken en gebruiken vaker soft drugs. In mindere mate maken ze zich schuldig aan vandalisme en het gebruik van tripmiddelen.

Tabel 7.3 Delinquentie van de vriendenkring; vergelijking van de groepen
(t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
Hebben jouw vriend(inn)en wel eens			
- iets 'gepikt' (van fl 10,- of minder) dat niet van hen was?	-2.25	93	.03
- ingebroken met de bedoeling iets weg te nemen?	-3.23	93	.00
- met opzet iets vernield dat niet hun eigendom was?	-1.78	93	.08
- een auto 'gepikt' om een eindje mee te rijden?	-1.48	93	-
- een (brom)fiets gestolen om een eindje mee te rijden?	-1.64	93	-
- andere jongeren of volwassenen in elkaar geslagen, alleen voor de lol?	-1.43	93	-
- soft drugs (marihuana/hasj/weed e.d.) gebruikt?	-3.74	93	.000
- soft drugs (marihuana/hasj/weed e.d.) verhandeld?	-1.43	93	-
- L.S.D. of andere tripmiddelen gebruikt?	-1.79	93	.08
- hard drugs (heroïne, opium e.d.) gebruikt?	-1.00	93	-
- pepmiddelen gebruikt?	-1.05	93	-

Kort samenvattend stellen we vast dat we weinig verschillen hebben geconstateerd wat betreft de vriendenkring van de weglopers en die van de niet-weglopers. De weglopers en de niet-weglopers hebben voor zover nagegaan hetzelfde beeld en dezelfde verwachtingen van wat een échte vriend is. De verwachting onzerzijds dat het beeld van de weglopers wat dit betreft zou afwijken van dat van de niet-weglopers wordt met de door ons gestelde vragen niet bevestigd. De weglopers definiëren vrienden en/of vriendschap niet anders dan de niet-weglopers. Ook het aantal echte vrienden die beide groepen zeggen te hebben blijkt niet te verschillen. Dit zowel in het algemeen als meer specifiek uitgesplitst naar verblijfplaats. Wat het aantal vrienden betreft menen de groepsopvoeders dat de jongeren - zowel de weglopers als de niet-weglopers - overdrijven. Volgens hen hebben deze minder echte vrienden dan ze zelf menen. Dit resultaat stemt overeen met eerder besproken resultaten met betrekking tot de openheid van de leefgroep gemeten aan de hand van de contacten onderhouden met leeftijdgenoten. Ook hier verschilden de weglopers niet van de niet-weglopers, terwijl de groepsopvoeders vonden dat voor beide groepen de contacten minder goed waren dan de jongeren zelf meenden.

Bij het aantal échte vrienden kunnen we aantekenen dat ongeveer een derde deel (33 %) van zowel de weglopers als de niet-weglopers aangeeft zes tot meer échte vrienden te hebben. Er is geen verschil met betrekking tot de tijd die men met zijn vrienden doorbrengt en hoe lang men zijn beste vrienden kent. Een derde van zowel de weglopers als de niet-weglopers kende zijn beste vriend korter dan een jaar en eveneens een derde van beide groepen kende zijn beste vriend langer dan drie jaar.

Ook de hoeveelheid tijd die de jongeren doorbrengen met de groepsopvoeders toont geen verschillen. Bij beide groepen zegt zo'n 40 % dat ze maximaal een half uur per dag met de groepsopvoeders doorbrengt. Wel verschil is er in de hoeveelheid tijd die beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers - alleen doorbrengen. De weglopers brengen meer tijd alleen door.

Als we tenslotte de delinquentie van de vriendenkring van de weglopers vergelijken met die van de niet-weglopers vinden we wel verschillen. De vrienden van de weglopers plegen vaker delicten dan de vrienden van de niet-weglopers. Dit geldt met name voor kleine diefstal, inbraak, vernieling en het gebruik van soft drugs.

De groepsopvoeders tenslotte menen dat de weglopers meer tijd alleen doorbrengen en dat ze vaker conflicten hebben met hun vrienden in vergelijking met de niet-weglopers.

De hier samengevatte resultaten met betrekking tot leeftijdgenoten en meer in het bijzonder tot vrienden strookt niet met hetgeen we op grond van de literatuur over (gezins)weglopen zouden mogen verwachten. Met name blijkt uit die onderzoeksresultaten dat er enerzijds een groep weglopers is die nogal op zichzelf is gericht en weinig leeftijdgenoten tot zijn échte vrienden rekent, terwijl er anderzijds een groep weglopers is die zeer veel leeftijdgenoten tot zijn échte vrienden rekent. Dit in tegenstelling tot vergelijkbare niet-weglopers. In ons onderzoek vinden we zowel bij de weglopers als bij de niet-weglopers een ongeveer even grote groep die zegt geen tot weinig échte vrienden te hebben en bij zowel de weglopers als de niet-weglopers een ongeveer even grote groep die zegt veel tot zeer veel échte vrienden te hebben.

Mogelijkerwijs speelt hier de specifieke positie mee veroorzaakt door de uithuisplaatsing. Uit huis plaatsen betekent in veel gevallen dat de contacten met het oorspronkelijke milieu worden bemoeilijkt. Contacten met ouders en overige familieleden, maar zeker ook contacten met leeftijdgenoten en vrienden. Ook de omstandigheden die spelen na plaatsing in een kinderbeschermingstehuis zijn niet optimaal voor het vormen van hechte vriendschappen. We hoeven maar te wijzen op de discontinuïteit in relaties door de frequente

wisselingen die in de leefgroepen plaatsvinden. En ook wisseling van tehuis belemmert het ontstaan van echte vriendschappen.

In dit licht zouden we kunnen veronderstellen dat voor beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers - de kansen op het vormen van echte vriendschappen kleiner zijn. Dit kan tweeërlei gevolg hebben. Men kan inderdaad weinig tot geen leeftijdgenoten tot zijn echte vrienden rekenen, of men gaat oppervlakkige contacten sneller als vriendschap kwalificeren en rekent dus veel jongeren tot zijn echte vrienden. De weglopers van ons onderzoek lijken dan voor wat betreft hun contacten met leeftijdgenoten op de weglopers zoals die in de literatuur over (gezins)weglopen naar voren komen, maar de niet-weglopers van ons onderzoek lijken niet op de niet-weglopers zoals die in de literatuur over (gezins)weglopen worden beschreven. De niet-weglopers van ons onderzoek zijn wat dit betreft in gelijke pas gaan lopen met de weglopers.

In dit licht zou ook te verklaren zijn dat beide groepen geen verschillen laten zien ten aanzien van de beweringen over vriendschap.

Het enige duidelijke verschil dat kan worden geconstateerd bij vergelijking van de weglopers en de niet-weglopers is dat de weglopers een delinquentere vriendenkring zeggen te hebben. Met name voor wat betreft kleine diefstal, inbraak, vernieling en het gebruik van soft drugs. Daarnaast zeggen de weglopers dat ze meer tijd alleen doorbrengen.

8.1. DE SCHOOL ALS REFERENTIEKADER

In de voorafgaande hoofdstukken hebben we ons achtereenvolgens bezig gehouden met het gezin, de leefgroep en de vriendenkring. In dit hoofdstuk komt de school aan de orde. De school is als instituut een steeds voorname plaats gaan innemen in onze samenleving. In de eerste plaats heeft de school in de loop der tijd een aantal taken van het gezin op het gebied van de opvoeding en vorming overgenomen. De school wordt in de moderne opvatting zeker niet alleen beschouwd als een opleidingsinstituut, maar niet minder als een vormingsinstituut.

Maatschappelijke factoren hebben de school als instituut meer gewicht gegeven. Er zijn in de samenleving steeds beter opgeleide mensen nodig die de werkzaamheden die een moderne maatschappij met zich meebrengt, aankunnen. Hierdoor worden hoge eisen gesteld aan het onderwijs, hetgeen geleid heeft tot een gedifferentieerd systeem van uiteenlopende vormen van onderwijs.

In het leven van jongeren neemt de school dan ook een niet onbelangrijke plaats in, al was het alleen maar doordat een groeiend aantal jongeren vele jaren op school zit. Maar ook afgezien hiervan speelt de school een grote rol in het dagelijks leven van jongeren. Steeds meer gaat de gevolgde opleiding, alsmede het feit of men deze opleiding wel of niet met succes afrondt, bepalen wat de toekomstige maatschappelijke mogelijkheden zijn.

We hebben, wat betreft de samenhang tussen school en weglopen, drie onderwerpen gekozen die - naar verwacht mag worden op grond van de bestaande literatuur (zie § 2.4.3) - in relatie staan tot weglopen. We staan eerst stil bij de schoolcarrière van de weglopers en van de niet-weglopers; de schoolcarrière in de ruime zin van het woord. Vervolgens richten we ons op de houding van de weglopers ten aanzien van school. Ten derde bekijken we de toekomstverwachtingen voor wat betreft werk en werkgelegenheid, maar ook in algemeen verband. Daarnaast hebben we enkele vragen omtrent school gesteld aan de groepsopvoeders. Deze zullen terloops aan de orde worden gesteld.

De schoolcarrière van weglopers wijkt - volgens de literatuur - in een aantal opzichten af van de schoolcarrière van niet-weglopers. Dit wordt geïllustreerd door het feit dat weglopers sterk vertegenwoordigd zijn onder de 'drop-outs'. 'Drop-outs' zijn in deze context jongeren die voortijdig de school verlaten. Weglopers blijken frequenter af te haken dan niet-weglopers (Shellow et al. 1967, Goldmeier & Dean 1973, Brennan et al. 1978, Angenent & Beke 1983b). Zijdelings hiermee verbonden zijn schoolproblemen. We denken bijvoorbeeld aan spijbelen, getroffen strafmaatregelen en dergelijke. Praktisch ieder onderzoek dat zich richt op de relatie tussen schoolproblematiek en weglopen constateert een relatie tussen weglopen en spijbelen. Weglopers worden ook vaker dan niet-weglopers geschorst (voor een bepaalde periode van school gestuurd) en krijgen vaker straf (Philips 1976, Brennan et al. 1978).

8.2.1. De vragenlijst

Om informatie te krijgen over de schoolcarrière inventariseren we mogelijke schoolwisselingen en de redenen hiervoor. We zijn geïnteresseerd in de schoolprestaties weerspiegeld in de rapportcijfers, het aantal malen dat men is blijven zitten en dergelijke. Spijbelen wordt door ons opgevat als een variant op weglopen van t(e)huis, namelijk weglopen van school. Vragen die gaan over schoolcarrière zijn de vragen 7, 8, 9, 10 en 11 op de pagina's 2 en 3, en de vragen 28, 29, 30 en 31 op pagina 34 van de vragenlijst voor de jongeren. Verder de vragen 1 en 2 op pagina 18 van de vragenlijst voor de groepsopvoeders.

8.2.2. Vergelijkend onderzoek

In de eerste plaats richten we onze aandacht op het aantal schoolwisselingen tijdens zowel de lagere-schoolperiode als de periode daarna. Gekoppeld hieraan is gevraagd naar de mogelijke redenen voor deze wisselingen. Deze redenen zijn belangrijk omdat we hieruit op kunnen maken of schoolwisselingen plaatsvinden op grond van meer persoonlijke redenen of op grond van redenen die buiten de jongere liggen. Een jongere kan van school wisselen omdat hij daar wegens wangedrag niet langer getolereerd wordt, of hij kan van school wisselen omdat zijn ouders verhuizen. Specifiek voor onze

onderzoeksgroep geldt nog dat de schoolwisseling veroorzaakt kan worden door uithuisplaatsing of door overplaatsing van het ene naar het andere tehuis.

Als we kijken naar het aantal schoolwisselingen van beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers - tijdens de lagere-schoolperiode, dan zien we geen duidelijke verschillen [1] In tabel 8.1 staan de redenen die voor deze schoolwisselingen zijn opgegeven uitgesplitst naar beide groepen jongeren. [2]

Tabel 8.1 Redenen voor schoolwisselingen tijdens de lagere-schoolperiode; vergelijking van de beide groepen, in absolute aantallen

	weglopers	niet-weglopers
geen wisseling	43	45
verhuizen ouders	26	18
tehuis(over)plaatsing	13	29
schoolproblemen	16	10
slechte schoolprestaties	4	6
moelijkheden thuis	8	0
overige	5	2

Ook als we genoemde redenen combineren tot drie categorieën vinden we geen verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers. [3] De gecombineerde categorieën zijn: problemen met school (schoolproblemen, slechte schoolprestaties), redenen die buiten de school liggen (verhuizen, (over)-plaatsing, moeilijkheden thuis) en een combinatie hiervan.

Er is ook gevraagd naar het aantal schoolwisselingen na de lagere school. Het bleek dat in tegenstelling tot de lagere-schoolperiode - waar bijna de helft van beide groepen niet van school is gewisseld - in de periode daarna het overgrote deel van school is gewisseld. Slechts 9 % van de weglopers en 16 % van de niet-weglopers is niet van school gewisseld. De rest heeft twee of meerdere scholen bezocht. Als we de weglopers wat dit betreft vergelijken met de niet-weglopers kunnen we constateren dat de weglopers meerdere schoolwisselingen hebben gehad dan de niet-weglopers. [4]

Wederom is in het verlengde hiervan gevraagd naar de redenen van deze schoolwisselingen. De resultaten hiervan staan vermeld in tabel 8.2.

Tabel 8.2 Redenen voor schoolwisselingen na de lagere-schoolperiode; vergelijking van de beide groepen, in absolute aantallen

	weglopers	niet-weglopers
geen wisseling	10	17
verhuizen ouders	3	3
tehuis(over)plaatsing	54	52
schoolproblemen	57	32
slechte schoolprestaties	10	10
moelijkheden thuis	1	6
geen zin om te leren	3	5
school afgemaakt	1	3
prefereert andere opleiding	7	5
overige	0	0

Als we de redenen overzien dan zijn er over het algemeen weinig verschillen te constateren. Wél duidelijk verschil is er voor de reden 'schoolproblemen'. De weglopers geven dit vaker aan als reden voor schoolwisselingen dan de niet-weglopers. De verschillen tussen beide groepen zijn getoetst over de samenvatting van bovengenoemde redenen. Schoolproblemen, slechte schoolprestaties, geen zin in leren en het prefereren van een andere opleiding vallen onder de noemer 'redenen die binnen de school liggen'; verhuizen en tehuis(over)plaatsingen, alsmede moeilijkheden thuis hebben we samengevoegd onder de noemer 'redenen die buiten de school liggen' en tenslotte een combinatie van bovengenoemde twee categorieën.[5] Zoals uit bovenstaande tabel al blijkt, konden we geen significante verschillen vinden [6]

We hebben ook gevraagd wat de jongere ten tijde van de enquête deed. Daarbij gingen we uit van drie mogelijkheden namelijk schoolgaand, werkend en werkloos. De groepen verschillen hierop significant.[7] De weglopers zijn vaker dan de niet-weglopers werkend (4.3 % tegen 1.6 %) en vaker werkloos (9.6 % tegen 1.6 %). De weglopers blijken dus minder schoolgaand te zijn dan de niet-weglopers. Deze gegevens bevestigen datgene wat ook in de literatuur omtrent weglopers naar voren kwam. Weglopers lijken eerder af te haken waar het de school betreft (o.a. Olson et al. 1980).

De schoolcarrière wordt mede bepaald door de schoolprestaties. Deze hebben we onder andere gemeten aan de hand van het aantal onvoldoendes op het laatste rapport. Ieder cijfer lager dan een zes wordt als één onvoldoende

gerekend Als we in de eerste plaats kijken naar het wel of niet hebben van onvoldoendes op het laatste rapport dan zien we dat 17 % van de weglopers tegen 35 % van de niet-weglopers geen onvoldoendes heeft Als we de jongeren die opgeven onvoldoendes te hebben vergelijken, dan zien we dat de groep weglopers gemiddelde 3,4 onvoldoendes heeft tegen 2,1 bij de niet-weglopers. Als beide groepen vergeleken worden voor wat betreft het aantal onvoldoendes op het laatste rapport, dan blijken de weglopers significant te verschillen van de niet-weglopers. [8] De weglopers hebben meer onvoldoendes.

Er is hiernaast ook gevraagd naar de redenen voor deze slechte cijfers. De weglopers voerden vaker dan de niet-weglopers op spijbelen en moeilijkheden thuis, en in mindere mate tehuisswisselingen [9] Wat betreft de moeilijkheid van de lessen en schoolwisselingen werden er geen verschillen genoemd.

Opmerkelijk is dat bij de vraag om hun schoolprestaties te beoordelen er tussen beide groepen geen verschil bestaat. De weglopers zijn niet ontevredener met hun schoolprestaties in vergelijking met de niet-weglopers. Een mogelijke verklaring hiervoor kan liggen in hetgeen we aan de orde hebben gesteld in § 2.4.3. Ook verderop in dit hoofdstuk komen we er nog op terug. In het kort komt het hierop neer. Gevonden verschillen in schoolprestaties zouden - zo mag men verwachten - samen kunnen hangen met verschillen in tevredenheid hierover. Met andere woorden, de weglopers zouden gezien hun slechte schoolprestaties minder tevreden moeten zijn dan de niet-weglopers. Dat is niet het geval. Het lijkt dus of de weglopers zich met mindere prestaties tevreden stellen. Ze hebben met andere woorden hun aspiratieniveau lager gesteld. Indien dit zo is, mogen we verwachten dat ook op andere punten betreffende school de weglopers zich zullen onderscheiden in bovengenoemde zin. Dat ze dus minder waarde hechten aan het gehele schoolgebeuren. Volgens Brennan et al. (1978) is dit een ontwikkeling in de tijd. Met andere woorden, het is niet zo dat weglopers al bij de aanvang een lager aspiratieniveau en verwachtingsniveau hebben dan niet-weglopers. Genoemde auteurs constateerden bij weglopers van jongere leeftijd in mindere mate een verwijdering van het schoolgebeuren dan bij oudere weglopers. Onze resultaten wijzen in eenzelfde richting. Zien we op de lagere school dat de verschillen wat dit betreft tussen de weglopers en de niet-weglopers nog niet aanwezig of slechts gering zijn, na de lagere-schoolperiode zijn er duidelijke verschillen te constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers. We wijzen in dit verband op het aantal schoolwisselingen en het - hierna besproken - zittenblijven en in mindere mate spijbelgedrag.

Het aantal malen dat men op de lagere school is blijven zitten verschilt niet voor beide groepen [11] Van de weglopers doubleert iets minder dan de helft (47 %), bij de niet-weglopers is dat 36,4 %. Voor de periode na de lagere school blijken de verschillen wel significant [12] De weglopers blijven vaker zitten dan de niet-weglopers. Ook hier vallen de hoge percentages zittenblijvers op. Voor de weglopers is dat 52 % en voor de niet-weglopers is dat 40 %.

Uitgaande van de literatuur over weglopen in relatie tot school mag een vraag over het spijbelgedrag niet ontbreken. Spijbelen kunnen we zien als een weglopen van school, veelal een indicatie voor de desinteresse in het schoolgebeuren. Conform de verwachtingen blijkt dat de weglopers frequenter spijbelen. Dit geldt in mindere mate voor de lagere-schoolperiode en in sterke mate voor de periode na de lagere school. [13] In het laatstgenoemde geval zegt slechts 4 % van de weglopers nooit te spijbelen tegen ruim 23 % van de niet-weglopers.

We hebben gevraagd of de jongeren denken de school af te maken. De weglopers achten dat minder waarschijnlijk dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders - die hierover ook naar hun mening is gevraagd - zijn het hiermee eens. Ook zij denken dat de weglopers hun school minder vaak zullen afmaken dan de niet-weglopers. Als we de antwoorden van de groepsopvoeders vergelijken met de antwoorden van de jongeren dan zien we dat er tevens sprake is van een positieverskil. De groepsopvoeders zijn in het algemeen pessimistischer over de mogelijkheden of wellicht de wilskracht van de jongeren. Ze denken dat de kans dat de weglopers zowel als de niet-weglopers hun school afmaken geringer is dan de jongeren zelf. Het behoeft geen betoog dat een dergelijk verwachtingspatroon bij groepsopvoeders gemakkelijk kan werken als een 'self-fulfilling prophecy'. Het kan van invloed zijn op de wijze en mate waarin jongeren gestimuleerd worden hun opleiding af te maken.

8.3. HOUDING TEN AANZIEN VAN SCHOOL

De schoolcarrière die we in de voorafgaande paragraaf aan de orde lieten komen wordt voor een belangrijk deel geïnitieerd door de wijze waarop jongeren betrokken zijn bij het schoolgebeuren. Jongeren die positief aankijken tegen het schoolgebeuren zullen over het algemeen meer tijd en energie besteden aan het succesvol doorlopen van de school dan jongeren die de school als een 'noodzakelijk kwaad' zien. Daartoe hebben we een aantal vragen ge-

steld die betrekking hebben op de houding ten aanzien van school. Bij dit onderwerp zijn we - zoals gezegd - vooral geïnteresseerd in de wijze waarop weglopers de school beleven. Hoe staan weglopers tegenover de school en in het bijzonder ook tegenover de leerkrachten? Vinden ze de school prettig, voelen ze zich er thuis of juist niet?

Het beeld dat uit de literatuur (§ 2.4.3) naar voren komt, duidt erop dat (gezins)weglopers het - naar verhouding - op school niet erg naar hun zin hebben. De school als zodanig spreekt hen niet aan. Ze bevinden zich in de periferie van het schoolgebeuren, waarbij opvalt dat de relaties met leerkrachten te wensen overlaten. Weglopers voelen zich door leerkrachten vaak niet begrepen en hebben veel conflicten met leerkrachten (Howell, Emmons & Frank 1973, Goldmeier & Dean 1973, Bassis 1973, Brennan et al. 1978).

8.3.1. De vragenlijst

De vragen gesteld over de houding ten aanzien van school zijn genummerd van 19 tot en met 27 op de pagina's 33 en 34 van de vragenlijst voor jongeren. Daarnaast hebben we een drietal vragen betreffende dit onderwerp gesteld aan de groepsopvoeders. Het zijn de vragen 3, 4 en 5 op de pagina's 18 en 19 van de vragenlijst voor de groepsopvoeders.

8.3.2. Vergelijkend onderzoek

De uitkomsten van de vergelijkingen van de weglopers met de niet-weglopers zijn samengevat in tabel 8.3. Ten dele kunnen we het beeld dat uit de literatuur naar voren komt in ons onderzoek bevestigen. Het blijkt dat de weglopers vaker dan de niet-weglopers aangeven het op school niet leuk te vinden. In mindere mate blijkt dat de weglopers - als het aan hen zou liggen - de school voortijdig zouden willen verlaten. De vraag of ze - indien het wettelijk was toegestaan - de school eerder zouden verlaten werd door hen vaker bevestigend beantwoord dan door de niet-weglopers. Als we naar de relaties met leerkrachten kijken zien we eveneens een bevestiging van eerdere onderzoeksresultaten. De weglopers kunnen - volgens hun eigen zeggen - niet zo goed opschieten met de leerkrachten en menen dat ze vaker met hen in conflict komen. Laatstgenoemde vraag is ook aan de groepsopvoeders gesteld. Ook zij vinden dat de weglopers vaker onenigheid hebben met leerkrachten dan de niet-weglopers. Een bekend beeld waar het gaat om de beoordeling van conflictgevoeligheid van de weglopers door de groepsopvoe-

ders. In alle gevallen beoordeelt de groepsopvoeder die hoger bij de weglopers dan bij de niet-weglopers. [14]

Op andere items bleken de verschillen tussen weglopers en niet-weglopers niet significant. Wel was uit de gemiddelden steeds af te leiden dat de weglopers minder positief scoorden op de items met betrekking tot houding ten aanzien van school dan de niet-weglopers

Tabel 8.3 Houding ten aanzien van school; vergelijking van de beide groepen (t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
- Voel je je echt 'thuis' op deze school?	1.47	93	-
- Vind je het leuk op deze school?	2.70	93	.01
- Als je niet wettelijk verplicht was naar school te gaan, zou je dan van school afgaan?	-1.84	93	.07
- Zit je vaak tegen je zin op school?	-1.07	93	-
- Vind je de lessen wel eens saai?	-.66	93	-
- Kun je in het algemeen goed opschieten met de leraren?	1.82	93	.07
- Heb je wel eens onenigheid met één of meerdere leraren?	-1.83	93	.07
- Vind je in het algemeen dat leraren begrip tonen voor de moeilijkheden en problemen van de leerlingen?	1.38	93	-
- Als leraren onrechtvaardig zijn, geven ze dat dan wel eens toe?	.18	93	-

We hebben twee vragen alleen aan de groepsopvoeders gesteld. In de eerste plaats vroegen we hen of de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - wel eens ruzie hebben met medeleerlingen, en vervolgens de weglopers en de niet-weglopers te kwalificeren als 'meer of minder moeilijke leerlingen'. Op beide antwoorden kregen we significante verschillen bij vergelijking. De groepsopvoeders menen dat de weglopers meer ruzie maken met medeleerlingen dan de niet-weglopers en - dit alles nog steeds in lijn met het voorafgaande beeld dat de groepsopvoeders blijken te hebben van de weglopers - kwalificeerden hen als moeilijker leerlingen. [15]

In het algemeen kan men stellen dat jongeren een bepaalde school of opleiding volgen met een min of meer duidelijk doel voor ogen. Men wil middels de opleiding zichzelf ontplooiën en een bepaalde maatschappelijke positie verwerven. Hiermee is niet gezegd dat dit voor iedereen in gelijke mate geldt. Meestal is de relatie tussen opleiding en/of school en latere maatschappelijke positie aanvankelijk nog erg vaag en impliciet. Pas in een later stadium wordt de relatie duidelijk en bewuster.

Voor sommige jongeren geldt dit alles echter niet. Hun motivatie om een opleiding te volgen is - eufemistisch uitgedrukt - niet erg groot. Ze kunnen daarbij als overweging hebben dat de opleiding niet bijdraagt aan hun latere maatschappelijk welslagen dan wel, meer algemeen, aansluit op hun aspiraties en wensen betreffende hun toekomst. Onder deze jongeren bevinden zich, blijkens onderzoek, veel weglopers. Ze scoren - zoals we gezien hebben - niet alleen laag qua schoolprestaties en hebben op dit punt geen hoge dunk van zichzelf, maar hebben wat schoolprestaties betreft ook geen al te hoog gespannen verwachtingen. Het feit dat ze tevreden zijn met hun lagere schoolprestaties illustreert dit bijvoorbeeld. Maar ook hun toekomstverwachtingen ten aanzien van hun later maatschappelijk slagen zijn niet hoog.

Deze lage toekomstverwachtingen kunnen ertoe leiden dat ze hun aspiraties niet erg hoog stellen. Op de relatie tussen aspiratieniveau en verwachtingsniveau hebben we reeds eerder gewezen in § 8.2. Ook in de literatuur wordt hier met name door Brennan et al. (1978) op gewezen.

In het algemeen streven mensen naar een zekere overeenstemming tussen aspiratie- en verwachtingsniveau. Bij een te grote discrepantie tussen beide tracht men één van de niveaus aan te passen aan het andere. Het meest eenvoudige is het in dit geval om het aspiratieniveau te laten dalen.

Deze redenering is in feite ontleend aan de dissonantietheorie van Festinger (1957). Hierin wordt gewezen op een algemene behoefte te grote discrepantie tussen de werkelijkheid en beleving te reduceren. Men tracht de spanningen die een dergelijke discrepantie oproept te reduceren door beleving en werkelijkheid op elkaar af te stemmen. Dat kan eenvoudig door de werkelijkheid anders (selectief) te gaan waarnemen, dus de beleving aan de werkelijkheid aan te passen. Weglopers zouden bijvoorbeeld volgens bovenstaand principe geconfronteerd worden met een zekere discrepantie tussen het zien van een succesvolle schoolopleiding als belangrijk middel voor later maatschappelijk welslagen en het gegeven dat ze het op school niet zo best doen (slechte schoolprestaties). Om deze discrepantie op te heffen kan vervolgens in hun beleving de school als minder belangrijk of zelfs irrelevant

gezien worden voor later maatschappelijk welslagen. Voorgaande resultaten zouden in dit licht gezien kunnen worden. De weglopers van ons onderzoek geven aan dat de school voor hen niet belangrijk is en dat ze deze zo spoedig mogelijk zouden willen verlaten.

Een andere weg die bewandeld kan worden om deze discrepantie te verkleinen is de toekomstverwachtingen omlaag te schroeven. Als de verwachtingen ten aanzien van de toekomst minder hoog gespannen zijn, zal men met slechte schoolprestaties minder problemen hebben.

In het kader van ons onderzoek hebben we ons - zoals hieronder zal blijken - wat de toekomstverwachtingen van de jongeren betreft gericht op twee factoren: meer specifiek op werk en werkgelegenheid en meer algemeen op de ontwikkelingen in de maatschappij. Bij de specifieke verwachtingen met betrekking tot werk en werkgelegenheid richten we ons zowel op het meer persoonlijke aspect hiervan (of men bijvoorbeeld zelf denkt werk te kunnen krijgen) en op het meer algemene aspect hiervan (of men bijvoorbeeld denkt dat het probleem van de werkloosheid is op te lossen). Bij de meer algemeen maatschappelijke toekomstverwachtingen is een aantal actuele maatschappelijke vraagstukken aangesneden op uiteenlopende gebieden, waaronder bijvoorbeeld de problematiek van milieuvervuiling en bewapening.

Eerder onderzoek (Angenent & Beke i.v.; Schuurmans & Delnooz 1983) wijst erop dat weglopers ook ten aanzien van deze algemene problematiek zich niet onder het meest optimistische deel van de jongeren scharen.

8.4.1. De vragenlijst

De vragen betreffende toekomstverwachtingen zijn ontleend aan eigen onderzoek (Angenent & Beke i.v.). In het kader van dit onderzoek zijn een aantal vragen omtrent toekomstverwachtingen gesteld aan ongeveer 2000 middelbare scholieren. Bekeken is in hoeverre er sprake is van een door ons veronderstelde structuur en of verschillende vergelijkingsgroepen hier onderling differentieerden. We verwijzen hiervoor naar reeds gepubliceerde deelonderzoeken. Voor dit onderzoek hebben we elf vragen met betrekking tot toekomstverwachtingen geselecteerd. Het zijn de vragen 8 tot en met 18 op de pagina's 30 t/m 32 van de vragenlijst voor jongeren.

De meest voorkomende antwoordmogelijkheden bij de vragen zijn 'zeer zeker', 'waarschijnlijk wel', 'waarschijnlijk niet' en 'zeer niet'. In een enkel geval is hiervan afgeweken. De beantwoording geschiedde door omcirkeling van het cijfer achter iedere antwoordmogelijkheid.

8.4.2. De structuur van de vragenlijst

Op de vragen is factoranalyse uitgevoerd (zie voor een volledig overzicht bijlage 8.1). Er werden twee factoren verondersteld [16]

De eerste factor zouden we het best kunnen omschrijven als 'toekomstverwachtingen ten aanzien van werk en werkgelegenheid'. De tweede factor wordt gerepresenteerd door de vragen die we hieronder vermelden. Achter elke vraag wordt de factorlading aangegeven alsmede of het antwoord 'ja' dan wel 'nee' verwijst naar de betreffende eigenschap.

Toekomstverwachtingen ten aanzien van werk en werkgelegenheid

9.	Denk je dat je later 'aan de slag komt' (werk krijgt)?	ja	.67
8.	Denk je dat deze opleiding je kans op werk vergroot?	ja	.65
11.	Denk je dat iedereen die echt wil werken wel passend werk kan vinden?	ja	.62
13.	Denk je dat het voor jongeren veel zin heeft na de opleiding te gaan solliciteren in verband met de hoge jeugdwerkloosheid?	ja	.62
10.	Denk je dat de kans op werk in de toekomst wel weer groter wordt?	ja	.57
12.	Denk je dat het probleem van de werkloosheid in Nederland ooit op te lossen is?	ja	.56

Toekomstverwachtingen ten aanzien van de samenleving in het algemeen*

17.	Heb je wel eens het gevoel dat het bergafwaarts gaat met onze samenleving?	nee	.71
18.	Denk je dat jouw kinderen (of de generatie na jou) het later beter zullen hebben dan jijzelf?	ja	.69
15.	Kun je je voorstellen dat mensen - vanwege het sombere toekomstbeeld - besluiten geen kinderen meer op deze wereld te zetten?	nee	.68
14.	Denk je dat de kans op een derde wereldoorlog toeneemt?	nee	.52
16.	Denk je dat we de problemen van het milieu (lucht- en watervervuiling, kernafval) in de komende jaren gemakkelijk in de hand kunnen houden?	ja	.43

*: De items 14, 15 en 17 zijn ten behoeve van de databewerking in de juiste richting gelegd.

8.4.3. Vergelijkend onderzoek

Op basis van de hierboven beschreven factoranalyse is de factorscore berekend voor iedere jongere. Vervolgens hebben we de verschillen getoetst (t-toets voor gepaarde waarneming) tussen de beide groepen. De resultaten worden in tabel 8.4 weergegeven.

Tabel 8.4 Toekomstverwachtingen, vergelijking van de groepen
(t-toets voor gepaarde waarneming)

	t	df	p
- toekomstverwachtingen ten aanzien van werk en werkgelegenheid	2.12	93	.05
- toekomstverwachtingen ten aanzien van de samenleving in het algemeen	2.16	93	.05

Het blijkt dat de weglopers verschillen van de niet-weglopers in de door ons verwachte richting. De weglopers zijn pessimistischer (minder optimistisch) gestemd over de mogelijk 'zelf aan de slag te komen' en over de mogelijkheden de (jeugd)werkloosheid ooit onder controle te krijgen. Dit resultaat zou kunnen passen binnen hetgeen we in het begin van paragraaf 8.4. aan de orde hebben gesteld. Wellicht is het zo dat de weglopers hun toekomstverwachtingen hieromtrent in overeenstemming brengen met hun huidige functioneren op school.

De door ons gevonden onderzoeksresultaten met betrekking tot deze toekomstverwachtingen komen goed overeen met een reeds eerder genoemd 'follow-up'-onderzoek onder vroegere weglopers (Olson et al. 1980). In dit onderzoek wordt onder andere aandacht besteed aan werk en werkgelegenheid. Het blijkt dat het merendeel van de weglopers twaalf jaar na hun weglööpervaringen geen of ongeschoold werk heeft. In het laatste geval wisselen de weglopers vaak van baan, hoofdzakelijk vanwege moeilijkheden met bazen of collega's. Interessant is dat de weglopers het werk als geestdodend, vermoeiend en onbelangrijk kwalificeren.

Ook op de andere toekomstfactor betreffende de samenleving als geheel zien we dat de weglopers pessimistischer zijn dan de niet-weglopers. De maatschappij en de zich daarin voordoende ontwikkelingen bezien ze met het nodige pessimisme.

De resultaten van ons onderzoek bevestigen - resumerend - dat de school voor de weglopers in de loop der tijd een minder centrale plaats gaat in-

nemen In de loop der tijd, gezien het feit dat de verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers pas in latere perioden nadrukkelijker worden Met andere woorden, er werden weinig tot geen verschillen geconstateerd als we de weglopers vergelijken met de niet-weglopers voor wat betreft hun lagere-schoolperiode Geen verschillen op het gebied van zittenblijven en de daarvoor aangevoerde redenen alsmede nauwelijks verschil voor wat betreft het spijbelgedrag in deze periode

Pas nadien zien we dat er verschillen ontstaan tussen de weglopers en de niet-weglopers De weglopers behalen slechtere schoolprestaties (zich manifesterend in een groter aantal onvoldoendes op hun laatste rapporten, meer doublures) en lijken zich in het verlengde daarvan niet bijster te interesseren voor het schoolgebeuren Dit uit zich onder andere in de wens de school zo snel mogelijk te verlaten (indien mogelijk) en een groter pessimisme voor wat betreft de kansen de school af te maken Aan dit laatste hechten ze overigens - naar eigen zeggen - niet al te veel belang Mogelijkerwijs zou deze samenhang verklaard kunnen worden door de genoemde dissonantie-theorie Volgens deze theorie trachten personen mogelijke discrepanties in hun beleven en de werkelijkheid te reduceren door de werkelijkheid anders (selectief) te gaan interpreteren In dit geval zouden zo de slechte schoolprestaties kunnen leiden tot het minder belangrijk vinden van de school Ze geven immers aan dat ze het minder leuk vinden op school, nogal eens onenigheid hebben met leraren en - zoals reeds gezegd - niet van zins zijn de school af te maken

Tot slot zien we dat de weglopers - en ook dat ligt in de lijn der verwachtingen - pessimistischer gestemd zijn ten aanzien van de mogelijkheden op toekomstig werk zowel voor henzelf als meer in het algemeen en pessimistischer zijn over de samenleving als geheel

9.1. INLEIDING

In de hoofdstukken 4 tot en met 8 hebben we ons beziggehouden met mogelijke samenhangen tussen een aantal relevant geachte variabelen enerzijds en weglopen anderzijds. Hierbij hebben we ons gericht op te constateren verschillen tussen weglopers en niet-weglopers. Op deze wijze kunnen we komen tot een beschrijving van die variabelen welke samenhangen met weglopen uit kinderbeschermingstehuizen. Op grond daarvan kan een profielschets van de wegloper worden gegeven.

In dit hoofdstuk ligt het in de bedoeling antwoord te geven op een meer specifieke onderzoeksvraag. We gaan hierbij uit van het sociale controlemodel zoals dat is besproken in hoofdstuk 2 (§ 2.3). Daarbij komen we tot een meer specifieke invulling van dit model. De relatie die de weglopers en de niet-weglopers onderhouden met de verschillende socialisatie-instituties binnen de interpersoonlijke component zijn onderwerp van onderzoek. Gekeken wordt hoe de weglopers en de niet-weglopers zich verhouden tot de verschillende socialisatie-instituties (gezin, leefgroep, leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en school).

9.2. EEN UITWERKING VAN DE SOCIALE CONTROLETHEORIE

Allereerst resumerend een korte uitwerking van de sociale controletheorie. De sociale controletheorie gaat uit van de veronderstelling dat eenieder tot deviant gedrag in staat is, maar dat de meesten hiervan worden weerhouden door bepaalde factoren (controles). De sociale controletheoretici stellen zich niet de vraag waarom iemand deviant gedrag vertoont, maar de vraag waarom niet iedereen deviant gedrag vertoont. De erachter liggende visie is dat ieder mens behoeften, wensen en aspiraties heeft die hij probeert te bevredigen. Of bij de wijze waarop deze bevrediging tot stand komt deviant gedrag tentoon gespreid wordt hangt af van wat men te winnen of verliezen heeft bij het respecteren van de normen van de samenleving. Met andere woorden: deviant gedrag treedt op wanneer de binding met de sa-

menleving zwak of verbroken is (Reiss 1951, Reckless, Dinitz & Kay 1957, Hirschi 1969, Nettler 1974, Junger-Tas 1985; Bruinsma, 1985).

De binding met de samenleving verloopt via twee processen, namelijk enerzijds het proces van directe externe controle (corrigeren van deviant gedrag), anderzijds het proces van belonen van conformerend gedrag (aan-trekkelijk maken van conformerend gedrag).

De sociale controletheoretici (met name Hirschi 1969) onderscheiden vier elementen in de binding van het individu aan de samenleving, namelijk gehechtheid, betrokkenheid, gebondenheid en overtuigingen. Met name het eerste element is belangrijk. Gehechtheid ('attachment') verwijst naar de gevoeligheid van een persoon voor de mening en het oordeel van andere personen. En de mate waarin iemand gevoelig is voor het oordeel van deze personen hangt nauw samen met de kwaliteit van de sociale relatie die hij met de ander onderhoudt. Met andere woorden: als iemand hechte banden heeft met belangrijke anderen ('significant others'), dan zal hij hun normen respecteren en overnemen. Ontbreken die banden dan is er ook niets dat hem aan de heersende normen bindt en wordt deviant gedrag waarschijnlijk (Junger-Tas 1985). Een kanttekening die hierbij gemaakt kan worden is dat men er in deze theorie van uit gaat dat deze belangrijke personen een conformerend normenstelsel dienen te hebben. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat gehechtheid bestaat met personen die op hun beurt ook niet aan de heersende normen hechten (Van Dijk 1985). Het element gehechtheid is dus primair relationeel bepaald.

Het tweede element (gebondenheid of 'commitment') houdt in dat een persoon door zijn gebondenheid met verschillende socialisatie-instituten veel te verliezen heeft met het vertonen van deviant gedrag. Dit element heeft een duidelijk rationele inslag. Men weegt als het ware de voor- en nadelen die er kleven aan het vertonen van deviant gedrag tegen elkaar af. Naarmate de gebondenheid aan allerlei socialisatie-instituten groter is zal men meer te verliezen hebben.

Het derde element (betrokkenheid of 'involvement') wordt gevormd door de feitelijke betrokkenheid bij de verschillende socialisatie-instituten. Hoe meer tijd, energie en aandacht men besteedt aan het functioneren in de verschillende socialisatie-instituten, des te minder tijd blijft er over om zich te verdiepen in deviant gedrag.

Tot slot gaat het vierde element (overtuigingen of 'beliefs') uit van de veronderstelling dat personen in staat zijn morele en sociale zaken te evalueren en daarover een standpunt in te nemen. Het ontbreken van dergelijke conformistische overtuigingen kan leiden tot deviant gedrag.

Fundamenteel in deze sociale controletheorie is dat motivatie tot het vertonen van deviant gedrag niet van wezenlijk belang is. Dat hangt nauw sa-

men met het geformuleerde uitgangspunt waarin in feite ieder mens in potentie tot deviant gedrag in staat is.

De nadruk binnen de sociale controletheorie ligt met name bij het eerste element. De drie laatstgenoemde elementen staan in directe wederzijdse beïnvloedbare relatie tot het eerste element (hechting).

Achterliggende gedachte bij deze theorie is dat een slechte persoonlijke hechting leidt tot een gebrekkige socialisatie. Een gebrekkige socialisatie op zijn beurt maakt de kans op deviant gedrag waarschijnlijker. Een goede persoonlijke hechting daarentegen leidt tot een adequate socialisatie. Daarbij worden externe normen en waarden langzamerhand geïnternaliseerd (persoonlijke socialisatie) en vormen als het ware een rem op deviant gedrag.

De sociale controletheorie kent verschillende socialisatie-instituten die bepalend zijn voor het wel of niet ontwikkelen van deze persoonlijke hechting. Afhankelijk van de instituten spelen bepaalde hierboven onderscheiden elementen een meer of minder belangrijke rol.

Zo worden de elementen gehechtheid en overtuigingen in belangrijke mate bepaald door de belangrijkste socialisatie-instituut, het gezin. Gebondenheid wordt volgens de sociale controletheorie hoofdzakelijk bepaald door de socialisatie-instituut school. Betrokkenheid hangt nauw samen met school, maar ook met leeftijdgenoten c.q. vriendenkring.

In ons onderzoek hebben we naast de drie hierboven genoemde socialisatie-instituten - zoals reeds aangegeven in § 2.3 - nog een vierde belangrijke socialisatie-instituut, namelijk de leefgroep. De jongeren van het onderzoek wonen niet meer thuis, maar zijn in een kinderbeschermingstehuis (in een leefgroep) geplaatst. De leefgroep vormt voor deze jongeren het primaire leefmilieu, vergelijkbaar met het gezin voor jongeren die thuis wonen. Het draagt dus ook bij tot de sociale controle. Voor de jongeren van ons onderzoek onderscheiden we dus vier socialisatie-instituten, namelijk gezin, leefgroep, leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en school.

9.3. DE SOCIALE CONTROLETHEORIE TOEPASBAAR OP HET WEGLOOP- VERSCHIJNSEL

In het kader van ons onderzoek hebben we zowel het begrip 'sociale controle' als het begrip 'deviantie' nader ingevuld. De sociale controle die door de verschillende socialisatie-instituten wordt uitgeoefend hangt nauw samen met de binding die - in ons geval - de jongeren ermee onderhouden. Bij een zwakke of negatieve binding zal de invloed op de jongere minder groot c.q.

minder effectief zijn dan bij een sterke of positieve binding. Deze binding die de jongeren met de verschillende socialisatie-instituten hebben meten we middels een aantal contactvariabelen. Het deviant gedrag waar we ons in dit onderzoek toe bepalen is weglopen. Met andere woorden: de effectiviteit van de sociale controle, uitgeoefend door de verschillende socialisatie-instituten, bepaalt de kans dat een jongere wel of niet wegloopt. Naarmate de uitgeoefende sociale controle sterker is, is de kans op weglopen minder waarschijnlijk. Is de uitgeoefende sociale controle zwak, dan zal de kans op weglopen groter zijn.

9.3.1. Selectie van de contactvariabelen

Zoals aangegeven zijn we geïnteresseerd in de binding die de jongeren van het onderzoek - de weglopers en de niet-weglopers - onderhouden met de verschillende socialisatie-instituten. De binding wordt gemeten middels een aantal contactvariabelen. Bij de selectie van de contactvariabelen ten aanzien van de contacten met de verschillende socialisatie-instituten (gezin, leefgroep, leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en school) hebben we ons gericht op die variabelen welke een indicatie geven over de verschillende aspecten van binding. Met name de gehechtheid, de betrokkenheid en de gebondenheid komen hierbij aan bod. Het vierde element (overtuiging) wordt indirect middels de voorgaande drie elementen gemeten. We hebben ons bepaald tot die variabelen die een indicatie geven over de frequentie van de contacten, de aard van de contacten en de waardering van de contacten. We bespreken de keuze kort in het hiernavolgende.

Eerst een opmerking over de rangschikking van de verschillende contactvariabelen over de betreffende socialisatie-instituten. De contacten met de leefgroep vallen uiteen in contactvariabelen betreffende de groepsopvoeders en contactvariabelen betreffende de leefgroepgenoten. Ofschoon de mogelijkheid bestaat dat laatstgenoemde groep deels overeen komt met leeftijdgenoten c.q. vriendenkring menen we dat het zinvol is een onderscheid te maken tussen beide groepen. Contacten met leeftijdgenoten c.q. vrienden bepalen zich dus tot contacten met jongeren die niet in de leefgroep verblijven.

Bij de uiteindelijke selectie van de contactvariabelen hebben we recht gedaan aan een zo breed mogelijk scala van aspecten betreffende contact. Zo worden variabelen opgenomen die een indicatie geven over de *frequentie* van contact (bijvoorbeeld de frequentie waarmee de jongeren naar huis gaan, de frequentie waarmee de ouders in het tehuis op bezoek komen, de hoeveelheid tijd die de jongere met zijn vrienden doorbrengt, de hoeveelheid tijd die de

jongere met de groepsopvoeders doorbrengt en de frequentie van contacten met leefgroepgenoten). Daarnaast hebben we variabelen opgenomen die duidelijkheid verschaffen omtrent de *waardering* van de contacten (bijvoorbeeld of men het prettig vindt om naar huis te gaan, of men het plezierig vindt om samen met andere jongeren uit de leefgroep iets te ondernemen, of men goede contacten heeft met groepsopvoeders en leefgroepgenoten, of men de school in het algemeen als prettig ervaart en of men meer in het bijzonder goed met leraren kan opschieten). Tot slot hebben we ook gekeken naar de *aard* van de contacten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om variabelen die een indicatie geven over de mogelijke discrepantie tussen de hoeveelheid contacten die men heeft en de hoeveelheid contacten die men zou willen hebben. Daarnaast betreft het hier variabelen die wijzen op conflicten aangaande deze contacten (conflicten over de frequentie van thuisbezoek, conflicten over het van school af willen) en conflicten in meer algemene zin (conflicten met leefgroepgenoten, conflicten met leerkrachten).

Op deze wijze worden voor de verschillende socialisatie-instituties (gebieden binnen de interpersoonlijke component) een aantal contactvariabelen geselecteerd. Voor de *leefgroep* zijn dat de vragen 21 en 24 op pagina 13 en de vraag 4 op pagina 14 betreffende contacten met groepsopvoeders. Voor de contacten met leefgroepgenoten selecteerden we de vragen 1, 7, 13, 22 en 23 op de pagina's 10 tot en met 13 en de vragen 32 tot en met 36 op pagina 20. Het totaal aantal geselecteerde contactvariabelen betreffende de leefgroep bedraagt dertien.

Voor het *gezin* hebben we vijf contactvariabelen, namelijk de vragen 29 tot en met 32 op pagina 6 en vraag 13 op pagina 7.

Voor de *leeftijdgenoten c.q. vriendenkring* selecteerden we tien variabelen. Dat zijn de vragen 3 op pagina 28, 3, 8, 9 tot en met 15 op de pagina's 10 en 11, vraag 2 op pagina 13 en tot slot vraag 11 op pagina 14.

Voor de *school* fungeren als contactvariabelen de vragen 19 tot en met 25 op pagina 33 en de vraag 25 op pagina 15. Dit zijn in het totaal acht variabelen.

Al deze vragen komen voor in de vragenlijst voor de jongeren. We hebben dus zesendertig contactvariabelen verdeeld over de vier te onderscheiden socialisatie-instituties.

Het gaat er nu om in hoeverre de contactvariabelen die de band bepalen met de verschillende socialisatie-instituties samenhangen met weglopen. Anders gezegd gaat het om de vraag in hoeverre de verschillen tussen de twee groepen jongeren (de weglopers en de niet-weglopers) tot uitdrukking komen in de contactvariabelen. Een geëigende techniek hiervoor is discriminantanalyse.

9.3.2. Discriminantanalyse over de (overblijvende) variabelen

Via discriminantanalyse is gestreefd naar een reductie van contactvariabelen [1]. Daartoe hanteren als selectiecriteria het significantieniveau van de univariate F-toets ($p < .05$) (zie bijlage 9.1). Op deze wijze reduceerden we de contactvariabelen tot vijf voor de leefgroep, twee voor de leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en vijf voor de school. Contactvariabelen betreffende het gezin werden in deze nieuwe analyse niet opgenomen omdat ze niet voldeden aan het gestelde selectiecriteria. De resultaten worden vermeld in tabel 9.2.

Tabel 9.1 Discriminantanalyse over de overblijvende contactvariabelen

	p	can. cor.	β
- meer of minder contact met leefgroepgenoten	.03	.29	.19
- goede contacten met leefgroepgenoten	.00	.49	.45
- plezierig iets te ondernemen met leefgroepgenoten	.02	.30	.23
- meer of minder contact met groepsopvoeders	.01	.37	.13
- goed contact met groepsopvoeders	.00	.47	.28
- blijven eten bij vrienden buiten het tehuis	.01	.33	.42
- conflicten over keuze vrienden	.00	.39	.51
- leuk op school	.01	.37	.23
- liever van school af willen	.05	.24	.18
- goede relatie met leraren	.05	.25	.08
- onenigheid met leraren	.05	.26	.13
- conflicten over van school af willen	.01	.34	.13

Daarna werd voor iedere socialisatie-institutie (in dit geval de leefgroep, de leeftijdgenoten c.q. de vriendenkring en de school) een gemiddelde Z-score berekend en werd discriminantanalyse gedaan om de relatieve gewichten te bepalen.

Tabel 9.2 Gestandaardiseerde discriminantgewichten voor de verschillende socialisatie-instituten

leeftijdsgroep	74
leeftijdsgenoten c.q. vriendenkring	62
school	27

Wilks Λ 78 / df = 3 / p = .00

De leeftijdsgroep blijkt het sterkst (voor ongeveer drievierde) bij te dragen tot het wel of niet-weglopen. De leeftijdsgenoten c.q. de vriendenkring voor ruim de helft en tot slot de school voor een kwart.

We hebben tot slot ook nog een classificerende discriminantanalyse gedaan. Daarbij wordt gekeken of de respondenten op grond van de discriminantcores in de juiste groep horen. In dit geval wordt dus gekeken of de jongeren uitgaande van hun score terecht bij de groep weglopers of de groep niet-weglopers worden gerangschikt. Ongeveer 70 % van de jongeren bleek terecht in of de groep weglopers of de groep niet-weglopers te zijn geplaatst op grond van hun scores [2].

9.3.3. Profiel van de jongerenpopulatie (de weglopers versus de niet-weglopers) naar overblijvende contactvariabelen

We hebben voor de drie overgebleven socialisatie-instituten vastgesteld in hoeverre de contacten van de weglopers als positief dan wel als negatief zijn te kwalificeren. Daarbij is het gemiddelde (Z-score) per socialisatie-instituut als dichotomiseringscriterium genomen. Een score onder het gemiddelde staat voor een negatieve band, een score boven het gemiddelde staat voor een positieve band. Op deze wijze kan aan iedere respondent per gebied een plus (+) of een min (-) worden toegekend. Vervolgens zijn voor de verschillende combinaties de aantallen weglopers vergeleken met de aantallen niet-weglopers. Het percentage weglopers kan dan opgevat worden als een kans op weglopen. De resultaten staan weergegeven in figuur 9.1. Het beeld dat naar voren komt bevestigt in grote lijnen hetgeen in 2.3 werd verondersteld.

Onder de jongeren die negatieve of zwakke banden onderhouden met zowel de leeftijdsgroep, de leeftijdsgenoten c.q. vriendenkring als de school blijken meer weglopers voor te komen dan niet-weglopers. Andersom blijkt dat bij de jongeren die met alle drie genoemde socialisatie-instituten een positieve of sterke band onderhouden meer niet-weglopers dan weglopers voor te komen.

Dit beeld zien we ook bij andere combinatiemogelijkheden optreden. Daar waar jongeren met twee van de drie te onderscheiden socialisatie-instituten een negatieve band hebben vinden we meer weglopers dan niet-weglopers, daar waar jongeren op twee van de drie te onderscheiden socialisatie-instituten een positieve band hebben zien we meer niet-weglopers dan weglopers.

Figuur 9.1 Profiel van de jongerenpopulatie (de weglopers versus de niet-weglopers) naar overblijvende contactvariabelen

leefgroep	Positieve of negatieve contacten*		Deviant gedrag		percentage weglopers
	vrienden kring	school	weglopers	niet-weg- lopers	
+	+	+	10	25	28
+	+	-	6	9	40
+	-	+	10	21	32
-	+	+	11	14	44
+	-	-	11	7	60
-	+	-	14	8	63
-	-	+	13	2	87
-	-	-	19	7	72

*: dichotomiseringscriterium is gemiddelde

Niet conform de sociale controletheorie is het gegeven dat de socialisatie-institutie gezin in dit profiel geen plaats heeft. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat we ons bij de contactvariabelen met betrekking tot het gezin hebben beperkt tot contacten die de jongeren met het gezin onderhouden op het moment dat ze in een kinderbeschermingstehuis wonen. Een andere mogelijkheid was geweest ons te richten op de contacten met het gezin zoals ze waren toen de jongeren nog thuis woonden. Aanwijzing dat deze contacten duidelijker hadden gediscrimineerd vinden we bijvoorbeeld in het opvoedingspatroon zoals dat vroeger thuis plaatsvond. De weglopers kwalificeren de opvoeding thuis als dominanter en koeler. Vooral de koelheid van de opvoeding wijst op afwijzing en verwaarlozing van de jongere. Verondersteld mag worden dat dit zich ook zou hebben gemanifesteerd in de frequentie van de contacten, de aard van de contacten en de waardering van de contacten. Uithuisplaatsing kan dergelijke verschillen tussen de weglopers en de niet-weglopers wel eens doen verminderen.

Een tweede kanttekening bij het hierboven geschetste profiel betreft de relatieve invloed van de verschillende socialisatie-instituties. Verondersteld mag worden dat de verschillende socialisatie-instituties onderling samenhangen. Met andere woorden: negatieve of zwakke banden met de leefgroep zullen bijvoorbeeld van invloed zijn op de banden die de jongeren onderhouden met school.

Tot slot zou een derde kanttekening kunnen worden gemaakt bij de groep weglopers die niet aan dit profiel voldoen. We zien bijvoorbeeld dat bij de jongeren die positieve of sterke banden onderhouden met alle drie de socialisatie-instituties - ondanks de duidelijk veel grotere groep niet-weglopers - ook een groep weglopers voorkomt. Interessant zou zijn deze groep weglopers nader te bestuderen en te bezien in hoeverre deze groep afwijkt van het hier geschetste profiel. We denken hierbij met name aan een groep weglopers waarbij het weglopen wellicht een veel incidenteler karakter heeft, iets dat zich zou kunnen manifesteren in de redenen waarom wordt weggelopen, of de frequentie waarin wordt weggelopen. Het ligt in de bedoeling dergelijke analyses onder andere op grond van resultaten voortvloeiend uit onderzoeksresultaten van het open interview verder uit te werken.

Desalniettemin blijkt de sociale controletheorie in grote lijnen toepasbaar op het wegloopverschijnsel. De weglopers blijken over het algemeen negatieve of zwakke banden te onderhouden met meerdere socialisatie-instituties.

10.1. INLEIDING

Het in dit boek gepresenteerde onderzoek betreft jongeren die in kinderbeschermingstehuizen wonen en die, om een of andere reden, hieruit besluiten weg te lopen.

Het onderzoek valt uiteen in drie onderdelen. Het eerste deel is een *inventariserend vooronderzoek*. Het inventariserend vooronderzoek is bedoeld om de omvang van het weglloopverschijnsel in kinderbeschermingstehuizen in Nederland vast te stellen (§ 1.5). Het tweede onderdeel betreft een *oriënterend vooronderzoek*. Bij een beperkte groep is een eerste versie van de vragenlijsten - zoals we die in het hoofdonderzoek gebruiken - uitgetest (§ 3.2). Vervolgens hebben we het eigenlijke *hoofdonderzoek* verricht. Daarbij hebben we aselekt een honderdtal weglopers getrokken uit de groep van weglopers die meededen aan het inventariserend vooronderzoek. Bij deze groep weglopers zijn honderd niet-weglopers gezocht. De niet-weglopers zijn gematcht met de weglopers op grond van een aantal criteria (leeftijd, geslacht en dergelijke). Bovendien hebben we bij ieder koppel - wegloper en niet-wegloper - een groepsopvoeder geselecteerd.

Aan deze groepen respondenten is een definitieve versie van de vragenlijsten voorgelegd. De vragenlijsten bevatten onderwerpen ingedeeld volgens het componentenmodel (§ 2.2). Dat wil zeggen dat er aandacht wordt besteed aan de persoonlijkheidscomponent en de interpersoonlijke component. Laatstgenoemde valt uiteen in vier gebieden, namelijk het gezin, de leefgroep, de leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en de school. De derde (maatschappelijke) component komt in dit onderzoek slechts indirect aan bod.

Binnen ieder gebied zijn een aantal onderwerpen aan de orde gesteld. In de eerste plaats onderwerpen die men als essentieel voor het betreffende gebied kan beschouwen en die ook in de literatuur omtrent wegllopen aan de orde komen (§ 2.4). Bij de keuze van deze onderwerpen zijn vooral onderzoeksresultaten over het weglloopverschijnsel leidraad geweest. Daarnaast is op grond van eigen veldoriëntatie in enkele gevallen nog een aantal onderwerpen toegevoegd. Dit resulteert in een vragenlijst voor jongeren (de weglopers en de niet-weglopers), en een (verkorte en deels afwijkende) vragenlijst voor de groepsopvoeders. De groepsopvoeders vullen steeds twee dezelfde vragenlijsten in, één over de wegloper en één over de

niet-wegloper. Voor een uitgebreide beschrijving van de vragenlijsten verwijzen we naar § 3.8.

Doelstelling van het onderzoek is in de eerste plaats te komen tot een beschrijving van de weglouppopulatie. Daartoe worden de verschillende groepen die in het onderzoek betrokken zijn onderling vergeleken op de in de vragenlijst voorkomende onderwerpen. Zo komen in de hoofdstukken 4 tot en met 8 achtereenvolgens onderwerpen aan de orde betreffende de persoonlijkheid, het gezin, de leefgroep, de leeftijdgenoten c.q. vriendenkring en de school.

Naast de beschrijving van de weglouppopulatie is binnen de interpersoonlijke component gezocht naar een theoretisch verklaringsmodel toegepast op het weglouppverschijnsel. Daarbij zijn we uitgegaan van het sociale controlemodel beschreven in § 2.3. De resultaten hiervan worden besproken in hoofdstuk 9.

10.2. SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN

Voor wat de *persoonlijkheid* van de wegloper betreft hebben we ons bepaald tot een vijftal persoonlijkheidseigenschappen. Deze zijn te classificeren als enerzijds persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde (neuroticisme en sociabiliteit), anderzijds de persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde (sensatiezoeken, impulsiviteit en zelfhandavingsagressie). Eerstgenoemde persoonlijkheidseigenschappen worden ook wel basiseigenschappen genoemd, terwijl laatstgenoemde eigenschappen meer oppervlakte-eigenschappen zijn.

De basisdimensies zijn als volgt te omschrijven. Neurotische mensen worden gekenmerkt door een nogal wisselend stemmingspatroon. Zonder duidelijk aanwijsbare reden zijn ze dan weer opgewekt, dan weer teneergeslagen. Ze piekeren veel en zijn gauw van hun stuk gebracht. Stabiele mensen daarentegen hebben een gelijkmatiger stemmingspatroon. Ze zien de zaken in reële proporties en wisselingen in hun stemmingspatronen hebben veelal een duidelijk aanwijsbare oorzaak (Angenent 1974). Sociabiliteit wordt gezien als een van de belangrijkste onderdelen van de persoonlijkheidseigenschap extravertie. Sociabiliteit heeft betrekking op de behoefte contact te leggen met anderen. Sociabele mensen verkeren graag in gezelschap, leggen gemakkelijk contacten met anderen en geven derhalve ook de voorkeur aan activiteiten waarbij ze met andere mensen in contact komen.

De weglopers blijken neurotischer dan de niet-weglopers. Dat betekent dat de weglopers vaker onderhevig zijn aan wisselende stemmingen, labieler

zijn. Ze piekeren meer en betrekken problemen en moeilijkheden sneller op zichzelf. Dit onderzoeksresultaat stemt overeen met hetgeen hierover in eerder onderzoek naar weglopers wordt geconstateerd. Neurotische reacties bij weglopers in vergelijking met niet-weglopers wordt genoemd in onderzoek van Schmidt en Berger (1958) en in onderzoek van Joost, Debuyst en Sepulchre-Cassiers (1970). Indirect wordt neuroticisme signaleerd in een gebrekkige ego-ontwikkeling en een lage zelfwaardering (Rosenheim 1940, Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964; Williams 1979; Shaffer & Catton 1984).

De weglopers van het onderzoek verschilden niet van de niet-weglopers op de persoonlijkheidseigenschap sociabiliteit.

Naast deze twee persoonlijkheidseigenschappen van de tweede orde hebben we ook een drietal persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde in het onderzoek betrokken. In de eerste plaats is dat de eigenschap impulsiviteit. Impulsieve mensen hebben de neiging op korte termijn aan hun behoefte te voldoen. Ze hebben een onvermogen hun behoefterespons uit te stellen (Plomin 1974). Dat betekent dat ze zich moeilijk kunnen beheersen en weinig geduld hebben. Nauw hiermee samen hangt - in de tweede plaats - de persoonlijkheidseigenschap sensatiezoeken. Naast een zekere inhoudelijke overeenkomst bestaat het verschil hoofdzakelijk daarin dat bij sensatiezoeken de nadruk ligt op de behoefte aan spanning, terwijl impulsiviteit meer betrekking heeft op controle van impulsen (Feij 1979). Sensatiezoekers hebben een zucht naar avontuur, een behoefte om spannende dingen te beleven. Ze nemen meer risico en schuwen nieuwe sensationele gebeurtenissen niet. In de derde plaats hebben we aandacht besteed aan de persoonlijkheidseigenschap zelfhandhavingsagressie. Agressie is een persoonlijkheidseigenschap die in vele onderzoeken als aparte eigenschap naar voren komt (Pawlik 1971). Zelfhandhavingsagressie is een specifieke vorm van agressie. Ze is meer gericht op zelfbehoud en verdediging van de belangen van de betreffende persoon (Glueck & Glueck 1950; Angenent 1974). Een persoon met een hoge graad van zelfhandhavingsagressie komt voor zichzelf op, laat zich niet in de hoek drukken en komt wanneer dat noodzakelijk is openlijk uit voor zijn meningen, ideeën en wensen. Ingeval dat nodig is wordt een zekere mate van agressie hierbij niet geschuwd. Echter deze agressie gaat bepaalde grenzen niet te buiten en dient een concreet doel (instrumentele agressie).

In het onderzoek konden we op geen van de drie persoonlijkheidseigenschappen van de eerste orde verschillen constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers. Dit gegeven is opmerkelijk, temeer daar in de literatuur over weglopers regelmatig wegllopen in verband wordt gebracht met impulsiviteit en sensatiezoeken (Leventhal 1964; Stierlin 1973). Een mogelijke verklaring voor de discrepantie van onze onderzoeksresultaten met die van

eerder onderzoek kan liggen in het feit dat bij deze onderzoeken voornamelijk bepaalde subgroepen weglopers waren betrokken. Met name de klinisch-psychologische publikaties maken gebruik van onderzoekspopulaties die niet als representatief beschouwd kunnen worden voor de gehele populatie weglopers. Zo betreft het vaak weglopers die (residentieel) behandeld worden. In dat geval behoeft de in deze onderzoeken gevonden samenhang tussen weglopen en bepaalde persoonlijkheidseigenschappen niet automatisch gevonden te worden bij de gehele groep weglopers versus de gehele groep niet-weglopers. Analyse van subgroepen weglopers kan hierover uitsluitsel geven. We verwijzen hiervoor naar komende publikaties.

Aanvullend is gevraagd aan de groepsopvoeders de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - te classificeren op een aantal gedragskenmerken. Hiervoor hebben we achttien gedragskenmerken geselecteerd. Ieder gedragskenmerk is geformuleerd als een dimensie. Voorbeelden hiervan zijn zeker - onzeker, betrouwbaar - onbetrouwbaar, agressief - niet agressief. De groepsopvoeders konden zowel de weglopers als de niet-weglopers ieder gedragskenmerk in meer of mindere mate toekennen. Het blijkt dat de groepsopvoeders de weglopers negatiever inschatten. Het heeft er derhalve de schijn van dat de groepsopvoeders over het geheel genomen een negatiever beeld hebben van de weglopers dan van de niet-weglopers. Hun mening is dat de weglopers onbescheidener, achterdochtiger, onbetrouwbaarder, on-evenwichtiger, onechter, agressiever, labieler, extravanter, ongevoeliger, minder volgzzaam, heerszuchtiger, impulsiever en onzekerder zijn. Bovendien zoeken de weglopers volgens de groepsopvoeders meer sensatie, en passen ze zich minder gemakkelijk aan.

Op grond van bovenstaande was het mogelijk te bekijken in hoeverre bij de jongeren gevonden persoonlijkheidseigenschappen samenhangen met concrete gedragingen zoals door de groepsopvoeders gepercipieerd. Het blijkt dat er over het algemeen een redelijk interpreteerbare samenhang bestaat tussen enerzijds de persoonlijkheidseigenschappen van de jongeren en anderzijds de daarmee samenhangende gedragingen zoals door de opvoeders gepercipieerd. De samenhang is groter voor de persoonlijkheidseigenschappen sensatiezoeken, impulsiviteit en zelfhandhavingsagressie dan voor de persoonlijkheidseigenschappen neuroticisme en sociabiliteit. Het feit dat de drie eerstgenoemde persoonlijkheidseigenschappen meer oppervlakte-eigenschappen zijn maakt dit plausibel.

Sociabele jongeren worden bijvoorbeeld door de groepsopvoeders gekarakteriseerd als onbescheiden, onbetrouwbaar en weinig geneigd zich te ver-

diepen in andermans problemen Ze worden met andere woorden als tamelijk oppervlakkig beschouwd

Jongeren die een hoge mate van zelfhandhavingsagressie hebben worden gezien als onbetrouwbaar en niet volgbaar Dergelijke samenhangen wijzen op het feit dat de groepsopvoeders jongeren vooral karakteriseren op dat gedrag dat - zo mogen we veronderstellen - door hen als lastig wordt ervaren

Naast de persoonlijkheidscomponent hebben we aandacht besteed aan de interpersoonlijke component Daarin onderscheiden we vier gebieden die we achtereenvolgens de revue zullen laten passeren

In de eerste plaats hebben we ons gericht op het *gezin*. Ofschoon de jongeren van ons onderzoek niet meer thuis wonen, blijft het gezin deel uitmaken van de persoonlijke levensgeschiedenis van de jongeren en de in het gezin opgedane ervaringen bepalen mede zijn verdere handelen De gezinsonderwerpen die aan de orde komen zijn op te delen in twee zwaartepunten structurele gezinsgegevens en gegevens die betrekking hebben op de onderlinge relaties binnen het gezin Om met dit laatste te beginnen allereerst hebben we gekeken naar de opvoeding zoals die vroeger thuis plaatsvond Daarbij zijn we uitgegaan van twee basisdimensies die blijkens onderzoek (Goldin 1969, Angenent 1974) binnen de opvoeding zijn te onderscheiden dominantie versus toegeeflijkheid en warmte versus koelheid Beide dimensies zijn als volgt te omschrijven Een warme opvoeding geeft relaties te zien waarin begrippen als aanvaarding en bescherming centraal staan Een koele opvoeding daarentegen kenmerkt zich door verwaarlozing en afwijzing Een dominante opvoeding of - als de tegenpool een toegeeflijke opvoeding - richt zich op het meer of minder aanwezig zijn van structurerende elementen in de opvoeding Bij een dominante opvoedingsstijl krijgt de jongere weinig ruimte, weinig eigen vrijheid, terwijl bij een toegeeflijke opvoeding de jongere meer vrijheid heeft zelf te beslissen of waar de opvoeder zelfs betrekkelijk onverschillig staat tegenover de handel en wandel van de jongere

In ons onderzoek blijkt dat de weglopers op beide dimensies verschillen van de niet-weglopers De weglopers kwalificeren de opvoeding vroeger thuis als kouder dan de niet-weglopers Daarnaast menen ze dat ze vroeger thuis ook dominanter zijn opgevoed De wegloper karakteriseert zijn ouders met andere woorden als opvoeders die zich afwijzend of ongeïnteresseerd ten opzichte van hem opstelden Daarnaast boden ze de wegloper weinig ruimte eigen beslissingen te nemen, weinig ruimte voor eigen keuzemogelijkheden

Deze onderzoeksresultaten stemmen overeen met vergelijkbare literatuur over (gezins)weglopers Het ontbreken van warmte - en daardoor het ontbreken van een bepaalde band - blijkt samen te hangen met weglopen van

jongeren uit gezinnen (Schmidt & Berger 1958, Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964, Vlaming 1972, Stierlin 1973, Homer 1973). Ook dominantie in de opvoeding is een factor die volgens sommige onderzoekers samenhangt met weglopen (Fuchs-Kamps 1952; Leventhal 1963; Parent 1979; Arulandam 1980, Angenent & Beke 1983b).

Bovenstaand opvoedingsklimaat dat bij de gezinnen van de weglopers wordt geconstateerd manifesteert zich ook in het strafbeleid. De weglopers zeggen frequenter te worden gestraft (met name worden ze meer geslagen en - in mindere mate - genegeerd). Voor wat dit laatste betreft wijzen we nogmaals op de koele opvoeding waarbij afwijzing (negeren) centraal staat. Ook deze onderzoeksresultaten komen overeen met eerdere onderzoeksbevindingen. Wolk en Brandon (1977), Linden (1979) en Wodarski en Ammons (1981) constateren dat weglopers in vergelijking met niet-weglopers vaker worden gestraft en hiermee samenhangend zich vaker afgewezen voelen. Concreter zijn de bevindingen van Lourie, Campiglia, James en DeWitt (1979) en Nilson (1981). Laatstgenoemde onderzoekster rapporteert dat een derde van de onderzochte groep weglopers aangeeft mishandeld en/of verwaarloosd te zijn. Lourie et al. (1979) komen zelfs tot percentages die tweemaal zo hoog liggen (65 % van de weglopers). Dit laatste aantal komt redelijk overeen met door weglopers gerapporteerde incidenten van mishandeling en/of verwaarlozing zoals gevonden door Farber, Kinast, McCoard en Falkner (1984). De vragen over de opvoeding en het strafbeleid hadden betrekking op de periode dat de jongeren nog thuis woonden. Daarnaast hebben we ook aandacht besteed aan de contacten die de jongeren met het gezin onderhouden op het moment dat ze in een kinderbeschermingstehuis wonen. Uithuisplaatsing betekent niet automatisch dat de contacten met het gezin zijn verbroken. In sommige gevallen kan zelfs het tegendeel gelden. Door uithuisplaatsing kan de band met thuis sterker worden of kan het verlangen naar contact met thuis toenemen.

Het blijkt dat er slechts in zeer geringe mate verschil is te constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers voor wat betreft hun contacten met thuis. Het blijkt dat beide groepen even vaak of even weinig naar huis gaan en dat de ouders even vaak of even weinig het tehuis bezoeken. Ook waarderen beide groepen het contact met thuis in gelijke mate. Als we kijken naar de contacten van de weglopers en de niet-weglopers met andere familieleden (ooms en tantes, grootouders, broers en zussen en dergelijke) zien we wel een verschil. De weglopers hebben minder contact met deze overige familieleden.

Het tweede zwaartepunt binnen het gezin betreft de structurele gezinskenmerken. In de literatuur over (gezins)weglopen wordt op een aantal ge-

zinskenmerken gewezen, gezinskenmerken die samenhangen met weglopen. Belangrijk en veel geconstateerd daarbij zijn gezins(on)volligheid op grond van echtscheiding (Jenkins 1971; Angenent & Beke 1983b) en het buitenshuis werken van de moeder.

In ons onderzoek hebben we naar een aantal gezinskenmerken gevraagd zoals gezinsgrootte, gezins(on)volligheid hetzij op grond van echtscheiding, hetzij op grond van overlijden, geboortenummer, aantal uithuisgeplaatste broers en/of zussen, leeftijden en (eventuele) beroepen van de ouders.

In ons onderzoek kunnen we alleen een verschil constateren voor wat betreft het buitenshuis werken van moeders. Moeders van de weglopers blijken vaker buitenshuis te werken dan moeders van de niet-weglopers.

Het tweede gebied binnen de interpersoonlijke component dat uitgebreid aan de orde is gesteld betreft de *leefgroep*. De leefgroep is voor de jongeren van ons onderzoek het primaire leefmilieu, op dezelfde wijze waarop het gezin dat is voor jongeren die thuis wonen.

Hierbij kunnen we vier zwaartepunten onderscheiden, te weten: de structuur van de leefgroep, opvoedingspatronen en strafbeleid binnen de leefgroep, conflicten binnen de leefgroep, en contactbehoefte en contactwaardering van jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - ten aanzien van de groepsopvoeders en de leefgroepgenoten. In de eerste plaats hebben we gekeken of er een samenhang bestaat tussen de structuur van het kinderbeschermingstehuis c.q. de leefgroep en weglopen. Een belangrijk aspect van de structuur betreft de open- of geslotenheid van deze structuur. De openheid respectievelijk de geslotenheid wordt afgeleid uit de contacten die de jongeren van ons onderzoek hebben met leeftijdgenoten. Daarbij zijn we geïnteresseerd in contacten met leeftijdgenoten binnen de leefgroep, contacten met leeftijdgenoten binnen het tehuis (maar buiten de leefgroep), en contacten met leeftijdgenoten buiten het tehuis. We hebben vragen over de openheid of geslotenheid gesteld aan de jongeren en aan de groepsopvoeders.

Het blijkt dat de weglopers de open- of geslotenheid van het tehuis c.q. de leefgroep niet anders beoordelen dan de niet-weglopers. Ook de groepsopvoeders constateren wat dit betreft geen verschil tussen beide groepen. Wel is het zo dat de groepsopvoeders over de hele linie - dus zowel voor de weglopers als voor de niet-weglopers - de contacten lager inschatten dan de jongeren zelf. De groepsopvoeders vinden het kinderbeschermingstehuis c.q. de leefgroep dus minder open (geslotener) dan de jongeren. We noemen dergelijke verschillen tussen de groepsopvoeders en alle jongeren een positie-

verschil. Met andere woorden: het verschil wordt bepaald door de verschillende posities die beide groepen innemen.

Daarnaast is als tweede zwaartepunt gekeken naar de opvoeding in de leefgroep en nauw hiermee samenhangend het strafbeleid. Bij de opvoeding gaan we wederom uit van de twee eerder genoemde basisdimensies warmte versus koelheid en dominantie versus toegeeflijkheid. Voor een omschrijving van de dimensies verwijzen we naar het onderwerp gezin.

De weglopers vinden dat ze dominanter worden opgevoed in de leefgroep dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders - die hierover eveneens hun mening geven - zijn het hiermee eens. Zij zeggen dat ze de weglopers dominanter opvoeden dan de niet-weglopers. Op de dimensie warmte verschillen beide groepen niet. De weglopers beoordelen de opvoeding in de leefgroep even koel (warm) als de niet-weglopers.

Daarnaast blijkt dat alle jongeren (zowel de weglopers als de niet-weglopers) de opvoeding gradueel anders beoordelen dan de groepsopvoeders dat doen (positieverschillen). De jongeren vinden de opvoeding in de leefgroep koeler en dominanter dan de groepsopvoeders zelf vinden.

Een vraag in het verlengde die we kunnen stellen is hoe de weglopers en de niet-weglopers de opvoeding in de leefgroep beoordelen in vergelijking met de opvoeding thuis. De weglopers ervaren in beide gevallen de opvoeding als betrekkelijk dominant. Met andere woorden: er zijn geen verschillen te constateren tussen de opvoeding vroeger thuis en de opvoeding in de leefgroep voor wat betreft het dominante karakter. Dat geldt niet voor de warmte in de opvoeding. De weglopers vinden de opvoeding vroeger thuis warmer (minder koud) dan de opvoeding in de leefgroep. Ook de niet-weglopers blijken de opvoeding thuis als warmer te ervaren dan de opvoeding in de leefgroep. Op dominantie wijken ze af van de weglopers. De niet-weglopers vinden dat ze vroeger thuis minder dominant (toegeeflijker) werden opgevoed dan nu in de leefgroep.

In aansluiting op de opvoeding in de leefgroep zijn we ook geïnteresseerd in het gevoerde strafbeleid in de leefgroep. De weglopers zeggen dat ze iets vaker door de groepsopvoeders worden gestraft dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders hebben hieromtrent een veel uitgesprokener mening. Zij zeggen dat ze de weglopers veel vaker straffen dan de niet-weglopers. Als we kijken naar de soorten straf die worden gegeven dan blijkt dat de weglopers bij wijze van straf vaker kamerarrest krijgen en vaker geslagen worden, en - in mindere mate - vaker genegeerd worden. De groepsopvoeders bevestigen dit voor wat betreft kamerarrest en negeren, en niet voor slaan. Daarnaast zeggen de groepsopvoeders bovendien dat ze de weglopers bij wijze van straf vaker huisarrest opleggen. Het feit dat voor wat betreft

huisarrest de weglopers dat zelf niet zo zien zou kunnen samenhangen met het slechts graduele verschil tussen huisarrest en kamerarrest. Met andere woorden de weglopers geven aan bij wijze van straf vaker kamerarrest te krijgen, terwijl de groepsopvoeders zeggen dat ze bij wijze van straf vaker huisarrest geven.

Het blijkt overigens dat zowel de weglopers als de niet-weglopers relatief tevreden zijn met het straff beleid in de leefgroep. Althans in vergelijking met het straff beleid vroeger thuis. Ze geven aan dat ze vroeger thuis vaker werden gestraft dan nu in de leefgroep. Dit beeld komt ook terug als we de frequenties waarin de verschillende soorten straf worden gegeven vergelijken voor wat betreft de situatie vroeger thuis en de situatie in de leefgroep.

Een andere vraag die we ons in dit verband kunnen stellen is in hoeverre het straff beleid door de weglopers en de niet-weglopers als rechtvaardig wordt gezien. Het blijkt dat de weglopers over het algemeen vinden dat ze door de groepsopvoeders minder rechtvaardig - voor zover door de door ons geformuleerde vragen gemeten - behandeld worden dan de niet-weglopers. Ze vinden de straffen die ze krijgen minder rechtvaardig; ze vinden dat ze vaker de schuld krijgen van dingen die ze niet hebben gedaan, ze niet gehoord worden ingeval van conflicten of het overtreden van regels, en dat de groepsopvoeders bij onterecht straffen dat minder toegeven. Al met al menen ze dat de groepsopvoeders minder rekening houden met hetgeen zij graag zouden willen.

Het derde zwaartepunt betreft meer specifieke en concrete momenten binnen de opvoedingsrelatie in de leefgroep. Het gaat hier vooral om de conflicten die zich binnen de opvoedingsrelatie in de leefgroep kunnen voordoen. Uit de literatuur blijkt dat de frequentie van conflicten vaak in direct verband genoemd wordt met weglopen, dat frequentie conflicten veelal als directe oorzaak (aanleiding) voor weglopen kunnen gelden (Shellow, Schamp, Liebow & Unger 1965, Van der Logt 1982). We hebben een lijst met onderwerpen waarover wel eens problemen kunnen zijn met groepsopvoeders globaal ingedeeld in vijf conflictgebieden. Deze conflictgebieden zijn onderwerpen betreffende omgang met derden, onderwerpen betreffende het functioneren in de leefgroep, onderwerpen betreffende de vrije-tijdsbesteding, onderwerpen betreffende school en onderwerpen betreffende omgang met leefgroepgenoten.

Als we de 29 onderwerpen bekijken welke betrekking hebben op conflicten tussen jongeren en groepsopvoeders dan zien we dat in alle gevallen de weglopers meer conflicten rapporteren dan de niet-weglopers. In twintig daarvan is er sprake van een duidelijk verschil. Dit beeld wordt bevestigd door de

groepsopvoeders. Ze geven aan dat ze op bijna alle onderwerpen vaker conflicten hebben met de weglopers dan met de niet-weglopers.

De groepsopvoeders schatten overigens over de hele linie (dus zowel ten aanzien van de weglopers als de niet-weglopers) de frequentie waarmee conflicten zich voordoen lager in dan de jongeren zelf. Dit geldt in sterkere mate bij de vergelijking van de groepsopvoeders en de niet-weglopers dan bij de vergelijking van de groepsopvoeders en de weglopers. Met andere woorden: de weglopers zijn het meer eens met de groepsopvoeders over de frequentie waarmee zich conflicten voordoen. Uit voorgaande kunnen we afleiden dat beide het erover eens zijn dat er veel conflicten zijn.

Ervan uitgaand dat de door ons onderscheiden conflictgebieden in enigermate representatief zijn voor de mogelijke conflicten tussen de groepsopvoeders en de jongeren, kan gesteld worden dat de weglopers conflictueuzer zijn dan de niet-weglopers. Dit geven de weglopers zelf aan en de groepsopvoeders zijn het hiermee eens.

Het vierde en laatste zwaartepunt betreffende de leefgroep gaat over leefgroepcontacten. Daarbij zijn we geïnteresseerd in zowel contacten met groepsopvoeders als contacten met leefgroepgenoten.

De weglopers blijken zowel voor hun contacten met de groepsopvoeders als voor hun contacten met leefgroepgenoten minder behoefte te hebben aan deze contacten. De groepsopvoeders bevestigen dit voor zover het de contacten met henzelf betreffen. Ze menen dus dat de weglopers minder behoefte hebben aan contact met hen dan de niet-weglopers.

Als we de uitspraken van de groepsopvoeders vergelijken met die van alle jongeren, zien we dat de groepsopvoeders over de hele linie de behoefte aan contact van de jongeren hoger inschatten dan de jongeren zelf doen. Naast een duidelijk verschil in contactbehoefte dat samenhangt met het wel of niet weglopen zien we dus tevens een verschil dat veroorzaakt wordt door de positie die de verschillende groepen - de groepsopvoeders en de jongeren - innemen. We zouden met andere woorden kunnen stellen dat de groepsopvoeders in het algemeen gesproken menen dat de jongeren veel behoefte hebben aan contact, of vanuit een andere invalshoek dat de jongeren minder behoefte hebben aan contact dan de groepsopvoeders wel veronderstellen.

Als we kijken naar de aard van de contacten zien we dat de resultaten goeddeels met bovenstaande in overeenstemming zijn. De weglopers zeggen dat de contacten die ze met de groepsopvoeders hebben minder goed zijn dan de niet-weglopers vinden. De groepsopvoeders bevestigen dit. Als we de groepsopvoeders vergelijken met de weglopers dan zien we geen verschillen optreden. Met andere woorden: beide partijen zijn het erover eens dat hun contactwaardering niet zo groot is. Vergelijken we de groepsopvoeders met

de niet-weglopers op dit punt dan zien we dat de groepsopvoeders denken dat de niet-weglopers het contact met hen minder waarderen dan de niet-weglopers zelf aangeven. De niet-weglopers zijn dus positiever over hun contacten met de groepsopvoeders dan de groepsopvoeders zelf veronderstellen.

De resultaten betreffende de aard van de contacten met leefgroepgenoten liggen in het verlengde van hetgeen hierboven wordt geconstateerd. De weglopers beoordelen de contacten met leefgroepgenoten als minder goed dan de niet-weglopers dat doen. De groepsopvoeders zijn het hiermee eens. De weglopers en de groepsopvoeders vinden dus beide dat de contacten van de weglopers met leefgroepgenoten minder goed (slechter) zijn.

Tot slot blijkt dat de groepsopvoeders in het geheel genomen de contacten van de jongeren met leefgroepgenoten als minder kwalificeren dan de jongeren zelf. Wederom is er sprake van een verschil dat en deels samenhangt met weglopen, en deels gezien kan worden als een positieverschil.

Het derde gebied binnen de interpersoonlijke component betreft de *leef-tijdgenoten c.q. de vriendenkring*. Binnen dit gebied onderscheiden we drie zwaartepunten. In de eerste plaats zijn we geïnteresseerd in wat algemene gegevens zoals het aantal jongeren dat men tot zijn echte vrienden rekent, de hoeveelheid tijd die men met hen doorbrengt, hoe lang men zijn beste vriend kent, enzovoort.

Het blijkt - in tegenstelling tot hetgeen we mochten verwachten op grond van literatuur over (gezins)weglopen (Weiss 1973, Beyer 1974, D'Angelo 1974, Philips 1976, Brennan et al. 1978) - dat de weglopers niet verschillen van de niet-weglopers voor wat betreft hun aantal echte vrienden dat deze jongeren zeggen te hebben. Opmerkelijk is wel dat van beiden groepen een derde aangeeft zes of meer echte vrienden te hebben. Het grote aantal echte vrienden dat deze jongeren zeggen te hebben kan mogelijk verklaard worden uit het feit dat ze sneller geneigd zijn bepaalde relaties als vriendschap te kwalificeren (Travers 1983).

Ook kunnen we geen verschillen constateren tussen de weglopers en de niet-weglopers voor de lengte van de periode dat ze hun beste vriend kennen.

De hoeveelheid tijd die de jongeren - de weglopers en de niet-weglopers - doorbrengen met hun vrienden ligt voor beide groepen ongeveer gelijk. Hetzelfde geldt voor de tijd die ze met de groepsopvoeders doorbrengen. Wel blijkt dat de weglopers meer tijd alleen doorbrengen, zich vaker alleen terugtrekken op hun eigen kamer, of zich op andere wijze afzonderen van de andere leefgroepgenoten en de groepsopvoeders. De groepsopvoeders vinden voor wat het aantal vrienden van de jongeren betreft dat de jongeren over-

drijven. Zowel voor de weglopers als de niet-weglopers noemen ze lagere aantallen échte vrienden dan de jongeren zelf noemen.

Aanvullend is aan de groepsopvoeders gevraagd of beide groepen - de weglopers en de niet-weglopers - gemakkelijk nieuwe vrienden maken. De groepsopvoeders menen dat beide groepen hierin niet verschillen. Wel menen ze dat de weglopers vaker conflicten hebben met hun vrienden. Een resultaat dat in lijn ligt met bijvoorbeeld het beeld dat groepsopvoeders hebben van de weglopers ten aanzien van leefgroepgenoten.

Het tweede zwaartepunt waaraan we aandacht hebben besteed is de wijze waarop de jongeren vriendschap invullen. Het blijkt dat de weglopers bij het begrip 'vriendschap' dezelfde associaties hebben als de niet-weglopers. Tenminste voor zover vervat in de door ons gestelde beweringen.

Het derde en laatste zwaartepunt betreft de mogelijke delinquentie van de vriendenkring. Het blijkt dat de vrienden van de weglopers zich in alle gevallen frequenter inlaten met de door ons onderzochte delicten dan de vrienden van de niet-weglopers. In drie gevallen is er sprake van een duidelijk verschil. De vrienden van de weglopers plegen vaker kleine diefstallen, hebben vaker ingebroken en gebruiken vaker soft drugs. In mindere mate maken ze zich vaker schuldig aan vandalisme en het gebruik van tripmiddelen.

Kort samenvattend kunen we stellen dat de weglopers niet veel verschillen voor wat betreft de vriendenkring die ze hebben van de niet-weglopers. Wel is duidelijk dat de vriendenkring van de weglopers delinquenter is dan die van de niet-weglopers.

Het laatste en vierde gebied binnen de interpersoonlijke component dat aan de orde wordt gesteld is de school. We hebben wederom drie zwaartepunten gekozen. In de eerste plaats staan we stil bij de schoolcarrière van de weglopers en de niet-weglopers. Vervolgens richten we ons op de houding ten aanzien van de *school*. In de derde plaats bekijken we de toekomstverwachtingen van de jongeren.

De schoolcarrière van weglopers wijkt - volgens de literatuur - in een aantal opzichten af van de schoolcarrière van niet-weglopers. Weglopers verlaten in een eerder stadium de school (Shellow et al. 1967; Goldmeier & Dean 1973; Brennan et al. 1978; Angenent & Beke 1983b). In het verlengde hiervan hebben weglopers ook meer problemen op school. Weglopers spijbelen vaker, worden vaker van school gestuurd en krijgen in het algemeen vaker straf (Philips 1976; Brennan et al. 1978).

Voor wat betreft de schoolwisselingen zien we met name in de periode ná de lagere school duidelijke verschillen tussen de door ons onderzochte weglopers en de niet-weglopers. Alhoewel van beide groepen slechts een gering percentage zich tot één school beperkt zien we dat de weglopers in vergelijking met de niet-weglopers meerdere schoolwisselingen hebben gehad. In lijn hiermee behalen de weglopers slechtere schoolprestaties (meer onvoldoendes), blijven ze vaker zitten en spijbelen ze veelvuldiger. Ook op de vraag of de jongeren denken de school af te maken verschillen de weglopers van de niet-weglopers. De weglopers achten dat minder waarschijnlijk dan de niet-weglopers. De groepsopvoeders die hiernaar ook gevraagd is beaamen dit. Daarenboven zijn de verwachtingen van de groepsopvoeders voor alle jongeren voor wat betreft de waarschijnlijkheid dat ze de school afmaken geringer.

Tenslotte blijkt dan ook dat de weglopers de school reeds vaker de rug hebben toegekeerd

Een tweede onderwerp binnen het gebied school gaat over de houding ten aanzien van de school in het algemeen en de houding ten aanzien van de leerkrachten in het bijzonder. Het beeld dat in de literatuur naar voren komt duidt erop dat (gezins)weglopers het - naar verhouding - op school niet erg naar hun zin hebben. Ze bevinden zich in de periferie van het schoolgebeuren, waarbij opvalt dat de relaties met leerkrachten te wensen overlaten (Howell, Emmons & Frank 1973, Goldmeier & Dean 1973, Bassis 1973; Brennan et al 1978).

Dit beeld wordt door onze onderzoeksresultaten gesteund. Het blijkt dat de weglopers het minder vaak leuk vinden op school, en in mindere mate dat ze als het aan hen zou liggen de school voortijdig zouden verlaten. Ook zeggen de weglopers dat ze niet zo goed kunnen opschieten met de leerkrachten en vaker conflicten met hen hebben. Dit laatste wordt bevestigd door de groepsopvoeders. Zij vinden dat de weglopers vaker onenigheid hebben met de leerkrachten, maar ook met medeleerlingen. Kortom, ze kwalificeren de weglopers als moeilijkere leerlingen dan de niet-weglopers.

Het laatste zwaartepunt betreft de toekomstverwachtingen van de jongeren. In het kader van ons onderzoek richten we ons op twee aspecten, namelijk toekomstverwachtingen ten aanzien van werk en werkgelegenheid en, meer algemeen, toekomstverwachtingen ten aanzien van de ontwikkelingen in de samenleving. Bij de specifieke verwachtingen met betrekking tot werk en werkgelegenheid richten we ons zowel op het meer persoonlijke aspect hiervan (of men bijvoorbeeld denkt zelf werk te krijgen) en op het meer algemene aspect hiervan (of men bijvoorbeeld denkt dat het probleem

van de hoge (jeugd)werkloosheid is op te lossen). Bij de meer algemeen maatschappelijke toekomstverwachtingen is een aantal actuele maatschappelijke vraagstukken aangesneden op uiteenlopend gebied, waaronder bijvoorbeeld de problematiek van milieuvervuiling en bewapening. Eerder onderzoek (Schuurmans & Delnooz 1983; Angenent & Beke i.v.) wijst uit dat (gezins)weglopers zich niet onder de meest optimistische jongeren scharen.

De weglopers blijken te verschillen met de niet-weglopers in de verwachte richting. De weglopers zijn pessimistischer (minder optimistisch) ten aanzien van werk en werkgelegenheid en ten aanzien van de ontwikkelingen in de samenleving als geheel.

10.3. KORTE KARAKTERISTIEK VAN DE WEGLOPER UIT KINDERBESCHERMINGSTEHUIZEN

Resumerend kunnen we de wegloper uit kinderbeschermingstehuizen als volgt karakteriseren.

De wegloper is neurotisch. Dat wil zeggen dat hij vaker onderhevig is aan wisselende stemmingspatronen, die zonder aanwijsbare reden op en neer kunnen gaan. Hij is sensitief, gauw in de war en piekert veel. Daarenboven betreft hij moeilijkheden en problemen erg snel op zichzelf.

Het beeld dat de wegloper heeft van het gezin waarin hij vroeger woonde is niet positief. De opvoeding is koel en dominant. De koelheid in de opvoeding leidt tot relaties waarbinnen begrippen als verwaarlozing en afwijzing centraal staan. De ervaren koelheid in de opvoeding hangt wellicht ook samen met het feit dat de moeders van de weglopers vaker buitenshuis werken. Het structurerende karakter in de relatie opvoeder-jongere wordt sterk benadrukt en men laat de jongere weinig ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en het nemen van eigen beslissingen. In samenhang met - specifiek - de dominantie in de opvoeding blijkt dat de wegloper toen hij vroeger nog thuis woonde vaker werd gestraft, waarbij met name bij wijze van straf wordt geslagen en - zij het minder uitgesproken - genegeerd.

Ook in de leefgroep zien we dat de relaties tussen de wegloper en de groepsopvoeders te wensen overlaten. De wegloper vindt de opvoeding in de leefgroep nog koeler dan die vroeger thuis was. Verder kwalificeert hij de opvoeding in de leefgroep als dominant. Wat dat betreft ziet hij weinig ver-

schil tussen de opvoedingsstijl vroeger thuis en die in de leefgroep nu. In lijn hiermee is de wegloper van mening dat hij vaak gestraft wordt, in de vorm van kamerarrest, slaan en negeren. Als we dit laatste overigens vergelijken met het strafbeleid vroeger thuis dan komen ze er in de leefgroep beter van af. Vroeger thuis werd er meer gestraft

Dat neemt niet weg dat de wegloper de groepsopvoeders over het geheel gesproken als onrechtvaardig kwalificeert. Hij vindt dat hij vaker straf krijgt voor dingen die hij niet heeft gedaan, en hij wordt ingeval van conflicten of overtreding van regels minder gehoord.

De wegloper rapporteert over een veelheid van zaken conflicten met de groepsopvoeders. Deze conflicten betreffen allerhande zaken met betrekking tot omgang met derden, het functioneren in de leefgroep, de vrije-tijdsbesteding, de omgang met leefgroepgenoten en de school.

Al met al zal het weinig verwondering wekken dat de wegloper minder behoefte heeft aan contacten met de groepsopvoeders en deze contacten ook minder waardeert. De minder goede relaties van de weglopers beperken zich niet alleen tot de groepsopvoeders. Ook met de leefgroepgenoten ligt de wegloper vaker overhoop. We zien dat eveneens weerspiegeld in het feit dat de wegloper de contacten met leefgroepgenoten als minder goed kwalificeert en ook minder behoefte heeft aan deze contacten

Voor wat betreft leeftijdgenoten en vriendenkring blijkt dat de wegloper meer tijd alleen doorbrengt, hij zich vaker afzondert van anderen. Een gegeven dat in overeenstemming is met het feit dat hij minder behoefte heeft aan contact met zowel groepsopvoeders als met leefgroepgenoten

De vriendenkring van de wegloper maakt zich verder vaker schuldig aan deviant gedrag. Dat wil zeggen dat de vrienden van de wegloper vaker kleine diefstallen plegen, inbreken, soft drugs gebruiken en in mindere mate tripmiddelen gebruiken en zich schuldig maken aan vandalisme

Tot slot neemt de school voor de wegloper in de loop der tijd een steeds minder centrale plaats in. De wegloper behaalt slechte schoolprestaties (zich manifesterend in een groot aantal onvoldoendes en meer dubblures) en hij lijkt zich, in het verlengde hiervan, niet bijster te interesseren voor het schoolgebeuren. Dit uit zich onder andere in het spijbelgedrag en meer algemeen in de wens (indien mogelijk) de school zo snel mogelijk te verlaten en een groter pessimisme voor wat betreft de kansen om de school af te maken. Aan dit laatste hechten ze overigens - naar eigen zeggen - niet al te veel belang. De wegloper vindt het niet prettig om naar school te gaan en hij heeft nogal eens onenigheid met leerkrachten

Tot slot zien we dat de wegloper - en ook dat ligt in de lijn der verwachtingen - pessimistisch is ten aanzien van de mogelijkheden op toekomstig werk zowel voor hemzelf als meer in het algemeen en pessimistisch is over de ontwikkelingen in de samenleving als geheel.

Als we de groepsopvoeders naar hun mening vragen over de wegloper dan sluit dat beeld goed aan bij het voorgaande. De groepsopvoeder kwalificeert het gedrag van de wegloper over de hele linie overwegend negatief. Zo beoordeelt hij de wegloper als onbescheiden, achterdochtig, ongevoelig, niet volgzaam, heerszuchtig, impulsief, onzeker, onbetrouwbaar, onevenwichtig, onecht, agressief, labiel en extravert. Bovendien zoekt de wegloper volgens de groepsopvoeder sensatie en past hij zich minder gemakkelijk aan.

Dat de wegloper aangeeft dat hij in de leefgroep dominant wordt opgevoed wordt door de groepsopvoeders volmondig beaamd. In het verlengde hiervan zeggen de groepsopvoeders dat ze de wegloper vaak straffen en dit in de vorm van kamer- en huisarrest en negeren

Nauw hiermee samenhangend ervaart de groepsopvoeder op een breed scala van onderwerpen vaak conflicten te hebben met de wegloper. Hij beaamt hierbij de door de wegloper zelf aangegeven conflicten over tal van zaken, maar gooit er nog eens een schepje bovenop; voegt, met andere woorden, hiernaast nog meer conflictonderwerpen toe. Ook schat hij de frequentie van conflicten over de hele linie hoger. De conflicten betreffen allerhande zaken met betrekking tot omgang met derden, vrije-tijdsbesteding, het functioneren in de leefgroep en de school

Ook zet hij kanttekeningen bij de omgang van de wegloper met leefgroepgenoten. Hij signaleert veel conflicten, ruzies, problemen en dergelijke.

In het verlengde hiervan kwalificeert hij de wegloper als een marginaal figuur in de leefgroep. Opmerkelijk is dat de wegloper zelf ten aanzien van zijn omgang met leefgroepgenoten een wat positiever beeld schetst.

De wegloper heeft volgens de groepsopvoeder minder behoefte aan contact met hem, en minder behoefte aan contact met leefgroepgenoten. Bovendien meent hij dat de wegloper deze contacten ook minder waardeert. Hierdoor wordt het bovenstaande beeld, waarin de wegloper als een marginaal figuur wordt gekwalificeerd, bevestigd.

Over de vriendenkring van de wegloper doet de groepsopvoeder geen opmerkelijke uitspraken. Althans in het licht van het beeld zoals dat zich hier ontvouwt. Hij meent dat de wegloper vaker conflicten heeft met vrienden; een resultaat dat in lijn ligt met de manier waarop de groepsopvoeder de relaties tussen de wegloper en leefgroepgenoten omschrijft.

Ook over de plaats in het schoolgebeuren van de wegloper heeft de groepsopvoeder geen rooskleurig beeld. De groepsopvoeder geeft de weglo-

per weinig kans de school af te maken. Ook de relaties die de wegloper op school heeft wordt door de groepsopvoeder als negatief gekwalificeerd. De wegloper maakt meer ruzie met medeleerlingen en wordt, samenvattend, door de groepsopvoeder getypeerd als een moeilijke leerling.

10.4. CONCLUSIES

Bovenstaande resultaten schetsen een tamelijk eenduidig beeld van de jongeren die weglopen uit kinderbeschermingstehuizen. Het blijkt dat deze jongeren over het algemeen al een bepaalde voorgeschiedenis hebben. Reeds het gezin van herkomst toont een aantal specifieke kenmerken die wellicht in belangrijke mate bepalend zijn voor hun verdere handel en wandel. De gezinnen waaruit de weglopers komen hebben een dominante en koele opvoedingsstructuur. Het dominante karakter van de opvoeding heeft tot gevolg dat de wegloper weinig vrijheid heeft en weinig ruimte om eigen beslissingen te nemen. Het ontwikkelen van een eigen identiteit en persoonlijkheid kan hierdoor worden belemmerd. Lage zelfwaardering en een gebrekkige ego-ontwikkeling kunnen hiervan het gevolg zijn. Het koele karakter van de opvoeding - c.q. het ontbreken van een warme band - geeft de jongere niet de benodigde veiligheid en zou kunnen samenhangen met een gebrekkige hechtingscapaciteit (onveilig gehecht zijn).

Als de wegloper vervolgens uit huis wordt geplaatst en in een kinderbeschermingstehuis terecht komt zet deze tendens zich voort. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat de structuur van een kinderbeschermingstehuis niet de optimale mogelijkheid biedt een dergelijk proces te keren. Wij wijzen bijvoorbeeld op de discontinuïteit in (opvoedings)relaties. De opvoedingsrelatie in de leefgroep is van veel tijdelijker aard dan de opvoedingsrelatie in het gezin. Ze wordt op een bepaald moment tamelijk abrupt aangegaan en vaak niet minder abrupt afgebroken. Dit kan gebeuren als de jongere wordt overgeplaatst of weer thuisgeplaatst, maar evenzo doordat de groepsopvoeder van positie veranderd.

Discontinuiteit is ook een kenmerk van de leefgroep. De samenstelling is aan meer of minder frequente wisselingen onderhevig. Jongeren worden overgeplaatst of weer thuisgeplaatst en andere nemen hun plaats in. Bovendien is er ook discontinuïteit in de relaties van alledag. Men heeft te maken met meerdere groepsopvoeders (meerdere opvoedingsrelaties) die onderling nogal kunnen verschillen. Kortom, het kinderbeschermingstehuis is in een aantal opzichten onvoldoende ingericht c.q. toegerust juist deze weglopers,

bij wie sprake is van een gebrekkige relationele vorming, adequaat op te vangen.

In dit licht behoeft het geen verwondering te wekken dat de wegloper ook in de leefgroep nogal wat problemen ondervindt, of beter gezegd nogal wat problemen oproept. Hij ervaart de opvoeding even dominant en nog koeler dan de opvoeding vroeger thuis. Hij heeft veel - en over allerlei zaken - conflicten met de groepsopvoeders. Dit blijkt onder andere uit het feit dat hij veel gestraft wordt en wat niet minder belangrijk is hij het gevoel heeft door de groepsopvoeders onrechtvaardig behandeld te worden. Met nadruk willen we hier wijzen op het procesmatige aspect van dit geheel. Het is niet zo dat de wegloper - in een tehuis geplaatst - per definitie geconfronteerd wordt met een dominante en koude opvoedingsstructuur waarin veel gestraft wordt. Veeleer kunnen deze gegevens begrepen worden als een wisselwerking tussen de weglopers en de groepsopvoeders. De jongere heeft door zijn vroegere gezinservaringen, niet geleerd op positieve wijze relaties aan te gaan. Zijn gedrag in de leefgroep is hetzelfde aangeleerde gedrag uit de vroegere gezinssituatie. De wegloper heeft geleerd op zichzelf te zijn.

De groepsopvoeders vervolgens werken in een setting die minder optimaal is om een dergelijk relatiepatroon te doorbreken. De grote groepen en de reeds genoemde discontinuïteit nodigen eerder uit tot een structurerend en regulerend klimaat. Dat kan bij jongeren als reactie verzet oproepen of als reactie dat ze zich schikken naar de regels. Weglopers, zo lijkt het, komen in verzet. De veelheid aan conflicten en de gevoelens van onrechtvaardig behandeld worden getuigen hiervan. Aan de basis van dit verzet liggen de gebrekkige relationele vaardigheden. Aan beide zijden zien we dus een aantal punten die belemmerend werken op het vormen van goede relaties, die het doorbreken van een negatief relatiepatroon dat de weglopers op grond van vroegere gezinservaringen hebben opgebouwd, moeilijk, zo niet onmogelijk maakt. In deze context laten de uitspraken van de groepsopvoeders zich plaatsen. De weglopers worden door hen gekwalificeerd als conflictueus en moeilijk. Zowel in de omgang met henzelf als in de omgang met anderen. Het gedrag van de weglopers - we hebben dat reeds aangegeven - wordt in overwegend negatieve termen beschreven. De groepsopvoeders benadrukken vanuit deze redenering het structurerende en regulerende aspect in de opvoeding. Dit op zijn beurt bevestigt de weglopers in hun beeldvorming en beleving van de situatie. De afstand wordt verder vergroot, de relaties zijn overwegend van negatieve aard. Er is weinig behoefte aan contact met de groepsopvoeders en in het verlengde hiervan ook weinig waardering voor deze contacten.

Het zal geen verwondering wekken dat ook op andere gebieden de weglopers een nogal marginale positie innemen. In de omgang met leeftijdgenoten

in het algemeen en duidelijker in de omgang met leefgroepgenoten zien we dat er minder behoefte is aan contact en ook minder waardering is voor dat contact. Ook wordt vaker melding gemaakt van conflicten. Dit gebrek aan contact uit zich ook in het feit dat de weglopers meer tijd alleen doorbrengen. Specifiek ten aanzien van vrienden zien we deze tendens - zij het in mindere mate - eveneens. Opvallend is bijvoorbeeld dat de vriendenkring van de jongeren zich sterk kenmerkt door zijn delinquente aard. Ook hier kunnen we veronderstellen dat - ofschoon de weglopers niet minder of weinig vrienden hebben - deze contacten een meer negatief karakter of negatieve invloed hebben.

Ook deze relaties met zijn vrienden levert een bron van problemen op binnen de leefgroep. De groepsopvoeders wijzen op de conflicten die weglopers hebben met vrienden, en meer algemeen ook met leefgroepgenoten. Ook conflicten met de groepsopvoeders over vrije-tijdsbesteding en omgang met derden wijst erop dat de invloed van de leeftijdgenoten c.q. vriendenkring doorwerkt in de relatie tussen de wegloper en de groepsopvoeders en dus in de wijze waarop ze met elkaar omgaan. We zien in feite dat de groepsopvoeders ook de omgang van de wegloper met zijn leeftijdgenoten c.q. vrienden diskwalificeren.

Tot slot blijkt de wegloper ook op school zeer marginaal te functioneren. Zijn houding ten aanzien van school is overwegend van negatieve aard. De jongeren doen het slecht op school (slechte schoolprestaties, veel doublures) en ze hebben ten aanzien van hun schoolprestaties niet al te hoge verwachtingen. Ze vinden het niet prettig om naar school te gaan, ze kunnen niet zo goed opschieten met hun leerkrachten en hebben vaak conflicten met hen. Ze geven er kortom de voorkeur aan de school zo snel mogelijk de rug toe te keren. Opvallend is ook het grote aantal schoolwisselingen, een gegeven dat het vormen van een hechte band met school niet al te zeer bevordert. Ook van school - zo blijkt - wordt veelvuldig weggelopen. Dit in bovengenoemde zin (voortijdig de school verlaten), en meer concreet in het spijbelgedrag. Spijbelen komt veelvuldig voor onder weglopers en kan als zodanig opgevat worden als een krachtige indicator voor weglopen uit kinderbeschermingstehuizen (en uit gezinnen).

Dat de weglopers ook op school als randfiguren kunnen worden gekwalificeerd behoeft geen verwondering te wekken. De vroegere gezinssituatie is wellicht niet optimaal geweest om een positieve houding ten aanzien van school te bevorderen. Toch lijken de gegevens er op te wijzen dat zeker op wat latere leeftijd door de weglopers nadrukkelijker een randpositie op school wordt ingenomen. Naarmate de weglopers ouder worden lijkt de school steeds minder belangrijk te worden. Dat valt af te leiden uit het feit dat vooral de periode na de lagere school voor de weglopers slechter verloopt. Deels zijn

de oorzaken hiervoor te vinden in de vroegere gezinssituatie, maar deels zijn de oorzaken ook in de ontwikkelingen daarna te traceren. Uithuisplaatsing en plaatsing in de leefgroep zorgen bijvoorbeeld voor extra schoolwisselingen. Ook uitspraken van de groepsopvoeders dat ze het onwaarschijnlijk achten dat de weglopers (maar ook - zij het in mindere mate - de niet-weglopers) de school afmaken wijst op een minder optimistisch en positieve houding c q. verwachting ten aanzien van school. Deels zal hier wederom sprake zijn van de reeds eerder genoemde wisselwerking tussen de weglopers en de groepsopvoeders. Daardoor wordt als het ware - net zoals dat in de leefgroep gebeurt - de houding van de wegloper op school alleen maar minder positief.

Al met al is het te schetsen beeld - zoals gezegd - tamelijk eenduidig. De wegloper is te karakteriseren als een randfiguur. De relaties die hij onderhoudt met de verschillende sociale settings (gezin, leefgroep, leeftijdgenoten c q. vriendenkring en school) zijn overwegend negatief van aard. Er lijkt sprake te zijn van een onderlinge wisselwerking. Met andere woorden: de positie die de wegloper binnen de verschillende sociale settings inneemt is globaal gesproken dezelfde en de daarbij opgedane ervaringen versterken, beïnvloeden elkaar.

Beperken we ons tot de contacten die de weglopers met de verschillende sociale settings hebben dan zien we dit beeld goeddeels ondersteund. Onder de jongeren die negatieve banden hebben met de leefgroep, de leeftijdgenoten c q. vrienden en de school bevinden zich meer weglopers dan niet-weglopers. De weglopers hebben dus vaak een negatieve of zwakke band met de verschillende sociale settings. We verwijzen in dit verband naar hoofdstuk 9, waarin het sociale controlemodel wordt besproken. Wat in dit model niet tot uiting komt is de negatieve relaties c q. banden met het gezin. Mogelijke redenen hiervoor is dat de geselecteerde contactvariabelen betrekking hebben op de contacten die de weglopers met het gezin onderhouden op het moment dat ze in de leefgroep verblijven en niet de contacten met het gezin die ze hadden toen ze vroeger nog thuis woonden. Hun perceptie van de opvoedingsstijl (met name de koele opvoeding) doen vermoeden dat ook deze relaties c q. banden als zwak of negatief waren te kwalificeren.

10.5. NABESPREKING

Het in dit boek beschreven onderzoek geeft antwoord op een veelheid van vragen. Evenzovele vragen evenwel moeten nog beantwoord worden. Zo is

het nog mogelijk binnen de populatie weglopers subpopulaties te gaan onderscheiden. Het ligt in de bedoeling hieraan in de vorm van enkele artikelen aandacht te besteden. Nauw hiermee samenhangend toch een enkele opmerking. Het door ons in dit boek beschreven profiel van de weglopers is een algemene schets waarbij de weglouppopulatie als homogene groep wordt opgevat. Centraal lijkt dan het feit dat de wegloper valt te karakteriseren als een randfiguur. Dit is dan ook een kwalificatie die voor de grootste groep weglopers geldt. Het lijkt erop dat de wegloper al vroeger in het gezin is afgewezen, een weinig hechte band met zijn ouders heeft ontwikkeld (koelheid en dominantie in de opvoeding). Ook op school zien we de wegloper steeds in de periferie functioneren. Eenmaal uit huis geplaatst en in een kinderbeschermingstehuis wonend neemt hij wederom die positie in. De wegloper is een randfiguur geworden, en - zo blijkt - is een randfiguur gebleven. De implicaties hiervan kunnen verregaand zijn. Het is aan te nemen dat na het bereiken van de volwassenheid de wegloper zich in de periferie van de verschillende sociale settings, waarin hij verkeert, zal blijven ophouden. Een veronderstelling die wordt gesteund door bijvoorbeeld follow-up onderzoek onder vroegere weglopers (Olson, Liebow, Mannino & Shore 1980). Zowel in het prive-leven (chtscheidingen, woonplaatsveranderingen en dergelijke) als in hun werk (werkloosheid, wisseling van banen, problemen met werkgevers en collega's en dergelijke) blijken weglopers goede relationele vaardigheden - ook op latere leeftijd - te ontberen. Een proces dat zich - naarmate het zich langer voordoet - vermoedelijk steeds moeilijker laat doorbreken.

Daarmee komen we bijna automatisch op de mogelijkheden die er zijn om zo snel en adequaat mogelijk hulp te verlenen wanneer men met weglopers wordt geconfronteerd. Daarbij zien we dat er globaal twee vormen van hulpverlening zijn die direct met weglopers te maken krijgen. In de eerste plaats de externe hulpverlening zoals daar zijn de traditionele en alternatieve ambulante hulpverlening en in de tweede plaats de residentiele hulpverlening (met name de hulpverlening die plaatsvindt als de wegloper eenmaal in een kinderbeschermingstehuis is geplaatst).

Om met dit laatste te beginnen. Bij het weglopen uit kinderbeschermingstehuizen is er veelal sprake van jongeren die zich in de periferie van het leefgroepgebeuren ophouden, en die daarnaast ook marginaal functioneren op school en in de vriendenkring. De hulpverlening zal er op gericht moeten zijn de jongeren sterker te betrekken in de verschillende sociale settings. In feite dient men zich erop te richten de negatieve relatievorming te doorbreken. Daarbij zal de groepsopvoeder zich bewust moeten zijn van de krachten die er werken in de relatie die hij met de wegloper heeft. Deze krachten zijn erop gericht juist een verwijdering te bewerkstelligen. In deze

zin is er sprake van een 'self-fulfilling prophecy', de jongere stelt zich zodanig op dat de groepsopvoeder restrictiever, regulerender gaat optreden, hetgeen vervolgens de jongere er weer toe brengt nog sterker in verzet te komen. Veelal resulteert dit in een diskwalificatie van de wegloper en soms ook tot overplaatsing. Daarmee bevestigt men in feite de problemen die er spelen. Wederom wordt een relatie verbroken.

In plaats daarvan dient de groepsopvoeder juist de relatie tussen hem en de wegloper te versterken, de wegloper niet de mogelijkheid te bieden de relatie af te breken.

Daarnaast moet er ook aandacht besteed worden aan de positie die de wegloper op school en in zijn vriendenkring inneemt. Met name het functioneren op school zou sterker begeleid moeten worden. Afgezien van de beperktere toekomstmogelijkheden ten gevolge van een voortijdig verlaten van de school is het daar vertoonde gedrag van de wegloper grotendeels vergelijkbaar met zijn gedrag in de leefgroep. Pogingen om op beide fronten het proces te keren biedt meer mogelijkheden dan zich te beperken tot de positie van de wegloper in de leefgroep. Hetzelfde geldt voor de positie die de wegloper in de vriendenkring inneemt.

Daarnaast een enkele opmerking over de rol van de externe hulpverlening. Het blijkt dat de hulpverlening aan weggelopen minderjarigen en dus ook aan weglopers uit kinderbeschermingstehuizen grotendeels in handen is van de alternatieve hulpverleningsinstellingen. Hieronder verstaan we Jongeren Advies Centra (JAC's), weglouphuizen, crisisinterventiehuis en jongerenopvangcentra. In de loop der jaren heeft deze alternatieve hulpverlening zich geprofileerd als een laagdrempelige voorziening waar weggelopen minderjarigen gemakkelijk binnenlopen. De vraag is nu welke strategieën deze hulpverleners moeten volgen bij hun hulpverlening aan weggelopen minderjarigen. De hulpverlening van deze instellingen laat zich het best expliciteren aan de hand van de geformuleerde uitgangspunten (Bakers & Braat 1979, Tien jaar JAC Amsterdam 1980; O Z O 1980, Ruiter 1981, Van de Bergh & Beereboom 1984). Een centraal uitgangspunt is dat men zich moet richten op cliënten die in de samenleving tot de zwakkeren behoren. Het maatschappelijk referentiekader speelt hierbij een belangrijke rol (politiseren bijvoorbeeld). Ingeval van hulpverlening aan weglopers is dat de jongere. Immers de samenleving en meer specifiek bijvoorbeeld de wetgeving kent jongeren nauwelijks rechten, en wel plichten toe, terwijl het ouderlijk gezag (of ingeval van uithuisplaatsing de kinderbescherming) in ruime mate bemeten is. De hulpverlener verklaart zich derhalve solidair met de wegloper. Dat betekent aan de ene kant een (onvoorwaardelijke) keuze voor de

jongere en aan de andere kant daarmee onlosmakelijk verbonden een keuze tegen de opvoeders

Nauw samenhangend met een dergelijk uitgangspunt is het overwegend individuele karakter van de hulpverlening. Men richt zich op de jongere die is weggelopen en zijn problemen. Zo er al opvoeders betrokken worden in het hulpverleningsproces, dan wordt de keuze eerder bepaald door de (toevallige) wens van de jongere, dan door een zorgvuldig afgewogen hulpverleningsstrategie. Een dergelijk uitgangspunt kan ertoe leiden dat de hulpverlener aan de leiband van de wegloper loopt.

Het zijn juist de verschillende processen die tot weggelopen leiden welke leidraad zouden moeten zijn voor de te kiezen hulpverleningsstrategie. En daarbij is het mogelijk dat men in bepaalde gevallen de zijde van de opvoeder moet kiezen. En juist ingeval van weggelopen uit kinderbeschermingstehuizen zien we de mogelijke negatieve effecten van een dergelijke hulpverleningsstrategie. De jongeren die weggelopen uit kinderbeschermingstehuizen zullen over het algemeen bij deze hulpverleningsinstellingen aankloppen met een aantal klachten over het tehuis waaruit ze zijn weggelopen. Hun negatieve relatie met de groepsopvoeder zal ertoe leiden dat ze de wens te kennen geven elders te willen wonen. Indien men bij de hulpverlening deze wensen van de wegloper als uitgangspunt neemt, is de kans op een mislukking niet denkbeeldig. Immers - vanuit de in dit boek beschreven visie - zal een oplossing erop gericht moeten zijn de relaties juist te verbeteren.

Van hieruit kan er voor gepleit worden jongeren die weggelopen uit kinderbeschermingstehuizen niet al te snel aan de invloed van de leefgroep en van de groepsopvoeders te onttrekken door ze elders onder te brengen, maar hen eerder te steunen - in nauwe samenwerking met de groepsopvoeders - nieuwe en hechtere relaties aan te gaan.

Uit bovenstaande kunnen we concluderen dat de hulpverlening die wordt gegeven door de residentiele settings (groepsopvoeders) en de alternatieve hulpverleningsinstellingen zich moet bezinnen op de werkelijke oorzaken en ontstaansgronden van het wegliepverschijnsel uit kinderbeschermingstehuizen. Allereerst moet er sprake zijn van een systeemgerichte benadering, terwijl globaal gesproken de hulpverlening in eerste instantie moet streven naar een herstel van de relaties. Ingeval men aan dit laatste voorbij gaat is de hulpverlening gedoemd te mislukken en helpt de jongere slechts verder van (te)huis.

INTRODUCTION

The book under review is a study about adolescents who live in child welfare homes and who decide for one reason or another to run away.

The research was divided into three parts. The first part, a *preliminary study*, attempted to determine the extent of the runaway phenomenon in child welfare homes in the Netherlands. The second part was a *pilot study*. Before the final part of the research was carried out the first versions of the questionnaires were tested with a limited group of respondents. In the *final study* a randomly selected group of one hundred runaways was drawn from the group of runaways investigated in the preliminary study. A group of one hundred non-runaways was selected and these individuals were matched with the runaways, on the basis of a number of criteria (age, sex, etc.). For each of the formed couples - runaway and non-runaway - a groupworker was selected.

The respondents filled out a final version of each of the questionnaires, which contained a number of topics ordered by a descriptive model (the 'componentenmodel'). Within this model distinction was made between the personality component and the interpersonal component. The interpersonal component is comprised of four institutions, the family, the group (the residents of the child welfare home), the peer-group and the school. A third (societal) component will only be indirectly treated in this study.

For each institution a number of topics were selected. These were primarily topics which are regarded as essential and which are mentioned in the literature about runaways. Other topics based on our own field orientation were added, resulting in a questionnaire for adolescents (runaways and non-runaways), and a (shorter and partly different) questionnaire for groupworkers. Each of the groupworkers filled out two similar questionnaires, one for the runaway and one for the matched non-runaway.

The *purpose* of the research was in essence to describe the runaway population. To this end the various groups were compared on the topics in the questionnaires. In Chapters 4 - 8 the results are described for the personality and for the interpersonal sphere, i.e. the family, the group, the peer-group and the school.

Besides an interpretative description of the runaway population in the context of the interpersonal component, a theoretical explanation model was

applied to the runaway phenomenon, and tested. This model was based on the social control theory, described in Chapter 9.

SUMMARY OF THE RESULTS

In analyzing the *personality* of the runaway, five personality characteristics were selected and classified into two groups, personality characteristics of the second order (neuroticism and sociability) and personality characteristics of the first order (sensation seeking, impulsiveness and self assertion aggression). The first characteristics can be seen as elementary characteristics, while the second are more superficial. Each personality characteristic was measured by means of ten items, derived from already existing scales (Glueck & Glueck 1950, Taylor 1953, Zuckerman, Kolin, Price & Zoob 1964, Angenent 1974, Eysenck, Cattell, Guilford, Buss & Plomin, 1974, Feij 1979, Angenent 1980).

A factor analysis and matched pairs t-tests revealed a difference between runaways and non-runaways on the personality characteristic 'neuroticism'. The runaways were more neurotic than the non-runaways. This result is also found in the literature concerning running away (Schmidt & Berger 1958; Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964, Joost, Debuyst & Sepulchre-Cassiers 1970, Williams 1979, Shaffer & Catton 1984).

The groupworkers were asked to classify the adolescents - the runaways and the non-runaways - on a number of behaviour characteristics, mainly selected from the so-called social distance scale (Defares & Van der Werff 1966, Van der Ploeg & Defares 1971, Van der Ploeg 1973). The eighteen behaviour characteristics were arranged as polarities and scored on a seven point scale. The groupworkers judged the runaways to be different from the non-runaways on thirteen behaviour characteristics. They scored the runaways more toward the negative pole for twelve of these characteristics (the thirteenth behaviour characteristic 'extroversion - introversion' was value-free). Thus groupworkers judged the runaways more negatively than they judged the non-runaways. Their opinion was that the runaways were less modest, more suspicious, less reliable, less well balanced, less honest, more aggressive, more extrovert, less sensitive, less obedient, more ambitious, more impulsive and more insecure than non-runaways. The runaways were - according to the group workers - more sensation seeking and less willing to adapt.

There would seem to be a meaningful relationship between the personality characteristics of the adolescents and the more concrete behaviour observed by the groupworkers. This relationship is clearer for the personality characteristics of the first order, than for the personality characteristics of the second order, probably due to the fact that the personality characteristics of the first order are more superficial.

An interesting result is that the relationship between personality characteristics and concrete behaviour is, for the most part, limited to the more negative behaviour. Sociability for example, is related to lack of modesty, unreliability and lack of interest in the problems of others. Self assertion aggression goes with behaviour such as unreliability and disobedience.

The second component, the interpersonal component, includes four institutions which will be discussed below.

First, the *family*. Despite the fact that the adolescents in our investigation lived in child welfare homes, the family remains an influential institution. The topics investigated were classified into two main categories. structural family data and data referring to the relationships within the family. Initial attention is to the latter the upbringing of these adolescents when they were living at home. Although bringing up children is a complicated matter with many facets, two basic dimensions have been established via empirical research: "warmth" versus "coldness" in family relationships, and dominance versus permissiveness. Angenent (1986) speaks of "elementary dimensions" in upbringing. Warmth relates to the horizontal distance between parents and children. This can also be referred to as emotional distance. The question is to what extent there is a warm and caring environment that offers the child safety and security. In the case of a warm upbringing a good parent-child relationship exists in which there is mutual involvement, trust and acceptance. The members of the family show understanding for each other, are open with each other and mutually supportive.

The parents show active interest in their children and help them in various ways. In contrast to a warm upbringing, in a cold upbringing the parents are indifferent or negative, and in some cases even hostile to their children. They do not take their children into consideration often and do not spend a lot of time and energy on them.

Dominance relates to vertical distance between parents and children. It includes the extent to which parents direct their children, instil ideas in them, lay down rules and make demands. In the case of an upbringing characterized by dominance, the parents impose their authority and their ideas on their children. They meddle with the children's affairs and usually demand strict obedience of them. The children may be rather overshadowed and

hampered in developing their potential. This can be harmful to the child's sense of selfhood because he is not allowed enough room to function as an individual and is forced by the parents in a particular direction.

The opposite of dominated upbringing is a permissive upbringing in which children are allowed a great amount of freedom, there are few rules, and they are not strictly enforced.

Both dimensions were measured by ten items. After factor analysis and matched pairs t-tests, a difference was found between runaways and non-runaways on both dimensions. The runaways qualified the home upbringing as colder than the non-runaways and similarly their upbringing as more dominated. These results match results mentioned in the literature about runaways. The lack of warmth - and because of that the lack of a certain bond - is related to running away (Schmidt & Berger 1958, Robey, Rosenwald, Snell & Lee 1964, Vlaming 1972, Stierlin 1973, Homer 1973). Dominance together with running away, is found in several other investigations (Fuchs-Kamps 1952, Leventhal 1963, Parent 1979, Arulandam 1980, Angenent & Beke 1983b). Closely related to dominance in the upbringing in particular, was the frequency of punishment. The climate of the upbringing was also reflected in the punishment. The runaways were more frequently punished (they were beaten up more often and - in to a lesser extent - ignored). These results confirm those found in previous research. Wolk and Brandon (1977), Linden (1979) and Wodarski and Ammons (1981) found that runaways compared with non-runaways were often punished and consequently felt themselves more rejected (keep in account the previous findings regarding the ignoring as a form of punishment). The findings of Lourie, Campiglia, James and DeWitt (1979) and Nilson (1981) are more concrete. Nilson reports that one third of the runaways of her investigation claimed that they were assaulted and/or neglected. Lourie et al (1979) finds percentages twice as high. This last result confirms the findings of Farber, Kinast, McCoard and Falkner (1984).

As already mentioned, the adolescents in our investigation no longer live at home. They were living in child welfare homes, which does not however mean that contact with the family was completely broken. Family contact was measured by the frequency of contact, the appreciation of these contacts and a possible difference between desires regarding these contacts and their reality. There was only a slight difference between the two groups concerning family contacts at the time the runaways had less contact with other family members (grandparents, uncles and aunts, etc.) than the non-runaways. There was also a slight - not significant - difference between the runaways and the non-runaways in the frequency of parents visits to them in the child welfare homes.

No difference was found with regard to the appreciation of these family contacts.

The second main point within the family concerns the structural family data, such as family size, family (in)completeness because of divorce or the death of one or the other parent, the birth order, number of siblings who have also been placed in a child welfare home, ages and occupations (if employed) of the parents. In the literature several family situations mentioned in connection with running away, in particular family incompleteness because of divorce and mothers being employed outside the house (Jenkins 1971, Angenent & Beke 1983b).

The only difference shown in our investigation is that the mothers of the runaways are more often employed outside the house

The second institution within the interpersonal component is the *group* (others living in the child welfare home). Four main points were dealt with, namely the structure of the group, upbringing and punishment within the group, conflicts within the group and the need and appreciation of contact with both groupworkers and with groupmembers

An important element of the structure of the child welfare home is the extent to which these structures are 'open' or 'closed', this being measured on three levels: the openness of the child welfare home (external), the openness within the child welfare home (i.e. between the groups), and the openness within the group (between the individual adolescents). Openness relates to the contacts these adolescents have with their peers, outside the child welfare home, but also outside the group, and within the group. Every level is measured by five items, to be answered both by the adolescents and groupworkers.

A factor analysis and matched pairs t-tests, showed no difference between the runaways and the non-runaways. The groupworkers also saw no difference between the runaways and the non-runaways regarding the openness or closedness of the child welfare home. The groupworkers differed from both the runaways and the non-runaways in their view of the openness of the child welfare homes. They considered the child welfare home e.g. the group less open (more closed) than the adolescents. This is called a position difference.

The second main point is the upbringing, in which the same dimensions (warmth and dominance) were measured. In this case the groupworkers also gave their opinion. The runaways qualified the upbringing in the group as

more dominated than the non-runaways; an opinion that is supported by the groupworkers who say that they are more domineering with the runaways.

Thus all the adolescents (the runaways as well as the non-runaways) viewed the upbringing differently from the groupworkers (position differences). The adolescents viewed the upbringing as being colder and of themselves being more dominated than the groupworkers did.

It was also possible to test the differences between the upbringing by the parents earlier at home, and the present upbringing in the group. The runaways viewed the upbringing as dominating in both cases. There was a significant difference on the warmth factor. The runaways viewed the upbringing at home warmer (less cold) than the upbringing in the group.

The non-runaways also viewed the upbringing in the group as colder. They differed from the runaways in that they viewed the upbringing at home as more permissive (less dominant).

With regard to punishment in the group, the same questions were used as for punishment in the family. The groupworkers also answered these questions.

The runaways indicated that they are punished more often than the non-runaways. The difference in frequency of punishment is confirmed by the answers of the groupworkers who indicated that they punished the runaways more often (by means of house-arrest and ignoring them). The runaways also claimed that the groupworkers beat them more often.

A comparison of the punishment received earlier at home and the punishment in the group, shows that both groups - the runaways and the non-runaways - are relatively happy with the amount of punishment in the group. The punishment received at home was more frequent. Closely related to punishment is whether or not the groups think of the punishment as justified. The runaways found the groupworkers less just than the non-runaways. They viewed their punishment as less just, believed that they were more often blamed for something they didn't do and that the groupworkers didn't admit mistakes in punishment and that they were unable to make a case when they violate the rules. In general they saw the groupworker as paying less attention to their wishes.

The third main point is the more concrete and specific moment within the relationships in the group. Conflicts are an important issue. In the literature there is a clear relationship between the frequency of conflicts and running away; conflicts are often a direct cause (reason) for running away (Shellow, Schamp, Liebow & Unger 1965; Van der Logt 1982). Topics on which the groupworkers and adolescents were questioned were derived from the investigations of Scheffer, Woldringh and Knäpen (1977) and the selection was ex-

tended with topics from the investigations of Angenent (1976) with particular bearing on the situation in child welfare homes. For purposes of analysis, these topics are arranged in broader categories. Factor analysis was thus indicated (Angenent & Beke 1985).

The conflict areas were delineated in terms of behaviour within the group, the way spare time is spent, school and relationships with groupmembers. For all the twenty nine topics, the runaways reported more conflicts than the non-runaways. In twenty there was a significant difference. The groupworkers were even more explicit with regard to the number of conflicts, for twenty five topics they indicated more conflicts with the runaways than with the non-runaways.

Thus in total, the groupworkers reported fewer conflicts than the adolescents (position difference).

Considering the selected topics as representative, the runaways can be regarded as more conflict-minded than the non-runaways. The groupworkers agreed with this.

The fourth and last main point concerns the contacts the runaways and non-runaways have with other groupmembers as well as with groupworkers. The runaways have less need for these contacts than the non-runaways, a result that is supported by the groupworkers. They think that the runaways don't need much contact with them. Furthermore there is a difference due to the position of both groups (the groupworkers and the adolescents). The former estimates the need for contact higher than the adolescents themselves. Thus there is a difference in need for contact that is connected to running away and also a difference in need for contact that is caused by the position of both groups (the groupworkers and the adolescents). The conclusion that the groupworkers in general, think that the adolescents have a higher need for contact, or from a different angle, that the adolescents have less need for contact, seems therefore justified.

The results regarding the appreciation of these contacts are in line with the findings presented above. The runaways evaluated their contacts with the groupworkers as not very good, and the groupworkers in turn agreed on this issue, thus both groups qualify the contacts as bad. The non-runaways differed from the groupworkers in that they more accurately judged these contacts than the groupworkers themselves. The same can be said of the contacts with groupmembers. The runaways viewed these contacts as being worse than the non-runaways. Here again the groupworkers agreed.

Finally there was a difference between all the adolescents and the groupworkers regarding the appreciation of the contacts, in so far as the latter group viewed the contacts as worse than the former. Again difference is

partly connected to running away and partly connected to a difference of position.

The third institution within the interpersonal component, the *peer-group*, was looked at from three angles. First, attention was paid to some general data such as the number of close friends, the amount of time spent with friends, the duration of friendships, etc. No difference was found - in spite of expectations based on the literature (Weiss 1973, Beyer 1974, D'Angelo 1974, Philips 1976, Brennan et al 1978) - between the runaways and the non-runaways as to the number of close friends they had. One third of both groups (the runaways and the non-runaways) claimed to have more than six close friends. This high number of close friends can possibly be explained by the fact that these adolescents sooner describe a relation as friendship (Travers 1983). Thus relationships that are normally regarded as acquaintances, can be considered by these adolescents to be close friends.

No difference was found in the length of time both groups had known their best friend. The amount of time the adolescents - the runaways and the non-runaways - spent with their friends was for both groups, approximately equal. The same could be said of the amount of time they spent with the groupworkers. The runaways differed from the non-runaways in the amount of time they spent on their own. The runaways spent more time on their own, withdrew more often into their own room, or kept a distance from the other groupmembers and the groupworkers.

The groupworkers believed both the runaways and the non-runaways to have exaggerated the number of so-called close friends.

The groupworkers were also asked if both groups - the runaways and the non-runaways - made new friends easily and if they had frequent conflicts with their friends. There was no difference between the groups regarding the making of new friends according to the groupworkers, but the runaways had more conflicts with their friends than the non-runaways. This result confirms earlier mentioned opinions of the groupworkers.

The second main point has to do with what both groups understand by the concept 'friendship'. They were required to agree or disagree with a number of statements regarding friendship such as 'Very personal problems are not discussed with friends', and 'A good friend is one for life', etc. The runaways of our investigation held the same expectations of friendship as the non-runaways, in so far as can be measured by our statements.

The third and last main point deals with the possible delinquency of the friends. In line with the findings of Brennan et al. (1978) in particular, the

friends of the runaways were more often involved in delinquent acts than the non-runaways. They were more often involved in minor thefts, more often committed burglary and used soft drugs more often. They were guilty of vandalism and the use of speed and L.S.D. to a less extent.

To recapitulate: there were very few differences between the runaways and the non-runaways with regard to the peer-group in general and friends in particular. The only clear difference was the delinquency of friends of the runaways.

The fourth and last institution within the interpersonal component, the *school*, is divided into three parts: the school career, the attitude towards school and future expectations.

According to the literature the school career of runaways differs in many ways from the school career of the non-runaways. Runaways quit school sooner (Shellow et al. 1967; Goldmeier & Dean 1973, Brennan et al. 1978, Angenent & Beke 1983b). As could be expected, they have more problems at school, they play truant more often, they are sent home from school more often and are punished more frequently (Philips 1976, Brennan et al. 1978).

After primary school the runaways in our investigation changed schools more often than the non-runaways, this apart from the fact that only a small percentage of this group remain at one school. The runaways attended more schools. Accordingly their school results were worse, they failed a grade more often and they frequently played truant. It is therefore not surprising that the runaways thought it less likely that they would finish school. The groupworkers said the chances of success at school for both groups were not very high, though the chances for the runaways were lower than for the non-runaways. The fact that the runaways actually dropped out of school more often than the non-runaways supports this. This is possibly in part due to the so-called self-fulfilling prophecy. The groupworker's lack of faith and support of the adolescents enhances their likelihood of failure.

The second part, the attitude towards school, concerns attitudes towards school in general and attitudes towards teachers in particular. The literature reveals that runaways enjoy school less. They operate on the fringe of school events, which gives rise to problematic relationships with the teachers (Howell, Emmons & Frank 1973; Goldmeier & Dean 1973; Bassis 1973, Brennan et al. 1978).

This view was supported by our investigation. The runaways enjoyed school less than the non-runaways, and to a lesser extent they intended to leave school as soon as possible. Furthermore, the runaways generally had bad relationships with their teachers, in a higher frequency of conflicts.

This last result was confirmed by the groupworkers who described the runaways as problematic pupils who often quarreled with their teachers and their schoolmates.

Finally, attention is paid to future expectations, i.e. expectations regarding (un)employment and regarding the development of the society. Future expectations regarding (un)employment are more personal expectations (for example the chance of getting a job) as well as more general expectations (for example the chance of fighting the high (youth) unemployment rate in the country). Future expectations regarding the development of the society include a number of actual societal problems such as environmental pollution and the nuclear arms race. Previous research points out that runaways are not the most optimistic adolescents (Schuurmans & Delnooz 1983; Angenent & Beke i.v.). These two aspects of future expectations are each measured by five items. Factor analysis and matched pairs t-tests, showed that the runaways differed from the non-runaways as might be expected. The runaways were pessimistic (less optimistic) on future expectations regarding employment and regarding the development of the society in general.

CHARACTERISTICS OF RUNAWAYS

To recapitulate: the runaway from child welfare homes can be characterized as follows. The runaway is neurotic, which means he suffers from moods that change without reason. He is sensitive, worries a lot and easily involves himself in difficulties and problems.

The opinion that the runaway has of his family is not a positive one. His upbringing characterized by coldness and domination leads to relationships in which the concepts of neglect and rejection are central. The coldness in the upbringing is possibly related to the fact that the mothers of the runaways are often working outside the house.

The structured character of the parent-adolescent relationship is strongly emphasized and there is little room for responsibility for self and making one's own decisions. Dominance in the upbringing is evidenced by the fact that the runaway is punished more often (beaten up and ignored).

In the group in the child welfare home the relationships between the runaway and the groupworkers are far from good. The runaway thinks of the

upbringing in the group as even colder than the upbringing at home. Furthermore he views the upbringing as one of domination, and in doing so, he sees little difference between the upbringing at home and the upbringing in the group. Closely related to this the runaway says that he is punished very often (room arrest, beaten up and ignored). If this is compared with the punishment at home he favours the situation of the group. At home he is punished more often.

This doesn't change the fact that the runaway views the groupworkers as unjust. He thinks that he is often unjustly blamed for, and that he can't make a case when he violates the rules.

The runaways report a great number of conflicts with the groupworkers. These conflicts concern his relationship with others, his behaviour within the group, the way he spends his free time, his relationships with groupmembers and school.

It is thus not surprising that the runaway claims less need for contact with the groupworkers and that he does not appreciate these contacts. The runaway typically has bad relationships with others as well as with the groupworkers. He quarrels a lot with groupmembers, which is reflected in the fact that he qualifies the contacts with groupmembers as less good and has less need for these contacts.

As far as the peer-group is concerned the runaway spends more time on his own; a fact that supports the previous findings regarding his contacts with the groupworkers and the groupmembers.

The friends of the runaway show more deviant behaviour, which means they commit minor thefts, burglary, use soft drugs to a lesser extent, use speed, L.S.D. and commit vandalistic acts.

The runaway has very weak ties with the school. He has bad school results (fails a grade more often) and accordingly is not very interested in school. This is shown by his truancy and more generally in his wish to quit school as soon as possible and a greater pessimism as far as his chances of finishing school are concerned. He doesn't care greatly about his poor chances. He doesn't enjoy school and frequently disagrees with his teachers.

Finally the runaway is pessimistic as regards his possibilities for future employment as well as more generally pessimistic regarding the development of the society as a whole.

The previous description supports the opinion of the groupworkers. The groupworker generally views the behaviour of the runaway as negative. He thinks of the runaway as being brash, suspicious, insensitive, unreliable,

unbalanced, dishonest, aggressive, extravert, disobedient, ambitious, impulsive and insecure. Thus according to the groupworker, the runaway is a sensationseeker and is unwilling to adapt.

The dominance in the upbringing, mentioned by the runaway, is confirmed by the groupworker's behaviour. He too punishes the runaway often, by means of room- or house-arrest and by ignoring him.

Closely related to this are the groupworker's remarks on conflicts with the runaway on a broad spectrum of issues. He confirms the issues mentioned by the runaway, and adds a few others. He also estimates a higher frequency of conflicts. The conflicts concern all kinds of issues such as relationships with others, the spending of free time, the behaviour in the group and school matters.

The groupworker also criticizes the runaway's relationships with groupmembers. He reports a lot of conflicts, arguments and other problems. He describes the runaway as an outcast in the group. Strangely, the runaway himself has a more positive view of his relationships with groupmembers. The runaway - according to the groupworker - has less need of contact with him, and less need of contact with groupmembers. He therefore thinks that the runaway appreciates these contacts less, and thus his view of the runaway as an outcast.

The opinion of the groupworker about the friends of the runaway is in line with the results mentioned above. The runaway more often has conflicts with friends; as he does with groupmembers. The position of the runaway within school is - according to the groupworker - mainly negative. The groupworker thinks that the runaway has small chance of finishing school, his relationships at school are viewed as negative and the runaway has many and frequent problems with other schoolmembers and is generally described by the groupworker as a "problem" pupil.

CONCLUSION

The results presented here show a reasonably clear picture of the adolescents who run away from child welfare homes. These adolescents characteristically have a dominating parent or parents and a "cold" upbringing. These family characteristics have a significant influence on their future lives. The dominance in the upbringing leads to less freedom for the runaway and less opportunity of making his own decisions. The development of a strong personality can be blocked. Low self-esteem and a malfunctioning ego-develop-

ment may result. The coldness of the upbringing - or in other words the lack of a warm relationship - prevents the adolescents becoming attached to others.

When the runaway is placed in a child welfare home this tendency continues. It is therefore possible that the structure of child welfare homes even promotes this kind of development, because of the discontinuity in (upbringing) relationships. The upbringing relationships in the group are more temporary than the upbringing relationships in the family. They can start and often end rather suddenly due to the adolescent being placed in another child welfare home or sent back home, and also to the groupworker changing jobs.

Discontinuity is also a characteristic of the group. Its composition changes frequently with some of the adolescents being relocated and their places being taken by others. Finally, there is discontinuity in the day to day relationships. There is always more than one groupworker and they can differ greatly from each other. In short the child welfare home is, in a number of ways, insufficiently equipped to help these runaways who are victims of insufficient relational development. With this background it is not surprising that the runaway is confronted with or causes a lot of problems within the group. He sees the upbringing in the group as more domineering and even colder than the upbringing at home. He has many conflicts on all kinds of issues with the groupworkers. This is evidenced by the fact that he is punished a lot and even more significantly, has the feeling that the groupworker treats him unjustly. It is important to emphasize the fact that this all has to be considered as a process. It is not the case that the runaway - placed in a child welfare home - is by definition confronted with a domineering and cold upbringing in which he is frequently punished. It is more a reciprocal process between the runaway and the groupworker. Because of his former family experiences, the runaway has not developed the ability of forming positive relationships. His behaviour in the group is the same adapted behaviour from his former family situation. The runaway believes himself to be alone. Groupworkers operate in a setting that is less than optimal for breaking through such a pattern of relationships. The large groups and the discontinuity mentioned above call for a structuring and regulating attitude. The adolescents can react to such an attitude in two ways: they can be cooperative or they can resist. Runaways, it seems, resist. The many conflicts and the feelings of being treated unjustly are clear examples of their resistance. On both sides we see a number of issues that block the development of a good solid relationship, a number of issues that make it impossible to break through a negative pattern of relationships that runaways have created due to former family experiences. The views of the groupworkers can be inter-

preted within this context. They see the runaway as problematic and difficult. They describe him in mainly negative terms and judge him within the context of a structured and regulated upbringing. This in turn, confirms the runaway in his attitude and opinions. The distance grows, the relationships are mainly negative, there is less need for contact and thereby less appreciation of these contacts.

It is not surprising that the runaways have also a marginal position in other areas. They have less contact with peers in general and groupmembers in particular, and they appreciate these contacts less. They spend more time on their own. The friends they have are involved to a greater or lesser extent in delinquent acts, which is in itself a negative influence. The groupworkers also report frequent conflicts with peers and friends and therefore negatively view the relationships of the runaways with their peers.

Finally, the runaway's position at school can be seen as very marginal. His attitude towards school is mainly a negative one. His school results are poor, he has low expectations, he does not like school and has many conflicts with his teachers. In short, his desire is to leave school as soon as possible. In line with this, the runaways change schools very often, failing to establish solid ties with the school. It seems that they also run away from school often and play truant. Truancy and running away are closely linked and it can be considered as a strong indication for running away from child welfare homes (and from families).

The runaway can be characterized as an outcast. His relationships with various social institutions (family, group, peer-group and school) are mainly negative. This can be seen as a reciprocal process in that the position of the runaways within the several social institutions is generally the same. In various ways the runaway and the institution influence each other. More runaways than non-runaways are found among the adolescents who have negative ties with the group, the peer-group and the school. The runaways more often have a negative relationship with the various social settings. We recall in this context the results described in Chapter 9 concerning the social control model. In this model no evidence was found for negative relationships within the family. A possible reason for this is that the selected contact variables were limited to the contacts these adolescents had with the family when they were living at home. Their perception of their upbringing (especially the "coldness") makes it obvious that they also view these relationships as weak or negative.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 1

- [1] De genoemde veranderingen hebben vooral betrekking op voorgedij-jongeren (waar we een duidelijke verschuiving zien van tehuis naar thuis) en minder op onder toezicht gestelde jongeren (althoewel hier een groeiende voorkeur voor pleeggezinnen blijkt).
- [2] Veel Amerikaanse studies leggen een relatie tussen weglopen en delinquentie (Nye & Short 1957; Elliott & Voss 1974; Brennan et al. 1978). In de Verenigde Staten is weglopen op zich een delict, hetgeen het bij ons niet is. Een strafrechtelijke minderjarige kan in Amerika twee soorten delicten begaan. Ten eerste delicten die ook als ze door volwassenen worden begaan als delict gelden (verkeersdelicten, diefstal e.d.). Ten tweede delicten die alleen door minderjarigen kunnen worden begaan ('juvenile status offences'). Onder deze laatste groep delicten valt onder meer weglopen.
- De problemen voor de weglopers samenhangend met de strafbaarheid van weglopen wordt in veel onderzoeken als ongewenst beschouwd. Voor adequate begeleiding van de wegloper zou meer aandacht aan bijvoorbeeld gezinsproblemen moeten worden besteed (Beggs 1969; Blum & Smith 1972; Bock 1973; D'Angelo 1974).
- [3] De wetten over minderjarigen hebben betrekking op de rechtspositie en de bescherming van minderjarigen (kinderbescherming) en op strafbare feiten door minderjarigen begaan (kinderstrafrecht en kinderstrafprocesrecht). Aanvankelijk was de wetgeving over minderjarigen vooral gericht op de bescherming van minderjarigen. Later zijn ook de rechten van minderjarigen in de belangstelling gekomen. Als gevolg hiervan ziet men - met name in de juridische literatuur (Rood-de Boer 1962, 1964, 1970; Wiarda 1971) - steeds vaker de mogelijkheid geopperd van een trapsgewijze overgang naar meerderjarigheid, beginnende met twaalf jaar en eindigende op achttienjarige leeftijd. We verwijzen in dit kader naar een overzichtsartikel van onze hand (Angenent & Beke 1982b).
- [4] Deze leeftijd is gekozen omdat jongeren tot en met hun zestiende jaar verplicht zijn volledig dagonderwijs te volgen. Jongeren zijn partieel

leerplichting tot en met het schooljaar waarin ze zeventien jaar worden. Gezien het leeftijdscriterium van onze definiëring van weglopen zou de groep 17-jarigen eveneens in het onderzoek moeten worden betrokken. Probleem hierbij is dat de partiële leerplicht vervuld kan worden op een breed scala van instellingen. Concreet betekent dit dat jongeren die geen volledig dagonderwijs volgen vanaf het moment dat ze partieel leerplichting zijn uitwaaiëren over een groot aantal instellingen. De mogelijkheid om deze jongeren in onderzoek te betrekken zijn minimaal. Daarnaast moeten we rekening houden met het feit dat een groot aantal van deze jongeren zich aan de partiële leerplicht onttrekt of er slechts zeer onregelmatig aan deelneemt. Buitendien is het mogelijk vrijstelling van partiële leerplicht aan te vragen.

- [5] Beperking van genoemd onderzoek is dat op grond van deze cijfers het jaarlijks percentage weglopers niet nauwkeurig is aan te geven. Bovendien zijn de generalisatiemogelijkheden naar alle jongeren tussen twaalf en achttien jaar beperkt. Hiervoor zijn een tweetal redenen aan te voeren. In de eerste plaats zijn er jongeren die de leerplichtwet ontduiken. Binnen deze groep - zo zou men kunnen verwachten - bevinden zich ook weglopers. In de tweede plaats biedt de wijze van steekproef-trekking (zie [4]) slechts de mogelijkheid de weglouppopulatie t/m 16 jaar redelijk nauwkeurig vast te stellen. Voor de groep 17- en 18-jarigen is dit maar in beperkte mate mogelijk.
- [6] Aangemerkt moet worden dat Blankman in zijn onderzoek uitgaat van het aantal verzoeken om o.a.t. gedaan in een bepaalde periode (1974). Jongeren die in dat betreffende jaar meerdere malen zijn weggelopen worden aldus meerdere keren geteld. In dier voege is het percentage van 25 % een overschatting.
- [7] Blankman heeft het percentage weglopers berekend aan de hand van enerzijds de door de politie geregistreerde verzoeken om o.a.t. en anderzijds de tehuispopulatie zoals gemeten op 31 december van dat betreffende jaar. Daarbij is geen rekening gehouden met de zogenaamde doorstromingscijfers. Hiermee wordt bedoeld dat er in het betreffende jaar meer jongeren in deze tehuizen (kunnen) hebben verbleven. Een behandelingsstehuis met bijvoorbeeld een maximale verblijfsduur van drie maanden heeft - theoretisch gesproken - jaarlijks vier maal het aantal jongeren dat men op grond van zijn capaciteit zou veronderstellen.

- [8] We hebben een proportioneel gestratificeerde steekproef getrokken naar de stratificatiecriteria type tehuis en provincie. Hierdoor reduceren we de mogelijke variantie in de steekproef en bereiken we een grotere nauwkeurigheid van de onderzoeksresultaten.
- De keuze voor het stratificatiecriterium provincie hangt samen met de tamelijk sterke variatie van tehuisdichtheid in verschillende provincies. De historisch te verklaren ligging van een relatief groot aantal tehuizen in het oosten van het land kan mogelijk interfereren met wegllopen. Immers een groot deel van de tehuispopulatie komt oorspronkelijk uit de Randstad. De afstand tehuis - oorspronkelijk milieu is hierbij groot.
- De keuze voor het stratificatiecriterium type tehuis hangt samen met de verschillen in aard van de tehuizen. Behandelingstehuizen zouden bijvoorbeeld een populatie kunnen hebben met een zwaardere problematiek.
- [9] Genoemde criteria welke uiteindelijk de onderzoekspopulatie hebben bepaald zijn gebaseerd op deels theoretische, deels praktische overwegingen.
- Voor de gehanteerde leeftijdsgrenzen verwijzen we naar 1.2. betreffende de definiëring van de wegloper.
 - We richten ons op jongeren die normaal begaafd zijn. In eerste instantie gaan we hierbij uit van de door de tehuizen gehanteerde norm. Bij tehuizen die naast normaal begaafden ook minder of zwak begaafde jongeren opnemen, geldt als criterium succesvolle deelname aan het onderzoek. De grenzen worden hier dus zo ruim mogelijk genomen. Het betekent dat die tehuizen worden opgenomen die uitsluitend of gedeeltelijk jongeren opvangen die normaal begaafd zijn.
 - Met betrekking tot het criterium 'verblijfsduur' het volgende: instellingen met een korte verblijfsduur hebben in veel gevallen crisisopvang tot doelstelling. In ons onderzoek richten we ons op jongeren die wel (of niet) wegllopen uit een (betrekkelijk constante) leefsituatie. Crisisopvangcentra rekenen we daar niet toe.
- [10] Het onderzoek is opgebouwd uit drie fasen. De eerste fase betreft het inventariserend vooronderzoek. Hierin wordt de steekproef van weglopers vastgesteld. De tweede fase bestaat uit een oriënterend vooronderzoek waarbij ons empirische verklaringsmodel wordt getoetst op zijn bruikbaarheid (Angenent & Beke 1985a). In de derde fase wordt uit deze groep weglopers een steekproef getrokken voor het hoofdonderzoek. Van de 43 kinderschermingshuizen bleven er in het inventariserend vooronderzoek 41 over. Eén tehuis weigerde haar medewerking

en twee andere tehuizen binnen de steekproef waren inmiddels gefuseerd

- [11] Een beperkt aantal leefgroepen viel uit. Gezien het feit dat in de betreffende gevallen andere leefgroepen uit de hierbij betrokken tehuizen wel meededen en we hier dus over een indicatie van het percentage weglopers beschikken, verwachten we geen aantasting van de representativiteit.
- [12] De populatie van genoemde leefgroepen is berekend aan de hand van tehuiscapaciteit enerzijds en het doorstromingspercentage van de tehuizen (per type) anderzijds.
- [13] Omdat we bij het berekenen van de totale populatie van ons onderzoek zijn uitgegaan van de maximale doorstromingscijfers is deze 25,3 % een uiterste bodemschatting. Immers, indien men de maximale doorstromingscijfers hanteert, gaat men ervan uit dat jongeren die een bepaald tehuis verlaten niet meer in een ander tehuis terecht komen. Het zal duidelijk zijn dat een aantal van deze jongeren evenwel van het ene tehuis naar het andere wordt geplaatst. Dit percentage zou in feite in mindering moeten worden gebracht op de gehanteerde doorstromingspercentages.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 3

- [1] De betreffende tehuizen vormen geen aselechte steekproef. Ze zijn gesitueerd in de provincies Gelderland, Utrecht en Overijssel. Twee tehuizen bieden een verblijfplaats aan uitsluitend jongens, de andere hebben een gemengde populatie jongeren. Er is een observatie- en behandelingstehuis (tehuis behorend in de A-categorie) en een B J -internaat (tehuis uit de B-categorie) geselecteerd. De andere tehuizen zijn zogenaamde C-tehuizen (tehuizen voor normale (werkende) jongeren).
- [2] Jongeren behorende tot de groep weglopers zijn in 1982 uit het betreffende tehuis weggelopen. Dit volgens hun eigen opgave. Indien jongeren in het betreffende jaar niet uit dat tehuis waren weggelopen, werden ze gerangschikt onder de niet-weglopers.

- [3] Als reden hiervoor werd opgegeven dat op dat moment meerdere onderzoeken plaatsvonden. Met name het oriënterend karakter van onderhavig onderzoek leidde ertoe dat men prioriteit gaf aan andere onderzoeken met een definitief karakter. Wel zegde men toe zijn eventuele medewerking te verlenen aan het definitieve onderzoek.
- [4] Duidelijk werd gemaakt dat het de bedoeling was de vragenlijst uit te proberen voor wat betreft duidelijkheid en begrijpelijkheid. De directie en staf van de betreffende tehuisen was wel op de hoogte van het feit dat dit onderzoek een voorbereiding betrof op een grootschalig onderzoek naar weggelopen minderjarigen.
- [5] Hierbij doelen we met name op onderzoek van Blankman (1975) waarin geconstateerd werd dat ongeveer 25 procent van de jongeren uit kinderbeschermingstehuisen wel eens op de telex had gestaan met een verzoek tot o.a.t. (opsporing, aanhouding en terugbrenging).
- [6] Op grond van de inhoud van de items die hoog laadden op de factor werd een nieuw item geconstrueerd ter vervanging van de laag ladende items.
- [7] Het wel of niet weglopen wordt dus bepaald door zowel de beleving van de groepsopvoeders als door de beleving van de jongeren zelf. Dit binnen de door ons gestelde grenzen zoals tijdsduur, leeftijd en zonder toestemming en/of overleg met de op dat moment verantwoordelijke personen. We verwijzen hiervoor naar hoofdstuk 1, paragraaf 1.2.
- [8] In 7 gevallen (7 %) hebben we op deze wijze de procedure herhaald.
- [9] Er zijn meer kinderbeschermingstehuisen voor uitsluitend jongens dan voor uitsluitend meisjes. Daarnaast zijn er kinderbeschermingstehuisen met een gemengde populatie. Nu is het vinden van een gematchte niet-wegloper bij een wegloper - naar het door ons gehanteerde criterium geslacht - in een gemengde groep moeilijker dan in een (even grote) groep van hetzelfde geslacht. Reden waarom de matchingsprocedure jongens 'bevoordeelt'.
- [10] De verblijfplaats van de weglopers van ons onderzoek was op het moment van afname als volgt:
34 % woonde nog in het betreffende tehuis;
23 % woonde in een ander tehuis;

- 21 % woonde thuis;
- 18 % woonde zelfstandig;
- 5 % was zwervend.

- [11] In enkele gevallen achtte een maatschappelijk werk(st)er het niet raadzaam de betreffende jongere op dat moment te benaderen. De geconstateerde persoonlijke of gezinsproblemen waren veelal een reden voor uitstel. Soms vond men het beter dat de jongere eerst wat acclimatiseerde in zijn nieuwe leefsituatie. Maandelijks werden deze maatschappelijk werk(st)ers opnieuw benaderd. Uiteindelijk bleek het slechts in een geval - het weglopen hing hier samen met zeer ernstige gezinsproblemen - raadzaam af te zien van verder pogingen de jongere tot deelname aan het onderzoek uit te nodigen.
- [12] De verblijfplaats van de niet-weglopers van ons onderzoek was op het moment van afname als volgt:
- 60 % woonde nog in het betreffende tehuis;
 - 14 % woonde in een ander tehuis;
 - 16 % woonde thuis;
 - 8 % woonde zelfstandig;
 - 1 % was zwervend.
- [13] Het betrof hier een jongere die naar Suriname was vertrokken en twee jongeren die een zwervend bestaan leidden en waarschijnlijk in de jeugdprostitutie terecht zijn gekomen.
- [14] Behoudens een enkel geval waarin bij de verwerking bleek dat de vragenlijst onvolledig was ingevuld en enkele jongeren van wie de maatschappelijk werk(st)er het raadzaam achtte nog enige tijd te wachten met de afname.
- [15] Deze zijn berekend middels factorladingen (Cattell 1957). In het algemeen blijkt dat de factorscore, op deze wijze berekend, niet veel afwijkt van de andere wegen.
- [16] Sociale wenselijkheid (t-toets voor gepaarde waarneming)
Jw - Jn	t	-.005	df 93	p = n.s.

- [1] Zo gezien bestaan situaties niet los van subjecten. De functionele equivalent van persoonlijkheidseigenschappen is evenmin verdedigbaar als de functionele equivalent van situaties. De persoonlijkheidseigenschappen bestaan niet los van de situaties; de situaties bestaan niet los van de persoonlijkheid
- [2] De neuroticisme-items zijn oorspronkelijk bestemd voor volwassenen. Ten behoeve van onze onderzoeksgroep - jongeren - zijn de items in de jii-vorm gesteld. Daarnaast zijn een aantal items concreter omschreven.

- [3] - Er is gepoold over twee groepen, te weten de weglopers en de niet-weglopers.

Mate van overeenkomst tussen de factorpatronen (gepoolde factormatrix en de factorpatronen per groep).

	sociabiliteit	neuroticisme
Jw	.98	.97
Jn	.97	.97

- Discriminantanalyse over de factoren

	functie 1
neuroticisme	.99
sociabiliteit	15
functie 1	χ^2 9.07 df 2 p = .01

- [4] Bekijkt men de items boven de cesuur, dan heeft men te doen met items die maar bij een eigenschap behoren. Het gaat dan om items die het meest kenmerkend zijn voor de respectievelijke eigenschappen. Ze hebben een hoge factorlading. Bekijkt men de items onder de cesuur, dan treedt er overlap op. Het gaat dan om items die in mindere mate bij het begrip in kwestie aansluiten. Ze hebben een lagere factorlading.
- [5] Interne betrouwbaarheid (α / alpha).

- [6] - Er is gepoold over twee groepen, te weten de weglopers en de niet-weglopers.

Mate van overeenkomst tussen de factorpatronen (gepoolde factormatrix en de factorpatronen per groep):

	sensatiezoeken	impulsiviteit	zelfhandhavingsagressie
Jw	.97	.97	.97
Jn	.97	.96	.95

- Discriminantanalyse over de factoren

	Functie 1
sensatiezoeken	.09
impulsiviteit	-.18
zelfhandhavingsagressie	.98
functie 1	χ^2 .64 df 3 p = .89 n.s.

- [7] De sociale distantieschaal meet oorspronkelijk de afstand tussen de groepsopvoeders en de jongeren. Daarom wordt deze schaal normaliter bij groepsopvoeders en jongeren afgenomen. Verschil in score bepaalt de sociale distantie. In ons onderzoek wordt hij alleen afgenomen bij de groepsopvoeders. We richten ons dus in eerste instantie op de wijze waarop de groepsopvoeders aan beide vergelykingsgroepen - de weglopers en de niet-weglopers - bepaalde gedragskenmerken toeschrijven.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 5

- [1] In deze vergelijkbaar met de basisdimensies van de persoonlijkheid: neuroticisme en sociabiliteit.
- [2] Zoals reeds eerder vermeld, is op iedere (sub)vragenlijst die begrippen meet, factoranalyse toegepast. Hierbij is uitgegaan van gepoolde produkt-moment-correlaties over de betrokken groepen. Dat zijn in die gevallen waarin alleen jongeren de vragen hebben beantwoord de weglopers en de niet-weglopers, en in de gevallen waarin naast de jongeren ook de groepsopvoeders de vragen hebben beantwoord de weglopers, de niet-weglopers, de groepsopvoeders over de weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers. In dit geval is de warmte- en dominantielijst bij de jongeren afgenomen voor zowel de groepsopvoeders

als de ouders. Dat betekent dat er over zes groepen is gepoold. Voor de mate van overeenkomst alsmede de discriminantanalyse over zowel de groepen als over de factoren verwijzen we naar noot 2 van hoofdstuk 6.

- [3] Frequentie straffen vroeger thuis (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = -2.23 \quad df 93 \quad p = .03$$

- [4] De beantwoording van de vraag waar de jongere na zijn verblijf in het betreffende tehuis het liefst zou willen wonen - we wezen daar al op - is slechts indirect op te vatten als een indicatie voor zijn band met thuis. Concreet kan men stellen dat jongeren die aangeven op kamers (zelfstandig of begeleid) te willen wonen na dit tehuis niet automatisch een slechte of een minder goede relatie met thuis hebben. Dat geldt zeker voor de wat oudere jongeren. Met andere woorden het *niet* noemen van (één van beide) ouders als personen waar men na dit tehuis het liefst zou willen wonen is geen indicatie voor een minder goede band met thuis. Het wel noemen vatten we in dit verband wel op als een indicatie voor een (goede) band met thuis.

- [5] Deze onduidelijke status, die met name voorkomt bij plaatsing op vrijwillige basis, kan de jongere ertoe brengen uit te zoeken waarom hij uit huis is geplaatst. Door naar huis weg te lopen tracht hij uit te vinden wat zijn ouder precies voor hem voelen. Veelal ziet men dat ouders in deze zich ook onduidelijk over hun relatie met de jongeren uitlaten.

- [6] Tehuisbezoek ouders (t-toets voor gepaarde waarneming)

Jw-Jn	Gw-Jw	Gn-Jn	Gw-Gn
n s.	n s	n s.	n.s

- [7] Contact overige familie (McNemar)

	Jw-Jn	Gw-Jw	Gn-Jn	Gw-Gn
grootouders	n.s.	.00	.01	n s
ooms en tantes	.02	n s.	.00	n.s
broers en zussen	n s.	n.s.	.05	n.s.
overige familieleden	.07	.05	.00	n.s.

- [8] Waardering thuisbezoek (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$Jw - Jn \quad t = 1.63 \quad df 93 \quad p = .11 \text{ n.s.}$$

[9] Wonen na dit tehuis (Bowker, 1-4, 9, 5-8)

Jw - Jn	$\chi^2 = 5.12$	df 6	p = n.s
Gw - Jw	$\chi^2 = 6.66$	df 6	p = n.s
Gn - Jn	$\chi^2 = .38$	df 6	p = n.s
Gw - Gn	$\chi^2 = .98$	df 6	p = n.s

[10] (On)volledigheid op grond van overlijden (McNemar)

$$t = .42 \quad df \quad p = n.s$$

(On)volledigheid op grond van echtscheiding (McNemar)

$$t = .42 \quad df \quad p = n.s$$

[11] Gezinsgrootte (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = 1.00 \quad df 93 \quad p = .32 \quad n.s.$$

Geboortenummer (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = .84 \quad df 93 \quad p = .40 \quad n.s.$$

aantal uithuisgeplaatste broers of zussen (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = .28 \quad df 93 \quad p = .78 \quad n.s.$$

[12] Leeftijden vaders (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = .86 \quad df 93 \quad p = .39 \quad n.s.$$

Leeftijden moeders (t-toets voor gepaarde waarneming)

$$t = -.96 \quad df 93 \quad p = .34 \quad n.s.$$

[13] Uitoefening beroep vader (Bowker) $\chi^2 = 2.07 \quad df 3 \quad p = n.s$

[14] Uitoefening beroep moeder (Bowker) $\chi^2 = 15.94 \quad df 3 \quad p = .01$

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 6

- [1] - Er is gepoold over vier groepen, te weten de weglopers, de niet-weglopers, de groepsopvoeders over de weglopers en de groepsopvoeders over de niet-weglopers.

Mate van overeenkomst tussen de factorpatronen (gepoolde factormatrix en de factorpatronen per groep):

	intern tehuis	extern	intern leefgroep
Jw	.97	.97	.92
Jn	.97	.98	.92
Gw	.97	.97	.98
Gn	.96	.96	.95

- [2] - Er is gepoold over zes groepen, te weten de weglopers over de ouders, de niet-weglopers over de ouders, de weglopers over de groepsopvoeders, de niet-weglopers over de groepsopvoeders, de groepsopvoeders over de weglopers en tenslotte de groepsopvoeders over de niet-weglopers.

Mate van overeenkomst tussen de factorpatronen (gepoolde factormatrix en de factorpatronen per groep):

	warmte	dominantie
Jwo	.97	.99
Jno	.99	.98
Jwg	.95	.96
Jng	.95	.95
Gw	.91	.91
Gn	.79	.80

- [3] Frequentie straf vroeger thuis - leefgroep weglopers (Jw)
 thuis - leefgroep (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -6.31$ $df\ 93$ $p = .00$
 frequentie straf vroeger thuis - leefgroep niet-weglopers (Jn)
 thuis - leefgroep (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -5.22$ $df\ 93$ $p = .00$
- [4] Contactbehoefte met groepsopvoeders
 Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = 2.92$ $df\ 93$ $p = .00$
 contactbehoefte met leefgroepgenoten
 Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = 2.42$ $df\ 93$ $p = .02$
- [5] Contactbehoefte met groepsopvoeders
 Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = 2.71$ $df\ 93$ $p = .01$
- [6] Contactbehoefte met groepsopvoeders
 Gw - Jw (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -3.04$ $df\ 93$ $p = .00$
 Gn - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -2.12$ $df\ 93$ $p = .04$

[1] Aantal échte vrienden

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .67 df 93 p = .51 n.s.

[2] Tijd doorgebracht met vrienden

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .30 df 93 p = .77 n.s.

[3] Tijd doorgebracht met vrienden

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -1.24 df 92 p = .22 n.s.

[4] Tijd doorgebracht met vrienden

Gw - Jw (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 9.64 df 92 p = .00

Gn - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 11.78 df 93 p = .00

[5] Tijd doorgebracht met groepsoepvoeders

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .00 df 93 p = 1.00 n.s.

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -.63 df 93 p = .53 n.s.

Gw - Jw (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .34 df 93 p = .74 n.s.

Gn - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .91 df 93 p = .37 n.s.

[6] Tijd alleen doorgebracht

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 2.25 df 93 p = .03

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = .61 df 93 p = .54 n.s.

Gw - Jw (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -3.40 df 93 p = .00

Gn - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -1.62 df 93 p = .11 n.s.

- [7] Gemakkelijk nieuwe vrienden maken
Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -.19$ $df\ 93$ $p = .85$ n.s.
- [8] Conflicten met vrienden
Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = -2.49$ $df\ 91$ $p = .01$
- [9] Tijd die men zijn allerbeste vriend kent
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = .27$ $df\ 92$ $p = .79$ n.s.
- [10] Beweringen ten aanzien van vrienden (Jw - Jn) (McNemar)
- Ik moet iemand behoorlijk lang kennen voordat ik hem of haar mijn vriend(in) noem. $p = 1.00$
 - Heel persoonlijke problemen bespreek ik niet met mijn vriend(inn)en. $p = 1.00$
 - Met echte vriend(inn)en moet je je hele leven contact houden $p = .89$
 - Een goede vriend(in) moet altijd voor je klaar staan. $p = .77$
 - Mijn vriend(inn)en kennen mij door en door. $p = .87$
 - Als ik de vriend(inn)en die ik nu heb over tien jaar weer tegen zou komen, zouden het nog steeds mijn vriend(inn)en zijn $p = .89$
 - Vriend(inn)en kunnen ineens veranderen. $p = .57$
 - Ik heb liever een heleboel vriend(inn)en, dan een paar échte (boezem)vriend(inn)en $p = .88$
 - Ik heb in mijn leven best veel echte vriend(inn)en gehad die ik later uit het oog ben verloren. $p = .88$

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 8

- [1] Aantal lagere schoolwisselingen
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
 $t = .51$ $df\ 93$ $p = .61$ n.s.
- [2] De respondent kon meerdere redenen omcirkelen.

- [3] Redenen lagere-schoolwisselingen (gecomprimeerd)
Jw - Jn (Bowker) $\chi^2 = 1.2$ df 3 p = n.s.
- [4] Aantal schoolwisselingen na de lagere school
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
t = 3.33 df 93 p = .00
- [5] De respondent kon meerdere redenen omcirkelen.
De categorie 'school afgemaakt' is niet opgenomen in de gecombineerde samenvatting van redenen voor schoolwisselingen na de lagere school.
- [6] Redenen schoolwisselingen na de lagere school (gecomprimeerd)
Jw - Jn (Bowker) $\chi^2 = 3.41$ df 6 p = n.s.
- [7] Schoolgaand, werkend of werkloos
Jw - Jn (Bowker) $\chi^2 = 16.33$ df 3 p = n.s.
- [8] Aantal onvoldoendes op het laatste rapport
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
t = 6.18 df 93 p = .00
- [9] Redenen slechte cijfers (Jw - Jn) (McNemar)
- geen slechte cijfers	p = .00
- lessen te moeilijk	p = .85 n.s.
- van school gewisseld	p = .56 n.s.
- van tehuis gewisseld	p = .09 n.s.
- veel gespijgeld	p = .000
- school niet interessant	p = .14 n.s.
- weinig opgelet	p = .66 n.s.
- weinig huiswerk gemaakt	p = .36 n.s.
- lang ziek geweest	p = 1.00 n.s.
- persoonlijke moeilijkheden	p = .16 n.s.
- moeilijkheden thuis	p = .001
- [10] Tevreden met schoolprestaties
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
t = 1.29 df 93 p = .20 n.s.
- [11] Aantal malen blijven zitten op de lagere school
Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)
t = 1.07 df 93 p = .28 n.s.

[12] Aantal malen blijven zitten na de lagere school

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 1.99 df 93 p = .05

[13] Spijbelen op de lagere school

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 1.81 df 93 p = .07 n.s.

spijbelen na de lagere school

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = 7.03 df 93 p = .00

[14] Onenigheid met leerkrachten

Jw - Jn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -1.83 df 93 p = .07 n.s.

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -4.48 df 93 p = .00

[15] Ruzie met leerlingen

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -3.96 df 89 p = .00

'moeilijke' leerling

Gw - Gn (t-toets voor gepaarde waarneming)

t = -4.48 df 89 p = .00

[16] - Er is gepoold over twee groepen, te weten de weglopers en de niet-weglopers

Mate van overeenkomst tussen de factorpatronen (gepoolde factormatrix en de factorpatronen per groep)

toekomstverwachtingen t a v

toekomstverwachtingen t a v

werk en werkgelegenheid

de samenleving in het algemeen

Jw

98

98

Jn

98

97

- Discriminantanalyse over de factoren

Functie 1

toekomstverw t a.v werk en werkgelegenheid

66

toekomstverw t.a.v. de samenleving in het algemeen

75

functie 1

χ^2 7.6

df 2

p = .02

- [1] Voor discriminantanalyse over 87 variabelen is het aantal respondenten te gering. Daarom zijn de variabelen op inhoudelijke gronden verdeeld naar de verschillende gebieden. Op de variabelen per gebied is discriminantanalyse verricht.
- [2] Classificerende discriminantanalyse (naar groepen: de weglopers en de niet-weglopers):

	N	1	2
groep 1	94	62	32
		66 %	34 %
groep 2	93	25	68
		27 %	73 %

Totaal aantal juist geclassificeerde respondenten naar weglopers en niet-weglopers: 69.5 %.

- Acker, J. Van (1980). *Meisjes zonder kansen*. Rotterdam.
- Acker, J. Van (1981). *Bemiddelen bij opvoedingsproblemen*. Nijmegen.
- Acker, J. Van (1983). *Adolescent en gezin*. Deventer.
- Ackerman, R.J. (1980). The effects of parent death, long term illness and divorce on children running away from home. *Dissertation Abstract International*, 41, 2, 801870.
- Adams, G.R. (1980). Runaway youth projects: comments on care programs for runaways and throwaways. *Journal of Adolescence*, 3, 321-334.
- Adams, G.R. & Munro, G. (1979). Portrait of the north american runaway: a critical review. *Journal of Youth and Adolescence*, 8, 3, 359-371.
- Ambrosino, L. (1971). *Runaways*. Boston.
- Angenent, H.L.W. (1967²). *Problemen in kinderbeschermingstehuizen*. Groningen.
- Angenent, H.L.W. (1974). *Opvoeding, persoonlijkheid en gezinsverhoudingen in verband met criminaliteit*. Groningen.
- Angenent, H.L.W. (1975). *Mishandeling in verband met opvoeding, persoonlijkheid en gezinsverhoudingen*. Groningen.
- Angenent, H.L.W. (1976). De basisdimensies in de opvoeding, gemeten met een vragenlijst. *Gedrag*, 4-1, 39-51.
- Angenent, H.L.W. (1980). *Winkeldievegges*. Groningen.
- Angenent, H.L.W. (1981). Randfiguren in kindertehuizen in het licht van de fasentheorie van Erikson. *Pedagogisch Tijdschrift*, 6, 16-22.
- Angenent, H.L.W. (1986). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Nijkerk.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1982a). Weglopen. Een inleidend overzicht. *Pedagogisch Tijdschrift*, 7, 361-365.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1982b). Weglopen en de wetgeving. *Pedagogisch Tijdschrift*, 7, 406-410.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1982c). Driestromenland in de literatuur over weglopen. *Pedagogisch Tijdschrift*, 7, 456-461.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1983a). Weglopers. Een oriënterend onderzoek. *Pedagogisch Tijdschrift*, 8, 23-28.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1983b). *Gezinsweglopers*. Groningen/Nijmegen.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1983c). *Het leefgroephuis. Kleinschaligheid in de kinderbescherming*. Haarlem.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1984a). *Weglopen*. Lelystad.

- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1984b). *Runaways*. Groningen/Nijmegen.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1985a). *Tehuisweglopers*. Groningen/Nijmegen.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (1985b). Het weglloopverschijnsel in kinderbeschermingstehuizen. In: J. van der Ploeg, *Jeugd (z)onder dak*. Alphen a/d Rijn, 2e herz. druk.
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (i.v.), *Toekomstverwachtingen en schoolproblematiek*. Groningen/Nijmegen (verschijnt 1987).
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (i.v.), *Weglopen en schoolproblematiek*. Groningen/Nijmegen (verschijnt 1987).
- Angenent, H.L.W. & Beke, B.M.W.A. (i.v.), *Groepsopvoeders*.
- Angenent, H.L.W., Deken, A., Kerkhoff, F., & Strümpfner, A. (1977). Kinderen over de groepsleiding. *Jeugd en Samenleving*, 7-1/2, 64-84.
- Arulanandam, S.J. (1980). Runaway adolescents' perception of their parental behavior and environment. *Dissertation Abstracts International*, 41, 4, 8020088.
- Bandura, A. (1964). The stormy decade: fact or fiction. *Psychology in Schools*, 1, 224-231.
- Bassis, E.M. (1973). Characteristics of adolescent runaways in a community residential treatment center. *Dissertation Abstracts International*, 33, 11B, 5505-5506.
- Becker, W.C. (1960). The relationship of factors in parental ratings of self and each other to the behavior of kindergarten children as rated by mothers, fathers and teachers. *Journal of Consulting Psychology*, 24, 507-527.
- Beggs, L. (1969). *Huckleberry's for runaways*. New York.
- Beke, B.M.W.A. (1979). *Op weg naar een samenhangend jeugdwelzijnsbeleid*. Groningen.
- Berger, I., & Schmidt, R.M. (1958). Kinderpsychiatrische und psychologische Untersuchungsergebnisse bei Spontan- und Reactivfortläufern. *Praxis der Kinderpsychiatrie und Kinderpsychologie*, 7, 206-210.
- Bettelheim, B. (1969). Obsolete youth. *Encounter*.
- Beyer, M., (1974). *The psychological problems of adolescent runaways*. New Haven.
- Beyer, M., Holt, S.A., Reid, T.A., & Quinlan, D.M. (1973). *Runaway youths: Families in conflict*. Washington D.C.
- Blankman, K. (1975). *Weglopers in getallen*. Utrecht.
- Blum, J.D., & Smith, J.E. (1972). *Nothing left to lose*. Boston.
- Bock, R., & English, A. (1973). *Got me on the run*. Boston.

- Brandon, J.S. (1975). The relationship of runaway behavior in adolescence to the individual's perceptions of self, the environment, and antecedents. *Dissertation Abstracts International*, 36, B, 646.
- Brennan, T. (1980). Mapping the diversity among runaways. *Journal of Family Issues*, 1, 2, 189-209
- Brennan, T., Blanchard, F., Huizinga, D., & Elliott, D (1975). *Final report: The incidence and nature of runaway behavior*. Colorado.
- Brennan, T., Brewington, S., & Walker, L. (1974). *A study of issues relating to runaway behavior*. Colorado.
- Brennan, T., Huizinga, D , & Elliott, D S (1978). *The Social Psychology of Runaways*. Colorado.
- Bruinsma, C.J.N. (1985). *Criminaliteit als sociaal leerproces*. Arnhem.
- Buss, A.H. & Plomin, R A. (1975). *A temperament theory of personality development*. New York.
- Cattell, R.B. (1946). *The description and measurement of personality*. New York.
- Cattell, R.B. (1950). *Personality. A systematical, theoretical and factual study*. New York.
- Cattell, R.B. (1957). *Personality and motivation. Structure and measurement*. New York.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (1983). *De leefsituatie van de Nederlandse jeugd van 13-24 jaar, 1979*. Den Haag.
- Chamberlin, C R. (1960) *Running away during psychotherapy*. New Haven.
- Chapman, C. (1975) *America's runaways*. New York.
- Chorost, S.B. (1962). Parent child rearing attitudes and their correlates in adolescent hostility. *Genetic Psychology Monographs*, 66.
- Clarke, R.V.G. (1966). Approved school boy absconders and corporal punishment. *British Journal of Criminology*, 6, 364-375
- Clarke, R.V.G (1967). Seasonal and other environmental aspects of absconding by approved school boys. *British Journal of Criminology*, 7, 195-202.
- Clarke, R.V G. (1968). Absconding and adjustment to the training school. *British Journal of Criminology*, 8, 285-295.
- Clarke, R V.G., & Martin, D.N. (1971). *Absconding from approved schools*. London.
- Cloward, R.A., & Ohlin, L.E. (1960). *Delinquency and opportunity*. New York.
- Coleman, R (1968). Racial differences in runaways. *Psychological Reports*, 22, 321-322.

- Cook, E.B., & Wherry, R.J. (1950). A factor analysis of MMPI and attitude test data. *Journal of Applied Psychology*, 34, 260-266.
- Corah, N.L. (1964). Neuroticism and extraversion in the MMPI: empirical validation and exploration. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 3, 168-174.
- Crowne, D.P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24, 163-174.
- Damarin, F. & Messick, S. (1965). *Response styles as personality variables: A theoretical integration of multivariate research*. Princeton, Educational testing service, Research Bulletin 65, 10.
- Damen, P.C. (1972). *Organisatie en technologie. Een organisatie-sociologische studie van zwakzinnigeninrichtingen*. Tilburg.
- D'Angelo, R. (1974). *Families of sand*. Ohio.
- D'Angelo, R. (1984). Effects coincident with the presence and absence of a one shot interview directed at families of runaways. *Journal of Social Service and Research*, 8, 1.
- D'Angelo, R., & Blood, L. (1974). A progress research report on value issues in conflict between runaways and their parents. *Journal of Marriage and Family*, 36, 486-491.
- Doty, S.A. (1979). Runaway behavior and perceived resource availability in adolescent females. *Dissertation Abstracts International*, 41, 2, 7920105.
- Dijk, J.J.M. van (1985). Theorie en beleid. *Tijdschrift voor Criminologie*, 27, 320-345.
- Elliott, D., & Voss, H.L. (1974). *Delinquency and dropout*. Lexington.
- Elliott, E. (1975). An annotated new look at runaways. *Youth Reporter*, 5, 5-7.
- English, C.J. (1973). Leaving home. A typology of runaways. *Society*, 10, 22-24.
- Eysenck, H.J. (1947). *Dimensions of personality*. London.
- Eysenck, H.J. (1952). *The scientific study of personality*. London.
- Eysenck, H.J. (1957). *The dynamics of anxiety and hysteria*. London.
- Eysenck, H.J. (1967). *The biological basis of personality*. Springfield.
- Eysenck, H.J., Eysenck, S.B., Hendrickson, A., Rachman, S., White, P.O., & Soueif, M.I. (1969). *Personality, structure and measurement*. London.
- Eysenck, S.B.G. (1965). A new scale for personality measurement in children. *British Journal for Educational Psychology*, 35, 362-367.

- Eysenck, S.B.G., & Eysenck H.J. (1970). Crime and personality: an empirical study of the three factor theory. *British Journal of Criminology*, 10, 225-239.
- Farber, E.D., Kinast, C., McCoard, W.D., & Falkner, D. (1984). Violence in families of adolescents runaways. *Child Abuse and Neglect*, 8, 295-299.
- Farrington, D.S., Shelton, W., & MacKay, J.R. (1963). Observations on runaway children from a residential setting. *Child Welfare*, 42, 286-291.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance* Stanford.
- Feij, J.A. (1979). *Onderzoek naar de betekenis van extraversie, emotionali-
teit, impulsiviteit en spanningsbehoefte*. Lisse.
- Frans, K. (1977). *Extreem moeilijk gedrag bij meisjes*. Meppel.
- Frederickson, N., & Messick, S. (1959). Response set as a measurement of personality. *Educational and Psychological Measurement*, 9, 137-157.
- Freud, A. (1958). *Adolescence. The psycho-analytic study of the child*. London.
- Fuchs-Kamps, A. (1952). Jugendlicher Fortlaufen und Diebe. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie*, 109-114; 133-137; 177-180.
- Geel, H. van, & Nuland, H. van (1981). *Bewegingsvrijheid als uitgangspunt. Een typologie van instellingen*. Leuven.
- Gibson, H.B. (1967). Teacher's ratings of schoolboy's behavior related to patterns of scores on the New Junior Maudsley Inventory. *British Journal of Educational Psychology*, 27, 347-355.
- Gids voor maatschappelijk welzijn (rubriek EK)*. (1980)
- Gieles, F. (1982). *Conflicten in de leefgroep*. Nijmegen
- Glueck, Sh., & Glueck, E. (1950). *Unraveling juvenile delinquency*. New York.
- Goffman, E. (1961). *Asylums*. New York.
- Gold, M. & Reimer, R.D. (1974). *Testimony presented on the 'Runaway Youth Act'*. Michigan.
- Goldberg, M. (1972). The runaway americans. *Mental Hygiene*, 56, 13-19.
- Goldin, P.C. (1969). A review of children's report of parent behaviors. *Psychological Bulletin*, 11, 222-236.
- Goldmeier, J., & Dean, R.D. (1973). The runaway: person, problem or situation. *Crime and Delinquency*, 4, 539-544.
- Gordon, J.S. (1974). *Working with runaways and their families. How the SAJA community does it*. Washington D C.
- Green, J.K., & Martin, D.M. (1973). Absconding from approved schools as learned behavior: a statistical study. *Journal of research in crime and delinquency*, 10, 73-86.

- Greene, N.B., & Esselsteyn, T.C. (1972). The beyond control girl. *Juvenile Justice*, 23, 13-19.
- Guilford, J.P. (1956). *Fundamental statistics in psychology and education*. New York.
- Guilford, J.P. (1959). *Personality*. New York.
- Guilford, J.P., & Guilford, R.B. (1934). Personality factors S, E and M and their measurement. *Journal of Psychology*, 2, 109-127.
- Guilford, J.P., & Guilford, R.B. (1939a). Personality factors N and GD. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 34, 239-248.
- Guilford, J.P., & Guilford, R.B. (1939b). Personality factors D, R, T and A. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 34, 21-26.
- Haas, G.C. de (1975). *De jeugd van tegenwoordig*. Baarn.
- Hase, H.D., & Goldberg, L.R. (1967). Comparative validity of different strategies of constructing personality inventory scales. *Psychological Bulletin*, 67, 231-243.
- Hettema, P.J. (1967). Trekken, processen en persoonlijkheidstests. *Nederlands Tijdschrift voor Psychologie*, 22, 618-641.
- Hiatt, C.C., & Spurlock, R.E. (1970). Geographical flight and its relation to crisis theory. *American Journal of Orthopsychiatry*, 40, 53-57.
- Hildebrand, J.A. (1963). Why runaways leave home. *Journal of Criminal Law and Criminology and Police Science*, 211-216.
- Hildebrand, J.A. (1968). Reasons for runaways. *Crime and Delinquency*, 14, 42-48.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley.
- Hofstee, W.K.B. (1965). De vragenlijstsituatie. *Nederlands Tijdschrift voor Psychologie*, 20, 592-602.
- Homer, L.A. (1973). Community bases resource for runaway girls. *Social Casework*, 53-8, 473-479.
- Howell, M.C., Emmons, E.B., & Frank, D.A. (1973). Reminiscences of runaway adolescents. *Journal of Orthopsychiatry*, 43, 5, 840-853.
- Iacovetta, R.G. (1975). Adolescent-adult interaction and peer group involvement. *Adolescence*, 10, 39, 327-336.
- Inventarisatie Interdepartementale Werkgroep Residentiële voorzieningen voor jeugdigen*. 1980
- Jaarverslagen Directie Kinderbescherming*. 1961 t/m 1982.
- Jackson, D.N., & Messick, S. (1961). Acquiescence and desirability as response determinants on the MMPI. *Educational and Psychological Measurements*, 21, 771-790.
- James, K.L. (1977). Incest: The teenager's perspective. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 14-2, 146-155.

- Jenkins, R.L. (1969). Classification of behavior problems of children. *American Journal of Psychiatry*, 125-8, 1032-1039.
- Jenkins, R.L. (1971). The runaway reaction. *American Journal of Psychiatry*, 128-2, 168-173.
- Jenkins, R.L., & Boyer, A. (1968). Types of delinquent behavior and background factors. *International Journal of Social Psychiatry*, 14, 65-76.
- Jenkins, R.L., & Heidemmann, P.H., & Caputo, J.A. (1985). *No single cause*. Maryland
- Jenkins, R.L., & Stahle, G. (1972). The runaway reaction: A case study. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 11-2, 294-313.
- Jessor, S.L., & Jessor, R. (1974). Maternal ideology and adolescent problem behavior. *Developmental Psychology*, 10, 2, 246-254.
- Johnson, R., & Carter, M. (1980). Flight of youth: why children run away from their homes. *Adolescence*, 15, 58, 119-125
- Joos, J., Debuyst, C., & Sepulchre-Cassiers, M. (1970). Boys who run away from home: a belgian study. *International Journal of Offender Therapy*, 14, 2, 98-105.
- Junger-Tas, J. (1985). De theorie van sociale controle of sociale binding. *Tijdschrift voor Criminologie*, 27, 244-265.
- Kassebaum, C.G., Couch, A.S., & Slater, P. (1959). The factorial dimensions of the MMPI. *Journal of Consulting Psychology*, 23, 226-236.
- Kaufman, J., Allen, J.R., & West, L.J. (1969). Runaways, hippies and marijuana. *American Journal of Psychiatry*, 126, 163-166.
- Keil, P. (1980) *Poging tot omschrijving van het begrip ontvluchting en mogelijkheid tot preventie*. Brussel.
- Kessler, C.C., & Wieland, J. (1970). Experimental study of risk-taking in runaway girls. *Psychological Reports*, 26, 810.
- King, R.O., Raynes, N.V., & Tizard, J. (1970). *Sociological studies in institutions for handicapped children*, London.
- Kinloch, G.C. (1970). Parent-youth conflict at home: An investigation among university freshmen. *American Journal of Orthopsychiatry*, 40-4, 658-664.
- Kler, H. de (1973). Ik ga pleite. *Sjow*, 1-3, 84-88.
- Kooy, G.A. (1970). *Het modern-westerse gezin*. Hilversum.
- Leventhal, O.T. (1963). Control problems in runaway children. *Archives of General Psychiatry*, 9, 122-128.
- Leventhal, O.T. (1964). Inner control deficiencies in runaway children. *Archives of General Psychiatry*, 11, 170-176.
- Levine, S. (1962). Runaways and research in the training school. *Crime and Delinquency*, 8, 40-45.

- Levinson, B.M., & Mezer, H. (1970). Self concepts and ideal self concepts of runaway youth: Counseling implications. *Psychological Reports*, 26, 871-874.
- Levy, E.Z. (1972). Some thoughts about patients who run away from residential treatment and the staff they leave behind. *Psychiatric Quarterly*, 46-1, 1-21.
- Libertoff, K. (1980). The runaway child in America: A social history. *Journal of Family Issues*, 1, 2, 151-164.
- Linden, B.W. (1979). Personality characteristics, family variables and ego-development in runaway girls. *Dissertations Abstract International*, 41, 2, 8018012.
- Linden, F.J. van der (1977). *Jeugd in Rosendaal en Nispen*. Nijmegen.
- Logt, V. van de (1982). *Weglopen... zelfstandigheid tegemoet?* Nijmegen.
- Lourie, I.S., Campiglia, P., James, P., & Dewitt, J. (1979). Adolescent abuse and neglect: The role of runaway youth programs. *Children Today*, 8, 27-40.
- Lovell, C. (1945). A study of the factor structure of thirteen personality variables. *Educational and Psychological Measurements*, 5, 335-350.
- Marascuilo, L.A., & McSweeney, M. (1977). *Nonparametric and distribution-free methods for the social sciences*. Belmont.
- Martin, D.N., & Clarke, R.V.G. (1969). The personality of approved school absconders. *British Journal of Criminology*, 9, 366-375.
- Maulfair, V.E. (1974). A study of selected personality characteristics of non runaways, delinquent non runaways, and runaways in Missoula, Montana. *Dissertation Abstracts International*, 35, 07A, 4717.
- Messick, S. (1966) *The psychology of acquiescence: An interpretation of research evidence*. Princeton, Educational testing service, Research Bulletin 66, 19.
- Mönks, F.J., & Heusinkveld, H.G. (1973). De mythe van de generatiekloof. *Psychologen over het kind*. Groningen.
- Nettler, G. (1974). *Explaining crime*. New York.
- Nilson, P. (1981) Psychological profiles of runaway children and adolescents. In: C.F. Wells & I.R. Stuart, *Self-destructive behavior in children and adolescents*. New York.
- Nijboer, J., & Dijksterhuis, F. (1983). *School en delinquentie*. Groningen.
- Nye, F.I., & Short, J.F. (1957). Scaling delinquent behavior. *American Sociological Review*, 22, 326-331.
- Olson, L., Liebow, E., Mannino, F.V., & Shore, M.F. (1980). Runaway children twelve years later; a follow-up. *Journal of Family Issues*, 1, 2, 165-188.

- Parent, G.R. (1979). Runaways: A study of major differences among them, their siblings and non-runaway controls. *Dissertation Abstracts International*, 41, 2, 7927423.
- Pawlik, K. (1971). *Dimensiones des Verhaltens*. Stuttgart.
- Philips, E. (1976). Die Psychopathologie des Entlaufens. *Forensische Psychiatrie und Jugendhilfe*, 2, 73-78.
- Ploeg, J. van der (1973). *Isolement, angst en agressie. Een sociaal-psychologisch onderzoek naar randfiguren in de inrichting*. Alphen a/d Rijn.
- Ploeg, J. van der (1984). Het tehuis als beschadigende of helpende omgeving. In: J. van der Ploeg (ed.), *Grenzen van de residentiële hulpverlening*. Den Haag.
- Ploeg, J. van der, & Defares, P.B. (1971). *Randfiguren in duplo*. Assen.
- Plomin, R.A. (1974). *A temperament theory of personality development: parent-child interactions*. Texas.
- Reckless, W.C., Dinitz, S., & Kay, B. (1957). The self component in potential delinquency and potential non-delinquency. *American Sociological Review*, 22, 566-570.
- Reiss, A.I. (1951). Delinquency as the failure of personal and social controls. *American Sociological Review*, 16, 196.
- Riemer, M.D. (1940). Runaway children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 10, 522-528.
- Robey, A. (1969). The runaway girl. In: O. Pollak & A. Friedman (eds.), *Family dynamics and female sexual delinquency*. Palo Alto.
- Robey, A., Rosenwald, R.J., Snell, J.E., & Lee, R.L. (1964). The runaway girl: a reaction on family stress. *American Journal of Orthopsychiatry*, 34, 762-767.
- Robey, L.N. (1958). Mental illness and the runaway: A 30-year follow up study. *Human Organization*, 16-4, 11-15.
- Robins, L.N., & O'Neal, P. (1959). The adult prognosis for runaway children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 29, 752-761.
- Rood-de Boer, M. (1962) *Ouders en kinderen*. Amsterdam.
- Rood-de Boer, M. (1964). Treden naar volwassenheid. *Nederlands Juristenblad*, 39, 949-954 en 972-979.
- Rood-de Boer, M. (1970). Minderjarig-meerderjarig. *De Koepel*, 24-9, 303-309.
- Roovers, W.J.M. (1960). *Verkenning in home finding*. Arnhem.
- Rorer, L.G. (1965). The great response style mythe. *Psychological Bulletin*, 63, 129-156.
- Rorer, L.G., & Goldberg, L.R. (1965a). Acquiescence and the vanishing variance component. *Journal of Applied Psychology*, 49, 422-430.

- Rorer, L.G., & Goldberg, L.R. (1965b). Acquiescence on the MMPI. *Educational and Psychological Measurement*, 25, 801-817.
- Rosenheim, F. (1940). Techniques of therapy. *American Journal of Orthopsychiatry*, 10, 651-659.
- Rutter, M. (1979). *Changing youth in a changing society. Patterns of adolescence development and disorder*. London.
- Scheerens, R. (1977). *Technologie in hulpverleningsorganisaties*. Amsterdam.
- Scheffer, W.C.M., Woldringh, Cl., & Knapen, M.H.J.M. (1977). *Rechtspositie van minderjarigen*. Nijmegen.
- Schmidt, R.M., & Berger, I. (1958). Kinderpsychiatrische und psychologische Untersuchungsergebnisse bei Spontan- und Reactiv-Fortläufern. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie*, 8, 9, 206-210.
- Schuurmans, J.A.M., & Delnooz, F. (1983). *Weglopers. Een onderzoek naar het voorkomen van weglopen in Nederland en de samenhang tussen schoolproblemen en weglopen*. Nijmegen.
- Sebald, H. (1968). *Adolescence. A sociological analysis*. New York.
- Shaffer, M.D., & Caton, C.L.M. (1984). *Runaway youth in New York City*. New York.
- Shane, P. (1984). Homeless and runaway youth: The invisible reservoir of need. Paper delivered at the 1984 Annual Meeting of the *American Orthopsychiatry Association*. Toronto.
- Shellow, R., Schamp, J.R., Liebow, E., & Unger, E. (1967). *Suburban runaways of the 1960's*. Chicago.
- Siegel, S. (1956). *Nonparametrical statistics for the behavioral sciences*. New York.
- Simonse, J. (1971). *Belemmerde kansen*. Alphen aan de Rijn.
- Spanje, M.J.A. van (1968). *Het kind in de inrichting*. Arnhem.
- Spillane-Grieco, E. (1984). Characteristics of a helpful relationship: A study of empathic understanding and positive regard between runaways and their parents. *Adolescence*, 14, 73.
- Stierlin, H. (1973). A family perspective on adolescent runaways. *Archives of General Psychiatry*, 29, 56-62.
- Stierlin, H. (1974). *Separating parents and adolescents*. New York.
- Street, A., Vinter, R., & Perrow, C. (1966). *Organisation for treatment*. New York.
- Taylor, J.A. (1953). A personality scale of manifest anxiety. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 48, 285-290.
- Thiriet, M. (1975). Les adolescents en rupture de famille. *Ecole des Parents*, 5, 4-14.

- Travers, N. (1983). *De orthopedagogische betekenis van het weglopen*. Leuven.
- Tyler, F.T. (1951). A factorial analysis of fifteen MMPI scales. *Journal of Consulting Psychology*, 15, 454-456.
- Uhm, C. van (1978). *Weglopen uit een tweetal orthopedagogische meisjeshuizen voor zeer intensieve behandeling*. Lochem.
- Veer, M.A.A. van der (1976) Het wegliepverschijnsel in de adolescentieperiode. *Psychologen over het kind*. Groningen.
- Velema, W. (1983). Het huis uit. *Psychologie*, 2-11, 20-31.
- Vernon, P.E. (1953). *Personality tests and measurement*. London.
- Vlaming, H. (1972). Als kinderen weglopen. *U en het kind*, 148-150; 164-166.
- VUCA-gids. (1980).
- Waer Gebeurt. (1979).
- Walker, D.K. (1975). *Runaway youth*. Washington D.C.
- Wattenberg, W.W (1956). Boys who run away from home. *Journal of Educational Psychology*, 47, 335-343.
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge.
- Welsh, G.S. (1956). Factordimensions A and R. In: G.S. Welsh & W.G. Dahlstrom (eds.), *Basic readings on the MMPI in Psychology and Medicine*. Minneapolis.
- Westerlaak, J.M. van, Kropman, J.A., & Collaris, J.W.M (1975). *Beroepenklapper*. Nijmegen.
- Wiarda, J. (1971). *Jeugdbescherming: rapport van de commissie ter herziening van het kinderrecht*. Den Haag.
- W.I.J N. (1979). Nota 'Op weg naar een planning van residentiële voorzieningen voor hulpverlening aan jeugdigen'.
- Wilde, G.J.S. (1963) *Neurotische labiliteit gemeten volgens de vragenlijst-methode*. Amsterdam.
- Wilde, G.J.S. (1966). The significance of decided and query answers to lie-items in a personality questionnaire. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 5, 37-41
- Williams, A.D. (1979). A comparison study of family dynamics and personality characteristics of runaways and non-runaways. *Dissertation Abstracts International*, 39, B, 5096.
- Wodarski, J.S., & Ammons, P.W. (1981). Comprehensive treatment of runaway children and their parents. *Family Therapy*, 8, 3, 229-240.
- Wolff, Ch.J. de (1965). Een factoranalyse van persoonlijkheidsbeoordelingen, afkomstig van verschillende beoordelaars. *Nederlands Tijdschrift voor Psychologie*, 20, 283-292.

- Wolk, S., & Brandon, J. (1977). Runaway adolescents' perceptions of parents and self. *Adolescence, 12*, 175-187.
- Wuffel, F.J. de, & Mönks, F.J. (1983). *Parent-adolescent interaction and adolescent interpersonal orientation: Development and implications for coping*. Nijmegen.
- Wylie, D.C., & Weinreb, J. (1958). The treatment of a runaway adolescent girl through the treatment of the mother. *American Journal of Orthopsychiatry, 23*, 188-195.
- Ziller, H., Hagey, J., Smith, M., & Long, B.H. (1969). Self esteem: A self construct. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 33*, 84-95.
- Zuckerman, M., Kolin, E.A., Price, L., & Zoob, J. (1964). Development of a sensation-seeking scale. *Journal of Consulting Psychology, 28*, 477-482.
- Zuckerman, M., Murtaugh, T., & Siegel, J. (1974). Sensation seeking and cortical augmenting-reducing. *Psychophysiology, 11*, 535-542.

BIJLAGEN BIJ HOOFDSTUK 1

Bijlage 1.1. Gespecificeerd overzicht steekproef

De gestratificeerde steekproef

provincie	type tehuizen					totaal
	A	A1*	B	B1*	C	
Groningen	1	-	-	-	1	2
Friesland	-	-	-	-	1	1
Drente	-	-	-	1	1	2
Overijssel	1	-	-	1	2	4
Gelderland	1	2	1	2	3	9
Utrecht	1	-	-	1	3	5
Noord-Holland	3	-	-	-	3	6
Zuid-Holland	1	-	1	1	3	6
Zeeland	-	-	-	-	1	1
Noord-Brabant	1	-	-	-	2	3
Limburg	1	-	-	-	3	4
Totaal	10	2	2	6	23	43

*: Van de categorie A-tehuizen zijn de zogenaamde ZIB-tehuizen (Zeer Intensieve Behandeling) afgesplitst in categorie A1

Van de categorie B-tehuizen zijn de BJ-internaten (Bijzonder Jeugdwerk) afgesplitst in categorie B1

Geachte directie, staf en groepsleiding,

Weglopen door jongeren is een actueel maatschappelijk probleem, dat de laatste jaren grote vormen heeft aangenomen. Het aantal door instanties gesignaleerde weglopers is zeer aanzienlijk en neemt jaarlijks toe. Toch gaat het hier nog maar om het bekende topje van de ijsberg. De aantallen weggelopen jongeren die aan instanties bekend worden, vormen maar een fractie van alle jongeren die van huis of tehuis weglopen.

Er is in Nederland tot dusverre nauwelijks onderzoek gedaan naar de achtergronden en gevolgen van het weglopen door jongeren. Dit gemis aan onderzoek heeft tot gevolg dat er een discrepantie bestaat tussen inzichten en benaderingen met betrekking tot het weglloopverschijnsel. Het zijn vooral de eerstelijns werkers in de praktijk die hiervan de gevolgen ondervinden.

Een algemeen maatschappelijk verschijnsel als het weglopen door jongeren gaat uiteraard ook aan de residentiële jeugdzorg niet voorbij. De problemen die hiermee gepaard gaan voor directie, staf, groepsopvoeders en natuurlijk de jongeren zelf zijn ons uit een veelheid aan contacten duidelijk geworden. Ook binnen de kinderbeschermingstehuizen en binnen de B.J.-internaten realiseert men zich dat er gezocht moet worden naar wegen tot oplossing van de problemen die het weglopen oproept.

Aansluitend hieraan hebben wij een onderzoek opgezet naar de achtergronden en gevolgen van weglopen. Op grond van de resultaten van dit onderzoek willen wij komen tot praktische en concrete beleids- en behandelingsadviezen, waar de direct betrokkenen hun voordeel mee kunnen doen. Uit onze contacten met het landelijk bureau van het WIJN, de regionale bureaus van het WIJN, het landelijk bureau B.J. en de tehuizen, is ons gebleken, dat voor een dergelijk onderzoek grote interesse bestaat. Het ligt in de bedoeling, om in nauwe samenwerking met de regionale bureaus van het WIJN de onderzoeksresultaten terug te koppelen naar de tehuizen.

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel betreft een inventarisatie van weglopers. Voor dit deel van het onderzoek vragen wij hierbij Uw medewerking. In een later stadium - en dat is het tweede deel van het onderzoek - zal op grond van de inventarisatie bij een beperkt aantal tehuizen een uitgebreid onderzoek worden gedaan. Hierbij worden jongeren, groepsopvoeders, directie en staf naar hun mening over het weglloopverschijnsel gevraagd. Dit tweede onderzoeksdeel zal plaats vinden in de maanden april, mei en juni.

De enquête waar het nu om gaat komt erop neer, dat wij van U zouden willen weten hoeveel jongeren er het afgelopen jaar uit Uw tehuis zijn wegge-
lopen. Het gaat hierbij om *de periode van 1 januari 1982 tot 1 januari 1983*.
Uit ons vooronderzoek blijkt, dat de meest nauwkeurige resultaten omtrent
deze gegevens verkregen worden, wanneer de groepsleiding van de be-
treffende leefgroepen - vanzelfsprekend in nauw overleg met directie en staf
- zelf de enqueteformulieren invult. Tevens zullen dan een aantal korte vra-
gen gesteld worden m b t. enkele kenmerken van het tehuis.

Hoe U het bijgevoegde enqueteformulier kunt invullen wordt uiteengezet
in de eveneens bijgevoegde toelichting. Voor de retournering is een reeds
gefrankeerde enveloppe bijgevoegd. Ons correspondentieadres is:

Instituut voor Orthopedagogiek
t.a.v. Drs. B M W A. Beke
Erasmusplein 1, 6500 HD Nijmegen.

Aansluitend zouden wij graag op grond hiervan een gesprek met U willen
hebben om de resultaten te bespreken.

Voor nadere telefonische informatie kunt U zich wenden tot drs. B. Beke,
drs. M. Ruiter of drs. P. Reijnen (080-515632) of dr. H. Angenent (050
-347966). Ook het WIJN-bureau in Uw regio kan U nadere informatie ver-
strekken.

Het ligt in de bedoeling om ongeveer een week na toezending van deze
vragenlijst een afspraak met U te maken.

De gegevens van de enquête worden strikt vertrouwelijk behandeld. De
anonimiteit van personen en instellingen wordt gegarandeerd.

Als medewerkende aan de enquête zal U een verslag worden toegestuurd,
zodat U op de hoogte zult komen van de resultaten. Dit verslag kunt U eind
1986 tegemoet zien.

Wij zijn ons ervan bewust, dat het invullen van het enqueteformulier de
nodige tijd en inspanning vergt. Toch menen wij een beroep op U te mogen
doen in het belang van het onderzoek en vooral door de betekenis die het
kan hebben voor de praktische problemen en als ondersteuning van de
mensen in het veld.

Bij voorbaat dank voor Uw medewerking,

met vriendelijke groeten,

In geval er sprake is van een jongere die *niet terugkomt* van een weekend (of vakantie e.d.) - dus wegblijft - zonder hiervan de tehuisleiding op de hoogte te stellen, dan wordt dit aangemerkt als weglopen. Ongeacht of het om een vrijwillige of een justitiële plaatsing gaat.

- 244

Bijlage 1.2c: De vragenlijst

(De oorspronkelijke vragenlijst bood de mogelijkheid 25 weglopers op te geven.)

naam tehuis:				te:		provincie:	
naam leefgroep:							
samenstelling leefgroep:				aantal		leeftijden	
				jongens			
				meisjes			
ingevuld door:				functie:			

	naam	soort plaatsing	leeftijd	geslacht	maand waarin weggelopen	hoe lang	waarheen	reden(en)
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								

N.B. Bij de naam ALLEEN de initialen of de voornaam invullen.
Dit gedeelte van het formulier wordt apart gehouden van de rest van de gegevens.
Het dient slechts ter identificatie.

Bijlage 3.1. Vragenlijsten

De vragenlijsten voor de jongeren alsmede voor de groepsopvoeders zijn op aanvraag verkrijgbaar bij de auteur

Bijlage 3.2. Schriftelijk verzoek om medewerking aan jongeren

Het schriftelijk verzoek om medewerking van de (merendeels) elders verblijvende jongeren.

Dit verzoek werd aan de jongere gericht, terwijl bij plaatsing in een ander tehuis, bij plaatsing thuis of in een pleeggezin respectievelijk directie, ouders en pleegouders een (schriftelijk) verzoek kregen de medewerking van de jongere aan het definitieve onderzoek te fiatteren. In alle gevallen waarin de jongere elders verbleef, werd eerst contact opgenomen met de plaatsende instantie. De verantwoordelijke maatschappelijk werk(st)er werd hierbij gevraagd of er bezwaar was tegen het benaderen van de jongere. Zie ook noot 10 bij dit hoofdstuk.

De inhoud van de brieven was afgestemd op de informatie die wij, respectievelijk de betreffende jongere, hadden

Bijlage 4.1. Neuroticisme, sociale wenselijkheid en sociabiliteit

Overzicht factormatrix neuroticisme (N), sociale wenselijkheid (SW) en sociabiliteit (S)

	totaal	N	SW	S
verklaarde variantie	8.53 (28 %)	3.371	2.910	2.249
alpha-coëfficiënt		.760	.682	.580

Zie voor de factorladingen de volgende pagina.

Bijlage 4.2. Zelfhandhavingsagressie, sensatiezoeken en impulsiviteit

Overzicht factormatrix zelfhandhavingsagressie (ZA) sensatiezoeken (SZ), en impulsiviteit (I)

	totaal	ZA	SZ	I
verklaarde variantie	8.897 (30 %)	3.298	2.806	2.793
alpha-coëfficiënt		.655	.706	.652

Zie voor de factorladingen de volgende pagina s.

Bijlage 4.1. Neuroticisme (N), sociale wenselijkheid (SW) en sociabiliteit (S)

	N	SW	S	
1. Ben je graag in situaties waar veel drukte en opwindning heerst?	.024	.313	.248	S
2. Maak je gemakkelijk nieuwe vriend(inn)en of bekenden?	.036	.096	.584	S
3. Ben je iemand die zich gauw zorgen maakt?	.525	-.025	-.206	N
4. Heb je wel eens iemand anders laten opdraaien voor jouw fouten?	.065	.603	.000	SW
5. Schep je wel eens een bestje op?	-.021	.603	.093	SW
6. Heb je wel eens het gevoel dat alles je teveel is?	.500	-.033	.044	N
7. Heb je vaak wisselende stemmingen zonder dat je weet waarom?	.502	.064	.103	N
8. Kun je niet buiten gezelschap en heb je het liefst mensen om je heen?	-.503	.012	.266	S
9. Zit je wel eens erg in de put?	.633	.131	-.162	N
10. Vind je dat je nogal zwijgzaam bent?	.051	-.132	-.346	S
11. Merk je vaak dat je ergens over piekert?	.488	-.188	-.150	N
12. Als je een fout gemaakt hebt, wil je dat dan altijd toegeven?	.166	-.389	-.047	SW
13. Voel je je vaak vrolijk zonder enige reden?	.093	.145	.368	S
14. Kun je altijd genoeg geduld opbrengen voor anderen?	.072	-.156	.050	SW
15. Kun je vaak niet slapen omdat je ergens over zit te piekeren?	.565	-.221	-.039	N
16. Vertel je je vriend(inn)en graag grappen en leuke verhalen?	-.134	.434	-.008	S
17. Heb je vaak een slechte bui, waarbij je prikkelbaar bent?	.395	.031	.110	N
18. Voel je je vaak opgewekt en dan weer teneergeslagen zonder duidelijke reden?	.622	-.005	-.031	N
19. Kost het aanknopen van een gesprek met een onbekende je veel moeite?	.163	.015	-.622	S
20. Roddel je wel eens?	.168	.622	.063	SW
21. Doe je altijd wat je belooft?	-.132	-.395	-.141	SW
22. Ben je verlegen?	.277	.068	-.608	S
23. Ben je vaak jaloers op iemand geweest?	.372	.341	-.188	SW
24. Vind je jezelf levendig en druk?	.017	.381	.310	S
25. Lieg je erg gemakkelijk?	.044	.579	.033	SW
26. Praat je wel eens over dingen waar je eigenlijk niets van af weet?	-.053	.481	.120	SW
27. Voel je je vaak ongelukkig zonder dat je precies weet waarom?	.658	-.038	-.043	N
28. Hou je ervan om gesprekken aan te knopen, zelfs met onbekenden?	.065	-.045	.656	S
29. Voel je je vaak lusteloos en moe zonder precies te weten waarom?	.528	.086	-.102	N
30. Heb je wel eens opzettelijk iets gezegd om andere te kwetsen of te beledigen?	.094	.421	-.144	SW
verkleerde variantie: totaal: 8.53 (28%)	3.371	2.910	2.249	
alpha-coëfficiënt:	.760	.682	.580	

Bijlage 4.2. Zelfhandhavingsagressie (ZA), sensatie zoeken (SZ) en impulsiviteit (I)

	ZA	SZ	I	
1. Kun je lang achter elkaar met hetzelfde bezig zijn?	.063	.136	.536	I
2. Doe je wel eens dingen of zeg je wel eens dingen waar je achteraf spijt van hebt?	.152	-.035	-.354	I
3. Doe je wel eens dingen die je eigenlijk niet durft?	.060	.076	-.162	SZ
4. Als iemand je tekort doet, zet je hem of haar dit dan betaald?	.624	.083	.023	ZA
5. Zou je eventueel graag een parachute-sprong willen maken?	.033	.794	-.130	SZ
6. Als iemand je probeert te kwetsen, weet je dan goed van je af te bijten?	.448	-.002	.245	ZA
7. Aarzel je nog wel eens voordat je aan iets begint?	.001	-.248	-.267	I
8. Als iemand je tegenwerkt, komt het dan wel eens tot een handgemeen?	.576	-.009	-.169	ZA
9. Zou je eventueel willen leren (zweef)vliegen?	-.020	.721	-.028	SZ
10. Veranderen je interesses nogal snel?	-.073	-.038	-.406	I
11. Neem je wel eens risico's alleen om de opwindning die dit geeft?	.428	.182	-.236	SZ
12. Als iemand je in de rede valt als je iets belangrijks te vertellen hebt, word je dan wel eens grof tegen hem of haar?	.466	-.054	-.102	ZA
13. Zou je aan een sport als waterskiën willen doen?	.181	.636	-.209	SZ
14. Als iemand je onjuist behandelt, scheld je hem of haar dan wel eens uit?	.512	.139	.008	ZA
15. Vind je jezelf nogal avontuurlijk ingesteld?	.151	.460	.072	SZ
16. Geef je jouw mening alleen wanneer je precies weet waarover het gaat?	-.162	.206	.264	I
17. Als iemand in een winkel voordringt, geef je hem of haar dan een fikse duw?	.326	.297	-.030	ZA
18. Houd je ervan om in een onbekende stad te dwalen ook al loop je kans om te verdwalen?	.208	.382	-.260	SZ
19. Als je je bedreigd voelt, weet je je dan goed te verdedigen, ook al moet je hard optreden?	.526	.086	.365	ZA
20. Doe je wel eens dingen die je eigenlijk een beetje griezelig vindt?	.033	.113	-.295	SZ
21. Als iemand de baas over je wil spelen, maak je dan vaak flink ruzie?	.583	-.028	-.167	ZA
22. Zou je eventueel ver van de kust durven zwemmen?	.338	.361	.182	SZ
23. Ben je iemand die terugslaat als hij geslagen wordt?	.498	.054	-.192	ZA
24. Neem je pas beslissingen over iets, wanneer je alle voordelen en nadelen hebt overwogen?	.056	-.028	.512	I
25. Als iemand je op je kop zit, handhaaf je je dan desnoods met geweld?	.628	.214	.112	ZA
26. Zou je eventueel graag aan bergbeklimmen willen doen?	-.012	.627	.134	SZ
27. Als je een moeilijk karweitje moet doen, bekijk je dan van te voren hoe je dat het beste kunt aanpakken?	.144	-.074	.518	I
28. Doe je dingen graag snel, ook al weet je dan dat je eerder fouten maakt?	.035	.061	-.495	I
29. Als er iets onverwachts gebeurt, denk je dan meestal eerst goed na voordat je wat gaat doen?	-.096	-.049	.605	I
30. Vind je het leuk om karweitjes te doen waarvoor veel geduld nodig is?	-.191	.087	.486	I
verkleerde variantie: totaal: 8.89/ (30%)	3.298	2.806	2.793	
alpha-coëfficiënt:	.655	.706	.652	

Bijlage 4.3. Sociale distantieschaal

Overzicht resultaten t-toetsen voor gepaarde waarneming met betrekking tot sociale distantieschaal: de groepsopvoeders over de jongeren

	t	df	p
onbescheidenheid	3.13	93	.002
achterdochtig	5.00	93	.000
onaangepast	2.87	93	.005
ongevoelig	1.84	93	.069
niet volgzzaam	3.87	93	.000
heerszuchtig	3.78	93	.000
impulsief	2.98	93	.004
onzeker	2.03	93	.046
onbetrouwbaar	6.05	93	.000
onevenwichtig	4.18	93	.000
koud	.33	93	.743
onecht	3.11	93	.003
agressief	3.17	93	.002
gesloten	1.48	93	.143
labiel	5.66	93	.000
introvert	-2.60	93	.011
sensatiezoeken	5.01	93	.000
zich verdiepen in andermans problemen	-.38	93	.706

Bijlage 5.1. Warmte en dominantie

Overzicht factormatrix warmte (W) en dominantie (D)

	totaal	W	D
verklaarde variantie	7.577 (38 %)	4.136	3.441
alpha-coëfficiënt		.876	.796

Zie voor de factorladingen de volgende pagina.

Bijlage 5.1. Warmte (W) en dominantie (D)

	W	D	
1. Kon je toen je vroeger nog thuis woonde, vaak met je ouders openlijk over je problemen praten?	.696	-.057	W
2. Waren je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak streng?	-.214	.649	D
3. Hielden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak rekening met jouw ideeën?	.547	-.308	W
4. Als je, toen je vroeger nog thuis woonde, weg was geweest moest je je dan vaak van alles aan je ouders vertellen?	-.066	.364	D
5. Als je vroeger, toen je nog thuis woonde, een belangrijke beslissing nam, besprak je die dan vaak met je ouders?	.634	-.152	W
6. Waren er, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak dingen die je van je ouders niet mocht?	-.081	.676	D
7. Praatten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak met je?	.681	.038	W
8. Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak blijken dat ze er een hekel aan hadden dat je veel vrije tijd buitenshuis doorbracht?	-.152	.484	D
9. Had je, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak steun van je ouders als je moeilijkheden of spanningen had?	.688	-.220	W
10. Werden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak kwaad als je ongehoorzaam was?	-.096	.674	D
11. Vond je dat je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, je meestal begrepen?	.578	-.292	W
12. Vond je dat je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak veel beslag legde op de tijd?	.017	.373	D
13. Als je, toen je vroeger nog thuis woonde, problemen had, kon je daarover dan vertrouwelijk met je ouders praten?	.690	-.176	W
14. Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak merken dat ze bezwaar hadden tegen de manier waarop je je godroeg?	-.131	.597	D
15. Vond je, toen je vroeger nog thuis woonde, dat je vaak goed met je ouders kon praten?	.725	-.193	W
16. Zeiden je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak wat je moest doen?	-.098	.581	D
17. Lieten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak merken dat ze om je gaven?	.544	-.201	W
18. Eisten je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak dat je onmiddellijk gehoorzaamde?	-.187	.585	D
19. Vroegen je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, vaak hoe je over iets dacht?	.416	.013	W
20. Gaven je ouders, toen je vroeger nog thuis woonde, je vaak de idee dat je ze in de weg zat?	-.243	.447	D
verklaarde variantie:	totaal: 7.577 (38%)		
alpha-coefficient:	.4136	3.441	
	.876	.796	

Bijlage 6.1. Open- en geslotenheid tehuis en leefgroep

Overzicht factormatrix open en geslotenheid intern tehuis (IT), extern (E) en intern leefgroep (IL)

	totaal	IT	E	IL
verklaarde variantie	7.615 (51 %)	2.915	2.518	2.182
alpha-coëfficiënt	.787	.759	.387	

Zie voor de factorladingen de volgende pagina.

Bijlage 6.1. Open- en geslotenheid intern tehuis (IT), extern (E) en intern leefgroep (IL) (jongeren/groepsopvoeders)

	IT	E	IL	
1. Trek je vaak op met andere jongens uit jouw leefgroep?	.370	-.009	.625	IL
2. Kom je wel eens over de vloer bij andere leefgroepen in het tehuis?	.750	-.007	.081	IT
3. Komen er wel eens vriend(inn)en of bekenden van buiten het tehuis bij jou op bezoek?	.128	.737	.027	E
4. Neem je vaak deel aan gezamenlijke activiteiten in jouw leefgroep?	.071	-.030	.820	IL
5. Blijf je wel eens eten in een andere leefgroep in het tehuis?	.360	.030	-.007	IT
6. Ben je lid van een club of vereniging buiten het tehuis?	-.107	.289	.240	E
7. Vind je het plezierig om samen met andere jongens uit jouw leefgroep iets te ondernemen?	.152	.015	.800	IL
8. Ga je vaak om met jongeren uit andere leefgroepen van het tehuis?	.798	-.006	.213	IT
9. Ga je wel eens een avondje uit met vriend(inn)en van buiten het tehuis?	.220	.754	-.135	E
10. Trek je je vaak - alleen - terug op je eigen kamer?	-.036	.128	-.474	IL
11. Komen er wel eens jongeren uit andere leefgroepen in het tehuis bij jou op bezoek?	.737	.117	.003	IT
12. Trek je vaak op met andere jongeren die niet in het tehuis wonen?	.070	.816	-.034	E
13. Ga je wel eens samen met andere jongeren in jouw leefgroep een avondje uit?	.483	.143	.315	IT
14. Blijf je wel eens eten bij vriend(inn)en die buiten het tehuis wonen?	-.010	.769	-.104	E
15. Ga je wel eens een avondje uit met vriend(inn)en uit andere leefgroepen van het tehuis?	.750	.113	.123	IT
verklaarde variantie: totaal: 7.615 (50.7%)	2.915	2.518	2.182	
alpha-coëfficiënt:	.787	.759	.387	

Bijlage 8.1. Toekomstverwachtingen

Overzicht factormatrix toekomstverwachtingen ten aanzien van werk en werkgelegenheid (TW) en ten aanzien van de samenleving in het algemeen (TS).

	totaal	TW	TS
verklaarde variantie	4.395 (40 %)	2.340	2.055
alpha-coëfficiënt		.69	.62

Zie voor de factorladingen de volgende pagina.

Bijlage 8.1. Toekomstverwachtingen t.a.v. werk en werkgelegenheid (TW) en t.a.v. de samenleving in het algemeen (TS)

	TW	TS	
8. Denk je dat deze opleiding je kans op werk vergroot?	.648	.048	TW
9. Denk je dat je later 'aan de slag komt' (werk krijgt)?	.669	.155	TW
10. Denk je dat de kans op werk in de toekomst wel weer groter wordt?	.572	.291	TW
11. Denk je dat iedereen die echt wil werken wel passend werk kan vinden?	.617	-.043	TW
12. Denk je dat het probleem van de werkloosheid in Nederland ooit op te lossen is?	.555	.222	TW
13. Denk je dat het voor jongeren veel zin heeft te solliciteren i.v.m. de hoge jeugdwerkloosheid?	.616	-.019	TW
14. Denk je dat de kans op een derde wereldoorlog toeneemt?	.066	.518	TS
15. Kun je je voorstellen dat mensen - vanwege het sombere toekomstbeeld - besluiten geen kinderen op deze wereld te zetten?	.013	.676	TS
16. Denk je dat we de problemen van het milieu (lucht- en watervervuiling, kernafval) in de komende jaren gemakkelijk in de hand kunnen houden?	.256	.432	TS
17. Heb je wel eens het gevoel dat het bergafwaarts gaat met onze maatschappij?	.070	.713	TS
18. Denk je dat jouw kinderen (of de generatie na jou) het later beter zullen hebben dan jijzelf?	.065	.687	TS
verklaarde variantie: totaal: 4.395 (40%)	2.340	2.055	
alpha-coëfficiënt.	.69	.62	

Bijlage 9.1. Discriminantanalyse contactvariabelen

	p	can.cor.	beta
- frequentie thuisbezoek	.99	.00	-.03
- frequentie tehuisbezoek	.37	.09	.28
- thuisbezoek prettig	.84	-.02	.06
- vaker naar huis willen	.56	-.06	-.25
- conflicten over thuisbezoek	.30	.11	-.11
- optrekken met leefgroepgenoten	.73	.04	.16
- meer of minder contact met leefgroepgenoten	.03	-.23	-.24
- goede contacten met leefgroepgenoten	.00	-.38	-.53
- plezierig iets te ondernemen met leefgroepgenoten	.93	.01	.11
- uitgaan met leefgroepgenoten	.80	.03	-.03
- ruzie met leefgroepgenoten	.60	-.05	.38
- links laten liggen door leefgroepgenoten	.49	-.07	.08
- leefgroepgenoten waarmee problemen	.03	-.07	.08
- gevochten met leefgroepgenoten	.65	-.05	.03
- geslagen door leefgroepgenoten	.44	-.08	-.27
- tijd met groepsopvoeders	.94	.07	.11
- meer of minder contact met groepsopvoeders	.01	-.29	-.17
- goed contact met groepsopvoeders	.00	-.36	-.31
- tijd met vrienden	.66	.05	.08
- vrienden van buiten tehuis op bezoek	.51	-.07	-.09
- omgang jongeren andere leefgroepen	.40	-.09	-.07
- avond met vrienden van buiten tehuis	.26	.12	.07
- jongeren uit andere leefgroepen op bezoek bij jongere	.24	.12	.15
- omgang jongeren buiten tehuis	.11	-.17	-.16
- eten bij vrienden buiten tehuis	.02	-.26	-.40
- avond uit met vrienden in andere leefgroepen	.30	.11	.10
- maakt gemakkelijk nieuwe vrienden	.56	.06	.07
- conflicten over keuze vrienden	.00	-.30	-.61
- op school thuisvoelen	.11	-.17	.13
- leuk op school	.00	-.31	-.43
- liever van school af willen	.05	-.21	.16
- tegen je zin op school	.23	-.12	.01
- lessen vaak saai	.39	-.09	.27
- goede relatie met leraren	.03	-.23	-.01
- onenigheid met leraren	.04	-.22	-.20
- conflicten over van school willen	.01	-.27	-.04

Weglopers - niet-weglopers (J(w)-J(n))

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- sociale wenselijkheid	10.00-10.00	.98-1.02
- neuroticisme	9.78-10.22	1.03-.97
- sociabiliteit	9.96-10.03	.99-1.01
- sensatiezoeken	10.01- 9.99	1.02-.89
- impulsiviteit	10.06- 9.94	.92-1.07
- zelfhandhavingsagressie	9.99-10.01	.86-1.12
- warmte ouders	10.15- 9.86	1.03-.86
- dominantie ouders	9.66-10.27	1.10-1.00
- frequentie straffen thuis	2.48- 2.78	1.01-1.01
- frequentie kamerarrest	2.98- 2.86	.97-.97
- frequentie corvee	3.47- 3.29	.81-.99
- frequentie slaan	2.58- 2.90	1.01-1.02
- frequentie huisarrest	2.61- 2.80	.97-1.02
- frequentie leuke dingen verbieden	2.94- 3.00	.99-1.03
- frequentie negeren	3.29- 3.54	1.03-.87
- tehuisbezoek ouders	1.73- 1.65	.82-.79
- waardering thuisbezoek	2.09- 2.03	1.08-.98
- gezinsgrootte	3.78- 3.50	1.97-1.73
- geboortenummer	2.76- 2.45	1.82-1.69
- aantal uithuisgeplaatste broers/zussen	1.76- 1.71	1.29-1.20
- leeftijd vader	45.96-45.04	7.08-6.56
- leeftijd moeder	41.61-42.60	6.27-6.57
- openheid tehuis intern tehuis	9.68- 9.77	1.06-1.09
- openheid tehuis extern tehuis	9.74- 9.77	1.02-1.13
- openheid tehuis intern leefgroep	10.06- 9.95	1.10-.99
- warmte groepsopvoeders	10.60-10.58	1.34-1.17
- dominantie groepsopvoeders	9.67- 9.95	1.05-1.05
- frequentie straf groepsopvoeders	3.23- 3.45	.79-.71
- frequentie kamerarrest	3.25- 3.51	.77-.72
- frequentie corvee	3.44- 3.43	.70-.77
- frequentie slaan	3.63- 3.80	.70-.52
- frequentie huisarrest	3.15- 3.33	.83-.88
- frequentie leuke dingen verbieden	3.28- 3.40	.85-.71
- frequentie negeren	3.61- 3.77	.74-.47
- straf groepsopvoeders rechtvaardig	2.96- 2.74	.73-.85
- bij ruzie aan het kortste eind rekken	2.36- 2.65	.98-1.01
- ten onrechte de schuld krijgen	2.82- 3.06	.77-.92
- anderen worden voorgetrokken	3.00- 3.18	.96-.91
- ten onrechte straffen wordt toegegeven	2.98- 2.65	.94-.97
- houden groepsopvoeders rekening met jongere	2.81- 2.38	.83-.86
- krijgt jongere kans op weerwoord	2.42- 1.95	.93-.79
- bij regelovertreding kans om uit te leggen	2.35- 1.69	.97-.73
- conflicten over:		
- meehelpen huishoudelijke karweitjes	2.75- 3.01	.95-1.03
- gedrag in de leefgroep	2.65- 3.08	.92-.84
- taalgebruik	2.91- 3.23	1.00-.98
- het lenen van spullen	3.21- 3.49	.98-.79
- alcoholgebruik	3.41- 3.64	.86-.67
- personen met wie jongere omgaat	2.88- 3.32	1.00-.96
- gebruik van soft drugs	3.57- 3.69	.85-.80
- hoe vaak uitgaan	3.01- 3.17	1.02-.97
- waar heen uitgaan	3.15- 3.42	.90-.87
- hoe laat thuis zijn	2.72- 3.20	1.08-1.01
- keuze van vrienden	3.29- 3.64	.91-.73
- afhaken bij baan	3.71- 3.81	.62-.52
- hoe vaak ouders bezoeken	3.23- 3.37	1.02-.90
- tijdstip naar bed moeten	2.70- 3.07	1.11-1.03

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- keuze t.v.-programma's	3.00- 3 29	94- .91
- terugtrekken op je eigen kamer	3.32- 3 51	.87- .80
- wat je doet op je eigen kamer	3.39- 3.54	.97- .68
- gezamenlijk eten	3.20- 3.42	1.05- .94
- eten wat de pot schaft	2.71- 3.23	1 15-1 02
- meedoen aan gezamenlijke activiteiten	2.95- 3 32	99- .68
- tijdstip van opstaan	2.69- 3 22	1 12-1 03
- tijdstip van naar school gaan	2 78- 3 32	1 16- .96
- keuze van school	3.47- 3 58	76- .82
- gedrag op school	2 91- 3.35	1.06- .91
- eerder van school af willen	3 16- 3 50	1 04- .84
- schoolprestaties	3 08- 3 35	99- .90
- huiswerk maken	3.05- 3 41	1.08- .92
- hoeveelheid zakgeld	2.99- 3 39	1.14- .93
- besteding zakgeld	3.29- 3 63	98- .72
- omgang leefgroepgenoten	3 00- 3 20	96- .82
- ruzie/problemen met leefgroepgenoten	3 05- 3 12	72- .72
- leefgroepgenoten laten jongere 'links' liggen	3 36- 3 45	73- .72
- leefgroepgenoten met wie jongere overhoop ligt	1 90- 1 71	.62- .52
- vechten met leefgroepgenoten	3.12- 3 18	81- .89
- geslagen worden door leefgroepgenoten	3.56- 3 64	66- .70
- contactbehoefte met groepopvoeders	2.69- 2.37	84- .70
- contactbehoefte met groepopvoeders	2 22- 2 00	73- .64
- contactwaardering groepopvoeders	2 17- 1 80	.76- .61
- contactwaardering leefgroepgenoten	2 34- 1 97	.76- .68
- aantal echte vrienden	3 36- 3 22	1.47-1.42
- tijd doorgebracht met vrienden	3.88- 3 81	1 63-1 49
- tijd doorgebracht met groepsopvoeders	2.81- 2.81	1 42-1 45
- tijd alleen doorgebracht	3.65- 3 18	1 58-1.42
- aantal échte vrienden:		
- in de leefgroep	3 71- 3 53	3 20-2.60
- in andere leefgroepen van het tehuis	3.24- 3.04	3 48-3.75
- in een ander tehuis	2.32- 2 05	3 67-3.24
- niet in een tehuis wonend	6.72- 5 83	6 10-5 33
- extern	7.53- 6 38	6 52-5 64
- tijd dat jongere beste vriend kent	4.21- 4 11	2 42-2 32
- delinquentie vriendenkring:		
- kleine diefstal	2.58- 2 89	93- .97
- inbraak	2 90- 3 35	1 07- .91
- vandalisme	2.80- 3.05	91- .98
- joy-riding	3 40- 3 16	92-1 04
- molest	3 31- 3 47	93- .79
- gebruik van soft drugs	3.03- 3.52	.92- .88
- verhandelen van soft drugs	3.65- 3.79	71- .58
- L.S.D. of andere tripmiddelen gebruik	3.69- 3 82	70- .44
- hard drugs gebruik	3.80- 3 87	85- .42
- pepmiddelen gebruik	3 72- 3 81	.59- .53
- aantal lagere schoolwisselingen	1.92- 1.84	1 16-1.14
- aantal schoolwisselingen na de lagere school	2.94- 2 37	1.45- .95
- aantal onvoldoendes op laatste rapport	3.76- 2.27	2 26-1.47
- aantal malen doubleren lagere school	1.58- 1.47	71- .70
- aantal malen doubleren na lagere school	1.75- 1 53	88- .76
- spijbelen op lagere school	2.06- 1.79	1 12-1.07
- spijbelen na de lagere school	3.15- 2.20	87- .99
- houding ten aanzien van school:		
- voelt jongere zich thuis op school	2.68- 2.48	97-1.03
- vindt jongere het leuk op school	2 83- 2.46	.89- .97
- zou jongere zo snel mogelijk van school af willen	2.44- 2.71	1 08-1.06
- zit jongere vaak tegen zijn zin op school	2.66- 2.81	98- .92

Weglopers - niet-weglopers -vervolg-

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- vindt jongere lessen wel eens saai	2.46- 2.53	.82- .73
- kan jongere goed opschieten met leerkrachten	2.27- 2.05	.76- .74
- heeft jongere wel eens onenigheid met leerkrachten	2.97- 3.03	.85- .79
- tonen leerkrachten begrip voor problemen en moeilijkheden	2.72- 2.55	.82- .84
- geven leerkrachten onrechtvaardigheid toe	3.01- 2.99	.77- .77
- toekomstverwachtingen t.a.v. werk/ werkgelegenheid	10.13- 9.86	.99-1.01
- toekomstverwachtingen t.a.v. samenleving in het algemeen	10.15- 9.85	.95-1.04
- aantal malen thuis weggelopen	4.91- 2.25	7.63-5.43
- aantal malen uit vorige tehuisen weggelopen	7.32- 1.81	8.03-2.12
- aantal malen uit huidige tehuis weggelopen	7.84- 1.21	9.20- .75

Weglopers - niet-weglopers (thuis - leefgroep)

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- warmte wegloper	10.15-10.61	1.03-1.34
- warmte niet-wegloper	9.68-10.58	.86-1.17
- frequentie straf wegloper	2.46- 3.23	1.01- .97
- frequentie straf niet-wegloper	2.78- 3.47	1.01- .67
- frequentie kamerarrest wegloper	2.96- 3.25	.97- .77
- frequentie corvee wegloper	3.48- 3.44	.80- .70
- frequentie slaan wegloper	2.57- 3.63	1.02- .70
- frequentie huisarrest wegloper	2.61- 3.15	.96- .83
- frequentie leuke dingen verbieden wegloper	2.94- 3.28	.98- .85
- frequentie negeren wegloper	3.31- 3.61	1.03- .74
- frequentie kamerarrest niet-wegloper	2.86- 3.52	.97- .70
- frequentie corvee niet-wegloper	3.29- 3.42	.99- .77
- frequentie slaan niet-wegloper	2.90- 3.80	1.01- .52
- frequentie huisarrest niet-wegloper	2.80- 3.34	1.02- .88
- frequentie leuke dingen verbieden niet-wegloper	3.00- 3.41	1.03- .70
- frequentie negeren niet-wegloper	3.54- 3.76	.87- .48

Items	++	--	+-	-+
- frequentie thuisbezoek				
- nooit	1	72	12	8
- een enkele keer	7	43	17	26
- met feestdagen	9	49	13	22
- met vakanties	9	46	13	25
- om de twee weken	17	36	22	18
- ieder weekend	3	67	12	11
- contact over familie				
- grootouders	15	28	24	27
- ooms en tantes	13	27	18	36
- broers en zussen	17	28	22	27
- overige familieleden	11	40	15	28
- (on)volledigheid o.g.v. overlijden	65	3	15	10
- (on)volledigheid o.g.v. echtscheiding	24	22	23	22
- beweringen t.a.v. vriendschap				
- lang kennen voor iemand vriend is	19	30	22	23
- persoonlijke problemen niet bespreken met vrienden	12	35	24	23
- echte vrienden hele leven contact mee	14	30	26	24
- goede vriend staat altijd klaar	37	8	23	26
- vrienden kennen me door en door	38	16	21	19
- vrienden van nu over tien jaar nog vrienden	50	5	15	24
- vrienden kunnen ineens veranderen	61	5	16	12
- liever een heleboel vrienden, dan een paar echte (boezem)vrienden	15	33	23	23
- veel vrienden gehad die ik uit het oog ben verloren	48	5	21	20
- reden slechte cijfers:				
- geen slechte cijfers	3	62	6	23
- lessen te moeilijk	3	63	15	13
- van school gewisseld	4	64	15	11
- van thuis gewisseld	4	77	10	3
- veel gespijbeld	11	46	33	4
- school niet interessant	8	57	19	10
- weinig opgelet	14	34	25	21
- weinig huiswerk gemaakt	5	46	25	18
- lang ziek geweest	0	86	4	4
- persoonlijke moeilijkheden	2	72	18	2
- moeilijkheden thuis	10	44	25	15

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- onbescheiden	4.40- 3.55	1.81-1.89
- achterdochtig	5.32- 4.11	1.71-1.78
- past zich niet gemakkelijk aan	4.37- 3.50	1.95-1.96
- ongevoelig	2.86- 2.51	1.66-1.33
- niet volgzzaam	4.51- 3.59	1.72-1.58
- heerszuchtig	4.45- 3.55	1.79-2.00
- impulsief	5.31- 4.66	1.71-1.64
- onzeker	5.51- 5.06	1.48-1.56
- onbetrouwbaar	4.40- 2.88	1.80-1.82
- onevenwichtig	5.28- 4.46	1.37-1.53
- koud	3.16- 3.09	1.53-1.34
- onecht	3.78- 3.00	1.87-1.61
- agressief	4.20- 3.44	1.67-1.62
- gesloten	4.66- 4.23	1.87-2.02
- labiel	5.28- 4.05	1.53-1.49
- introvert	3.94- 4.63	1.88-1.76
- sensatie zoeken	5.23- 3.98	1.76-2.03
- verdiepen in andermans problemen	4.44- 4.52	2.10-1.89
- tehuisbezoek ouders	1.65- 1.65	.76- .79
- openheid intern tehuis	10.25-10.29	.91- .93
- openheid extern tehuis	10.24-10.24	.87- .96
- openheid intern leefgroep	9.58- 9.44	.99-1.01
- warmte groepsopvoeders	9.51- 9.48	.77- .66
- dominantie groepsopvoeders	9.95-10.50	.95- .82
- frequentie straf groepsopvoeders	3.06- 3.48	.67- .58
- frequentie kamerarrest	3.44- 3.58	.60- .54
- frequentie corvee	3.55- 3.57	.54- .54
- frequentie slaan	3.85- 3.84	.39- .40
- frequentie huisarrest	3.08- 3.54	.67- .50
- frequentie leuke dingen verbieden	3.38- 3.48	.59- .54
- frequentie negeren	3.47- 3.67	.63- .52
- conflicten over:		
- meehelpen huishoudelijke karweitjes	3.00- 3.34	.83- .70
- gedrag in de leefgroep	2.66- 3.14	.77- .74
- taalgebruik	2.99- 3.48	.82- .68
- lenen van spullen	3.21- 3.64	.85- .64
- alcoholgebruik	3.71- 3.78	.54- .47
- gebruik soft drugs	3.65- 3.95	.68- .23
- hoe vaak uitgaan	3.28- 3.69	.88- .55
- waar heen uitgaan	3.31- 3.78	.78- .53
- hoe laat thuis	3.19- 3.72	.94- .52
- keuze vrienden	3.41- 3.85	.72- .41
- personen met wie jongere omgaat	3.30- 3.80	.76- .43
- hoe vaak ouders bezoeken	3.47- 3.70	.81- .56
- tijdstip naar bed gaan	3.14- 3.45	.71- .63
- keuze t.v.-programma's	3.66- 3.83	.56- .38
- terugtrekken op eigen kamer	3.63- 3.77	.62- .45
- wat jongere doet op eigen kamer	3.52- 3.78	.60- .42
- gezamenlijk eten	3.39- 3.75	.68- .50
- eten 'wat de pot schaft'	3.35- 3.52	.76- .77
- meedoen aan gezamenlijke activiteiten	3.28- 3.56	.69- .56
- tijdstip opstaan	3.13- 3.54	.87- .65
- tijdstip naar school gaan	3.07- 3.58	.96- .69
- keuze van school	3.50- 3.78	.76- .59
- gedrag op school	2.79- 3.42	.90- .78
- eerder van school af willen	2.96- 3.60	.99- .71
- schoolprestaties	2.98- 3.57	.90- .73
- huiswerk maken	3.27- 3.64	.89- .69
- hoeveelheid zakgeld	3.63- 3.81	.70- .49
- besteding van zakgeld	3.50- 3.71	.74- .52

Groepsleiders weglopers - groepsleiders niet-weglopers -vervolg-

Items	Gemiddelde	Standaard-deviatie
- afhaken van baan	3.83- 3.87	.43- .45
- omgang leefgroepgenoten	2.75- 3.09	.71- .76
- ruzie/problemen met leefgroepgenoten	2.63- 3.07	.72- .64
- leefgroepgenoten laten jongere 'links liggen'	2.91- 3.30	.91- .73
- leefgroepgenoten met wie jongere overhoop ligt	2.09- 1.68	.62- .67
- vechten met leefgroepgenoten	3.28- 3.56	.69- .63
- geslagen worden door leefgroepgenoten	3.53- 3.71	.56- .52
- contactbehoefte met groepsopvoeders	2.39- 2.17	.59- .62
- contactwaardering groepsopvoeders	2.38- 2.15	.67- .57
- contactwaardering leefgroepgenoten	2.62- 2.34	.66- .54
- tijd doorgebracht met vrienden	2.92- 3.16	1.50-1.39
- tijd doorgebracht met groepsopvoeders	2.87- 2.96	1.09-1.04
- tijd alleen doorgebracht	3.01- 2.90	1.34-1.41
- gemakkelijk nieuwe vrienden maken	2.83- 2.85	.89- .82
- aantal échte vrienden:		
- in de leefgroep	1.77- 2.23	.97-2.67
- in andere leefgroepen van het tehuis	1.33- 1.53	.72-2.22
- in een ander tehuis	1.04- 1.13	.25- .95
- niet in een tehuis wonend	1.87- 2.33	1.23-2.58
- extern	1.89- 2.38	1.25-2.69
- conflicten met vrienden	3.03- 3.29	.82- .73
- onenigheid met leerkrachten	2.61- 3.12	.86- .78
- ruzie met leerlingen	2.85- 3.29	.86- .71
- 'moeilijke leerling'	1.37- 1.71	.49- .45

*McNemar groepsleiders weglopers - groepsleiders niet-weglopers
(G(w)-G(n))*

Items	++	--	+-	-+
- frequentie thuisbezoek:				
- nooit	1	75	7	11
- een enkele keer	6	58	10	20
- met feestdagen	9	60	14	11
- met vakanties	17	48	19	10
- om de twee weken	31	27	26	10
- ieder weekend	0	82	5	7
- contact overige familie:				
- grootouders	4	55	12	22
- ooms en tantes	8	51	14	20
- broers en zussen	12	41	20	20
- overige familieleden	3	63	11	16

Groepsleiders weglopers - weglopers (G(w)-J(w)) en groepsleiders niet-weglopers - niet-weglopers (G(n)-J(n))

Items	Gemiddelde G(w) - J(w)	Gemiddelde G(n) - J(n)	Standaard- deviatie G(w)-J(w)	Standaard- deviatie G(n)-J(n)
- tehuisbezoek ouders	1.65- 1.73	1.65- 1.65	.76- .82	.79- .79
- openheid tehuis intern tehuis	9.68-10.25	9.77-10.30	1.06- .91	1.09- .93
- openheid tehuis extern tehuis	9.74-10.24	9.74-10.24	1.02- .87	1.02- .96
- openheid tehuis intern leefgroep	10.06- 9.58	9.95- 9.44	1.10-1.00	.99-1.01
- warme groepsoepvoeders	10.61- 9.51	10.58- 9.47	1.34- .77	1.17- .66
- dominante groepsoepvoeders	9.67- 9.95	9.95-10.48	1.04- .95	1.05- .81
- frequentie straf groepsoepvoeders	3.06- 3.33	3.49- 3.44	.67- .79	.62- .68
- frequentie kamerarrest	3.44- 3.25	3.52- 3.57	.60- .77	.58- .68
- frequentie corvee	3.55- 3.43	3.46- 3.54	.54- .70	.68- .65
- frequentie slaan	3.85- 3.63	3.82- 3.82	.39- .70	.46- .46
- frequentie huisarrest	3.08- 3.15	3.47- 3.45	.67- .83	.71- .74
- frequentie leuke dingen verbieden	3.38- 3.28	3.44- 3.45	.59- .85	.58- .68
- frequentie negeren	3.47- 3.61	3.74- 3.69	.63- .74	.46- .53
- conflicten over:				
- meehelpen huishoudelijke karweitjes	3.00- 2.75	3.34- 3.01	.83- .95	.70-1.03
- gedrag leefgroep	2.66- 2.65	3.14- 3.08	.77- .92	.74- .84
- taalgebruik	2.99- 2.91	3.48- 3.23	.82-1.00	.68- .98
- lenen spullen	3.21- 3.21	3.64- 3.49	.85- .89	.64- .79
- alcoholgebruik	3.71- 3.41	3.78- 3.64	.54- .86	.47- .67
- gebruik soft drugs	3.65- 3.57	3.95- 3.69	.68- .85	.23- .80
- hoe vaak uitgaan	3.28- 3.01	3.69- 3.17	.88-1.02	.55- .97
- waarheen uitgaan	3.31- 3.15	3.78- 3.42	.78- .90	.53- .87
- hoe laat thuis	3.19- 2.72	3.72- 3.29	.94-1.08	.52-1.01
- keuze vrienden	3.41- 3.29	3.85- 3.64	.72- .91	.41- .73
- afhaken baan	3.83- 3.71	3.87- 3.81	.43- .62	.45- .52
- hoe vaak ouders bezoeken	3.47- 3.23	3.70- 3.37	.81-1.02	.56- .90
- personen met wie jongere omgaat	3.30- 2.88	3.80- 3.32	.76-1.00	.43- .96
- tijdstip naar bed gaan	3.14- 2.70	3.45- 3.07	.71-1.11	.63-1.03
- keuze t.v.-programma's	3.66- 3.00	3.83- 3.29	.56- .94	.38- .91
- terugtrekken op eigen kamer	3.63- 3.32	3.77- 3.51	.62- .87	.45- .80
- wat jongere doet op eigen kamer	3.52- 3.39	3.78- 3.54	.60- .79	.42- .86
- gezamenlijk eten	3.39- 3.20	3.75- 3.42	.68-1.05	.50- .94
- eten 'wat de pot schaft'	3.35- 2.71	3.52- 3.23	.76-1.15	.77-1.02
- meedoen aan gezamenlijke activiteiten	3.28- 2.95	3.56- 3.32	.69- .99	.56- .86
- tijdstip opstaan	3.14- 2.69	3.54- 3.22	.87-1.12	.65-1.03
- tijdstip naar school gaan	3.07- 2.77	3.58- 3.32	.96-1.16	.69- .96
- keuze school	3.50- 3.47	3.78- 3.58	.76- .76	.59- .82
- gedrag op school	2.79- 2.91	3.42- 3.35	.90-1.06	.78- .91
- eerder van school af willen	2.96- 3.15	3.61- 3.50	.99-1.04	.71- .84
- schoolprestaties	2.98- 3.08	3.57- 3.35	.90- .99	.73- .90
- huiswerk maken	3.27- 3.06	3.65- 3.41	.89-1.08	.68- .92
- hoeveelheid zakgeld	3.63- 2.99	3.81- 3.39	.70-1.14	.49- .93
- besteding zakgeld	3.50- 3.29	3.71- 3.64	.74- .98	.52- .72
- omgang leefgroepgenoten	2.66- 2.61	3.38- 2.97	.82-1.06	.64- .94
- ruzie/problemen leefgroepgenoten	2.63- 3.05	3.07- 3.12	.72- .72	.64- .72
- leefgroepgenoten laten jongere 'links liggen'	2.91- 3.36	3.28- 3.45	.91- .73	.73- .71

Groepsleiders weglopers - weglopers (G(w)-J(w)) en groepsleiders niet-weglopers - niet-weglopers (G(n)-J(n))

Groepsleiders weglopers - weglopers en groepsleiders niet-weglopers - niet-weglopers -vervolg-

Items	Gemiddelde G(w) - J(w)	Gemiddelde G(n) - J(n)	Standaard- deviatie G(w)-J(w)	Standaard- deviatie G(n)-J(n)
- leefgroepgenoten met wie overhoop	2.09- 1.90	1.68- 1.71	.62- .62	.67- .52
- vechten met leefgroepgenoten	3.28- 3.12	3.56- 3.18	.96- .81	.63- .89
- geslagen worden door leefgroepgenoten	3.53- 3.56	3.71- 3.64	.56- .66	.52- .70
- contactbehoefte met groepsopvoeders	2.38- 2.69	2.17- 2.35	.59- .84	.62- .69
- contactwaardering groepsopvoeders	2.38- 2.34	2.15- 1.97	.67- .76	.57- .68
- contactwaardering leefgroepgenoten	2.62- 2.17	2.34- 1.80	.66- .76	.54- .61
- tijd doorgebracht met vrienden	2.92- 1.35	3.17- 1.42	1.50- .48	1.38- .50
- tijd doorgebracht met groepsopvoeders	2.87- 2.81	2.96- 2.81	1.09-1.42	1.04-1.45
- tijd alleen doorgebracht	3.01- 3.65	2.90- 3.18	1.34-1.58	1.41-1.42
- aantal echte vrienden:				
- in de leefgroep	1.77- 3.71	2.23- 3.53	.97-3.20	2.67-2.60
- in andere leefgroepen van het tehuis	1.33- 3.24	1.53- 3.04	.72-3.48	2.22-3.75
- in een ander tehuis	1.04- 2.28	1.13- 2.05	.25-3.61	.97-3.24
- niet in een tehuis wonend	1.86- 6.72	2.33- 5.85	1.23-6.10	2.58-5.35
- extern	1.88- 7.53	2.38- 6.41	1.25-6.52	2.69-5.67
- onenigheid met leerkrachten	2.55- 1.94	2.09- 1.63	.94-1.06	1.00- .85

Groepsleiders weglopers - weglopers en groepsleiders niet-weglopers - niet-weglopers -vervolg-

McNemar groepsleiders weglopers - weglopers ($G(w)-J(w)$); groepsleiders
niet-weglopers - niet-weglopers ($G(n)-J(n)$)

Items	G(w) - J(w)				G(n) - J(n)			
	++	--	+-	-+	++	--	+-	-+
- frequentie thuisbezoek:								
- nooit	5	78	3	8	7	79	5	2
- een enkele keer	8	62	8	16	20	54	6	13
- met feestdagen	8	57	15	14	10	52	10	21
- met vakanties	14	50	22	8	17	49	10	17
- om de twee weken	34	31	23	6	27	44	14	8
- ieder weekend	2	76	3	13	4	76	3	10
- contact overige familie:								
- grootouders	11	49	5	28	18	44	8	24
- ooms en tantes	14	54	8	17	19	36	9	30
- broers en zussen	23	45	9	16	26	43	7	18
- overige familieleden	4	57	10	22	9	45	10	30

BIJLAGE B. MULTIVARIATE TOETSEN

gebied / variabelenaam	gest. discr gewicht	Wilks λ	Lambda F	df	p
Persoonlijkheid		.93	2.66	5,182	.02
neuroticisme	-.92				
sociabiliteit	-.12				
impulsiviteit	-.17				
sensatiezoeken	-.15				
zelfhandavingsagressie	-.15				
Gezinskenmerken		.93	1.59	7,147	.14
leeftijd eerste uithuisplaatsing	-.16				
leeftijd vader	.67				
leeftijd moeder	-.30				
gezinsgrootte	.59				
geboortenummer	.41				
aantal uithuisplaatsingen	-.38				
ouders gescheiden	.49				
Gezinscontacten		.97	1.03	4,144	.39
frequentie thuisbezoek	-.47				
frequentie tehuisbezoek	-.38				
contactwaardering	-.27				
frequentie contact familie	.82				
Gezinsregiem		.79	5.19	9,176	.000
warmte	.43				
dominantie	-.59				
frequentie straf	-.52				
frequentie kamerarrest	.44				
frequentie corvee	.20				
frequentie slaan	-.19				
frequentie huisarrest	.09				
frequentie leuke dingen verbieden	.08				
frequentie negeren	-.38				
Leefgroepcontacten		.91	1.82	9,178	.07
frequentie contact	.42				
aard van het contact	.65				
communicatie 1	.22				
communicatie 2	-.26				
communicatie 3	.01				
communicatie 4	-.05				
openheid leefgroep	-.07				
openheid intern tehuis	-.17				
openheid extern tehuis	.05				
Leefgroepregiem		.80	3.06	14,172	.000
warmte	.01				
dominantie	.28				
frequentie straf	.17				
frequentie kamerarrest	.47				
frequentie corvee	-.35				
frequentie slaan	.11				
frequentie huisarrest	-.06				
frequentie leuke dingen verbieden	-.31				
frequentie negeren	.02				
conflicten m.b.t. derden	.40				
idem m.b.t. leefgroepgenoten	-.44				
idem m.b.t. functioneren in groep	.30				
idem m.b.t. vrijetijdsbesteding	-.05				
idem m.b.t. school	.25				

Bijlage B Multivariate toetsen -vervolg-

gebied / variabelenaam	gest. discr. gewicht	Wilks λ	Lambda F	df	p
Leeftijdgenoten		.84	1.68	18,165	.05
frequentie contact	-.22				
aard contact	-.58				
conflicten met leefgroepgenoten	-.17				
uitgesloten door leefgroepgenoten	-.03				
problemen met leefgroepgenoten	-.37				
slaan van leefgroepgenoten	-.10				
geslagen door leefgroepgenoten	.17				
delinquentie vriendenkring	.36				
drugsgebruik vriendenkring	.37				
aantal echte vrienden	.22				
tijd doorgebracht met vrienden	-.16				
tijd alleen doorgebracht	-.10				
aantal vrienden in de leefgroep	-.22				
aantal vrienden in het tehuis	.10				
aantal vrienden in andere tehuizen	.07				
aantal vrienden niet in tehuizen	.16				
aantal vrienden extern	-.46				
vriendschapsduur	.18				
School		.66	4.53	19,165	.000
aantal onvoldoendes	-.43				
tevreden met schoolprestaties	.11				
school afmaken	-.19				
school afmaken belangrijk	.01				
toekomstverwachtingen I	-.07				
toekomstverwachtingen II	-.10				
band 1	.20				
band 2	-.38				
band 3	-.07				
band 4	-.08				
band 5	-.36				
relatie 1	.02				
relatie 2	.07				
relatie 3	-.22				
relatie 4	.04				
spijbelen op lagere school	-.04				
doubleren op lagere school	-.26				
doubleren na de lagere school	.25				
spijbelen na de lagere school	-.86				

Balthazar M W A Beke, geboren op 7 december 1949 te Arnhem Na zijn middelbare school (H B S -b) te hebben doorlopen ging hij sociologie (doctoraal 1979) en psychologie (kandidaats 1979) studeren aan de Rijksuniversiteit te Groningen

Als wetenschappelijk assistent verbonden aan het Criminologisch Instituut heeft hij onderzoek verricht op het gebied van de criminologie Twee zwaartepunten zijn daarbij aanwijsbaar de residentiele hulpverlening aan jongeren en de problematiek van slachtoffers van misdrijven

Van 1979 tot 1985 was hij verbonden aan het Instituut voor Orthopedagogiek van de Katholieke Universiteit te Nijmegen Naast het geven van onderwijs verrichtte hij onderzoeken onder jongeren, met name kinderbeschermingsjongeren Centraal hierbij stond de problematiek rondom weggelopen minderjarigen (uit gezinnen en uit kinderbeschermingstehuizen) Daarnaast zijn verschillende onderzoeken verricht naar de beeldvorming rondom groepsleiding in residentiele settings Een beeldvorming beschreven in de vorm van vergelijkende analyses bepaald door kinderbeschermingsjongeren, ouders van kinderbeschermingsjongeren, en de groepsleiding Verdere onderzoeksactiviteiten betreffende residentiele voorzieningen centreeiden zich rond de drugsproblematiek in jeugdgevangenissen Naast achtergrondonderzoek werd hierbij aandacht besteed aan hulpverlening en effecten van resocialiseringsprojecten Tot slot werd uitgebreid onderzoek verricht naar toekomstverwachtingen van jongeren De relatie tussen schoolproblematiek en toekomstverwachtingen was hierbij onderwerp van analyse

Vanaf 1986 is hij verbonden aan het Criminologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen Daarbij verricht hij onderzoek in het kader van de bestrijding van kleine criminaliteit In het bijzonder wordt aandacht besteed aan recreatiecriminaliteit

STELLINGEN

behorend bij het proefschrift

'Weggelopen minderjarigen uit kinderbeschermingstehuizen'

1. Weglopers uit kinderbeschermingstehuizen zijn over het algemeen als randfiguren te karakteriseren. Ze onderhouden negatieve of zwakke banden met meerdere socialisatie-instituten.
Dit proefschrift.
2. Spijbelen kunnen we opvatten als weglopen van school, als zodanig is het een van de sterkste indicatoren voor weglopen uit kinderbeschermingstehuizen.
Dit proefschrift.
3. Het is aan te nemen dat na het bereiken van de volwassenheid de wegloper zich in de periferie van de verschillende sociale settings, waarin hij verkeert, zal blijven ophouden
Dit proefschrift.
4. Hulpverlening aan weggelopen minderjarigen zal erop gericht dienen te zijn de jongeren sterker in de verschillende sociale settings te betrekken. Daarbij moet met name de negatieve relatievorming worden doorbroken.
Dit proefschrift.
5. Weglopen uit kinderbeschermingstehuizen wordt ten onrechte gezien als een diskwalificatie voor het betreffende tehuis.
Dit proefschrift.
6. De functionele equivalent van de persoonlijkheidseigenschappen is evenmin verdedigbaar als de functionele equivalent van situaties.
Dit proefschrift.
7. Het leefgroepshuis vormt als kleinschalig kinderbeschermingstehuis een goed alternatief voor de traditionele kinderbeschermingstehuizen
H.L.W. Angenent en B.M.W.A. Beke, Het leefgroepshuis, kleinschaligheid in de kinderbescherming. Haarlem 1983.
8. De invloed van het ouderlijk gezin op de persoonlijkheidsontwikkeling kan nauwelijks overschat worden
H.L.W. Angenent, Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling. Nijkerk 1985.
9. Het wordt uit wetenschappelijk onderzoek steeds duidelijker dat een vader voor een kind veel belangrijker is dan men wel verondersteld heeft. En dat het wetenschappelijk opvoedingsonderzoek zich al te eenzijdig met de moeder heeft beziggehouden
10. Het probleem is niet zozeer dat mensen te gemakkelijk scheiden, maar dat ze te gemakkelijk trouwen
11. Bij onderzoek in de sociale wetenschappen ligt de nadruk op differentierend onderzoek. Hierbij wordt nagegaan of bepaalde eigenschappen meer of minder bij een bepaalde groep (bijvoorbeeld weglopers) voorkomen. Verwaarloosd wordt de vraag hoeveel van het gedrag door deze eigenschappen wordt verklaard.
12. Als je aan een staats- of regeringsinstelling iets tracht te verlenen wat lijkt op de liefde die men in een gezin dient te steken en als die instelling een weeshuis is en het je lukt om er liefde in te stoppen, dan ben je bezig een onding te scheppen: een weeshuis dat geen tussenstation is op de weg naar een beter leven, maar een weeshuis dat de eerste en laatste halte is en het enige station dat de wees ooit zal aanvaarden
John Irving, The Ciderhouse rules. New York 1985.

